

På sporet av det nye Grønland

Sosiokulturell stedsanalyse av Grønland i Bydel Gamle Oslo

Ingar Brattbakk, Bengt Andersen, Aina Landsverk Hagen,
Marit Ekne Ruud, Hannah E. Ander, Hanna Breistrand,
Joakim Skajaa og Astrid M. Dalseide

ARBEIDSFORSKNINGSINSTITUTTETS RAPPORTSERIE
THE WORK RESEARCH INSTITUTE'S REPORT SERIES

© Arbeidsforskningsinstituttet, Høgskolen i Oslo og Akershus, 2017

© Work Research Institute (AFI) Oslo and Akershus University College of Applied Sciences

© Forfatter(e)/Author(s)

Det må ikke kopieres fra denne publikasjonen ut over det som er tillatt etter bestemmelsene i "Lov om opphavsrett til åndsverk", "Lov om rett til fotografi" og "Avtale mellom staten og rettighetshavernes organisasjoner om kopiering av opphavsrettslig beskyttet verk i undervisningsvirksomhet".

All rights reserved. This publication or part thereof may not be reproduced in any form without the written permission from the publisher.

Foto i collage på forside: Bengt Andersen, Ingar Brattbakk og Katrine Ziesler.

ISBN 978-82-7609-392-6

ISSN 0807-0865

Arbeidsforskningsinstituttet
Høgskolen i Oslo og Akershus

Pb. 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Work Research Institute (AFI)
Oslo and Akershus University
College of Applied Sciences
P.O.Box 4 St. Olavs plass
N-0130 OSLO

Telefon: +47 23 36 92 00

E-post: postmottak@afi.hioa.no

Webadresse: www.afi.no

Publikasjonen kan lastes ned fra www.afi.no. Ved større opptrykk, ta kontakt med AFI.

ARBEIDSFORSKNINGSINSTITUTTETS RAPPORTSERIE
THE WORK RESEARCH INSTITUTE'S REPORT SERIES

Temaområde

Innovasjon og virksomhetsutvikling

Rapport nr.:

04/2017

Tittel:

På sporet av det nye Grønland

Dato:

September 2017

Sosiokulturell stedsanalyse av Grønland i Bydel Gamle Oslo

Forfatter(e):

Ingar Brattbakk, Bengt Andersen, Aina Landsverk Hagen,
Marit Ekne Ruud, Hannah E. Ander, Hanna Breistrand,
Joakim Skajaa og Astrid M Dalseide.

Antall sider:

165 + vedlegg

Resymé:

Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) har i samarbeid Norsk Institutt for by- og regionforskning (NIBR, HiOA), og arkitektkontorene Eriksen-Skajaa og Kåmmån gjennomført en bred stedsanalyse av Grønland på oppdrag for Oslo kommune ved Bydel Gamle Oslo. Oppdraget var å gjennomføre «en grundig kombinert analyse» av aktører, fysiske nærmiljøkvaliteter og av sosiokulturelle forhold. Målet var få fram beboernes utfordringer, ønsker og ressurser.

Rapporten danner et viktig kunnskapsgrunnlag arbeidet med Områdeløft Grønland. Analysene er basert på ulike statistiske kilder, en nettbasert undersøkelse og tett kontakt med Grønlands beboere, brukere og aktører som er viktige for områdets utvikling. Intervjuer, «walkongs» og observasjoner har vært viktige metoder.

Grønland er et boligområde med om lag 10 000 beboere, og samtidig del av Oslo sentrum. Området er uten tvil hovedstadens og landets mest mangfoldige byområde langs mange dimensjoner. Befolkningen består av grupper med høy inntekt og utdanning side om side med grupper med svært store levekårsutfordringer. Grønland har den høyeste andelen barn som vokser opp i lavinntektsfamilier i hovedstaden. Mange av områdene som omkranser Grønland gjennomgår dessuten for tiden store transformasjoner med store byutviklingsprosjekter, og Grønland er også selv i drivende endring. Gentrifiseringen er tydelig. For å styrke nærmiljøet og oppvekstforholdene foreslår vi blant annet å satse på møteplasser og uterom hvor ulike grupper kan møtes på tvers: her er skolen helt sentral.

Emneord:

Sosiokulturell stedsanalyse, områdeløft, gentrifisering, oppvekst, byutvikling, mangfold

Forord

Oslo kommune ved Bydel Gamle Oslo utlyste i januar 2017 en anbudskonkurranse med forhandling om en stedsanalyse av Grønland som kunnskapsgrunnlag for Områdeløft Grønland. AFI fikk sammen med sine samarbeidspartnere tilslag på oppdraget i februar 2017 og startet opp arbeidet i mars. Prosjektperioden har løpt fra mars til tidlig september, hvor det meste av datainnsamlingen foregikk i april-juni.

Parallelt med arbeidet med stedsanalyse Grønland har vi også arbeidet med tre andre studier som vi har dratt veksler på: Prosjektene «Invisible Infrastructures» (finansiert av Forskningsrådet) og «Alternative byrom: Unges medvirkning», samt «Oppvekststedets betydning for barn og unge» (Brattbakk & Andersen 2017) for Bufdir.

Prosjektgruppen har vært ledet av samfunnsgeograf Ingar Brattbakk (AFI, HIOA). De andre prosjektmedlemmene har vært sosialantropologene Bengt Andersen og Aina Landsverk Hagen (begge AFI, HIOA), etnolog Marit Ekne Ruud (NIBR, HIOA), arkitektene Joakim Skajaa fra arkitektkontoret Eriksen-Skajaa og Astri Margareta Dalseide fra arkitektkontoret Kåmmån, samt samfunnsgeograf Hannah Eline Ander og kultursosiolog Hanna Breistrand. Arkitektene har hatt et særlig ansvar for å kartlegge og analysere det fysiske nærmiljøet og da spesielt uterommene på Grønland. Brattbakk har hatt hovedansvaret for de kvantitative analysene, mens Andersen har hatt hovedansvaret for den kvalitative delen. Hele prosjektgruppen har gjennomført feltarbeid på Grønland, inkludert observasjoner og samtaler/intervjuer, men det var særlig Ander og Breistrand som ukesvis gikk gatelangs og "hang rundt" for å få innsikt i hverdagens Grønland. Kvalitetssikrer har vært Marit Ekne Ruud (NIBR, HIOA). Vi takker Programkontoret for Områdeløft Tøyen og Grønland i Bydel Gamle Oslo, ved Kjersti Grut, Marianne Holmesland, Sarah Dallas Prosser, Silje Gitlestad og Magnus Nystrand for konstruktivt og godt samarbeid underveis i prosessen. Vi vil også takke alle som har bidratt med sin tid, synspunkter og informasjon i dette omfattende arbeidet. Særlig vil vi takke nøkkelpersonene på Grønland som ga oss tilgang til ulike grupper og beboere slik at vi kunne få fram et mangfold av stemmer fra området.

Arbeidsforskningsinstituttet, september 2017.

Ingar Brattbakk (prosjektleder)
Bengt Andersen (leder for den kvalitative datainnsamlingen)
Aina Landsverk Hagen
Marit Ekne Ruud (NIBR, HIOA)
Joakim Skajaa (Eriksen-Skajaa)
Astri Margareta Dalseide (Kåmmån)
Hannah Eline Ander
Hanna Breistrand

Innhold

Forord

Sammendrag

1.	Innledning: Hvorfor Grønland?	1
	Oppdraget – hva er en stedsanalyse og hva skal den bidra til?.....	1
	Områdeløft som metode.....	2
	Sosiokulturelle stedsanalyser	4
	Grønlands historie og plass i bybildet	4
	Utbygging og rehabilitering.....	5
	Byfornyelse og beboerengasjement	6
2.	Metode – Datainnsamlingsstrategier.....	10
	Beboernes Grønland	10
3.	Hvem bor på Grønland?	14
	Hvordan avgrenser vi Grønland?	14
	Hvem bor på Grønland? Demografiske kjennetegn.....	17
	Sosioøkonomi og levekår	23
	Nettundersøkelse – hvem besvarte?	34
	Oppsummering: hvem bor på Grønland?	36
4.	Hvordan er det å bo på Grønland?.....	39
	Boligpriser og boligprisutvikling	39
	Boligforhold - standard og kvalitet.....	41
	Boligtyper og eierform	42
	Bomiljøet: ambivalens, med mye ustabilitet	44
	Barnefattigdom og boligforhold.....	49
	Oppsummering.....	51
5.	Å vokse opp på Grønland	52
	Mødres bekymring for oppvekstmiljøet på Grønland	55
	Barnehage og skole	56
	Grønland sett fra barnas ståsted.....	58
	Oppsummering.....	63
6.	Flerkultur på Grønland – minoritetsgruppenes situasjon.....	64
	Grønland: knutepunkt for flerkultur i Norge og ankomsthavn for nye migranter	64
	De største minoritetsgruppene på Grønland.....	66
	Utfordringer for minoritetsbefolkningen i Grønland og Tøyen-området.....	68
	Oppsummering.....	75

7.	Endring og ønsker om bevaring – Fremtidens Grønland	76
	Gentrifisering og endringsprosesser	76
	Nye Grønland?.....	82
	Vårt Grønland.....	86
	Avsluttende refleksjoner	90
8.	Offentlige og halvoffentlige ute- og innerom	92
	Rom for biler, folk, boliger og servicetilbud.....	93
	Grønlands torg	105
	Olafiagangen	106
	Oppsummering.....	119
9.	Hva skaper uro på Grønland?.....	120
	Opplevd kriminalitet og trygghet blant beboere	120
	Kjønnets utrygghet: Kvinners erfaring med menn som uromomenter.....	124
	Olafiagangen – et ”uroilig” byrom	126
	Avsluttende refleksjoner	130
10.	Engasjement, nye allianser og nye løsninger	132
	Hvilke aktører finnes på et sted?	132
	Gode møteplasser: Der ressurser og interesse møtes.....	133
	Hvilke ressurser og aktører bør mobiliseres på Grønland?	134
	Innovasjon, makt og medbestemmelse	140
	Potensiale for nye koblinger og nettverk.....	142
11.	Hvordan ser folk på Grønland? Stedsbilder.	144
12.	Grønland – status og veien videre	149
	Grønlands særpreg.....	149
	Grønland som lokalsamfunn	153
	Å vokse opp på Grønland – risiko for reduserte livssjanser?.....	156
	Veien videre.....	159
	Referanser	160
	Vedlegg.....	166

Figurliste

Figur 1-1 Kart over eiendommer og bruksformål i Områdeløft Grønland.....	7
Figur 2-1 Hva er din tilhørighet til Grønland? Flere valg mulig. Andel. (N = 963).....	13
Figur 3-1 Kart over Grønland, med gul markering for forslag til avgrensning av innsatsområdet for Områdeløft Grønland.....	14
Figur 3-2 Kart over skoleinntaksområdet for Vahl skole (1-7.trinn) på Grønland.	15
Figur 3-3 Kart over delbydeler og grunnkretser på Grønland og Tøyen.....	16
Figur 3-4 Befolkningsutvikling i delbydeler i Bydel Gamle Oslo. 2001-2016.	17
Figur 3-5 Netto innflytting for Bydel Gamle Oslo fordelt på aldersgrupper og innvandringsbakgrunn. 2011-2015.	19
Figur 3-6 Flyttehyppighet.Andel utflytting (inkludert internflytting i Oslo) av folkemengde, 2013-2015.	19
Figur 3-7 Befolkning fordelt eller innvandrerbakgrunn 1.1.2016.	21
Figur 3-8 Befolkning under 16 år fordelt etter innvandrerbakgrunn. 1.1.2016.	22
Figur 3-9. Levekårsindikatorer. Visuell framstilling av informasjonen fra tabell 3.2 og 3.3 over. Oslo, Bydel Gamle Oslo og Grønland.	25
Figur 3-10 Befolkningen 16+ år etter utdanningsnivå 2016. Oslo, Bydel Gamle Oslo og delbydel Grønland.....	26
Figur 3-11 Befolkningen 16+ år etter utdanningsnivå og landbakgrunn 2016. Delbydel Grønland.....	27
Figur 3-12 Andel familier med barn under 17 år med lavinntekt (OECD-skala)*.	31
Figur 3-13 Andel barn i hushold med vedvarende lavinntekt (3 år, EU) 2008-2010 og 2013-2015, for hele Oslo og utvalgte delbydeler i Oslo med høyest og lavest andel.....	33
Figur 3-14 Husholdstørrelse blant beboere på Grønland etter etnisk bakgrunn.	36
Figur 3-15 Respondentenes botid på Grønland etter etnisk bakgrunn.	36
Figur 4-1 Boligprisutvikling for blokkleiligheter i Oslo, Bydel Gamle Oslo og delbydeler i Bydel Gamle Oslo, 2004-2016.....	40
Figur 4-2 Boligprisutvikling for blokkleiligheter i Oslo, Bydel Gamle Oslo og delbydeler i Bydel Gamle Oslo, 2014-2016.....	41
Figur 4-3 Ønsker du å bli boende på Grønland? (N for eiere = 456 og leiere = 108).....	45
Figur 5-1 Hvordan vurderer du fritidstilbudet for barn og unge på Grønland? Fordelt etter ulike aldersgrupper. Kun beboere med barn i de aktuelle aldersgruppene som har svart.....	53
Figur 5-2 Hvor går barna i barnehage eller på skole? (Barnehage N=52, barneskole N=37). .	56
Figur 6-1 De ti største innvandregruppene i Bydel Gamle Oslo i 2016.	66
Figur 6-2 15 største innvandregrupper i delbydel Grønland i 2010 og 2016.	67
Figur 8-1 Som det fremkommer av illustrasjonen har vi også nummerert gatene, plassene og torgene, for en oversikt.....	93

Figur 8-2 Er det noe du kan tenke deg å gjøre for Grønland? Flere svar mulig. (Beboere N = 581, Besøkende N = 362. Besøkende inkluderer de som jobber eller driver næring i området, bruker tilbudene, turister, frivillige, osv).	119
Figur 9-1 Beboernes følelse av utrygghet på Grønland i 2017. Andel av respondenter (N=598 for Alle, N=468 for majoritetsnorske, N=128 for minoritetsnorske).	122
Figur 10-1 Modell for kartlegging av aktører i et område, med høy/lav grad av interesse for området/løftet, og høy/lav grad av ressurser og/eller innflytelse til å mobilisere egne ressurser. Pilene indikerer i hvilken retning mobiliseringen skjer når man lager nye stedsbaserte allianser.	137
Figur 11-1 Herslebelevers inntrykk av dagens Grønland, og drømmer for fremtiden	145
Figur 11-2 Herslebelevers analyse av og drømmer for Grønland og Grønlands torg.....	146

Tabelliste

Tabell 3-1 Alderssammensetning per delbydel i Bydel Gamle Oslo 1.1.2016.	18
Tabell 3-2 Levekårsindikatorer, indeks (Oslo = 100).	23
Tabell 3-3 Levekårsindikatorer, andeler.....	24
Tabell 3-4 Andel avgangselever fra grunnskolen (ekskl. voksne) 2014-2016 etter grunnskolepoeng for Oslo samlet og delbydelene i Bydel Gamle Oslo. Tallene for Norge er for 2016.	29

Sammendrag

Hvorfor Grønland? Grønland er del av Oslo sentrum og er uten tvil hovedstadens og landets mest mangfoldige byområde. Mangfoldet omfatter mange dimensjoner. Med sin sentrale lokalisering i byen, nærheten til landets viktigste kollektivknutepunkter for tog og buss, sin sammensatte befolkning, sitt varierte tilbud av private og offentlige institusjoner og tjenester, yrende næringsliv med handel-, serveringssteder og uteliv, rike kulturliv, mangfoldige tilbud av religiøse menigheter og behandlingstilbud for utsatte grupper og sin blandede bolig- og bygningsmasse og varierte byrom, er Grønland en svært levende del av Oslo by, som fyller en rekke funksjoner for mange ulike grupper. Samtidig, og det er helt sentralt for denne analysen, er Grønland et boligområde med om lag 10 000 beboere. Befolkningen er polarisert langs mange dimensjoner og består både av grupper med høy inntekt og utdanning som bor side om side med grupper med svært store levekårsutfordringer. Mange av områdene som omkranser Grønland gjennomgår dessuten for tiden store transformasjoner med store byutviklingsprosjekter, og Grønland er også selv i endring. Ingen vet helt hva framtiden bringer for Grønland, men sannsynligheten er stor for at området er ganske forandret fem eller ti år fram i tid.

Oppdraget og problemstillinger: For to år siden gjorde AFI en sosiokulturell stedsanalyse av Grønlands naboområde, Tøyen (Brattbakk m.fl. 2015), i forbindelse med Områdeløft Tøyen som ble igangsatt i 2014. I mellomtiden er det vedtatt at satsingsområdet skal utvides og fra 2018 inkludere Grønland. Fra januar 2018 vil satsingen derfor omfatte Områdeløft Tøyen og Områdeløft Grønland. Denne stedsanalysen av Grønland er gjennomført av forskere ved Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) i samarbeid med én forsker fra Norsk Institutt for by- og regionforskning (NIBR, HiOA), samt arkitektkontorene Eriksen-Skajaa og Kåmmån. Stedsanalysen er, som den forrige for Tøyen, utført på oppdrag for Oslo kommune, ved Bydel Gamle Oslo. Analysen skal bidra til et bredt kunnskapsgrunnlag om befolkning og nærmiljø som et grunnlag for Områdeløft Grønland. Oppdraget går ut på å gjennomføre «en grundig kombinert analyse» bestående av tre hoveddeler: aktøranalyse, analyse av fysiske nærmiljøkvaliteter og av sosiokulturelle forhold. Det har vært et mål å få fram beboernes utfordringer, ressurser, samt deres vurdering av og ønsker for Grønland.

Videre har vi kartlagt relevante aktører utover beboerne, som omfatter blant andre private/kommersielle, ideelle/frivillige, kommunale/statlige, borettslag/sameier og religiøse aktører. Med bakgrunn i dette gir vi her en grundig analyse av områdets utfordringer, både for beboere og besøkende, og mulige interessekonflikter mellom ulike grupper. Hva er de viktigste utfordringene i området, og hvilke muligheter har Grønland, gitt disse utfordringene og områdets sentrums karakter? Rapporten presenterer hva befolkning og fagfolk mener er Grønlands styrker, svakheter og muligheter, både fysisk og sosialt.

Rapporten danner et viktig kunnskapsgrunnlag for Bydel Gamle Oslo og alle involverte aktører for å sette mål og utvikle innsatsområder i arbeidet med Områdeløft Grønland. Analysene er basert på ulike statistiske kilder, en nettbasert undersøkelse og tett kontakt med Grønlands beboere, brukere og aktører som er viktige for områdets utvikling. I tillegg til intervjuer og observasjoner av dagligliv på Grønland har vi benyttet en rekke andre kvalitative metoder.

Hvem bor på Grønland? I området som vi definerer som Grønland bor det i underkant av 10 000 mennesker. Folketallet har steget kraftig de siste 15 årene fordi området har hatt flere store utbygginger som blant annet Grønlandskvartalene.

Befolkningen på Grønland er svært mangfoldig. Aldersmessig skiller befolkningen seg fra bygjennomsnittet ved at andelen barn og unge i skolealder (6-19 år) og i alderen 50 + er lavere, mens andelen i alderen 20-49 år er høyere. Som ellers i indre by er andelen aleneboende relativt høy. Litt over halvparten av husholdene består av én person, mens 28 prosent er flerpersonghushold uten barn som består av par, familier med voksne barn og ulike typer flerfamiliehusholdninger (for eksempel bokollektiv). Kun i 15 prosent av husholdene på Grønland bor det barn. Dette er lavere enn i områdene rundt, og lavere enn i Oslo som helhet med 23 prosent. Fordi det er mange store barnefamilier på Grønland er andelen barn i førskolealder likevel på nivå med gjennomsnittet for hele byen. Som vi kommer tilbake til er dessuten andelen barn som vokser opp i lavinntektsfamilier svært høy, derfor vies denne gruppen ekstra oppmerksomhet i rapporten.

Området preges av å være et transittområde med stor gjennomtrekk blant beboerne. Én av tre beboere (33 prosent) er på flyttefot årlig. Det er kun fem andre delbydeler i Oslo – alle i indre by – med så høye flyttefrekvenser. For Oslo som helhet er tilsvarende tall 20 prosent, mens i mange av de ytre byområdene – både villaområder i øst og vest, og drabantbyer i øst – er kun 11-15 prosent av beboerne på flyttefot hver år. Samtidig finner vi at Grønland har en relativt stabil kjerne av beboere som har bodd der over lang tid.

Et annet trekk ved den yngste delen av befolkningen på Grønland er at tre av fire i alderen under 16 år er minoritetsnorske, mens blant hele befolkningen har litt over halvparten minoritetsbakgrunn. Andelen ligger betydelig lavere for hele byen hvor én av tre har minoritetsbakgrunn både blant barn og unge og i befolkningen som helhet. Grønland, tett fulgt av naboområdene Nedre Tøyen og Enerhaugen har klart høyest andel minoritetsnorske av alle delbydeler i indre by.

På Grønland er dessuten andelen som selv har innvandret høy, og høyest i indre by, både blant dem som har kort og lang botid. Et trekk ved Grønland er videre at andelen nyankomne innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn er særlig høy. Området fungerer som et ankomststed for minoritetsnorske hvor stadig nye migranter flytter inn, enten direkte fra utlandet eller som neste stopp etter det første stedet man bosatte seg i Norge.

Grønlands befolkning er polarisert med hensyn til levekår og sosioøkonomiske forhold, og forskjellene mellom gruppene ser ut til å øke. Utdanning har en verdi i seg selv og har stor betydning for mulighetene på arbeidsmarkedet. Utdanningsnivået i Oslo, Bydel Gamle Oslo og delbydel Grønland skiller seg ikke nevneverdig fra hverandre når vi tar for oss hele befolkningen over 15 år samlet. Likevel er utdanningsmønsteret på Grønland todelt og følger i stor grad etniske skillelinjer. Godt over halvparten av de majoritetsnorske beboerne har høyere utdanning, mens det samme gjelder for én av fire med bakgrunn fra ikke-vestlige land utenfor EU.

Minoritetsnorske grupper med bakgrunn fra vestlige land og Øst-europeiske EU-land har imidlertid lik andel med lavutdanning som de majoritetsnorske, mens de har høyere andel med lang universitets-/høgskoleutdanning enn majoritetsnorske. Én av fire i disse to minoritetsgruppene tilhører denne høyeste utdanningskategorien. Oppsummert viser dette at utdanningsmønsteret på Grønland er svært polarisert: vi finner mange både med lav og høy utdanning, og store forskjeller mellom grupper etter landbakgrunn.

Ikke uventet har Grønland større levekårsutfordringer enn både Oslo og Bydel Gamle Oslo på mange sentrale levekårsindikatorer. Særlig skiller delbydelen seg ut ved å ha en svært høy andel barn som

vokser opp i familier som er fattige over tid. Områdets høye andel nyankomne migranter fra Asia, Afrika og Sør-Amerika, representerer et stort potensiale, men gir i første omgang noen særlige integreringsutfordringer knyttet til bydelens tjenester som barnehager og skoler for barn og unge, og språk-opplæring, kvalifisering og sysselsetting for voksne (unntak for arbeidsinnvandrere). Andelen lavt utdannede, ikke sysselsatte og trangbodde er dessuten betydelig høyere enn for byen og bydelen.

Når det gjelder andelen som ikke fullfører videregående i løpet av fem år kommer Grønland ut dårligere enn Oslo, og sammen med delbydel Enerhaugen, dårligst ut av delbydelene i Bydel Gamle Oslo, og hele indre by. De fire bydelene i Groruddalen samt Bydel Søndre Nordstrand har imidlertid alle høyere andeler som ikke har fullført videregående skole enn Grønland. Skoleresultatene fra grunnskolen har vist seg å ha stor betydning for sannsynligheten for å fullføre videregående skole. Andelen avgangselever fra grunnskolen i perioden 2014-2016 med svake skoleresultater – målt som andelen med lavere enn 35 grunnskolepoeng – var særlig høy på Grønland, Nedre Tøyen og Enerhaugen.

Generelt er det riktig å si at de tre nabodelbydelene Grønland, Nedre Tøyen og Enerhaugen skårer ganske likt på de fleste levekårsindikatorer, og kommer dårligst ut ikke bare i Bydel Gamle Oslo, men i hele indre by. Særlig bekymringsfullt er det at alle disse tre områdene har omfattende utfordringer med at mange barn vokser opp i lavinntektsfamilier. Om lag seks av ti barn vokser opp i familier som er fattige over tid. Andelen har dessuten økt i perioden 2010 til 2015. I det store flertallet av disse familiene er foreldrene ikke i jobb. Fra 2010 til 2015 er andelen barn i familier hvor ingen av foreldrene er sysselsatt imidlertid redusert på Grønland. Nedgangen var på 5 prosentpoeng. Samtidig som en høyere andel barn vokser opp i lavinntektsfamilier i området i 2015 enn i 2010 er det altså en noe lavere andel barn som vokser opp i familier hvor ingen av foreldrene har yrkestilknytning.

Grønland er dessuten – kanskje i enda sterkere grad enn Tøyen – et område i Oslo hvor mange forhold taler for at det reelle folketallet er betydelig høyere enn den offisielle statistikken viser. I dette området er den uregistrerte befolkningen antagelig blant de høyeste i byen knyttet til faktorer som sentrumsbeliggenhet, høy leieandel, et stort privat leiemarked rettet mot de mest vanskeligstilte gruppene, stor andel som flytter hvert år, mange innvandrere av ulike kategorier som har en løs tilknytning til Norge, mange institusjoner og boligtilbud som retter seg mot sosialt vanskeligstilte grupper og bostedsløse med flyktige boforhold, samt midlertidige boligtilbud.

Hvem bruker Grønland? Gitt Grønlands sentrumsbeliggenhet med mange arbeidsplasser, offentlige- og private tjenestetilbud, varehandel og serveringssteder, behandlingsinstitusjoner og tilbud rettet mot personer som sliter med rus- og/eller psykiske lidelser, religiøse menigheter, et rikt foreningsliv samt landets mest kjente åpne rus-scene er det svært mange grupper som daglig besøker og bruker Grønland. Blant disse ser den sterkeste interessekonflikten om byrommet først og fremst ut til å finne sted mellom lokale barn og rusmisbrukere på gater, torg og i parker. Mange barn forteller at de er redde for "narkomanene" og føler seg utrygge på skoleveien, noen tør ikke bruke lekeplasser og parker fordi mange i aktiv rus oppholder seg der og atter andre opplever også at rusmisbrukere kommer inn i gårdsrom og oppganger der de bor. Selv om disse som oftest er harmløse og engstelige, forteller lokale barn at de ofte oppleves som skremmende. Motsatt rapporterer mange rusmisbrukere selv at de blir herset med av flere andre grupper i byrommet. Brukte sprøytespisser, avføring, søppel og rotter er dessuten en del av barn og unges lekeområder i et omfang som man knapt finner noe annet sted i landet.

Å bo på Grønland: Boligprisene på Grønland har steget kraftig de siste 15 årene, og prisene på blokkleiligheter ligger høyere på Grønland enn for Oslo som helhet. Nesten halvparten av husholdene på Grønland leier boligen sin, og vi har funnet at det foregår omfattende framleie i mange sameier i området. I de seks gårdene vi har sikker informasjon om leies mellom 50 og 70 prosent av leilighetene ut. Det ser ut til å være relativt store utfordringer knyttet til dette mange steder. Det gjelder både for leietakerne selv som ofte bor dyrt og dårlig på usikre kontrakter, og for øvrige beboere og bomiljøet generelt fordi det fører til høy utskifting av beboere og lite ansvarsfølelse knyttet til dugnader og etterlevelse av husordensregler. Store profesjonelle boligutleiere finnes også på Grønland, men omfanget ser ut til å være begrenset sammenlignet med andelen privatpersoner eller mindre selskaper som leier ut én eller et fåtall leiligheter.

Grønlandsbeboerne, og da både barn og eldre, har et noe *ambivalent* forhold til sitt eget bomiljø. *Trivsel og lokalpatriotisme* er to viktige nøkkelord når man skal oppsummere våre funn. For å forklare hvorfor man trives, trekker mange frem Grønlands mangfold, dets urbane kvaliteter, områdets sentrale beliggenhet og ikke minst et rikholdige tilbud av butikker. Det er imidlertid også noen som ikke trives i det hele tatt, men de synes å være i klart mindretall. Likevel, også for mange som trives godt, er det noen viktige kilder til *uro og bekymring* eller ønsker om forbedringer. Særlig for foreldre eller ungdom synes det som om Grønland per i dag ikke "tilbyr" tilstrekkelig med passende arenaer, byrom, institusjoner eller tilbud. For mange foresatte, er den lokale nærskolen ikke et alternativ. Mange velger da enten å flytte eller å sende barna til andre skoler. Mange, både barn og unge, trekker fram gatekriminalitet og rusmisbrukere, som et stort problem ved å bo eller ferdes ute på Grønland. Videre er det fysiske miljøet en kilde til noe misnøye – blant annet søppel, biltrafikk og manglene belysning.

Etnisk mangfold og noen utfordringer for de største minoritetsgruppene: Et kjennetegn ved Grønland er det etniske mangfoldet. Norsk-somalier er den største minoritetsnorske gruppen på Grønland med 8,4 prosent, og er en gruppe som øker i antall. Norsk-pakistannerne er den nest største gruppen 5,7 prosent, og er en gruppe som avtar. Etter disse to største gruppene følger minoritetsgruppene med svensk, vietnamesisk og irakisk bakgrunn som alle hver for seg utgjør litt over tre prosent av befolkningen. Blant minoritetsnorske barn under 16 år er det norsk-somalier som er den klart største gruppen, dernest følger barn med minoritetsbakgrunn fra Pakistan, Irak, Vietnam og Marokko.

Flere av de minoritetsnorske gruppene, særlig grupper fra ikke-vestlige land med barn, ser ut til å ha en del utfordringer på Grønland. Som gruppe har norsk-somalier mange barn, høy andel barn i familier med vedvarende lavinntekt, lav sysselsetting og boligsosiale utfordringer. Med lavinntekt, store familier, høye husleier og utbredt diskriminering på arbeids- og utleiemarkedet har mange i denne gruppen ofte en lite tilfredsstillende boligsituasjon blant annet med trangboddhet. At mange i tillegg følger et religiøst påbud om å ikke betale renter gjør at mange ikke kjøper seg bolig men er henvist til leiemarkedet, enten det kommunale tilbudet eller ofte et segment av det private leiemarkedet med ekstra høye husleier, dårlig standard, ureglementerte leiekontrakter og liten stabilitet i bosituasjonen. Mange av disse utfordringene også gjelder flere andre, og mindre, minoritetsgrupper, og også for deler av den majoritetsnorske befolkningen.

Grønland i endring – gentrifisering: Grønland er et byrom og et bysamfunn i endring. En del av endringene er ønsket av noen, mens andre motsetter seg de samme tendensene. Noen ønsker en mild gentrifisering, andre en sterkere variant, mens mange frykter den. Mange ønsker at mye bevares slik det er i dag. Samtidig er ønsket om bedre tilbud for barn og unge og bedre vedlikehold av uteområder

unisont. Få nevner en frykt for å bli utstøtt, men flere påpeker likevel at de frykter uønskede strøksendringer som at de selvstendige butikkene blir erstattet av kjeder eller at barene serverer "fancy" øl. Gitt erfaringene fra andre nærliggende områder som Kampen og Grünerløkka – og til en viss grad Tøyen – er det ikke usannsynlig at store markedsaktører vil "løfte" området på sin måte. Mulige konsekvenser kan være at noen næringsdrivende må flytte, leieboere finne andre nabolag og at visse grupper vil føle seg fremmedgjorte.

Oppsummert er Grønland

- et sted der mange trives, men også et sted mange mener har mange problemer og mangler
- et bomiljø og et sentralt byrom med relativt omfattende barnefattigdom, "gatekriminalitet" og synlig rusproblematikk
- et område med en rekke ulike nærmiljøkvaliteter og der også "oppgraderingene" i nærområdene som Fjordbyen og Tøyen er et gode for mange av Grønlands beboere
- et av Norges mest urbane miljøer med et stort utvalg av butikker og serveringssteder, et mangfold av lyder og lukter og stor variasjon i sosiale og etniske grupper
- men også et område der flere av uterommene enten har et vedlikeholdsbehov eller hvor det med fordel kan gjennomføres mer omfattende oppgraderinger eller "inngrep" (blant annet for at folk skal føle seg trygge)
- et strøk som flere store næringsaktører har omfattende planer for og der disse planene nok kan forandre mer enn det beboerne i dag ser for seg
- et samfunn der mange vil at særlig unge beboere skal få et bedre tilbud enn det som eksisterer ute og inne i dag
- også et samfunn der noen av de eldre beboerne er bekymret for at for mye kan bli lagt til rette for ungdom/gutters behov, men at kommunen og andre må passe på at uterom og andre arenaer også er til for eldre og kvinner/jenter
- et nabolag der mange beboere har klare ønsker for hvordan området burde forbli eller endres
- et "bydelsamfunn" der mange vil engasjere seg for/i andre mennesker og nærmiljøet sitt – men der man kanskje trenger noen flere passende arenaer og muligheter for å få dette til i praksis.

Vi finner mange beboere og andre aktører med **ressurser og interesser** for å gjøre en innsats for nærmiljøet sitt. Mange bidrar med mye frivillig arbeid, og foreningslivet og innsatsen i mange ideelle organisasjoner er blomstrende. Det er imidlertid mangel på møtesteder som favner på tvers av alder, kjønn, klasse, etnisitet, religion og språk. Det er et stort uforløst potensiale som ligger i å koble ulike aktører – **bygge allianser** – for et felles løft for nærmiljøet. Samtidig er det viktig at ikke for mye veltes over på frivillighet i et område med mye ustabilitet i beboermassen og en polarisert beboermasse. Solide aktører med ressurser og langsiktighet – enten de er offentlige, ideelle eller private, og helst et samspill mellom disse – er avgjørende for en varig satsing der nabolagets egne krefter mobiliseres.

1. Innledning: Hvorfor Grønland?

Grønland er del av Oslo sentrum og er uten tvil hovedstadens og landets mest mangfoldige byområde. Mangfoldet omfatter mange dimensjoner. Med sin sentrale lokalisering i byen, nærheten til landets viktigste kollektivknutepunkter for tog og buss, sin sammensatte befolkning, sitt varierte tilbud av private og offentlige institusjoner og tjenester, yrende næringsliv med handel-, serveringssteder og uteliv, rike kulturliv, mangfoldige tilbud av religiøse menigheter og behandlingstilbud for utsatte grupper og sin blandede bolig- og bygningsmasse og varierte byrom, er Grønland en svært levende del av Oslo by, som fyller en rekke funksjoner for mange ulike grupper. Samtidig, og det er helt sentralt for denne analysen, er Grønland et boligområde. Det er bosted for om lag 10 000 mennesker.

Området preges dessuten i stor grad av alle de som besøker og oppholder seg der for å jobbe, handle, gå på kafe eller pub, få behandling, tigge, oppsøke tjenester, gå i moskeene og kirkene, delta i organisasjoner, drive med kultur i ulike former og mye mer. Dette fører til at området gjennomstrømmes av besøkende døgnet rundt. Deler av Grønland har dessuten i lang tid vært et kjerneområde for gateomsetning av narkotiske stoffer, og etter at det synlige rusmiljøet på Plata ble oppløst har dette flyttet seg østover og er nå etablert i området rundt Brugata. Grønland er et av stedene i Oslo hvor storbyens puls banker hardest. Dette gir helt spesielle betingelser for Grønland som sted og lokalsamfunn, og i kombinasjon med utbredt fattigdom blant mange barnefamilier som bor i området gir det noen helt særskilte utfordringer for oppvekstmiljøet til lokale barn og unge.

Forestillingene og meningene om hva Grønland er, og burde være, er mange. Få byområder i Norge knytter det seg så mange, og sterke, stedsbilder til. De fleste kjenner til Grønland - vet hva Grønland er eller har et bilde av det - selv om de aldri har vært der. Grønland er elsket og hatet, og av noen også fryktet. Noen vil aldri vurdere å sette sine bein der, mens andre synes det er det beste og eneste stedet i landet de kunne tenke seg å ha beina godt plantet. Mange av områdene som omkranser Grønland gjennomgår dessuten for tiden store transformasjoner med store byutviklingsprosjekter, og Grønland er også selv i endring. Ingen vet helt hva fremtiden bringer for Grønland, men sannsynligheten er stor for at området er ganske forandret fem eller ti år fram i tid.

Oppdraget – hva er en stedsanalyse og hva skal den bidra til?

For to år siden gjorde AFI en stedsanalyse av Grønlands naboområde, Tøyen (Brattbakk m.fl. 2015), i forbindelse med Områdeløft Tøyen som ble igangsatt i 2014. I mellomtiden er det vedtatt at satsingsområdet skal utvides og fra 2018 inkludere Grønland. Fra januar 2018 vil satsingen derfor omfatte Områdeløft Tøyen og Områdeløft Grønland. Denne stedsanalysen av Grønland er, som den forrige for Tøyen, utført på oppdrag for Oslo kommune, ved Bydel Gamle Oslo. Analysen skal bidra til et bredt kunnskapsgrunnlag om befolkning og nærmiljø som et grunnlag for Områdeløft Grønland. Oppdraget går ut på å gjennomføre «en grundig kombinert analyse» bestående av tre hoveddeler: aktøranalyse, analyse av fysiske nærmiljøkvaliteter og av sosiokulturelle forhold. Det har vært et mål å få fram beboernes utfordringer, ressurser, samt deres vurdering av og ønsker for Grønland.

I denne rapporten diskuterer vi befolkningens kjennetegn, hvilke utfordringer de står overfor og deres bruk av nærområdene med særlig vekt på møteplasser og mulig mangel på slike. Videre har vi kartlagt relevante aktører utover beboerne, som omfatter blant andre private/kommersielle, ideelle/frivillige,

kommunale/statlige, borettslag/sameier og religiøse aktører. Med bakgrunn i dette gir vi her en grundig analyse av området utfordringer, både for beboere og besøkende, og mulige interessekonflikter mellom ulike grupper. Hva er de viktigste utfordringene i området, og hvilke muligheter har Grønland, gitt disse utfordringene og området sentrums karakter? Rapporten presenterer hva befolkning og fagfolk mener er Grønlands styrker, svakheter og muligheter, både fysisk og sosialt.

Gjennom å identifisere området utfordringer og muligheter kan vi foreslå tiltak og anbefalinger, slik at det blir mulig for bydelen å sette mål og utvikle innsatsområder i arbeidet med Områdeløft Grønland. Erfaringer fra øvrige områdeløft danner også et viktig grunnlag for analysen. I tråd med oppdragets bestilling legger vi vekt på analyser som får frem beboernes ønsker og behov gjennom tett kontakt med befolkningen og observasjoner av dagligliv på Grønland.

Områdeløft som metode

Kjært barn har mange navn. Områdeløft, områderettet arbeid, områdefornyelse eller forebyggende byutvikling er alle rettet mot arbeidet for å styrke ulike sider av et by- eller boligområde. Men områdeløft skiller seg likevel litt ut fra annet områderettet arbeid. Områdeløft er både en metode og et utviklingsprogram for å gjennomføre helhetlige innsatser i levekårsutsatte områder. Særlig viktig er metodeutvikling og systematisk erfaringsdeling. For å ivareta en helhetlig tilnærming anvendes ulike metoder, tiltak og strategier, som involverer ulike aktører. Disse kan være grupper fra lokalbefolkningen, organisasjonslivet, næringslivet og stat og kommune, og det benyttes både sosiale, kulturelle og fysiske virkemidler. Metoden kan brukes av kommuner i by- og nærmiljøer med sammensatte utfordringer, og der sosiale og fysiske tiltak kombineres. Kunnskapen som inngår i områdeløftene kombinerer «harde fakta» om fysiske forhold og levekår i befolkningen, med kvalitativ kunnskap om lokalsamfunnets opplevelser, behov og ønsker. Med lokalsamfunn mener vi beboere i alle aldre, men også borettslag/sameier, frivilligheten, lokalt næringsliv, skoler og annen offentlig virksomhet og tjenester (Ruud 2016).

Betydningen av lokal medvirkning har fått mer og mer oppmerksomhet i løpet av årene med områderettet innsats. Erkjennelsen av at lokalmiljøene selv vet best hvor skoen trykker, og hva det er behov for av tiltak, har resultert i større engasjement og deltakelse i lokalmiljøene. Områdeløftene bygger på beboermedvirkning og lokalt engasjement blant innbyggere, borettslag, frivillige organisasjoner, lokalt næringsliv, bydelens tjenester og skoler. Ulike samarbeidskonstellasjoner mellom disse, og mellom disse og områdesatsingene og andre kommunale og statlige instanser har ført til et bredt spekter av erfaringer rundt hva som fungerer godt og mindre godt. Områdesatsingene kan ses som en type lokal samfunnsutvikling som finner sted innenfor et nettverk av parallelle prosesser med etablering og forvaltning av relasjoner. Dels foregår det ulike former for samhandling og samarbeid mellom aktører i likeverdige posisjoner, hva angår ansvar for framdrift og gjennomføring av tiltak og aktiviteter. Dels er det prosesser der aktører i områdesatsingene involverer andre, sørger for medvirkning eller tilrettelegger og støtter opp om engasjement hos noen andre. Områdesatsingens aktører vil ha erfaring med ulike rolleutøvelser i dette arbeidet. Samarbeidskonstellasjoner finnes både på tvers av offentlig-private skillelinjer og på tvers av ulike sektorer, både i det offentlige og sivilsamfunnet (Vestby 2016).

Områdeløft ble anvendt første gang her i landet i 2007, i arbeidet med de såkalte områdeløftene i de fire bydelene som var omfattet av Groruddalssatsingen. Områdeløftene ble støttet av Husbanken. De utvalgte områdene var blant de mest utsatte lokalområdene i Groruddalen. Bydelene fikk gjennom

arbeidet med områdeløftene en viktig rolle som samfunnsutviklere og fungerte som navet i en innsats som både involverte lokalbefolkningen, organisasjoner, næringsliv og et bredt spekter av statlige og kommunale aktører.

Men hva skiller områdeløft fra generell stedsutvikling? Og hva skiller områdeløft fra de store satsingene som Handlingsprogrammet Oslo indre Øst fra 1997-2006 og Groruddalssatsingen? Stedsutviklingsprosesser foregår kontinuerlig rundt om i kommuner og lokalsamfunn enten det er for å oppgradere fysiske omgivelser, skape mer liv i sentrumsområder eller tilrettelegge for sosiale møtesteder for ulike befolkningsgrupper. Metoder for å gjennomføre prosessene er også velkjente. Stedsanalyser, kartlegginger og lokale medvirkningsprosesser er felles i de fleste stedsutviklingsprosjektene. Likevel skiller områdeløft seg fra generell stedsutvikling. I generell stedsutvikling er hensikten som oftest å gjøre stedet bedre å bo i for lokalbefolkningen, mer levedyktig for næringslivet og mer attraktivt for befolkningen for øvrig. Områdeløft har en overordnet velferdspolitisk begrunnelse som stedsutvikling mangler: områdeinnsats skal kompensere for ulikhet i levekår og sosiale muligheter for innbyggere i ulike deler av en by eller kommune (Christensen 2016). Tiltakene er ofte små, synlige tiltak som kommer raskt på plass og som skal bidra til økt stedstilhørighet, sterkere sosiale nettverk og positive stedsbilder.

I de store satsingene er det også en politisk begrunnelse for å velge ut byområder for områdesatsinger, ofte med forestillingen om mangel på sosiale relasjoner, fravær av møtesteder og levekårsutfordringer, og der levekår i stor grad knyttes til områder med høy andel minoritetsnorske (Brattbakk et al., 2006; Braathen et al., 2008). Målet med de store satsingene har derfor vært å snu en negativ sosial og økonomisk utvikling og bedre levekår blant befolkningen (Ruud, 2003; Barstad et al., 2006; Braathen et al., 2008; Gabrielsen, 2014). I disse satsingene har det, i tillegg til å bruke områdeløft som metode i utvalgte nærmiljøer, vært igangsatt overordnede velferdstiltak som går på tvers av nærmiljøer og som dreier seg om blant annet å øke sysselsetting, bedre språkopplæring, og gi barn og unge bedre oppvekstvilkår.

Områdesatsinger har også vært gjenstand for kritikk fra byforskere. I Oslo har noe av den politiske begrunnelsen for å gjennomføre slike strategier vært de antatte (og til tider reelle) problemene i områder med levekårsutfordringer, eller der en finner en konsentrasjon av vanskeligstilte beboere. Også bokkonsentrasjoner av minoritetsnorske personer (da stort sett det som tidligere ble omtalt som "ikke-vestlige") har blitt oppfattet som "et politisk problem siden slike bokkonsentrasjoner signaliserer til offentligheten at den sosioromlige og kulturelle integrasjonen ikke har blitt realisert" (Andersen & Biseth 2013, s- 8-9, med referanse til Andersson & Musterd 2005). En rekke områdesatsinger, inkludert den første Groruddalssatsingen, har hatt som mål både å endre på segregasjonsmønstre i byen som helhet og forbedre levekår i de aktuelle områdene. Disse målene er det likevel ofte vanskelig å nå gjennom det aktuelle virkemiddelapparatet (Andersen & Biseth 2013; Ruud m fl. 2011).

Hvordan påvirker offentlig initierte endringsprosesser de beboerne som bor i slike områder? Hva vet vi om beboernes erfaringer med slike prosesser? Fra Groruddalen har vi tidligere påpekt at områdesatsingen der lokalt har blitt møtt med en frykt for at eget nabolag skal få et enda dårligere rykte siden "nabolaget" er så utsatt at det må "løftes".

Sosiokulturelle stedsanalyser

Det overordnede grepet for vår analyse av Grønland bygger på de teoretiske perspektivene og metodene fra såkalte sosiokulturelle stedsanalyser. Videre har vi benyttet en rekke andre teorier som vi har referert til fortløpende gjennom rapporten. Teorier om gentrifisering står blant annet sentralt.

Steder er mer enn de fysiske strukturene. Hvordan vi opplever et sted og hvilken mening vi tillegger stedet avgjøres av hvem vi er, hvor vi kommer fra og hvem vi møter. I tillegg oppstår det dominerende sosiale praksiser på steder som er med på å gi stedet kulturell mening, som kan bety tilhørighet for noen og en følelse av utestengning for andre. Ved hjelp av sosiokulturelle stedsanalyser kan stedsbilder, stedsbruk og stedsinteresser analyseres med tanke på å forstå hva et sted er, og for å gi et bedre grunnlag for beslutninger om hvordan stedet kan utvikles (Ruud mfl. 2007).

Stedsbruk (praksis) handler om hvordan stedet brukes av hvilke grupper, og til hva slags formål? *Stedsbilder* (forestillinger og representasjoner) tar for seg bilder og forestillinger av hvordan stedet er, og dets særtrekk, kjennetegn, kvaliteter, mangler og ulemper. Hvilke bilder er dominerende, og hvilke undertrykkes? Hvilke aktører fremmer ulike stedsbilder, og hvilke maktposisjoner har disse? Tett koblet til dette siste spørsmålet er *stedsinteresser* (maktrelasjoner). Hvilke interesser eksisterer for stedets ulike utviklingsretninger? Eksisterer det konflikter eller motsetninger mellom forskjellige aktørers interesser? De tre begrepene kan skilles analytisk, men er samtidig sterkt sammenvevd og påvirker hverandre innbyrdes. Hvis en beboer starter å bruke bestemte deler av stedet til nye aktiviteter vil hun kunne se nye sider ved stedet. Nye sosiale relasjoner oppstår og dermed endres stedsbildet, noe som igjen kan føre til nye stedsinteresser og ønsker for hvordan stedet skal utvikle seg.

Områdeløftet som skal settes i gang på Grønland vil påvirke stedet, og denne stedsanalysen er ment som et verktøy på veien for å synliggjøre ulike aktørers bruk av, bilder av og interesser for området. Den er et bidrag til å finne fram til hvordan Grønland kan endres på en måte som ivaretar ulike gruppers behov og ønsker knyttet til hva som vil gjøre området til et bedre sted å bo og besøke.

Grønlands historie og plass i bybildet

Byfornyelse kan bidra til gentrifisering av et område ved at de opprinnelige beboerne som skulle få det bedre flytter ut, og befolkningsgrupper med annen kulturell og økonomisk kapital flytter inn og endrer stedets image. Under skal vi se på Grønlands historie, før vi diskuterer hvordan beboere blir berørt av endringsprosesser i eget nærmiljø basert på tidligere forskning på feltet. Kapittelet avslutter med å se på gentrifiseringsprosessene som har foregått på Grønland de siste tiårene, og en introduksjon til noen av de viktigste levekårsutfordringene i området, samt mangfoldet en finner i denne delbydelen i Oslo.

Etter nok en stor bybrann i Oslo i 1624, hovedsakelig i området som i dag er Gamlebyen, bestemte kong Christian IV at en ny by skulle reises. Den nye byen fikk navnet Christiania og rundt den vokste det opp en rekke forsteder. For å komme inn til byen over Akerselva, ble det i 1654 bygget en bro ved Vaterland som skulle erstatte en eldre bro noe mindre sentralt plassert. Inngangsporten til Grønland er den dag i dag Vaterlands bru – sant nok en annen konstruksjon enn den som først ble oppført. Broen forbinder Grønland, via Brugata, med byens sentrale områder som Storgata og videre inn mot Karl Johans gate. Mellom Brugata og Akerselva finner vi Vaterland, eller Waterland som er det nederlandske originalnavnet. Mens Oslo fortsatt het Christiania og størstedelen av byen lå i dagens Kvadraturen, var boligstrøket Vaterland en forstad til byen. I et kart fra 1700 ser vi at det er først og fremst

Vaterland som er bebyggd. Selv om "forstadsbebyggelsen på Grønland omtales for første gang i (...) 1629, skildrer kartet Grønland, på østsiden av Akerselva, et område med et mer landskapspreg enn Vaterland (Sprauten, 1992, s. 170). Vaterland og Grønland ligger altså på hver sin side av Akerselva og brooppføringen i 1654 forbant nå Grønland med Vaterland og Christiania. Nå som det gikk en direkte forbindelse til byen her, slo en rekke tilflyttere seg ned på Vaterland og Grønland, og "Christiania fikk livskraftige forsteder" (Sprauten, 1992, s. 174).

Selve byen var i stor grad forbeholdt de øvre samfunnsklasser som der dro fordeler av en rekke privilegier, mens særlig de fattige ble forvist til dårligere eiendommer og boliger utenfor byen. Ved å ligge utenfor bygrensene, var Vaterland og Grønland ikke omfattet av de reguleringene som kontrollerte utformingen og byggingen av gater, murbygg og annet i Christiania. Stedsnavnet er dokumentert allerede fra 1620. Dette året får "Laurits Vaterland [en bot] fordi han hadde stukket en skolegutt med kniv" (Sprauten, 1992, s. 80-81; Tvedt, 2010). På 1600-tallet munnet Akerselva ut der dagens bro ligger og her hadde en rekke hollendere bosatt seg – "trygt omgitt av landsmenn" (Gjerland, 2016, s. 44).

Utbygging og rehabilitering

Bydelene i Oslo indre øst har altså en lang historie som de eldste boligområdene i hovedstaden, med bygningsmasse og kvartalsstruktur som hovedsakelig ble utviklet de siste tiårene av 1800-tallet. Boligene huset fabrikkarbeidere, håndverkere og folk som drev handel og store deler av boligmassen var overbefolket. Grønland er ett av byens eldste boligområder, og var fram til 1980-årene preget av eldre, umoderne bebyggelse og trange gateløp. Utbyggingen på Grønland har foregått over flere hundre år, men det var først i siste halvdel av 1800-tallet at de store tomtene ble lagt ut for salg og bygget ut. Tomtene på Nedre Tøyen ble regulert etter salg av universitetets grunn fra Tøyen hovedgård i 1860-årene. Universitetet trengte penger og solgte ut en del av professorløkkene. Tomtene ble bygget ut med leiegårder mellom ca. 1875 til 1899. Området lenger ned mot Grønland ble regulert og bygget ut på daværende gartner Jenssens løkker. Bebyggelsen på Grønland besto inntil da stort sett av trehus, og utbyggingen var såkalt "selvgrodd" uten at tomtene var regulert under ett. De siste trehusene ble bygget i Norbygata og Tøyengata så sent som i 1820-årene. I 1828 ble det innført murtvang innenfor en 200-meters sone fra bordtomtene langs Akerselva, og husene ble oppført før murtvungen gjorde seg gjeldende (Aslaksby 1986:53). En del av de østlige forstedene ble innlemmet i Kristiania i 1859, deriblant Grønland. Dermed var murtvang et faktum også i de "nye" bydelene. De aller fleste leiegårdene på østkanten ble bygget på privat initiativ. Det store behovet for boliger ga mulighet for lønnsom kapitalplassering ved rask og omfattende utbygging. Byggeboomen etterlot seg mange usolide byggverk særlig i 1870-årene, det var kvantitet og ikke kvalitet som gjaldt (Fredriksen 1947:65).

I 1920-årene hevdet Signy Arctander ved Statistisk sentralbyrå at de østlige byområdene fortsatt hadde store sosiale utfordringer og var dårlige oppvekstområder, og at myndighetene burde gjøre noe med byens store sosiale ulikheter (Andersen 2014). I perioden 1939-1954 ble det vedtatt totalsanering av store deler av indre by. Felles for områdene var at alle hadde vært forsteder til Oslo og inneholdt derfor en del gammel uregulert forstadsbebyggelse i tre (Ellingsen 1987:38). Forbildene for nye, moderne bygningsmiljøer var først og fremst hentet fra funksjonalismen, der nok luft, sol og lys i boligområdene ble tillagt stor vekt, og der brede gateløp var viktig for et moderne transportsystem (Christensen 1991:96). Nye områder i byenes randsoner ble bygget ut og boligmiljøer ble også etablert utenfor sentrum.

Byfornyelse og beboerengasjement

Også i nyere tid har forskere og offentlige myndigheter utpekt indre øst som et område med opphopning av en rekke levekårsutfordringer (Hagen, Djuve og Vogt 1994, St. meld. nr. 14 (1994-95), St. meld. nr 31 (2002-03). Disse bydelene har derfor vært gjenstand for en rekke innsatser for å bøte på dette, gjennom den offentlig initierte byfornyelsen som har pågått i flere faser fra 1970-tallet og fremover (Ruud 2003), Miljøbyen Gamle Oslo (1993-2000) og Handlingsprogrammet for Oslo Indre Øst (1997-2006). I slutten av 1970-årene startet en omfattende riving og rehabilitering av de eldste bystrøkene, der gammel bebyggelse ble erstattet av nye boligstrøk og med nye byrom. Helt fram til i dag har denne prosessen foregått, og flere områder er fremdeles under rehabilitering og fornyelse. I 1978 foretok Oslo byplankontor en tilstandsvurdering av boligene i indre by. Målet med vurderingen var å peke på hvilke områder som hadde dårligst bo- og miljøforhold, og som derfor skulle velges ut til byfornyelsesområder. Store deler av disse områdene var sammenfallende med de utvalgte områdene i 1950-årene. Prioriterte byfornyelsesområder i 1978 var St. Olavsgt.-Ullevålsveien, Hammersborg, Bjølsen, Torshov, Grünerløkka, Dælenenga-Rodeløkka, Urtegata-Motzfeldtsgate, Urtegata-Motzfeldtsgate-Tøyen, Kampen-Tøyen samt Vålerenga (Rapport 3/78, Ellingsen 1987:38,42). Det ble påvist en klar opphopning av boliger med dårlig bostandard, der blant annet en relativ stor andel manglet sanitærutstyr og hver tredje leilighet var på ett rom og kjøkken (ibid.:43). Den sosiale sammensetningen i de utvalgte områdene viste i 1980 at de fleste beboerne hadde lav allmennutdannelse (87 prosent) og en stor andel hadde lavstatusyrker (80,5 prosent) (Ellingsen 1987:51). I 1977-78 ble det utarbeidet et byfornyelsesprogram som retningslinje for fornyelsen i Oslo.

Mangel på jevnt vedlikehold og manglende sanitærforhold bidro til stort behov for oppgradering. Da den første byfornyelsen startet på slutten av 1970-tallet bodde beboerne til leie i privateide gårder, og et viktig mål var at beboerne ble boligeiere gjennom opprettelse av borettslag. Da Handlingsprogrammet ble etablert i 1997 var mye av den fysiske boligmassen skiftet ut eller rehabilitert til moderne standard, og gårdsrommene var utbedret til hyggelige grønne oaser for beboerne. Men mye gjensto når det gjaldt beboernes hverdagsliv, derfor ble det satt inn tiltak særlig for barnefamilier slik at de kunne bli boende. Det var spesielt skole, barnehage og fritidstilbud som ble prioritert, i tillegg til bomiljøtiltak. Mangel på ytre vedlikehold og falleferdige leiegårder hadde satt sine spor, og det var fremdeles mange gårder med bare utedoer (Ruud, 2003).

En konsekvens av byfornyelsen var at deler av boligområdet ble revet. Private gårder med utleieleiligheter skulle gjøres om til borettslag, samt at flere små boliger skulle slås sammen til større enheter (Ruud, 2003). Resultatet ville bli at flere beboere skulle få erstatningsleiligheter i andre områder. Da planer for endringer i området startet, mobiliserte beboerne seg gjennom forskjellige beboerforeninger, delvis for å kunne påvirke prosessene, delvis for å hindre for store endringer i området (Ruud, 2003). Til tross for at området scoret svært lavt både på fysisk tilstand og på levekårsvariabler, var de vitale og livskraftige lokalsamfunn. Det ble fokusert på dårlig materiell standard og beboeres levekår i den offentlige diskursen om Oslo indre øst, og media informerte om uverdige boforhold og falleferdige leiegårder (Ruud, 2003). Denne tilstandsbeskrivelsen stemte imidlertid ikke med beboernes egen oppfatning. En av beboerne uttalte i et intervju med lokalavisen: «Jeg visste ikke at jeg var ressurs svak før dem fortalte meg det i avisene» (Ruud, 2003, s. 69).

Figur 1-1 Kart over eiendommer og bruksformål i Områdeløft Grønland.

Grønland er et område med stor variasjon i bygningsmasse og -program.

På kartet kan man tydelig lese en større andel av sameier (markert i rødt) i området rundt Grønland/Grønlandsleiret, mens i områdene mot Botanisk hage og Tøyengata finner man en høyere konsentrasjon av borettslag (markert i oransje). I den ene «Gråbeingården» øverst mot Botanisk hage, er samtlige bygninger i kvartalet eid av borettslag.

Det er mulig å se et mønster der de nyeste kvartalene fra 80-90 tall for det meste er eiet av sameier, og store deler av den eldre bebyggelsen for det meste består av borettslag.

I områdene nord og sør for Schweigaardsgate, samt øst for Nylandsveien/Lakkegata, ser man store næringsbygg, som for det meste er uten publikumsrettet program i første etasje (markert i skravur). Til motsetning er det utadrettet næring eller offentlig program i nesten samtlige grunnetasjer i Grønland/Grønlandsleiret og Tøyengata. Man kan også se tydelig at Motzfeldts gate skifter karakter etter krysset ved Urtehagen barnehage. Fra Smalgangen og opp til Urtehagen er det utadrettet virksomhet i nesten samtlige grunnetasjer, mens den etter Urtehagen er en ren boliggate.

For noen var drivkraften for engasjementet ideologisk motivert, der målet var at strøket skulle bevare mest mulig av sitt eksisterende miljø. For andre var de lokale møtene betydningsfulle i seg selv. Beboere som tidligere ikke kjente hverandre, fikk i regi av beboerforeningen kontakt med andre og kunne selv etter hvert organisere seg vedrørende behov i nærmiljøet. Dette forsterket naboskap og sosialt nettverk. Beboerne kom også til å se nabolaget i et nytt lys og fikk en mer omfattende kunnskap om både byråkrati, offentlig saksgang og historiske fakta om bygningene. Samtidig fikk de bedre innsikt om seg selv og sin egen rolle som beboere med rett til medbestemmelse (Ruud, 2003).

Beboerne kunne være positive til fysiske endringer i nabogårder og uterom, men ikke til store endringer i eget hjem. Enkelte beboere opplevde også at gården skulle rives. Tapet av hjemmet ville også medføre tap av tette sosiale bånd (Braathen et al., 2008). Til tross for objektive målinger av dårlig standard i hjemmene, omtalte ikke beboerne egne hjem i negative vendinger (Ruud, 2003). Hjemmet ble snarere knyttet til minner fra tidligere år og til eget levd liv. Det ble ikke sett på som noe nedslitt, stygt og kondemnabelt fra beboernes side. Hjemmet var et sted fylt av spor der minnene fra tidligere tider var tilstede i nåtiden. Det ble en del av egen identitet.

Gjennom lokalt engasjement ble det utviklet tilhørighet til stedet, og med sterkt utviklede sosiale bånd, for å bruke Putnams (2000) begrep. En forklaring kan være en felles historie som befolkningen deler. Indre Oslo øst var et område med røtter i det tradisjonelle leiegårdsmiljøet der «alle kjente alle» (Ruud, 1987). Samtidig engasjerte beboerne seg ved å skape allianser med myndighetene og på tvers av sine egne nærmiljøer da miljøene ble gjenstand for omfattende, planlagte endringer. Bånd ble styrket. Det var 'vi her' mot 'de andre'. Vi finner både strategier der en bruker sin posisjon for å oppnå status og makt med sitt nettverk, og strategier med utgangspunkt i lojalitet og solidaritet (Putnam, 2000).

Oslo har siden 1624 vært en (mer eller mindre) godt planlagt by, og det er dermed ikke tilfeldig hva som bygges hvor (Andersen og Skrede, 2017). Etter den omfattende byfornyelsen fra 1980-90-tallet i Grønlands-området, ble det bygget flere nye boligkvarterer (f.eks. Jenssens have og Herslebsgate/Heimdalsgata), i tillegg til at flere eksisterende boliger ble slått sammen til større enheter, der hensikten var å tilrettelegge for barnefamilier. Samtidig ble størrelsen på flere av de nybygde leilighe-

tene mindre enn før. I perioden 1990-97 økte antall ett- og toromsleiligheter fra 57 prosent til 64 prosent i bydel Gamle Oslo (Sæter og Ruud 2005). Det ble tidlig registret trangboddhet i området etter at byfornyelsen var ferdig, noe som også i dag er en utfordring (IMDi 2016).

Selv om århundrene gikk, forsvant altså ikke strøksfattigdommen på Grønland. Områdene som i dag går inn under "indre øst" eller de østlige sentrumsbydelene har siden 1800-tallet vært hjemstedene til arbeiderklassen (Kjelstadli og Myhre 1995), og altså helt siden 1600-tallet, områder med mye fattigdom og mange tilflyttere. Gjennom byfornyelsen fikk stedet et nytt og annet innhold. Stedet var ikke lenger bare noe som «tilhørte» beboerne og de med lokal tilhørighet til området. Området fikk et of-fentlig fokus gjennom politiske tiltak og (andres) bevisste endringer som omdannet forestillinger om stedet. Gjennom denne prosessen fikk stedet nytt image.

Selv om innslaget av yngre, høyt utdannede beboere med etnisk norsk bakgrunn er økende både på Tøyen og Grønland, preges området fortsatt av en befolkning med lav inntekt og utdanning, høy andel velferdsstatsavhengige, mange med minoritetsbakgrunn og omfattende sosiale utfordringer knyttet til rus og psykiatri. Dette har dels sammenheng med den sterke konsentrasjonen av kommunale boliger, en rekke utleieleiligheter som bebos av personer med sosialgaranti, og lokaliseringen av behandlingstilbud og institusjoner innenfor psykiatrien og rusomsorgen. Disse ligger ikke bare innenfor områdene omfattet av Områdeløftene Tøyen og Grønland, også i det umiddelbare nærområdet er det slike boliger og institusjoner som gir denne delen av byen særskilte utfordringer. Flere rapporter, inkludert Stedsanalysen av Tøyen og Ungdomstråkk-studien, som også omfatter deler av Grønlandsområdet, har påvist uheldige bo-, utemiljø- og oppvekstforhold som følge av beboersammensetningen i de mange kommunale og private utleieboligene (Brattbakk m.fl. 2015, Hagen m.fl. 2016b, Oslo kommune 2009). I de følgende kapitlene, vil vi utfylle dette bildet med å gå "dypere ned" i situasjonen for barn, unge og voksne på Grønland.

For Grønland ser vi klare tegn til endring i årene som kommer, og det er minst like relevant å stille samme spørsmålet som vi gjorde på Tøyen: "Hva nå, Grønland?" (Brattbakk m.fl. 2015). For å svare på det har vi i denne rapporten foretatt et kvalitativt dypdykk og produsert et kvantitativt overblikk for å forsøke å gi leseren et solid kunnskapsgrunnlag for egen refleksjon.

2. Metode – Datainnsamlingsstrategier

For å kunne beskrive og analysere "nåsituasjonen" – det vil si Grønland første halvår 2017, med en omfattende oversikt over hva et bredt spekter av ulike beboere ønsker for sitt eget nærmiljø, samt derigjennom sammenfatte et solid kunnskapsgrunnlag for blant annet beslutningstagere, har vi satt sammen en tverrfaglig forskergruppe som så gjennomførte en rekke ulike, men utfyllende strategier for å samle inn data.

Intervjumaterialet består av samtaler med ansatte ved ungdomshuset Riverside, leder for organisasjonen Nabolagshager, rektor og lærere ved Vahl skole, inspektør, helsesøster og lærere ved Jordal skole, utekontaktene i bydelen, representanter fra politiet, vektere og vaktmester i sameiene i Smalgangen, leder av Grønland Beboerforening, ansatte ved Frelsesarmeens tilbud "Fyrlyset" og Kirkens bymisjons tilbud Kafé Saba, Forandringshuset, Røde kors leksehjelp, ansatte og barn i flere lokale barnehager, Ungdomsrådet i Bydel Gamle Oslo, representanter fra Sterling Sportsklubb, 15 ansatte i Bydel Gamle Oslo, Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune (PBE), Byantikvaren, Bymiljøetaten (BYM), Jeff Forbes – Tegn3, Eiendoms- og byfornyelsesetaten (EBY), 6 dybdeintervjuer med næringsaktører og 45 korte intervju med næringsaktører og andre der vi brukte et standardisert skjema med spørsmål og kart over Grønland. Vi fikk også rundt 100 e-poster fra ulike beboere (noen sendte en rekke e-poster med ulike innspill og tips).

Vi gjennomførte fokusgruppeintervjuer på Flerkulturelt seniorsenter (20 eldre kvinner med minoritetsbakgrunn og 7 eldre norsk-pakistanske menn), samt med 8 norsk-somaliske kvinner – alle mødre – inkludert norsk-somaliske 2 organisasjoner, 3 norsk-somaliske menn – starter opp organisasjon), Cafe-teateret (12 ansatte med ulik bakgrunn). Vi gjorde 3 «walkalongs» som tok for seg fellesarealer innendørs og utendørs.

I tillegg gjorde vi fysiske registreringer og etnografiske feltobservasjoner i gårdsrom, bygårder, uterom, restauranter/barer, på Trebåtfestivalen, samt hos en organisasjon som tilbød leksehjelp. I tillegg snakket vi med en rekke personer som vi møtte eller som oppsøkte oss mens vi var ute "i felt". Videre deltok vi på stand, holdt innlegg, foretok observasjoner og rekrutterte informanter på arrangementet «Dyrk Nabolaget» og på andre møter (bl.a. årsmøte og medlemsmøte i Grønland beboerforening).

Vi har også kunnet trekke på et omfattende datamateriale fra våre tidligere og nåværende forskningsprosjekter i bydelen og på Grønland: "Invisible Infrastructures", "Alternative byrom", "Flytting i Oslo-regionen" (pågående),¹ samt avsluttede prosjekter om "segregasjon" (Andersen 2014) og ungdom i "faresonen" (Andersen 2009).

Rapportens kvantitative datamateriale består i hovedsak av en survey spredd til beboere og besøkende i området, statistikk fra Oslo kommune/Finans, samt diverse annen statistikk.

Beboernes Grønland

Vi hadde to stikk-innom-kontorer i uke 19 (8.-14. mai). Det ene var i lokalene til sameiene rundt Grønlands torg, det andre på Grønland flerkulturelle seniorsenter i Breigata 9. I sistnevnte lokale var vi synlig fra gaten. Vi hadde på forhånd informert via ulike kanaler om at vi var tilstede og beboere oppsøkte

¹ <http://www.hioa.no/Forskning-og-utvikling/Hva-forsker-HiOA-paa/Storbyprogrammet/Flytting-i-Osloregionen>

oss på begge stedene. Flertallet av de som kom innom var "etnisk norske" over 50 år, det viste seg vanskeligere å engasjere unge voksne. På seniorsenteret fikk vi snakket med faste brukergrupper som en vennegjeng bestående av eldre menn med pakistansk bakgrunn og en stor gruppe kvinner med bakgrunn fra land som Iran, Pakistan, Marokko med mer. I tillegg snakket vi her med "norske" eldre brukere. Som det fremkommer av diskusjonen under, var det begrenset med sosial interaksjon mellom disse tre gruppene/kategoriene til vanlig, noe som gjør det relevant å også nevne dem særskilt her. Selv om vi traff noen beboere, var det relativt få individer som kom innom. Vi har i tillegg gått gate- og torglangs på Grønland, både alene hvor vi oppsøkte næringsdrivende og "vanlige" folk ute i byrommene, men også sammen med beboere som vi hadde opprettet kontakt med ("walkalongs"). Dette ga verdifull informasjon om folks egne Grønlandssteder, og ikke minst fikk vi høre historier om det som ikke er så synlig eller tilgjengelig: Hva som skjulte seg bak lukkede dører, hva som skulle erstatte butikken på hjørnet og tips om aktører vi burde snakke med.

Klasseromsetnografi

Vi intervjuet rektor og inspektør samt en lærer på Vahl skole, og ble i samråd med klassekontaktene/kontaktlærerne for sjetteklassene, invitert til å tilbringe to skoletimer med elever og lærere på sjetteettrinn. Dette gjorde det mulig for oss å få et innblikk i barns opplevelse av å bo på Grønland. Vi tilbragte to skoletimer med sjetteklasselivene på Vahl skole. Fra oss deltok Andersen, Brattbakk, Breistrand, Dalseide, Ruud og, i samarbeid med AFI-prosjektet "Alternative Byrom: Unges medvirkning (2016-2018)", arkitekt Kristin Sunde. Forskerne delte seg i to grupper med tre forskere per klasse. Innenfor de to klasserommene, fordelte vi oss igjen slik at hver enkelt forsker satt sammen med en gruppe på rundt seks elever. Vi hadde på forhånd avtalt med lærerne at vi ønsket å få vite hva barna syntes om sine egne nabolag og om de hadde noen ønsker for hva som eventuelt kunne bli bedre. Dette var noe om virkelig engasjerte elevene og de hadde forberedt seg godt, blant annet hadde de gått sammen i grupper og skrevet tekster om "Livet på Grønland", basert på spørsmål vi hadde sendt lærerne på e-post. I tillegg til en rekke slike tekster, som elevene hadde forberedt på forhånd, ble barna spurt om å tegne nabolaget sitt. Elevene stod fritt til å tegne hva de ønsket – vi ga eksempler som der de bodde, utenfor huset, skolen, områder de likte å være eller hvordan de kanskje ville at det skulle være. En av tegningene er inkludert i kapitlet om å vokse opp på Grønland.

Vi stilte også elevene en rekke spørsmål som de svarte skriftlig på. Noen av elevene ønsket ikke selv å skrive. I de tilfellene noterte vi ned svarene.

Illustrasjon 1: Breistrand sammen med noen av elevene i 6.klasse på Vahl Skole. Foto: Bengt Andersen

Nettundersøkelse til beboere og andre som bruker Grønland

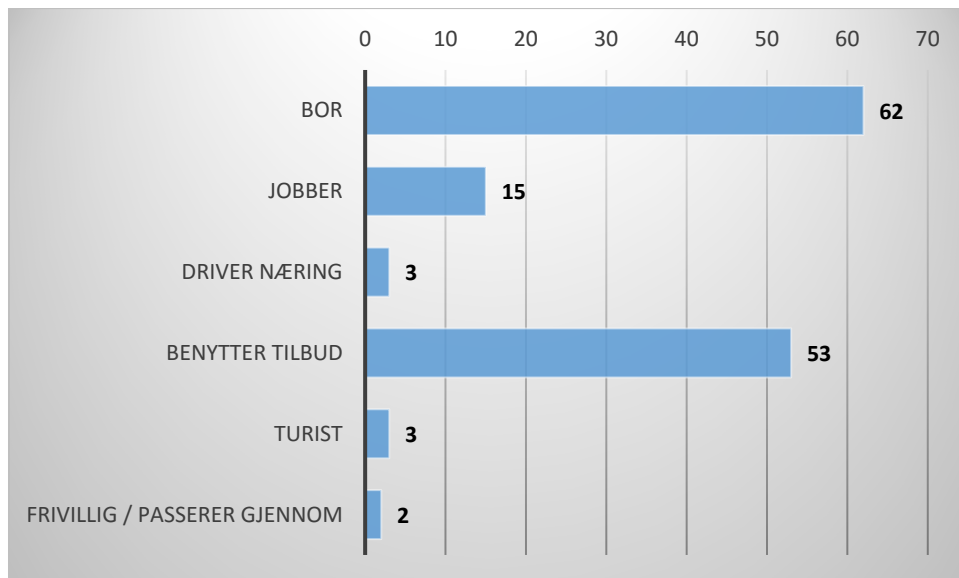
Beboere og andre ble oppfordret til å svare på en spørreundersøkelse på internett. For å rekruttere informanter hang vi opp plakater i butikker, på cafeer, på helsestasjonen med mer på Grønland. Lokale "Link-arbeidere" ble engasjert i dette rekrutteringsarbeidet, særlig med tanke på å informere beboergrupper med somalisk bakgrunn (for mer om Link-arbeidere, se Proba samfunnsanalyse, 2013). Vi delte ut informasjonsskriv i morgenrushet på Grønland t-banestasjon og på Grønlands torg. Forskergruppen ble intervjuet om stedsanalysen og i oppslaget på dagsavisen.no ble det lenket til surveyen.² På det "åpne kontoret" vi hadde i to lokaler sentralt på Grønland, kunne beboere og andre stikke innom og snakke med oss om nærmiljøet, og her ble det også informert om spørreundersøkelsen. I tillegg delte vi ut informasjonsskriv i en rekke postkasser til beboere. Informasjonen om undersøkelsen ble også spredt på ulike sider og grupper på Facebook, samt fra forskergruppens Twitter-profiler. Spørreundersøkelsen ble også spredt via e-post-lister og Facebook-grupper administrert av lokale sameier/borettslag, via ungdomsrådet i bydelen, Sportsklubben Sterling, ungdomsskolene Jordal og Sofienberg, 4 kommunale barnehager i bydelen, 5 kommunale bygårder. Surveyen ble også puttet i postkasser i flere sameier og lagt ut i en rekke butikker og spisesteder, på flere offentlige tjenestesteder som Familiehuset, Ung Arena, Helsestasjon, Åpen barnehage, på Cafeteateret, Cafe Saba, på Stand på nabolagsfest på Urtehagen lørdag 10.juni. Bydelens Link-arbeidere har også delt ut til sine kontakter.

² <http://www.dagsavisen.no/oslo/gronland-skal-loftes-vil-ikke-ga-i-toyen-fella-1.974844>

Resultatet av dette informasjons- og rekrutteringsarbeidet var at 971 personer besvarte nettundersøkelsen. Åtte av disse var yngre enn 13 år, som vi hadde satt som en nedre aldersgrense, og de ble dermed sluset ut av undersøkelsen. Totalt står vi dermed igjen med 963 personer som er 13 år eller eldre, og som har deltatt i undersøkelsen. Av disse var 600 beboere, 363 "besøkende"/lokale næringsdrivende og/eller ansatte.

Tilhørighet til Grønland blant respondentene

Beboerne er altså den største gruppen blant respondentene (figur 2.1). 600 beboere har svart på undersøkelsen. Dette utgjør om lag 7 prosent av alle beboere over 13 år i området. Undersøkelsen er dermed på ingen måte representativ for befolkningen i området, noe som heller ikke var målet. Poenget var å få fram betydelig flere stemmer enn vi ville fått på andre måter, og å se nettundersøkelsen sammen med øvrige kvalitative strategier. I kapittel 3 ser vi nærmere på noen kjennetegn ved dem som har svart. Etter beboere ser vi av figur 2.1 at neste gruppe etter størrelse er dem som benytter Grønlands ulike tilbud, men her er det viktig å tilføye at svært mange har valgt denne tilhørigheten i kombinasjon med å være beboer, jobbe, osv. Det er altså stor overlapp mellom flere av kategoriene. Særlig er det mange av beboerne som også krysser av for at de benytter tilbudene på Grønland som det å handle, benytte serveringssteder, treffe venner, offentlige tilbud, religiøse møteplasser, osv.

Kilde: AFIs nettbaserte spørreundersøkelse 2017.

Figur 2-1 Hva er din tilhørighet til Grønland? Flere valg mulig. Andel. (N = 963)

3. Hvem bor på Grønland?

Ved hjelp av ulike statistiske kilder tegner vi her et bilde av hvem som bor på Tøyen og hva slags levekår og boligsituasjon beboerne har. I hvilken grad preges området av stabilitet eller endring på disse feltene? I tillegg tar vi for oss hvem som bruker Grønland.

Hvordan avgrenser vi Grønland?

Hva som er Grønland, og hvor de geografiske grensene går mot omkringliggende områder finnes det ikke et objektivt svar på. Alle som har et forhold til Grønland har sin egen avgrensning. For områdeinnsatsen er det imidlertid nødvendig å avgrense hvilket område som skal omfattes av det vedtatte Områdeløft Grønland. Den eksakte avgrensningen av området er imidlertid ikke gjort. Analysene i denne rapporten skal danne et grunnlag for en slik avgrensning.

Kilde:

NORKART AS/ Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune, 2017. <https://kart.1881.no/>

Figur 3-1 Kart over Grønland, med gul markering for forslag til avgrensning av innsatsområdet for Områdeløft Grønland.

Likevel er det noen føringer som ble gitt i utlysningen til stedsanalysen, og med utgangspunkt i denne og de erfaringene vi har gjort oss underveis i feltarbeidet foreslår vi en avgrensning som vist markert med gult i kartet i figur 3.1. De tre tilgrensende parkene: Vaterlandsparken (i vest), Botsparken (i øst) og Botanisk hage (i nord) regner vi også med som sentrale rekreasjonsområder for Grønland. Vi vil også nevne fem nærliggende områder som ligger utenfor kartet, men som enten er eller burde være sentrale og tilgjengelige for beboere på Grønland: Tøyenparken, Jordal, Klosterenga, Akerselva miljøpark og allmenningene i Bjørvika/Sørenga.

En viktig avveining for avgrensningen av Områdeløft Grønland har vært at det måtte inkludere hele skoleinntaksområdet for Vahl skole (figur 3.2). Vahl skole er barneskolen som fungerer som den viktigste nærskolen for Områdeløft Grønland. Elevene som bor lengst vest og sør i området tilhører Tøyen skole. Inntaksområdet for Gamlebyen skole ligger like utenfor, men grenser opp mot Områdeløft Grønland på sørsiden.

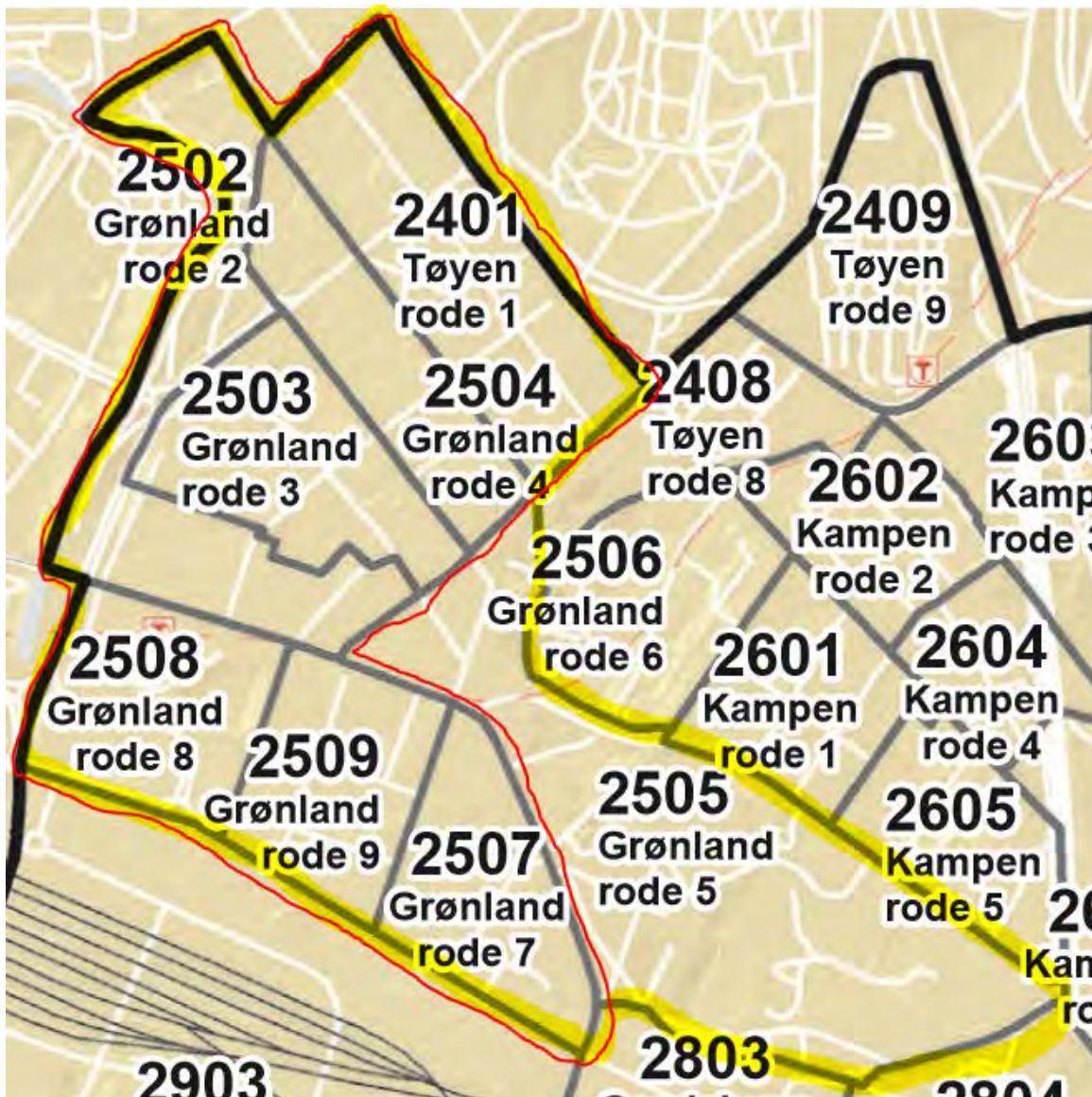
Oslo kommune, Utdanningsetaten, Skoleinntaksområder (2017)

<https://www.oslo.kommune.no/skole-og-utdanning/skoler-og-skoletilhorighet/skolekrets-barneskole/>

Figur 3-2 Kart over skoleinntaksområdet for Vahl skole (1-7.trinn) på Grønland.

Neste steg er å overføre denne avgrensningen til roder (grunnkretser) og delbydeler som er de minste geografiske sonene vi har befolkningsstatistikk for. Kartet i figur 3.3 viser rode-inndelingen i det aktuelle området, og den gule markeringen i dette kartet viser de relevante rodene ut fra avgrensningen vi har foretatt (vist i figur 3.1).

Delbydel Grønland er kjernen i området (markert med rødt på kartet i figur 3.3). Delbydel Grønland omfatter syv roder (2502, 2503, 2504, og 2501 som fra 2017 er delt inni tre nye roder: 2507, 2508 og 2509). I tillegg er det naturlig å inkludere én rode i delbydel Enerhaugen (2505). Grensen mellom Grønland mot Tøyen, delbydel Nedre Tøyen og det som er definert som Områdeløft Tøyen er litt uklar fordi de to områdeløftområdene delvis overlapper i statistikken vi presenterer her.

Kilde: Oslo kommune (2017) kart over roder i Grønlandsområdet etter justering i 2017. <https://www.oslo.kommune.no/get-file.php/13206458/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/Geografiske%20inndelinger/Bydeler%20og%20delbydeler%20med%20grunnkretser.pdf>

Figur 3-3 Kart over delbydeler og grunnkretser på Grønland og Tøyen.

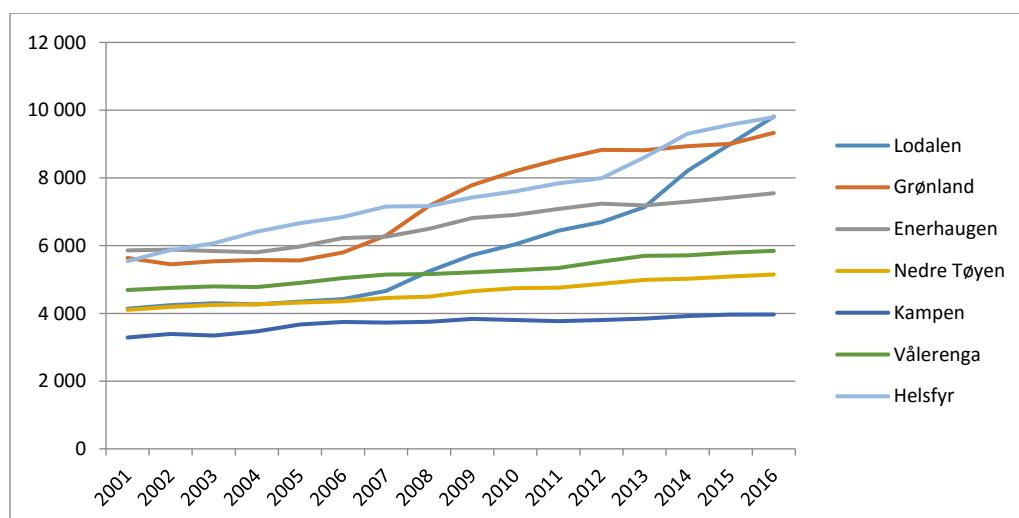
To av rodene som vi inkluderte i Områdeløft Tøyen i stedsanalyse av Tøyen (Brattbakk m fl 2015) er også inkludert i Områdeløft Grønland. I og med at satsingen i det etablerte Områdeløft Tøyen skal gå parallelt med Områdeløft Grønland ser vi ikke behovet for en eksakt grenseoppgang mellom de to områdene som avgjørende.

Svært mye befolkningsstatistikk foreligger på delbydelsnivå, mens det er flere restriksjoner for statistikk på rode-nivå. Dessuten har Oslo kommune gjennom sine *Faktaark om befolkning, levekår og bomiljø for bydeler og delbydeler* allerede gjort en rekke analyser for alle byens 92 delbydeler. Å benytte disse analysene betyr at befolknings sammensetningen og levekårene på Grønland enkelt kan sammenlignes med byen som helhet og øvrige byområder, og man kan enkelt følge utviklingen over tid. Det meste av statistikken vi presenterer i denne rapporten gjelder derfor for det geografiske området som utgjør delbydel Grønland.

Avgrensingen av Områdeløft Grønland omfatter delbydel Grønland samt én av rodene fra delbydel Enerhaugen (rode 2505). Totalt var det registrert 9 877 beboere i dette området ved inngangen til 2016. Nesten all statistikk vi presenterer her er imidlertid basert på delbydel Grønland som samme år omfattet 9 331 beboere. De 545 beboerne i rode 2505 som er utelatt i de fleste analysene bor i de to kvartalene mellom Tøyengata og Platousgate nord for Grønlandsleiret.

Hvem bor på Grønland? Demografiske kjennetegn

Ved inngangen til 2016 hadde delbydel Grønland 9 331 registrerte beboere. I 2001 var folketallet på 5 632, og delbydel Grønland hadde dermed en relativt sterk befolkningsvekst i perioden (figur 3.4). Veksten var sterkere enn for Bydel Gamle Oslo totalt. Den aller sterkeste veksten for hele perioden hadde Lodalen grunnet de store utbyggingene i Kværnerbyen, Barcode og Sørenga, fulgt av Helsfyr. På Grønland skyldes veksten i denne perioden særlig utbyggingen av Grønlandskvartalene og mindre utbygginger som leilighetene knyttet til Grønlands Basar. Veksten på Grønland var sterkest i perioden 2001 til 2010, men også i årene deretter og fram til 2016 var veksten på hele 9,2 prosent.

Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans.

Figur 3-4 Befolkningsutvikling i delbydeler i Bydel Gamle Oslo. 2001-2016.

Alderssammensetning og flytting

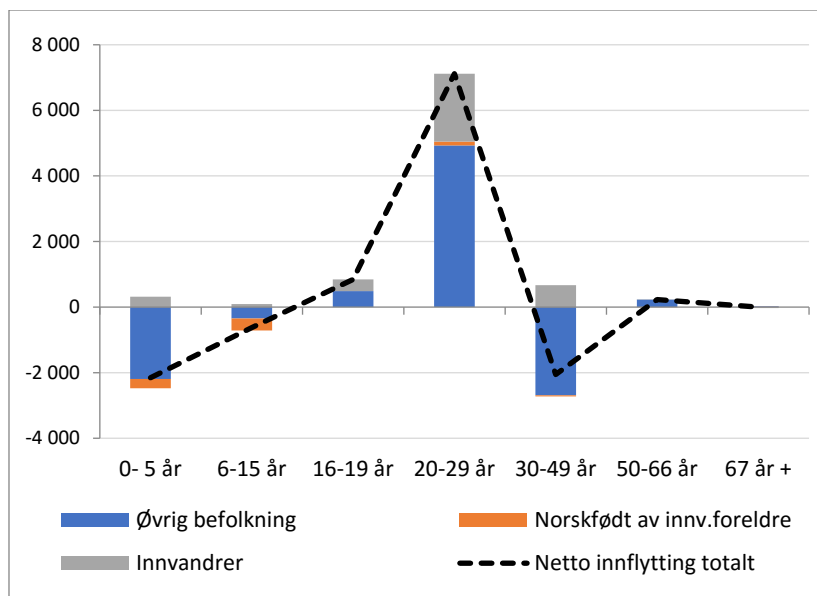
Aldersprofilen på Grønlands befolkning skiller seg fra bygjennomsnittet med lavere andel barn og unge i alderen 6-19 år, høyere andel 20-49 åringer og lavere andel i alderen 50+ (tabell 3.1). Grønland skiller seg ikke veldig mye fra de øvrige delbydelene i Bydel Gamle Oslo eller andre delbydeler i indre by. Sammenlignet med Bydel Gamle Oslo har Grønland noe høyere andel 20-29 åringer, og litt lavere andel personer i alderen 50+. Alderssammensetningen på Grønland er særlig preget av at mange barnefamilier flytter ut når barna kommer i skolealder, en overrepresentasjon både blant unge voksne i 20-årene og godt voksne i 30-49 års alder og en relativt lav andel middelaldrende og eldre.

Tabell 3-1 Alderssammensetning per delbydel i Bydel Gamle Oslo 1.1.2016.

	0-5 år	6-15 år	16-19 år	20-29 år	30-49 år	50-66 år	67-79 år	80 år +	Folkemengde
Oslo i alt	7,9	10,0	3,7	18,0	32,9	17,0	7,4	3,2	658390
Bydel Gamle Oslo	8,8	7,3	2,5	21,5	40,5	13,8	4,2	1,4	51444
Lodalen	8,2	5,4	2,1	25,1	41,0	13,5	3,6	1,1	9812
Grønland	8,1	6,9	2,6	26,8	39,0	12,3	3,4	0,9	9331
Enerhaugen	8,6	8,1	2,9	23,2	41,4	12,0	3,1	0,7	7548
Nedre Tøyen	9,0	7,7	2,4	23,5	42,0	11,3	3,4	0,8	5148
Kampen	8,2	7,7	2,1	17,1	40,7	15,3	6,1	2,7	3967
Vålerenga	8,5	9,5	2,8	16,2	41,2	16,0	4,1	1,7	5847
Helsfyr	10,5	7,3	2,4	15,6	39,6	16,5	5,9	2,1	9791

Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans.

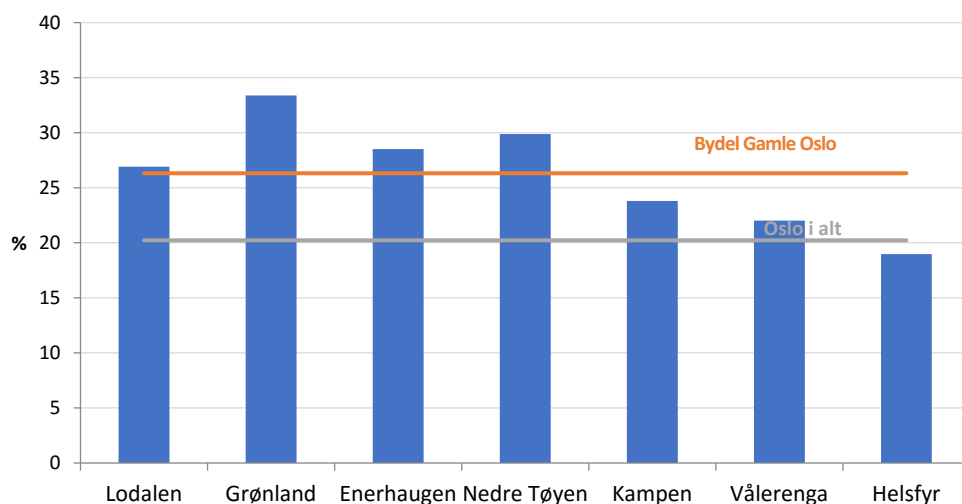
Søyler under strek i figur 3.5 indikerer at den totale flyttestrømmen er negativ, altså flere flytter fra enn til, mens søyler over streken indikerer at den samlede flyttestrømmen er positiv, altså flere flytter til enn fra.

Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans.

Figur 3-5 Netto innflytting for Bydel Gamle Oslo fordelt på aldersgrupper og innvandringsbakgrunn. 2011-2015.

Det er særlig førskolebarn, deres foreldre og andre voksne i alderen 30-19 år som flytter ut av Bydel Gamle Oslo. Men også barn og unge i grunnskolealder (6-15 år) (figur 3.5). Vi ser også at utflytterne i stor grad er majoritetsnorske, mens det også er en viss andel minoritetsnorske barnefamilier blant utflytterne. Dette er altså flyttetendensen for femårsperioden 2011 til 2015. Og i denne perioden var det en sterk innflytting av majoritetsnorske i 20-årene, men også en viss andel minoritetsnorske som selv har innvandret.

Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans.

Figur 3-6 Flyttheppighet. Andel utflytting (inkludert internflytting i Oslo) av folkemengde, 2013-2015.

Ustabilitet: hver tredje beboer på Grønland er på flyttefot årlig

33 prosent av beboerne på Grønland var på flyttefot hvert år i perioden 2013-2015 (figur 3.6). Det betyr at en av tre beboere skiftes ut årlig, og dette er et tegn på relativt høy ustabilitet i bomiljøet. Dette er betydelig høyere enn for Oslo samlet (20,2 prosent), noe høyere enn Bydel Gamle Oslo (26,4 prosent) og klart høyest av delbydelene i bydelen. Nedre Tøyen (29,8 prosent) og Enerhaugen (28,5 prosent) ligger litt lavere, mens den noe mindre "urbane" delbydelen "Helsfyr" (19,2 prosent) har betydelig mindre utflytting. Det er kun fem andre delbydeler i Oslo som har flyttefrekvenser på dette nivået. De befinner seg alle i indre by, henholdsvis i bydelene Grünerløkka, St.Hanshaugen og Frogner. I mange av de ytre byområdene – både villaområder i øst og vest, og drabantbyer i øst – er det kun 11-15 prosent av beboerne som flytter ut hvert år.

På tross av dette ser det samtidig ut til at det er en kjerne av beboere som har bodd på Grønland svært lenge. I surveyen svarte om lag 24 prosent at de hadde bodd mer enn 10 år på Grønland, mens 3 prosent hadde bodd der hele livet.

Husholdsammensetning

I de store byene i Norge utgjør enpersonshusholdninger den største husholdstypen, så også i Oslo hvor 47 prosent av husholdningene består av én person, mens 22,6 prosent av husholdene har barn under 18 år. I Bydel Gamle Oslo (18,7 prosent), og de fleste andre bydelene i indre by, ligger andelen barnefamilier lavere enn for byen som helhet. Grønland ligger lavest av delbydelene i bydelen med 15,3 prosent, mens Enerhaugen og Nedre Tøyen ligger litt høyere. Barnefamiliene med ett barn utgjør syv prosent, de med to barn utgjør fem prosent og de med tre eller flere barn utgjør fire prosent. Antagelig er det mange familier med store barnekull i denne siste gruppen siden vi vet, fra Vahl skole, helsestasjon og øvrige intervjuer, at det særlig er mange store norsk-somaliske barnefamilier i området. Barnefamiliene vies mye oppmerksomhet i rapporten – og er viktig for områdeinnsatsen – fordi oppvekstforholdene for barn og unge naturlig nok har høy prioritet. Likefullt har altså 85 prosent av husholdene på Grønland ikke barn under 18 år.

I 56 prosent av boligene bor det kun én person. Dette er dermed den dominerende husholdsgruppen. Dernest følger øvrige husholdninger (28 %) uten barn som består av par, familier med voksne barn og ulike typer flerfamiliehusholdninger (for eksempel bokollektiv).

Begrensninger ved statistikken

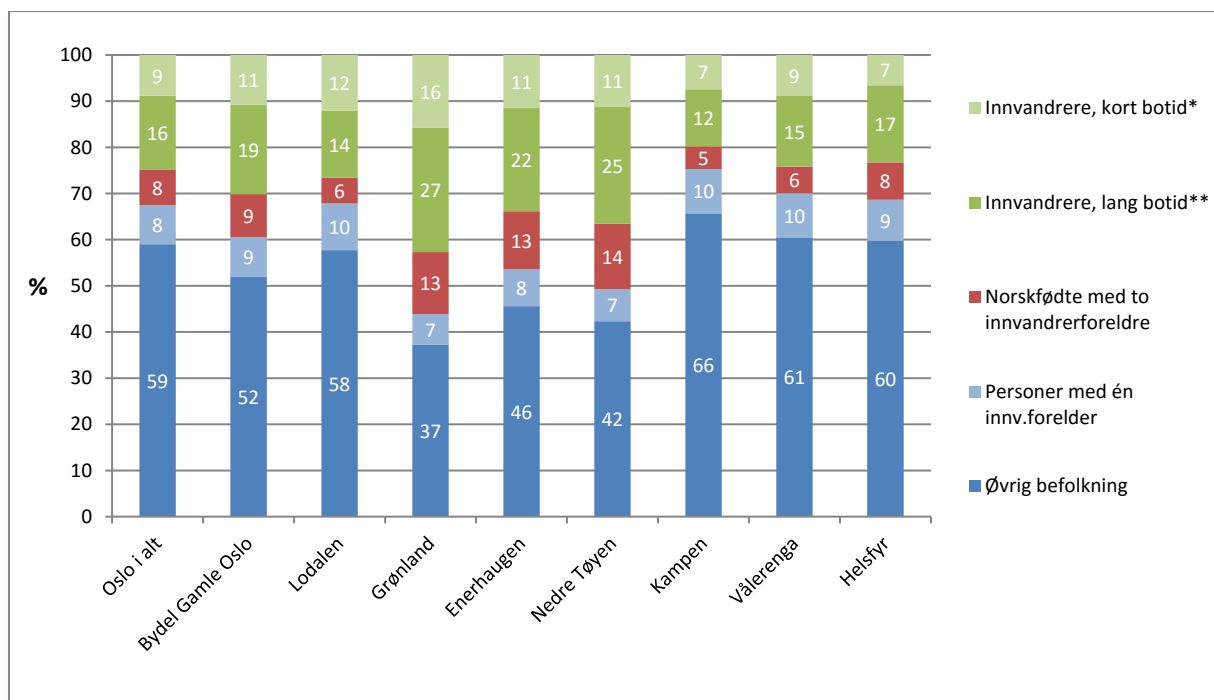
Den offentlige statistikken gir oss kun kunnskap om den folkeregistrerte befolkningen på Grønland. Som vi påpekte i stedsanalysen for Tøyen (Brattbakk m fl 2015, side 29) er det mange forhold som taler for at det reelle folketallet i dette byområdet er en god del høyere enn statistikken viser. De samme tegnene og indikasjonene har vi funnet for Grønland, og kanskje til dels i enda sterkere grad. Tøyen og Grønland er sannsynligvis blant områdene i Oslo med høyest uregistrert befolkning. Blant faktorene som peker i den retningen er sentrumsbeliggenhet, høy leieandel, et stort privat leiemarked rettet mot de mest vanskeligstilte gruppene, stor andel som flytter hvert år, mange innvandrere av ulike kategorier som har en løs tilknytning til Norge, mange institusjoner og boligtilbud som retter seg mot sosialt vanskeligstilte grupper og bostedsløse med midlertidige og flyktige boforhold, samt midlertidige boligtilbud. Fra feltarbeidet på Grønland har vi fått bekreftet dette (se kapittel 4).

Minoritetsbakgrunn

Oslo har de siste tiårene blitt en flerkulturell by, og ved inngangen til 2016 hadde 33,5 prosent av befolkningen innvandrerbakgrunn. Variasjonen internt i byen mellom bydeler og delbydeler er stor. I

Bydel Gamle Oslo har 39,5 prosent av befolkningen innvandringsbakgrunn og bydelen ligger dermed over bygjennomsnittet (figur 3.7). Bydelen har høyest andel av bydelene i indre by, men bydelene Bjerke, Grorud, Stovner, Alna og Søndre Nordstrand har høyere andeler. Delbydel Grønland har 56,1 prosent med innvandringsbakgrunn, og ligger dermed betydelig høyere enn Bydel Gamle Oslo, og klart høyest av delbydelene i indre by. På Grønland er altså nesten to av tre minoritetsnorske, mens snaut én av tre er majoritetsnorske.

Statistikken på dette området benytter det etablerte begrepsapparatet til SSB som bruker landbakgrunnen til individet selv og landbakgrunnen til individets foreldre som basis for klassifisering. Innvandrere er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre. Norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre omtaler vi i rapporten som personer med innvandrings- eller minoritetsbakgrunn, og noen ganger som minoritetsnorske. Personer som ikke tilhører gruppen «innvandrere» eller «norskfødte med innvandrerforeldre» – altså som ikke har minoritetsbakgrunn – omtales av SSB som «den øvrige befolkningen», men de presiserer at denne betegnelsen bare kan brukes i omtale med de øvrige kategoriene. Vi vil stort sett omtale denne gruppen som majoritetsbefolkningen, eller majoritetsnorske.

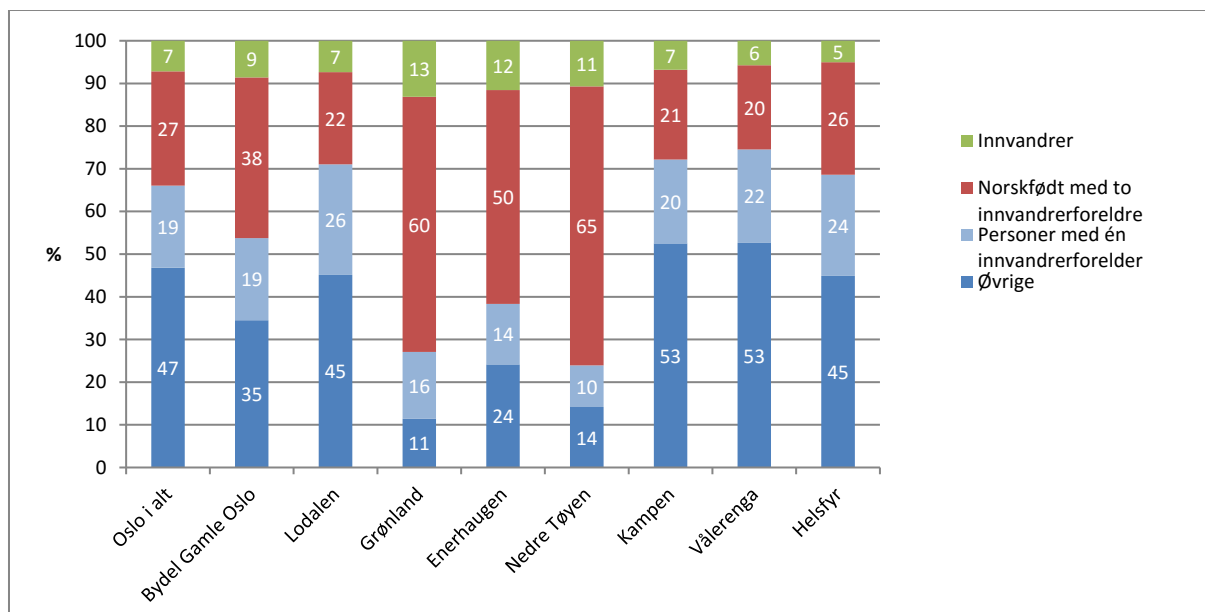

Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans.

* Kort botid: ankomst til Norge i 2010 eller senere.

** Lang botid: ankomst til Norge i 2009 eller tidligere.

Figur 3-7 Befolkning fordelt etter innvandrerbakgrunn 1.1.2016.

Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans.

Figur 3-8 Befolkning under 16 år fordelt etter innvandrerbakgrunn. 1.1.2016.

I figur 3.7 er det benyttet en inndeling av befolkningen i fem grupper etter innvandringsbakgrunn. Vi mener den er nyttig fordi den gir et mer finmasket bilde av befolkningen langs denne dimensjonen. *Majoritetsbefolkningen* framkommer hvis man slår sammen de to første gruppene i figuren (norskfødte med to norskfødte foreldre og personer med én innvandrerforelder), mens de *minoritetsnorske* er summen av de tre siste gruppene.

Det er kun ti delbydeler i Oslo som har lik eller høyere andel minoritetsnorske enn Grønland med sine 56,1 prosent. Samtlige av disse delbydelene befinner seg i ytre by øst i bydelene Bjerke, Stovner, Alna og Søndre Nordstrand. Grønland skiller seg dermed ut i indre by ved å være den delbydelen med klart høyest andel. Naboområdene Nedre Tøyen (50,8 %) og Enerhaugen (46,5 %) skiller seg også ut ved at de sammen med Grønland, er de eneste delbydelene i indre by med over 40 prosent minoritetsnorske. Disse tre delbydelene har også klart høyest andel norskfødte med to innvandrerforeldre (etterkommere) både blant delbydelene i Bydel Gamle Oslo og blant alle delbydelene i indre by. Bydel Grorud, Stovner, Alna og Søndre Nordstrand har imidlertid høyere andeler. Andelen på Grønland er 13,4 prosent.

Kun fire delbydeler i Oslo har høyere andel innvandrere med kort botid enn Grønland (16 %) (ankomet Norge i 2010 eller senere). Grønland ligger dermed midt i gruppen av 14 delbydeler som har høyest andel (fra 13 til 19 prosent). Fire av disse er imidlertid delbydeler i Frogner som i stor grad preges av nyankomne innflyttere fra vestlige land, samt innflyttere knyttet til alle ambassadene som befinner seg her. Grønland har også klart høyest andel med kort botid av delbydelene i Bydel Gamle Oslo. Tar vi for oss innvandrere med kort botid fra ikke vestlige land har Grønland høyest andel (7,7 prosent) i Oslo sammen med delbydel Grünerløkka Vest (7,9 prosent). Vi ser da bort fra Nordberg som har 12,0 prosent på grunn av Kringsjø studentby.

En høy andel nyankomne innvandrere gir noen særlige integreringsutfordringer blant annet knyttet til barnehager og skoler for barn og unge, og også språkopplæring, kvalifisering og sysselsetting for voksne (unntak for arbeidsinnvandring).

Av figur (3.8) ser vi at 73 prosent av barn og unge på Grønland under 16 år er minoritetsnorske. Tre av fire barn og unge er altså minoritetsnorske. Andelen ligger betydelig lavere for hele byen hvor én av tre har minoritetsbakgrunn både blant barn og unge og i befolkningen som helhet.

Sosioøkonomi og levekår

I tabellene 3.2 og 3.3 er det listet en rekke levekårsindikatorer som gir et bilde av viktige dimensjoner ved innbyggernes livssituasjon: Redusert funksjonsevne, lav utdanning, fattige barnehusholdninger, ikke sysselsatte, ikke-vestlige innvandrere med kort botid, ikke fullført videregående skole, dødsrater og trangboddhet. De åtte indikatorene antas å ha innvirkning på beboernes muligheter til deltakelse i samfunnet. Selv om den tematiske spennvidden er stor fanger ikke indikatorene alle sider ved levekårene, men gir en pekepinn på hvor i byen levekårsutfordringene er størst (Oslo kommune 2017 a). Det er sentralt å minne om at disse tallene viser opphopning av levekårsutfordringer på områdenivå og ikke individnivå. Selv om vi vet at den statistiske samvariasjonen mellom mange av indikatorene er høy på individnivå, kan vi ikke ut fra disse aggregerte dataene si noe om det for eksempel er en og samme person som har lav utdanning, er trangbodd og nylig kommet til landet.

Tabell 3-2 Levekårsindikatorer, indeks (Oslo = 100).

	Redusert funksjonsevne 2013	Lav utdanning 2015	Fattige barnehusholdn. 2014	Ikke sysselsatte 2015	Ikke-vestlige innvandrere med kort botid 2016	Ikke fullført vgs 2014	Dødsrater 2009-2015	Trangbodde 2015
Oslo i alt	100	100	100	100	100	100	100	100
Bydel Gamle Oslo	110,7	114,5	161,9	111,5	129,3	115,2	130,7	130,7
Lodalen	86	84,6	85,8	92,2	107,8	102,7	146,6	95
Grønland	113,5	150,9	271,7	140,2	202,9	123,8	127,1	143,1
Enerhaugen	111,4	129,4	246,9	120,3	142,6	124,2	167,6	162,4
Nedre Tøyen	116,7	133,7	275,2	137,5	155,5	106,3	197	175,8
Kampen	110,5	84,1	118,6	93,7	86,2	95,5	113,8	119,4
Vålerenga	128,4	121,3	108	113,2	113,4	139	131,6	129,5
Helsfyr	116,5	95,8	90,3	87,8	83,7	113,5	94,9	110,8

Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans. Se Oslo kommune (2017 a) for mer detaljerte definisjoner av indikatorene.

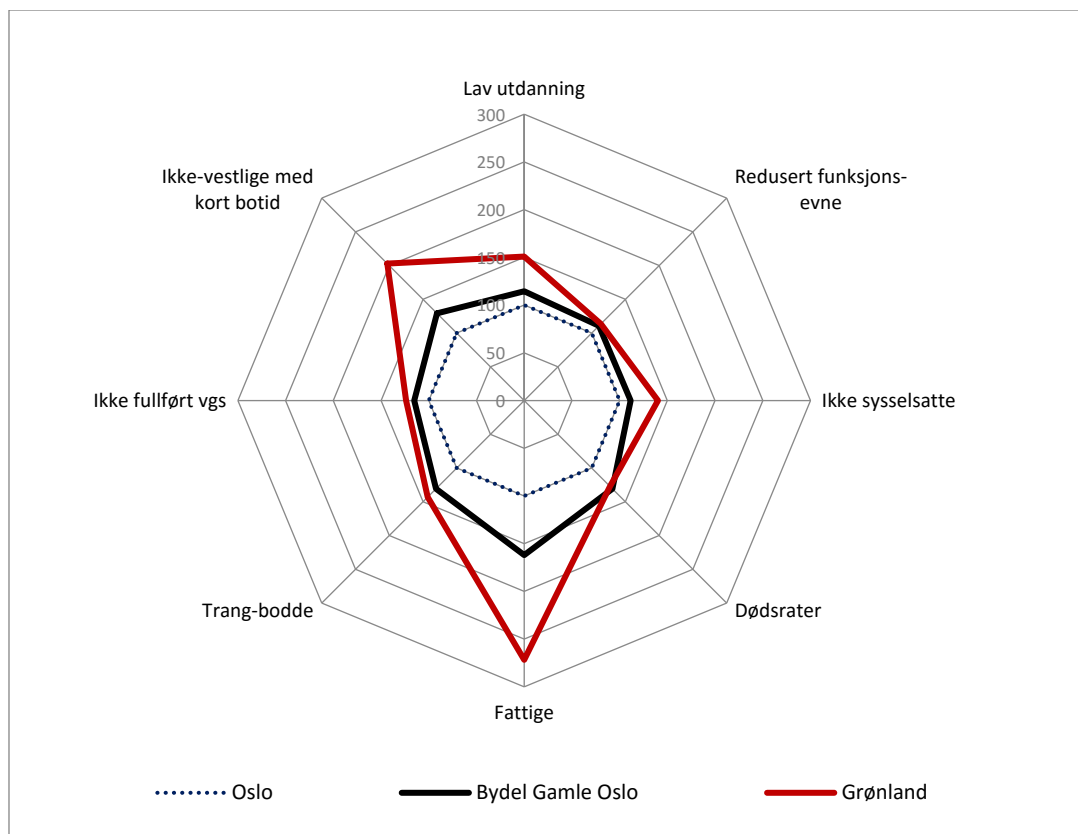
For å kunne sammenligne bydelens og delbydelenes skår til bygjennomsnittet (i tabell 3.2) er indikatorene gitt en verdi relativ til bygjennomsnittet som er satt til hundre. En verdi på 50 betyr dermed at delbydelen har halvparten av byens score på indikatoren, mens en verdi på 200 betyr at delbydelen har dobbelt så høy score som for hele byen. I tabell 3.3 viser vi de samme indikatorene som andeler av befolkningen.

Tabell 3-3 Levekårsindikatorer, andeler.

	Redusert funksjons- evne	Lav ut- danning	Fattige barne- hus- holdn.	Sysse- satte	Ikke-vest- lige inn- vandrere med kort botid	Ikke full- ført vgs	Døds rater	Trang- bodde
Oslo i alt	13,7	18,2	11,3	77,6	3,8	22,3	16,1	21,3
Bydel Gamle Oslo	15,2	20,8	18,3	75	4,9	25,7	21,1	27,8
Lodalen	11,8	15,4	9,7	79,4	4,1	22,9	23,6	20,2
Grønland	15,6	27,5	30,7	68,6	7,7	27,6	20,5	30,5
Enerhaugen	15,3	23,6	27,9	73,1	5,4	27,7	27	34,6
Nedre Tøyen	16	24,3	31,1	69,2	5,9	23,7	31,8	37,4
Kampen	15,2	15,3	13,4	79	3,3	21,3	18,4	25,4
Vålerenga	17,6	22,1	12,2	74,7	4,3	31	21,2	27,6
Helsfyr	16	17,4	10,2	80,4	3,2	25,3	15,3	23,6

Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans. Se Oslo kommune (2017 a) for mer detaljerte definisjoner av indikatorene.

Figur 3.9 (under) gir en visuell framstilling av hvordan delbydel Grønland skårer på de åtte indikatorene sammenlignet med Bydel Gamle Oslo og Oslo som helhet. Jo nærmere den røde linja som indikerer Grønland er ytterkantene av stjernediagrammet, desto dårligere skårer Grønland relativt til Oslo, bydelen og øvrige delbydeler. Vi ser av figuren at Grønland skiller seg særlig kraftig ut når det gjelder høy andel av nyankomne minoritetsgrupper, og barn som vokser opp i familier som er fattige over tid.

Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans. Se Oslo kommune (2017 a) for mer detaljerte definisjoner av indikatorene.

Figur 3-9. Levekårsindikatorer. Visuell framstilling av informasjonen fra tabell 3.2 og 3.3 over. Oslo, Bydel Gamle Oslo og Grønland.

Et grovt overblikk forteller oss at Grønland, ikke uventet, scorer høyere – har større levekårsutfordringer enn både Oslo og Bydel Gamle Oslo – på seks av de åtte indikatorene. De to unntakene er personer med redusert funksjonsevne og dødsrater (dødelighet i aldersgruppen 55-79 år for perioden 2009-2015) hvor Grønland ligger høyere enn Oslo, men om lag likt med bydelen. Videre ser vi at Grønland skiller seg særlig ut ved å ha en svært høy andel fattige familier med barn, og at andelen nyankomne minoritetsnorske fra Asia, Afrika og Sør-Amerika er svært høy. Men også andelen lavt utdannede, ikke sysselsatte og trangbodde er betydelig høyere enn for byen og bydelen. Vi ser videre at på syv av de åtte indikatorene scorer Grønland og de to naboombådene Nedre Tøyen og Enerhaugen, som også inngår i Områdeløft Tøyen og Grønland, relativt likt og skiller seg vesentlig fra bydelens øvrige delbydeler. Unntaket er andel personer med redusert funksjonsevne. Det er ellers verdt å merke seg at det også er noen interne forskjeller mellom de tre nevnte delbydelene: Grønland har høyere andel med lav utdanning og flere nyankomne minoritetsnorske fra Asia, Afrika og Sør-Amerika enn de to andre områdene, mens dødeligheten og andelen trangbodde er noe lavere.

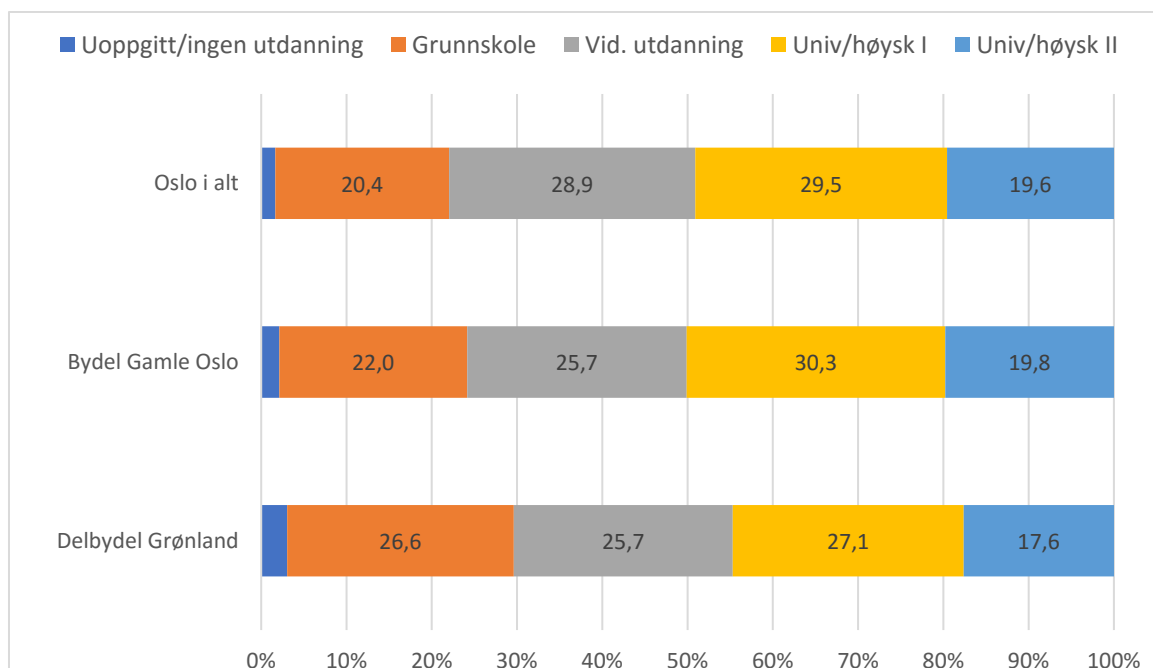
Sysselsetting, lav utdanning og fullføring av videregående skole

Andelen sysselsatte personer i arbeidsdyktig alder (25-59 år) på Grønland (68,6 prosent) er lavere enn gjennomsnittet for Bydel Gamle Oslo (75 prosent) og hele Oslo (77,6 prosent) i 2015 (tabell 3.3). Sammen med Nedre Tøyen (69,2 prosent) ligger Grønland også klart lavest av delbydelene i bydelen og av alle delbydelene i indre by. Det er kun ti delbydeler i Oslo, alle ligger i Groruddalen og Søndre Nordstrand, som har lavere andel sysselsatte enn Grønland. Sysselsetting og utdanning henger tett sammen, og Grønland har også høyest andel med lav utdanning (27,5 %) av delbydelene i Bydel Gamle

Oslo med Nedre Tøyen og Enerhaugen like bak. For Oslo er andelen 18,2 prosent og for Bydel Gamle Oslo 20,8 prosent. Lav utdanning er da målt som andelen av befolkningen som har kun grunnskole, uoppgitt eller ingen fullført utdanning.

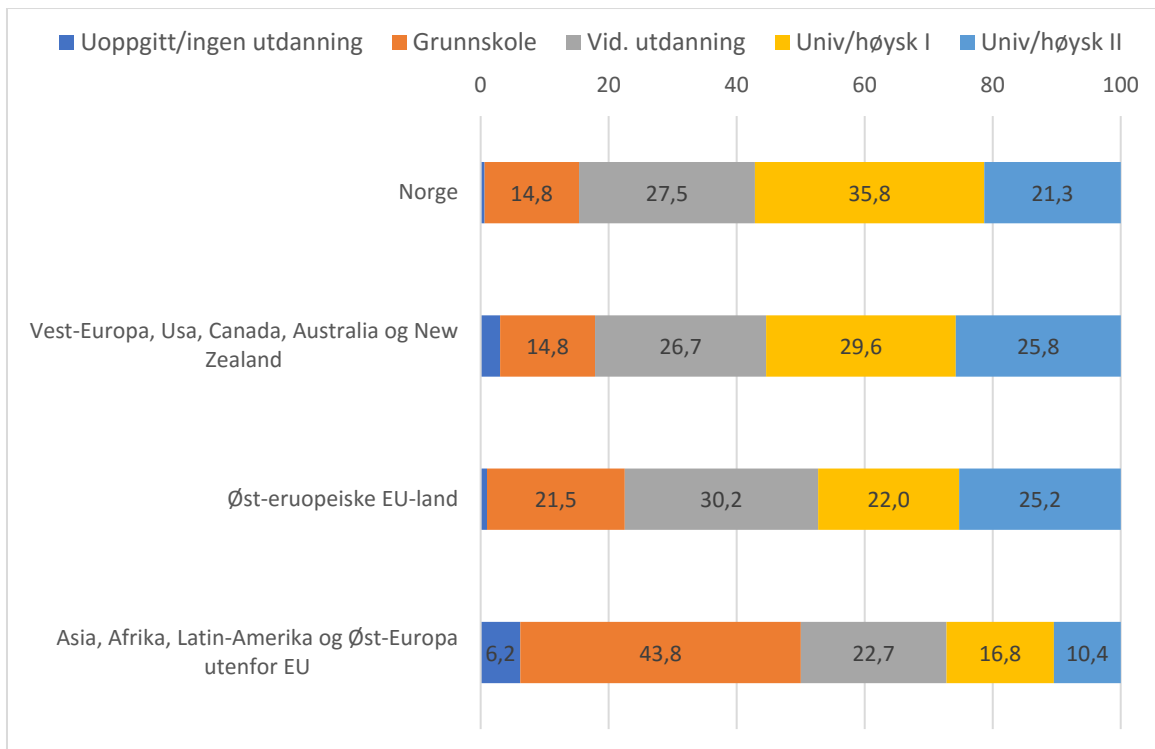
Selv om Grønland har høyere andel lavt utdannede enn gjennomsnittet for byen og bydelen, og klart høyest av delbydelene i indre by, er Grønland absolutt ikke blant de svakeste områdene i byen på dette punktet. Bydelene Grorud, Stovner, Alna og Søndre Nordstrand ligger alle høyere, noe som illustrerer at beboersammensetningen på Grønland er svært polarisert langs en rekke sosioøkonomiske dimensjoner. Å fullføre videregående skole har stor betydning for mulighetene til å skaffe seg en jobb og forsørge seg selv og sin familie. På Grønland er det 27,6 prosent av 21-29 åringene som per 2014 ikke hadde fullført videregående i løpet av fem år. Oslo samlet (22,3 prosent) og Bydel Gamle Oslo (25,7 prosent) lå bedre an, mens av delbydelene i Bydel Gamle Oslo, og hele indre by, kom Grønland sammen med Enerhaugen (27,7 prosent) dårligst ut. Det er imidlertid mange områder i byen som kommer dårligere ut når det gjelder fullføring av videregående skole. De fire bydelene i Groruddalen samt Bydel Søndre Nordstrand har alle høyere andeler som ikke har fullført videregående skole.

Utover å være en verdi i seg selv, har utdanning stor betydning for mulighetene på arbeidsmarkedet. Utdanningsnivået skiller seg ikke nevneverdig fra hverandre i Oslo, Bydel Gamle Oslo og delbydel Grønland (figur 3.10). Den tydeligste forskjellen er at delbydel Grønland har en noen høyere andel med uoppgitt/ingen eller lav utdanning. Dette er gjennomsnittstall for hele befolkningen (16+ år) som skjuler relativt store forskjeller mellom ulike grupper. I figur 3.11 tar vi for oss delbydel Grønland og skiller mellom majoritetsnorske og tre ulike grupper av minoritetsnorske. Da kommer forskjellene tydelig fram.

Kilde: Oslostatistikken, Oslo kommune.

Figur 3-10 Befolkningen 16+ år etter utdanningsnivå 2016. Oslo, Bydel Gamle Oslo og delbydel Grønland.

Kilde: Oslostatistikken, Oslo kommune.

Figur 3-11 Befolkningen 16+ år etter utdanningsnivå og landbakgrunn 2016. Delbydel Grønland.

Det er relativt store forskjeller i utdanningsnivå etter landbakgrunn for beboerne på Grønland (figur 3.11). 57 prosent av majoritetsnorske beboere har høyere utdanning (universitet/høyskole), mens tilsvarende tall for minoritetsnorske med bakgrunn fra Asia, Afrika, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU er 27 prosent. At andelen som har høyere utdanning er relativt lav i denne minoritetsnorske gruppen er så sin sak. En større utfordring, særlig for sysselsetting, er det at halvparten av beboerne i den samme gruppen har lav utdanning. En viktig tilleggsopplysning er at majoritetsnorske som er 16 år eller eldre utgjør 47 prosent av befolkningen på Grønland, mens de øvrige gruppene sett fra toppen og nedover i figur 3.11 utgjør henholdsvis 9, 5 og 39 prosent. De to midterste gruppene utgjør dermed en veldig liten del av befolkningen i området.

Ellers er det interessant å se at de to øvrige minoritetsnorske gruppene med bakgrunn fra vestlige land og Øst-europeiske EU-land (to midterste søyler i figur 3.11), ligger relativt nært majoritetsnorske når det gjelder lav utdanning, mens begge gruppene har høyere andel med lang universitets-/høyskoleutdanning enn majoritetsnorske. Én av fire i begge grupper tilhører den høyeste utdanningskategorien.

Oppsummert viser dette at utdanningsmønsteret på Grønland er svært polarisert: vi finner både mange med lav og høy utdanning, og store forskjeller mellom grupper etter landbakgrunn.

Skole – karakterpoeng fra grunnskolen og gjennomstrømning i videregående skole

Hvilke resultater ungdom har med seg fra grunnskolen har stor betydning for hvorvidt de fullfører videregående skole og får seg en utdanning, noe som igjen har betydning for å få seg jobb. Vi har data

om gjennomsnittlig grunnskolepoeng³ for bydeler og delbydeler i perioden 2014-2016. Grunnskolepoeng oppsummerer elevenes resultater i forskjellige fag og er utgangspunkt for opptak til videregående opplæring. Poengene regnes ut ved å multiplisere elevens gjennomsnittskarakter med ti. Bygjennomsnittet for Oslo var 41,6 grunnskolepoeng i 2016, mens landsgjennomsnittet var på 41,2 poeng. Bydel Gamle Oslo og Søndre Nordstrand ligger sammen med bydelene i Groruddalen alle lavere enn 40 poeng, mens Vestre og Nordre Aker har høyest gjennomsnitt med 45,2 poeng (Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans 2017).

Innad i bydelene er det store variasjoner. I Bydel Gamle Oslo var gjennomsnittet 39 grunnskolepoeng i 2016, mens delbydel Vålerenga lå høyest med 47 og delbydel Grønland lavest med 35.

Mer interessant enn å studere gjennomsnittet er å se på grunnskolepoengene gruppert. Hvor stor andel elever har oppnådd lave grunnskolepoeng og hvor stor andel skårer høyt? Gruppen som mangler eller har mindre enn 30 grunnskolepoeng er særlig utsatt når det gjelder sannsynligheten for å ta videre utdanning og for overgangen til arbeidslivet. 75 prosent av dem som startet videregående opplæring i Oslo i 2010 hadde fullført med studie- eller yrkeskompetanse 5 år senere. Det er en klar sammenheng mellom grunnskolepoeng og fullføring av videregående skole. Mens én av fire elever som manglet eller hadde mindre enn 30 grunnskolepoeng i Oslo fullførte videregående skole i løpet av fem år, var andelen 99 prosent i gruppen med 50 eller flere grunnskolepoeng (Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans 2017). Dette viser tydelig at grunnskolepoeng er en viktig levekårsindikator som forteller mye om ungdoms fremtidsmuligheter.

³ Grunnskolepoeng oppsummerer elevenes resultater i forskjellige fag og er utgangspunkt for opptak til videregående opplæring. Poengene regnes ut ved å multiplisere elevens gjennomsnittskarakter med ti. Karakterskalaen er 1-6. Det betyr at ingen elever kan ha 0 grunnskolepoeng eller mer enn 60. Elever som mangler karakterer i mer enn halvparten av fagene får ikke beregnet grunnskolepoeng. Elevgruppen som mangler grunnskolepoeng er sammensatt; eleven kan være fritatt fra vurdering, mangle grunnlag for vurdering eller ha spesielle utfordringer. Eleven kan ha vært syk deler av skoleåret, ikke ha møtt til undervisning, eller nettopp ankommet Norge og ikke kan gå inn i ordinær undervisning.

Tabell 3-4 Andel avgangselever fra grunnskolen (ekskl. voksne) 2014-2016 etter grunnskolepoeng for Oslo samlet og delbydelene i Bydel Gamle Oslo. Tallene for Norge er for 2016.

	< 30 eller uten	30-34	35-39	40-44	45-49	50+	uten eller lavere enn 35
Norge*	13,9	13,4	18,1	21,3	18,9	14,5	27,3
Oslo totalt	13,5	11,2	16,0	20,9	20,4	17,9	24,7
Lodalen	19,8	12,3	19,8	18,9	17,9	11,3	32,1
Grønland	32,2	18,3	16,5	20,9	7,0	5,2	50,4
Enerhaugen	22,9	22,9	16,0	21,5	10,4	6,3	45,8
Nedre Tøyen	25,9	24,7	20,0	17,6	9,4	2,4	50,6
Kampen	15,9	9,5	14,3	9,5	25,4	25,4	25,4
Vålerenga	8,3	12,5	11,5	14,6	18,8	34,4	20,8
Helsfyr	10,4	9,7	23,6	23,6	18,1	14,6	20,1

Kilde⁴: Byrådsavdeling for Finans, Oslo kommune, basert på tall fra SSB.

*Tallene for Norge er kun for 2016, mens tallene for Oslo og delbydelene i Bydel Gamle Oslo er snittet for de tre årene 2014-2016.

Gruppen som mangler eller har mindre enn 30 grunnskolepoeng varierer mye mellom delbydeler og mellom enkeltår. Tabell 3.4 viser derfor andelen avgangselever for treårsperioden 2014 til 2016 etter grunnskolepoeng. I delbydel Grønland er det så mange som én av tre elever som enten mangler eller har lavere grunnskolepoeng enn 30. Dette er klart høyest av områdene i bydelen, og gjør at Grønland er blant de fire delbydelene med høyest andel i hele Oslo. De tre øvrige er delbydelene Sagene i Bydel Sagene, Sinsen på Grünerløkka og Fossum på Stovner. Nedre Tøyen har også relativt høy andel avgangselever som enten er uten grunnskolepoeng eller har lavere enn 30. Slår vi sammen de to gruppene med lavest grunnskolepoeng – de som har lavere enn 35 poeng – viser det seg at halvparten av elevene i delbydel Grønland og Nedre Tøyen befinner seg i denne gruppen (se kolonnen helt til høyre i tabell 3.4). I delbydel Enerhaugen faller nesten halvparten av elevene i samme kategori, og det er kun to andre delbydeler i hele Oslo som har like høye andeler av elever med så lave grunnskolepoeng som disse tre delbydelene i Gamle Oslo.

⁴ Materialet inneholder data om gjennomsnittlig grunnskolepoeng (for elever med grunnskolepoeng) for bydeler og delbydeler 2014-2016 (voksne er utelatt). I 2016 omfatter materialet 5827 avgangselever i Oslo.

Grunnskoleresultatene varierer blant annet etter foreldrenes utdanningsnivå, etter elevenes landbakgrunn⁵ og for elever som selv har innvandret, etter botid. Jo høyere utdanning foreldrene har, jo høyere grunnskolepoeng har barna. Elever med norsk landbakgrunn har høyere grunnskolepoeng enn elever med landbakgrunn fra vestlige land, mens elever fra øvrige land har i gjennomsnitt lavere grunnskolepoeng enn de to førstnevnte gruppene.⁶ For avgangselever som selv har innvandret til Norge er grunnskolepoengene stigende med økende botid.

For elevene som er bosatt på Grønland er det nærliggende å tro at andelen som tilhører den sammensatte gruppa som av ulike årsaker mangler grunnskolepoeng, er relativt høy. Området har relativt høy andel nyankomne innvandrere og stor grad av gjennomtrekk av elever i de lokale grunnskolene knyttet til lokal og global migrasjon. Samlet sett kunne dette ført til høy andel som mangler karakterer i ett eller flere fag. Men i 2016 var det kun seks prosent av avgangselevne fra Grønland som manglet grunnskolepoeng, og selv om det er høyere enn snittet for hele Oslo (fire prosent), er det mange delområder som har høyere andel.

Barn i fattige familier

Barn i familier med lav inntekt er en særlig sårbar gruppe. Fattigdom kan måles på mange ulike måter og for å få et best mulig bilde av situasjonen vil vi benytte flere ulike mål. Det første målet vi benytter her for å fastslå omfanget av barnefattigdom i Grønlandsområdet måler såkalt relativ fattigdom i et samfunn, dvs. at fattigdom – eller lavinntekt – beregnes som halvparten (OECD-skala) eller 60 prosent (EU-skala) av medianinntekten i Oslo korrigert for husholdets størrelse og sammensetning. Eksisterende statistikk og flere tidligere studier har vist at Bydel Gamle Oslo, og noen av områdene innenfor bydelen har den sterkeste konsentrasjonen av fattige barnefamilier i Norge.

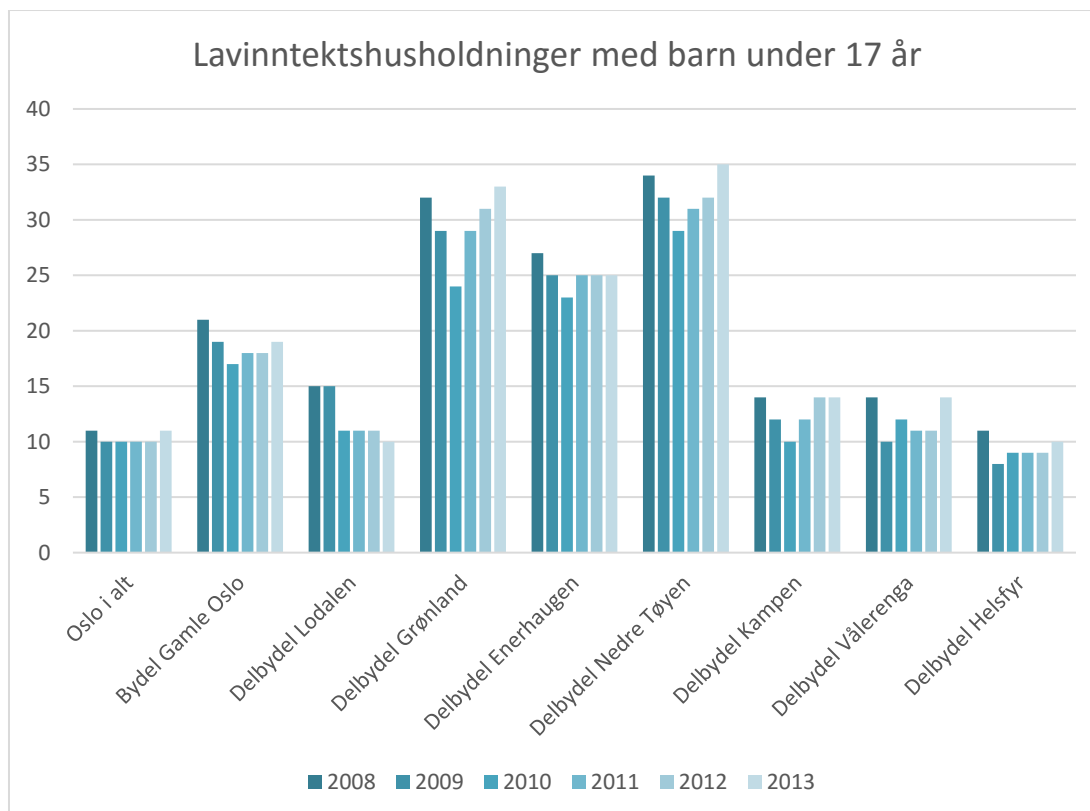
Andel fattige barnefamilier

Vi ser av figur 3.12 at andelen lavinntektshusholdninger med barn under 17 år i delbydel Grønland (33 prosent) ligger tre ganger så høyt som for Oslo (11 prosent) som helhet, og at andelen på Grønland var økende i perioden 2010 til 2013. Videre ser vi at delbydelene Nedre Tøyen (35 prosent) og Enerhaugen (25 prosent) som utgjør kjerneområdet for Tøyenløftet, og delvis er innenfor området for Grønlandsløftet, også har svært høye andel fattige barnefamilier. For Nedre Tøyen har andelen i tillegg økt ganske betydelig.

For Oslo har andelen fattige familier med barn under 17 år vært stabil på rundt 10 prosent i perioden 2008 til 2012, med en svak økning til 2013. Bydel Gamle Oslo har hatt en svak nedgang i andelen lavinntektshusholdninger med barn, men også her var det en økning fra 2012 til 2013. For de tre delbydelene Grønland, Enerhaugen og Nedre Tøyen har det først vært en reduksjon fra 2008 til 2010 og deretter en økning igjen fram til 2013 for Grønland og Nedre Tøyen, mens Enerhaugen har ligget stabilt. Øvrige delbydeler i Gamle Oslo ligger betydelig lavere, men flere av dem har hatt en viss økning i siste del av perioden.

⁵ Landbakgrunn: For personer født i utlandet med utenlandsfødte foreldre, er landbakgrunn eget fødeland. For personer født i Norge der begge foreldre er utenlandsfødte, er landbakgrunn foreldrenes fødeland. I de tilfeller der foreldrene har ulikt fødeland, er det morens fødeland som brukes.

⁶ Det er imidlertid verdt å gjøre oppmerksom på at det er store variasjoner mellom enkeltland, særlig i sistnevnte landgruppe. Dessuten har flere studier vist at etterkommere fra flere ikke-vestlige land i gjennomsnitt tar høyere utdanning enn personer med norsk landbakgrunn.

Kilde: Statistikkbanken, Oslo kommune.

*OECDs lavinntektsdefinisjon tar utgangspunkt i det beløpet som tilsvarer 50 prosent av medianinntekten etter at husholdningsinntektene er korrigert for ulik husholdningsstørrelse og sammensetning ved hjelp av den såkalte OECD-skalaen. Ifølge OECDs skala skal første voksne husholdningsmedlem ha vekt lik 1,0, neste voksne får vekt lik 0,7, mens barn får en vekt lik 0,5. En husholdning på 2 voksne og 2 barn vil dermed, ifølge OECDs definisjon, måtte ha en inntekt tilsvarende $(1+0,7+0,5+0,5) = 2,7$ ganger det en enslig vil måtte ha, for å ha samme økonomiske levestandard (kilde: SSB: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/et-verktoy-for-aa-maale-utvikling-i-fattigdom>).

Figur 3-12 Andel familier med barn under 17 år med lavinntekt (OECD-skala)*.

Både Oslo og Bydel Gamle Oslo som helhet hadde en svak økning i andel fattige barnefamilier fra 2012 til 2013. Løfter vi blikket og ser på hele Oslo, er det kun delbydel Fossum på Stovner som har like høy andel antall fattige barnefamilier som Grønland og Nedre Tøyen. Disse tre delbydelene har altså klart høyest andel i hele byen.

De nyeste foreliggende tallene for andel fattige barnefamilier på delbydelsnivå er fra 2014, og disse bekrefter de samme nivåene som foregående år for delbydelene i Gamle Oslo. Fra og med 2014 går statistikkbanken til Oslo kommune imidlertid over til å benytte familier med barn som er under 18 år (ikke 17 år som i figur 3.12). Derfor har vi ikke vist disse tallene i figuren.

Andel barn som vokser opp i fattige hushold⁷

En annen måte å måle fattigdom blant lavinntektsfamilier med barn er å måle andel barn som vokser opp i fattige hushold.⁸ Hvert tiende barn i Norge vokser opp i en husholdning som er fattig over tid

⁷ Dette delkapitlet er delvis basert på kapittel 2 i AFI-rapport 02:2017, (Brattbakk og Andersen 2017).

⁸ Barn (0 – 17 år) i husholdninger med vedvarende lavinntekt etter EU-skala (fra Epland og Kirkeberg 2017).

(Epland og Kirkeberg 2017). De nyeste tallene vi har er fra 2015, og andelen barn under 18 år i fattige familier på landsbasis er tredoblet fra 2001 til 2015. Særlig i årene 2001 til 2004 var økningen sterk – fra 3,3 prosent til 7,2 prosent. Barn med innvandrerbakgrunn utgjør i 2015 godt over halvparten av alle barn i lavinntektsgruppen. Det er stor variasjon mellom innvandrergrupper etter landbakgrunn. Åtte av ti barn med somalisk bakgrunn tilhørte familier med vedvarende lavinntekt i treårsperioden fra 2013-2015. Dernest følger barn med bakgrunn fra Syria, Irak, Eritrea og Afghanistan, mens litt under halvparten av barn med bakgrunn fra Pakistan og Marokko tilhører denne gruppen.

Figur 3.13 viser andel barn 0-17 år i husholdninger med vedvarende lavinntekt (3 år, EU-60) for Oslo og delbydelene i Bydel Gamle Oslo for periodene 2008-2010 og 2013-2015. Tallene viser at andelen barn som vokser opp i fattige hushold i Oslo har økt i perioden, i likhet med land som helhet. Andelen lå på 17,5 prosent for Oslo i 2015. Det er imidlertid uvanlig sterk variasjon mellom delbydelene i Oslo når vi måler hvordan barn i fattige familier er bosatt i ulike deler av byen.

Andelen varierer fra 2,4 prosent i et av nabolagene i Bydel Vestre Aker i ytre by vest til 63,7 prosent i et av nabolagene i Bydel Gamle Oslo i indre by øst. Sistnevnte bydel er spesiell på flere måter. For det første befinner ikke kun den ene delbydelen (Nedre Tøyen 63,7 prosent) som ligger høyest seg her, men også de to neste på lista (Grønland 55,2 prosent og Enerhaugen 49,2 prosent). For det andre ligger disse tre nabolagene, sammen med én delbydel i ytre øst (Fossum 50,9 prosent) på et nivå langt over resten av delbydelene i Oslo. Vi må mer enn ti prosentpoeng ned før vi finner neste pulje. For det tredje er det i Bydel Gamle Oslo vi finner den sterkeste interne variasjonen blant bydelene i Oslo. Mens de tre nevnte delbydelene topper lista ligger de fire øvrige tett på gjennomsnittet (17,5 prosent) for hele byen. Lodalen ligger litt under, Helfyr og Vålerenga ligger om lag på gjennomsnittet, og Kampen ligger litt over.

Som nevnt skiller de fire øverste delbydelene, hvor halvparten eller flere av barna tilhører fattige familier, seg fra resten av delbydelene. Det neste sjiktet av delbydelene har fra 30 til 38 prosent barn i fattige familier. Her finner vi 13 delbydelene fordelt på bydelene Grünerløkka (4), Sagene (1), Bjerke (2),

En vanlig måte å definere vedvarende lavinntekt på er å slå sammen husholdningsinntektene gjennom en periode på flere år – for eksempel 3 år – og deretter å definere alle med en gjennomsnittlig inntekt lavere enn for eksempel 50 prosent eller 60 prosent av mediangjennomsnittet i samme periode, som en lavinntekts-husholdning.

I henhold til det som er vanlig praksis i Europa, er det en inntekt under 60 prosent av medianen som er benyttet som lavinntektsgrense. For å ha vedvarende lavinntekt i 2015 måtte en husholdning på to barn og to voksne ha en gjennomsnittlig holdningsinntekt etter skatt lavere enn 443 000 kroner i treårsperioden 2013-2015 (i 2015-kroner). Det er bare de kontante inntektene husholdningen mottar, som inngår i inntektsbegrepet.

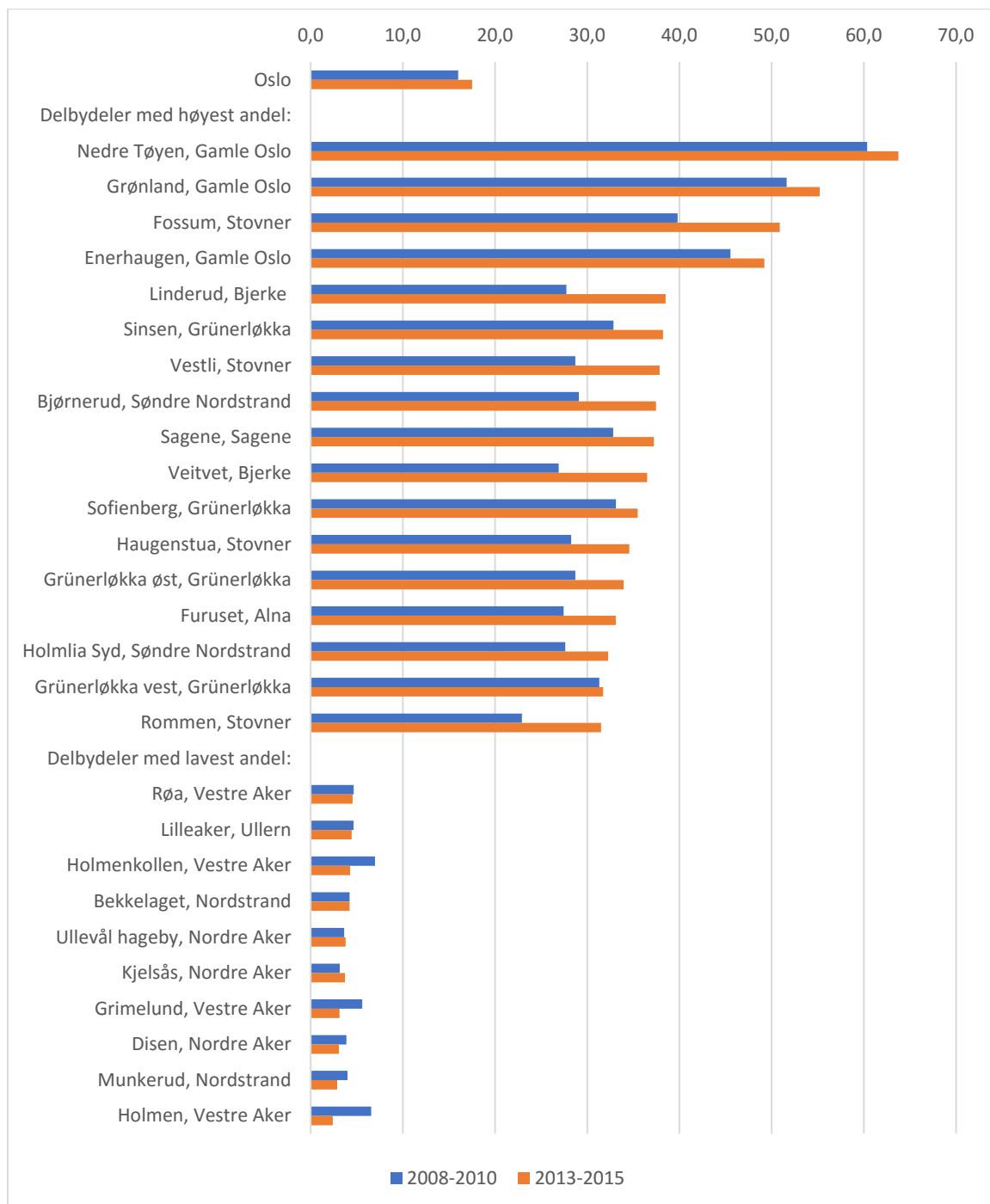
Verdien av offentlige tjenester som f.eks. gratis eller subsidierte barnehager, helsetjenester, fritidsaktiviteter mv. inngår ikke. Det gjør heller ikke verdien av hjemmeproduksjon som f.eks. ubetalte omsorgstjenester fra slektninger, naboer eller venner. For en nærmere omtale av inntektsbegrepet viser vi til kapittel 2 i SSB-rapporten Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2016.

For å kunne sammenligne den økonomiske velferden til husholdninger av ulik størrelse og sammensetning justeres husholdningens samlede inntekt etter skatt ved hjelp av ekvivalensskalaer. Husholdningsinntekten fordeles likt ut på alle husholdningsmedlemmer ved hjelp av forbruksvekter. Vi har her benyttet EU sin ekvivalensskala. I denne skalaen gis første voksne husholdningsmedlem vekten 1, neste voksne får vekten 0,5 og barn får vekten 0,3. En barnefamilie med to voksne og to barn får sum forbruksvekter lik 2,1 og trenger derfor en inntekt som er 2,1 ganger så høy som inntekten til en enslig for å ha samme økonomiske velferdsnivå.

Gjennomsnittlig medianinntekt

Inntekten til den personen som befinner seg midt i fordelingen når inntektene til alle personer i befolkningen er sortert stigende (eller synkende). Halvparten av befolkningen vil altså ha inntekt høyere enn medianen. Medianen er dermed ikke det samme som gjennomsnittet.

Stovner (2), Alna (2) og Søndre Nordstrand (2). Ellers har om lag én av tre delbydeler i Oslo andeler som ligger under 10 prosent (29 av 92 delbydeler), og 10 ligger under 4,5 prosent. De fleste av disse ligger i ytre by vest, Vestre Aker, Ullern og Nordre Aker, men også noen i bydel Nordstrand.

Kilde: SSB, 2017.

Figur 3-13 Andel barn i hushold med vedvarende lavinntekt (3 år, EU) 2008-2010 og 2013-2015, for hele Oslo og utvalgte delbydeler i Oslo med høyest og lavest andel.

Fremstillingen i figur 3.13 viser også at samtlige av delbydelene som hadde høye andeler i 2015, samtidig har hatt en klar økning siden 2013, mens delbydelene som hadde lavest andel har ligget stabilt eller har redusert andel. Økningen har også vært betydelig på Grønland, Nedre Tøyen og Enerhaugen, som alle hadde en høy andel i utgangspunktet.

Andel barn i familier uten yrkestilknyttede foreldre

Barnefamilier hvor ingen av foreldrene har yrkestilknytning er også et mål som gir sterk indikasjon på barnefattigdom. Personer uten yrkestilknytning er definert som dem som har en yrkesinntekt på 2G (to ganger grunnbeløpet) eller lavere. Fordelingsmønsteret mellom delbydelene er identisk med andelen barn som lever i hushold med vedvarende fattigdom (samvariasjonen er nesten fullstendig (pearsons $r = 0,96$)). Andelen barn i familier uten yrkestilknyttede i delbydelene ligger for øvrig gjennomgående litt lavere (5 prosentpoeng lavere i gjennomsnitt for hele byen) enn andelen barn i hushold med vedvarende lavinntekt. Dette antyder, ikke overraskende, at det kun er en liten andel av de fattige barnefamiliene hvor foreldrene er i jobb. Andelen barn 0-17 år i husholdninger uten yrkestilknyttede var 43,7 prosent for Grønland, 51,5 for Nedre Tøyen og 39,8 for Enerhaugen i 2015. I alle tre delbydelene har det imidlertid vært en tydelig reduksjon fra 2010. På Grønland var den på fem prosentpoeng, mot syv prosentpoeng på Nedre Tøyen og fire prosentpoeng på Enerhaugen. Samtidig som en høyere andel barn vokser opp i lavinntektsfamilier i området i 2015 enn i 2010, er det altså en noe lavere andel barn som vokser opp i familier hvor ingen av foreldrene har yrkestilknytning.

I Stedsanalysen Tøyen (Brattbakk m.fl. 2015) hadde vi kun tilgang til «andel familier med barn 0-17 år med lavinntekt», mens her er det altså «andel barn i alderen 0-17 år i familier med vedvarende lavinntekt». Fordi det er store barnefamilier på Grønland, og fordi de største barnefamiliene også er de fattigste, omfatter fattigdommen på Tøyen og Grønland betydelig flere barn enn det som kom fram den gangen, og den geografiske konsentrasjonen fremstår som betydelig sterkere.

Så mens om lag én av tre barnefamilier er fattige på Grønland, vokser om lag seks av ti barn opp i fattige familier. Dette viser at variasjonen i området er stor. For det første er to av tre familier ikke fattige, mens barna i disse familiene utgjør om lag 40 prosent av alle under 18 år. Dette viser at barnefamiliene som ikke er fattige har færre barn, mens de fattigste barnefamiliene har mange barn. Vi vet at det er relativt mange store barnefamilier med bakgrunn for Somalia, og vi vet også at sysselsettingsgraden blant deres foreldre er relativt lav og at det er mange enslige mødre. Ellers er gruppen av barn med bakgrunn fra Pakistan, Marokko og Irak også relativt høy.

Nettundersøkelse – hvem besvarte?

Som presentert i kapittel 2 gjennomførte vi en nettundersøkelse til beboere og andre som har en tilhørighet til Grønland. Blant beboerne i undersøkelsen har 129 personer minoritetsbakgrunn, noe som utgjør 21,5 prosent av beboerne som har svart. Disse har altså enten selv innvandret til Norge (14,2 % - 85 respondenter) eller er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre (7,3 %). Befolkningsstatistikken for delbydel Grønland viser at andelen minoritetsnorske er på 56,2 prosent. Andelen minoritetsnorske er dermed tydelig underrepresentert i nettundersøkelsen tross flere målrettede tiltak for å få opp svarprosenten fra denne gruppen. Ut fra tidligere erfaringer på dette feltet er dette om lag som forventet, og at 129 beboere med minoritetsbakgrunn har svart må sies å være relativt bra. Vi vil understreke at lavere deltakelse ikke kun henger sammen med minoritetsbakgrunnen, men en rekke andre faktorer, deriblant sosioøkonomiske forhold. En relativt stor andel av barnefamiliene lever i fattigdom. Som del

av strategien har vi derfor benyttet en rekke andre målrettede kvalitative metoder for å fange opp grupper som ofte i liten grad deltar i spørreundersøkelser.

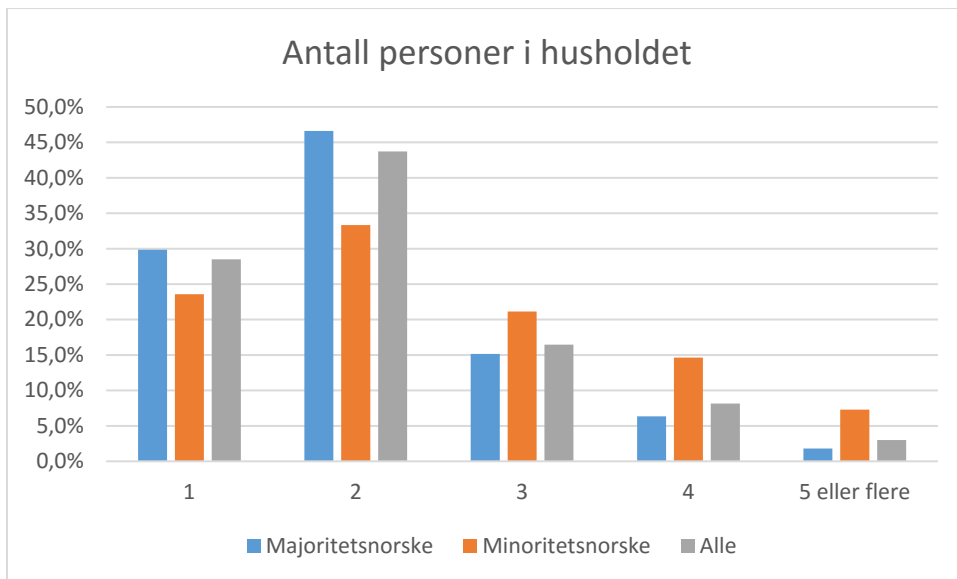
Av disse 129 personene med minoritetsbakgrunn har 118 oppgitt hvilket land de selv eller foreldrene er født i. Mangfoldet er stort. Totalt har respondentene bakgrunn fra over 60 land. Den klart største minoritetsgruppen som har oppgitt sin landbakgrunn har svensk opphav, deretter følger personer fra andre skandinaviske og europeiske land med dansk, finsk, britisk og tysk bakgrunn. De sistnevnte gruppene av respondenter er om lag like mange som dem som har bakgrunn fra Somalia, Pakistan, Marokko – og til dels Vietnam – som er de største gruppene med bakgrunn utenfor Europa.

Hvis vi fordeler respondentene etter grovere grupper av land, stammer 30 prosent fra ikke-vestlige land, 20 prosent fra Skandinaviske land, 25 prosent fra øvrige vestlige land og 11 prosent fra land i Øst-Europa og på Balkan. Det er også verdt å merke seg at andelen som oppgir å ha én norsk og én utenlandsk født forelder er på hele 14 prosent. Flere tidligere studier, både norske og internasjonale, har vist at personer fra majoritetsbefolkningen som inngår parforhold med personer fra andre land (eksogame forhold) ofte er overrepresentert i flerkulturelle områder som Grønland.

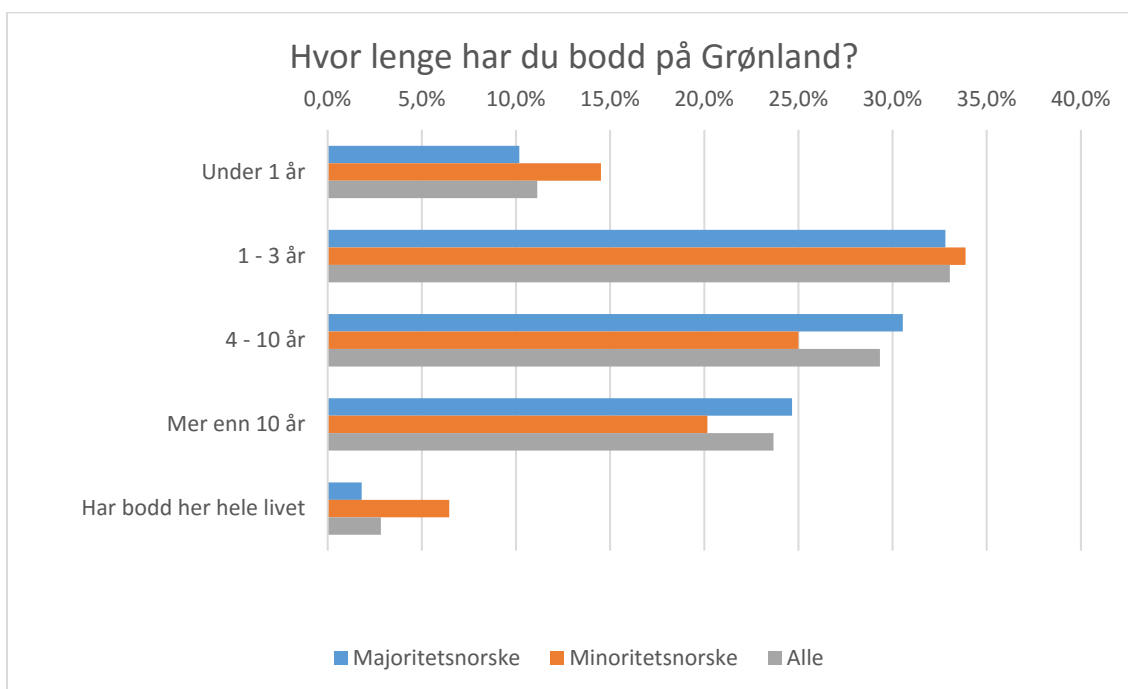
Blant beboerne som har svart er kjønnsfordelingen veldig jevn med 51 prosent kvinner og 49 prosent menn. Blant de minoritetsnorske er kvinneandelen litt høyere (57 prosent).

Aldersmessig er de yngste respondentene litt underrepresentert (13-19 år), mens 20-29-åringene gjenspeiles greit. Særlig 30-39-åringene er overrepresentert, og delvis også 40-49-åringene. Aldersgruppen 50-66 år gjenspeiles greit, mens de som er 67 år og eldre er underrepresentert.

Husholdssammensetningen gjenspeiles relativt godt i nettundersøkelsen (figur 3.14). Andelen enpersonhushold er noe underrepresentert, mens topersonhushold er noe overrepresentert. Barnefamilier er svakt overrepresentert, men det er samtidig en gruppe vi som vi svært gjerne ville ha svar fra. De majoritetsnorske barnefamiliene i nettundersøkelsen er imidlertid overrepresentert, og selv om en god del minoritetsnorske barnefamilier har svart, har vi brukt andre metoder for å få synspunkter fra dem og deres barn. En av fire respondenter har bodd på Grønland i mer enn 10 år, og godt over halvparten har bodd der i 4 år eller mer (figur 3.15). En av ti har bodd i området i under ett år. Gitt av hver tredje beboer skiftes ut årlig er dette en indikasjon på at vi har fått svar fra mange av dem som har bodd i området stabilt over en viss tid, og en del av disse representerer antagelig en slags bofast kjerne med et klart engasjement for nabolaget sitt.

Figur 3-14 Husholdstørrelse blant beboere på Grønland etter etnisk bakgrunn.

Figur 3-15 Respondentenes botid på Grønland etter etnisk bakgrunn.

Oppsummering: hvem bor på Grønland?

I området som vi definerer som Grønland bor det i underkant av 10 000 mennesker. Folketallet har steget kraftig de siste 15 årene fordi området har hatt flere store utbygginger som blant annet Grønlandskvartalene.

Befolkningen på Grønland er svært mangfoldig. Aldersmessig skiller befolkningen seg fra bygjennomsnittet ved at andelen barn og unge i skolealder (6-19 år) og i alderen 50 + er lavere, mens andelen i

alderen 20-49 år er høyere. Som ellers i indre by er andelen aleneboende relativt høy. Litt over halvparten av husholdene består av én person, mens 28 prosent er flerpersonhushold uten barn som består av par, familier med voksne barn og ulike typer flerfamiliehusholdninger (for eksempel bokollektiv). Kun i 15 prosent av husholdene på Grønland bor det barn. Dette er lavere enn i områdene rundt, og lavere enn Oslo som helhet med 23 prosent. Fordi det er mange store barnefamilier på Grønland er andelen barn i førskolealder på nivå med gjennomsnittet for hele byen. Som vi kommer tilbake til er dessuten andelen barn som vokser opp i lavinntektsfamilier svært høy, derfor vies denne gruppen ekstra oppmerksomhet i rapporten.

Området preges av å være et transittområde med stor gjennomtrekk blant beboerne. Én av tre beboere (33 prosent) er på flyttefot årlig. Det er kun fem andre delbydeler i Oslo – alle i indre by – med så høye flyttefrekvenser. For Oslo som helhet er tilsvarende tall 20 prosent, mens i mange av de ytre byområdene – både villaområder i øst og vest, og drabantbyer i øst – er kun 11-15 prosent av beboerne på flyttefot hver år. Samtidig finner vi at Grønland har en relativt stabil kjerne av beboere som har bodd der over lang tid.

Et annet trekk ved den yngste delen av befolkninga på Grønland er at tre av fire i alderen under 16 år er minoritetsnorske, mens blant hele befolkningen har litt over halvparten minoritetsbakgrunn. Andelen ligger betydelig lavere for hele byen hvor én av tre har minoritetsbakgrunn både blant barn og unge og i befolkningen som helhet. Grønland, tett fulgt av naboområdene Nedre Tøyen og Enerhaugen har klart høyest andel minoritetsnorske av alle delbydeler i indre by.

På Grønland er dessuten andelen som selv har innvandret høy, og høyest i indre by, både blant dem som har kort og lang botid. Et trekk ved Grønland er videre at andelen nyankomne innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn er særlig høy. Området fungerer som et ankomststed for minoritetsnorske hvor stadig nye migranter flytter inn, enten direkte fra utlandet eller som neste stopp etter det første stedet man bosatte seg i Norge. Norsk-somalierne er den største minoritetsnorske gruppen på Grønland med 8,4 prosent, og er en gruppe som øker i antall. Norsk-pakistannerne er den nest største gruppen 5,7 prosent, og er en gruppe som avtar i størrelse. Disse to minoritetsgruppene har dessuten en relativt høy andel som er født i Norge av foreldre født i Somalia eller Pakistan. De norskfødte med foreldre født Pakistan er eldre enn den tilsvarende gruppen med bakgrunn fra Somalia. Norsk-somaliske barn er derfor den dominerende minoritetsnorske gruppen på Grønland. Etter disse to største gruppene følger minoritetsgruppene med svensk, vietnamesisk og irakisk bakgrunn som alle hver for seg utgjør litt over tre prosent av befolkningen.

Grønlands befolkning er polarisert med hensyn til levekår og sosioøkonomiske forhold, og forskjellene mellom gruppene ser ut til å øke. Utdanning har en verdi i seg selv og har stor betydning for mulighetene på arbeidsmarkedet. Utdanningsnivået i Oslo, Bydel Gamle Oslo og delbydel Grønland skiller seg ikke nevneverdig fra hverandre når vi tar for oss hele befolkningen over 15 år samlet. Likevel er utdanningsmønsteret på Grønland todelt og følger i stor grad etniske skillelinjer. Godt over halvparten av de majoritetsnorske beboerne har høyere utdanning, mens det samme gjelder for én av fire med bakgrunn fra ikke-vestlige land utenfor EU.

Minoritetsnorske grupper med bakgrunn fra vestlige land og Øst-europeiske EU-land har imidlertid lik andel med lavutdanning som de majoritetsnorske, mens de har høyere andel med lang universitets-/høyskoleutdanning enn majoritetsnorske. Én av fire tilhører denne høyeste utdanningskategorien. Oppsummert viser dette at utdanningsmønsteret på Grønland er svært polarisert: vi finner mange både med lav og høy utdanning, og store forskjeller mellom grupper etter landbakgrunn.

Ikke uventet har Grønland større levekårsutfordringer enn både Oslo og Bydel Gamle Oslo på mange sentrale levekårsindikatorer. Særlig skiller delbydelen seg ut ved å ha en svært høy andel barn som vokser opp i familier som er fattige over tid. Områdets høye andel nyankomne migranter fra Asia, Afrika og Sør-Amerika, representerer et stort potensiale, men gir i første omgang noen særlige integreringsutfordringer knyttet til bydelens tjenester som barnehager og skoler for barn og unge, og språk-opplæring, kvalifisering og sysselsetting for voksne (unntak for arbeidsinnvandrere). Andelen lavt utdannede, ikke sysselsatte og trangbodde er dessuten betydelig høyere enn for byen og bydelen.

Når det gjelder andelen som ikke fullfører videregående i løpet av fem år kommer Grønland ut dårligere enn Oslo, og sammen med delbydel Enerhaugen, dårligst ut av delbydelene i Bydel Gamle Oslo, og hele indre by. De fire bydelene i Groruddalen samt Bydel Søndre Nordstrand har imidlertid alle høyere andeler som ikke har fullført videregående skole enn Grønland. Skoleresultatene fra grunnskolen har vist seg å ha stor betydning for sannsynligheten for å fullføre videregående skole. Andelen avgangselever fra grunnskolen i perioden 2014-2016 med svake skoleresultater – målt som andelen med lavere enn 35 grunnskolepoeng – var særlig høy på Grønland, Nedre Tøyen og Enerhaugen.

Generelt er det riktig å si at de tre nabodelbydelene Grønland, Nedre Tøyen og Enerhaugen skårer ganske likt på de fleste levekårsindikatorer, og kommer dårligst ut ikke bare i Bydel Gamle Oslo, men i hele indre by. Særlig bekymringsfullt er det at alle disse tre områdene har omfattende utfordringer med at mange barn vokser opp i lavinntektsfamilier. Om lag seks av ti barn vokser opp i familier som er fattige over tid. Andelen har dessuten økt i perioden 2010 til 2015. I det store flertallet av disse familiene er foreldrene ikke i jobb. Fra 2010 til 2015 er andelen barn i familier hvor ingen av foreldrene er sysselsatt imidlertid redusert på Grønland. Nedgangen var på 5 prosentpoeng. Samtidig som en høyere andel barn vokser opp i lavinntektsfamilier i området i 2015 enn i 2010 er det altså en noe lavere andel barn som vokser opp i familier hvor ingen av foreldrene har yrkestilknytning.

Grønland er dessuten – kanskje i enda sterkere grad enn Tøyen – et område i Oslo hvor mange forhold taler for at det reelle folketallet er betydelig høyere enn den offisielle statistikken viser. I dette området er den uregistrerte befolkningen antagelig blant de høyeste i byen knyttet til faktorer som sentrumsbeliggenhet, høy leieandel, et stort privat leiemarked rettet mot de mest vanskeligstilte gruppene, stor andel som flytter hvert år, mange innvandrere av ulike kategorier som har en løs tilknytning til Norge, mange institusjoner og boligtilbud som retter seg mot sosialt vanskeligstilte grupper og bostedsløse med flyktige boforhold, samt midlertidige boligtilbud.

4. Hvordan er det å bo på Grønland?

Det er mange ulike måter å bo på, og dette kapittelet tar for seg boligpriser og boligprisutviklingen, boligtyper og eieformer, boligstandard og kvalitet, flyttemotiver og bomiljøet på Grønland. Vi legger særlig vekt på bomiljøet for barn og unge hvor blant annet framleie-problematikken er sentral.

Boligpriser og boligprisutvikling

Den gjennomsnittlige kvadratmeterprisen for en blokkleilighet i Bydel Gamle Oslo var i 2016 på snaut 68 900, som er litt høyere enn bygjennomsnittet på 66 300 (tabell 4.1). Grønland ligger med sine snaut 70 300 i det øvre prissjiktet av delbydelene i Gamle Oslo sammen med Kampen og Lodalen. Sistnevnte har hatt store utbyggingsprosjekter som Kværnerbyen og Sørenga, som har bidratt til å øke gjennomsnittsprisen her. Enerhaugen og Nedre Tøyen ligger svakt lavere, mens Helsefyr med betydelig høyere innslag av eneboliger og småhus ligger klart lavest. Fordi små leiligheter ofte har høyere kvadratmeterpris enn store boliger, og boligene på Grønland kun er leiligheter i blokker og bygårder som er relativt små, er det prisnivået for disse boligtypene som benyttes her (for nærmere definisjon se Oslo kommune 2017 a).

Av bydelene i indre by er boligprisene på blokkleiligheter lavest i Bydel Gamle Oslo (68 900). Grünerløkka (71 500) ligger litt høyere, mens Sagene (74 200), St.Hanshaugen (76 400) og Frogner (79 800) ligger betydelig høyere. Av øvrige bydeler er det kun Nordre Aker (71 800) som ligger høyere enn Gamle Oslo, mens Stovner (41 900) og Søndre Nordstrand (41 000) ligger klart lavest.

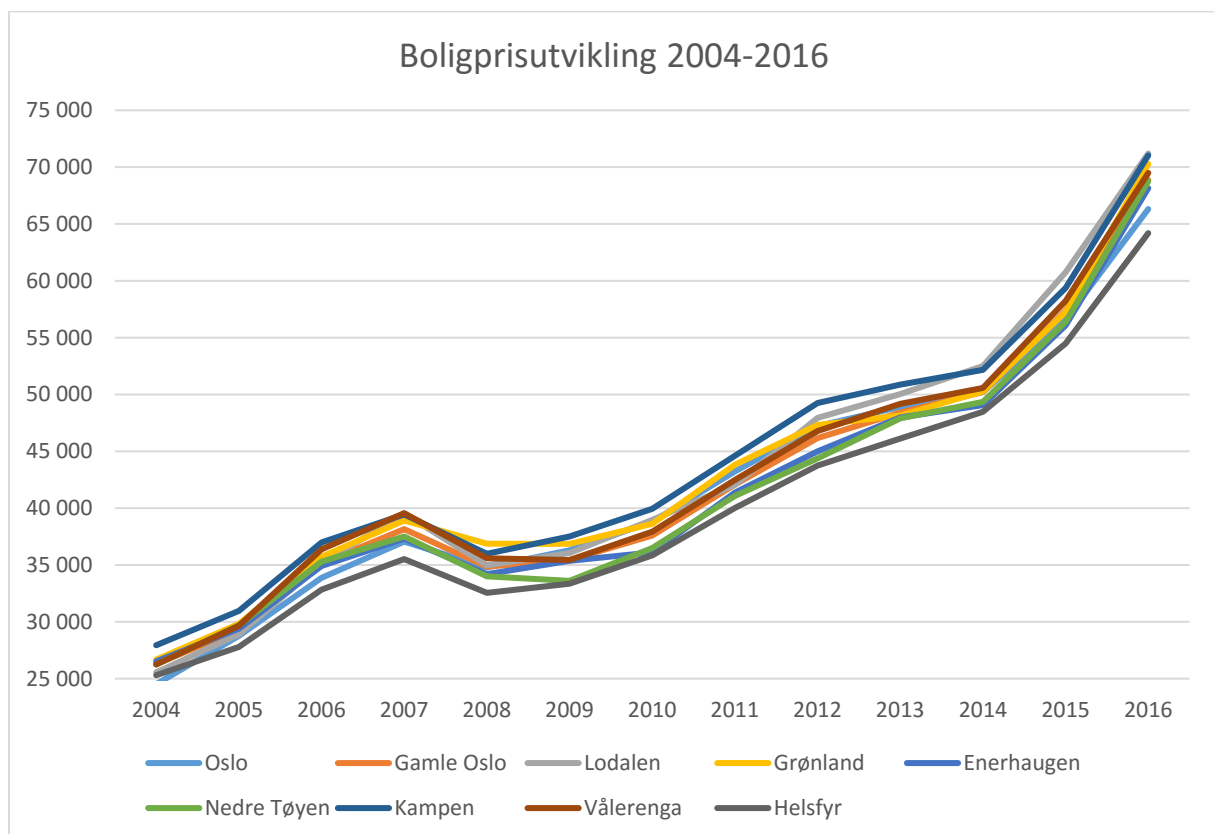
Tabell 4.1 Ulike bolig- og husholdsindikatorer for Oslo, Bydel Gamle Oslo og delbydelene i bydelen.

	Gjennomsnittlig m ² -pris, blokkleiligheter	Andel kommunale boliger	Flytte-hyppighet	Eierform, andel leie	Andel husholdninger med barn	Andel boliger i blokk, leiegård o.l.
Oslo i alt	66 312	3,3	20,2	29,9	22,6	79
Bydel Gamle Oslo	68 879	6,2	26,4	36	18,7	94,9
Lodalen	71 197	1,1	27,1	32,7	17,1	91,9
Grønland	70 284	6,1	33,2	46,7	15,3	99,5
Enerhaugen	68 144	5	28,5	40	18,6	99,4
Nedre Tøyen	68 769	17,7	29,8	46,4	16,8	99,7
Kampen	71 033	7,6	23,9	33,6	17,9	87,8
Vålerenga	69 489	12	22	36,6	22,2	87,3
Helsefyr	64 192	2,1	19,2	19,8	23,1	95,6

Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans. Se Oslo kommune (2017 a) for mer detaljerte definisjoner av indikatorene.

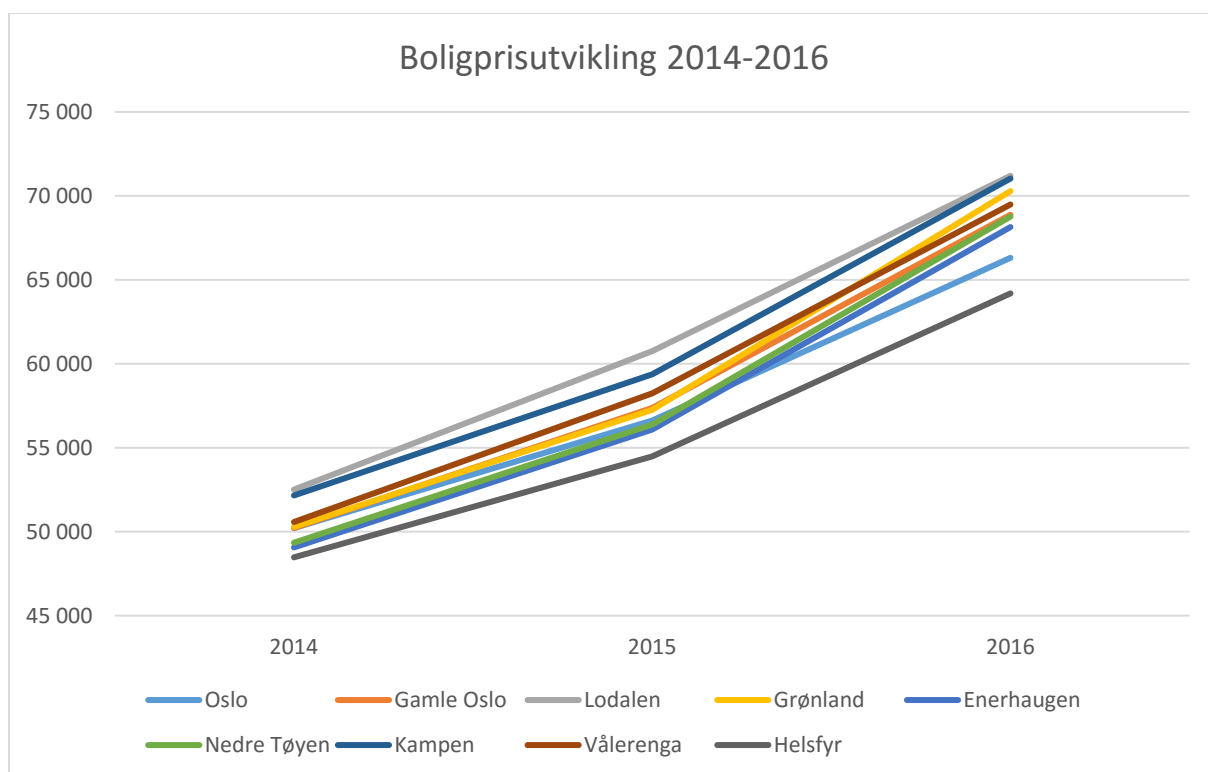
Boligprisutviklingen for Oslo, Bydel Gamle Oslo og Grønland og øvrige delbydeler i bydelen har vært markant i perioden 2004 til 2016 (figur 4.1). Hovedtrekkene i prisutviklingen er ganske lik for alle disse områdene, selv om det også er noe intern variasjon. Et interessant trekk er at prisene steg betydelig på Grønland i årene fram til 2007 og at boligprisfallet knyttet til finanskrisen slo relativt svakt ut for Grønland fra 2008 og 2009, slik at prisene her var blant de høyeste i bydelen i denne perioden. Deretter har blokkleilighetene på Grønland steget betydelig og i takt med den generelle prisutviklingen.

Når vi tar et dypdykk ned i utviklingen i perioden 2014 til 2016 ser vi at Grønland har hatt den sterkeste økningen i boligprisene (40 prosent) av delbydelene i Bydel Gamle Oslo (figur 4.2). Økningen for bydelen som helhet var på 37 prosent. Det er ikke snakk om store forskjeller, men Grønland har forbedret sin interne posisjon. Grønland, og Nedre Tøyen og Enerhaugen som begge har hatt en økning på 39 prosent, er de tre delbydelene med sterkest økning i boligprisene i denne perioden, og i 2016 er det kun Lodalen og Kampen som har høyere prisnivå enn disse. At prisene har steget mest i de områdene som både prismessig og levekårsmessig lå lavest, kan kanskje sees som en indikasjon på gentrifisering. Delbydel Helsfyr passer ikke helt inn i dette bildet: området lå lavest prismessig i 2014, men kommer relativt godt ut levekårsmessig og har samtidig hatt lavest prisvekst på blokkleiligheter blant delbydelene. Men like fullt har veksten også på Helsfyr vært relativt høy med 32 prosent.

Kilde: Oslostatistikken, Byrådsavdeling for Finans, Oslo kommune.

Figur 4-1 Boligprisutvikling for blokkleiligheter i Oslo, Bydel Gamle Oslo og delbydeler i Bydel Gamle Oslo, 2004-2016.

Kilde: Oslostatistikken, Byrådsavdeling for Finans, Oslo kommune.

Figur 4-2 Boligprisutvikling for blokkleiligheter i Oslo, Bydel Gamle Oslo og delbydeler i Bydel Gamle Oslo, 2014-2016.

Boligforhold - standard og kvalitet

Det finnes få undersøkelser som tar for seg boligstandard og boligkvalitet på Grønland. Som tidligere skrevet ble store deler av bygningsmassen enten revet og bygget ny, eller rehabilitert under byfornyelsesprosessene på 1980- og 1990-tallet. I tillegg ble det bygget ut nye boligkvartaler på Grønlands Torg på 1990-tallet og i Teaterkvarialet etter årtusensskiftet. Bygningsmassen består følgelig både av relativt nye boliger og eldre boliger rehabilitert i gamle bygårder etter 30-årsstandard (Ruud 2003) (se figur 1.1 i kapittel 1 for en oversikt over boliger på Grønland).

Det som alltid har utmerket seg i Bydel Gamle Oslo er at boligene i gjennomsnitt er mindre enn i resten av Oslo (UKE 2017). I 2001 utgjorde 53 prosent av boligene i bydelen 1- og 2 roms-leiligheter, i delbydel Grønland var tilsvarende tall 58 prosent. I 2017 viser statistikkene for ett- og toromsleiligheter for hele bydelen 50,6 prosent, altså en liten nedgang fra 2001. I delbydel Grønland gikk tilsvarende utvikling fra 58 prosent til 55 prosent. Tallene viser særlig en nedgang på antall ett-roms leiligheter som gikk ned fra 15,4 prosent i 2001 til 5,9 prosent i 2017 (UKE Boligmengde etter antall rom i boligen).

Til tross for at ett av målene i byfornyelsen var å få større boliger til barnefamilier i området ved blant annet å slå sammen små boliger til større enheter, ser vi at delbydelen bærer preg av leiligheter med få rom og relativt lite boareal. I tillegg ble flere boliger bygget med mindre lystilgang og ensidig vendte leiligheter i forbindelse med byfornyelsen, stikk i strid med intensjonene om bedre boliger.

Et gjennomgående trekk ved de nye byggene i området er først og fremst høy utnyttelse av tomtene. Sammenlignet med de tidligere leiegårdene som ble revet under byfornyelsen, er det i dag en høyere grad av utnyttelse og tetthet enn i gårdene som ble bygget fra slutten av 1870-årene og senere. De

nye bygningene har en høyere utnyttelse av tomta med flere kvadratmeter til bolig enn før. De gamle leiegårdene hadde boder på loftet, mens under byfornyelsen ble det bygget boliger i den øverste etasjen. Takhøyden var dessuten høyere i den gamle bygningsmassen, i dagens bygninger er takhøyden lavere og det bygges flere etasjer. Bygningstypene representerer fortetting også i bredden, med en dypere bygningskropp enn hva den tidligere bygningsmassen hadde. Økt høyde resulterer i mer skygge og reduserer sol- og lysinnfall både fra gaten og gårdsrommene. Fasadene har også fått et annet preg. Forretningene som lå på gateplan i de gamle leiegårdene, er nå erstattet med tette sokler til boliger. Dette gir visuelt trangere rom (Ruud 2003).

Fortetting er også stikkordet i de nyeste boligprosjektene på Grønland. I Teaterkvartalet som ble ferdig i begynnelsen av 2000-tallet ble det valgt å bygge små leiligheter begrunnet med lave priser som folk hadde råd til. Bygningene er opp til åtte etasjer og ligger tett. Ifølge forsker Jon Guttu ble dette boligprosjektet bygget for tett, noe som gir lite lys og sol mellom husene og få muligheter for barn å leke: «Mange småbarnsfamilier vil bo sentralt. Og vi vet ikke hvem som bor her om femti år. Bomiljøer må ha visse minimumskvaliteter. Det bygges jo for fremtiden» (Kommunal rapport 26.08.2008).

Boligtyper og eierform

I Oslo utgjør leiligheter i blokker og bygårder 79 prosent av boligmassen, mens i Bydel Gamle Oslo er tilsvarende andel på hele 95 prosent, noe som reflekterer bydelens sentrumspreg (tabell 4.1). På Grønland er praktisk talt samtlige boliger leiligheter i blokker og leiegårder (99,5 %), noe som også gjelder for Enerhaugen og Nedre Tøyen. Når vi snakker om boliger i dette området er det altså utelukkende leiligheter vi snakker om, og ikke eneboliger eller boliger i småhus (rekkehus, tomannsboliger. o.l.).

I Oslo leier 30 prosent av privathusholdningene sin egen bolig, mot 36 prosent i Bydel Gamle Oslo (tabell 4.1). I delbydel Grønland er andelen betydelig høyere. Her leier nesten halvparten (46,7 prosent) av husholdningene boligen sin. Nivået på Grønland er identisk med nabodelbydelen Nedre Tøyen, mens Enerhaugen (40 prosent), Vålerenga (36,6 prosent), Kampen (33,6 prosent) og Lodalen (32,7 prosent) ligger litt lavere, og Helsfyr ligger betydelig lavere (19,8 prosent).

Kommunale boliger

De som leier kan ha ulike typer av leieforhold. På Grønland utgjør kommunale utleieboliger 6,1 prosent av boligmassen (mot 3,3 prosent for hele byen og 6,2 prosent i Bydel Gamle Oslo), mens 40,5 prosent av Grønlands utleieboliger er private (figur 4.1). Dette omfatter kun de kommunale leilighetene som Boligbygg KF disponerer, mens dem som bydelen selv leier inn er ikke inkludert i dette tallet. Når det gjelder innslaget av kommunale boliger ligner Grønland mer på Enerhaugen (5 prosent) og Kampen (7,6 prosent), enn på Nedre Tøyen (17,7 prosent) som har tre ganger så høy andel. Tøyen områdeløft, som består av delbydel Nedre Tøyen og noen grunnkretser fra delbydelene Kampen, Grønland og Enerhaugen, ligger midt i mellom disse ytterpunktene med 11 prosent kommunale boliger (Brattbakk m.fl. 2015).

En viktig grunn til lav skår på levekårsindikatorerne er at Bydel Gamle Oslo er en av bydelene i Oslo med flest kommunale boliger, både i relativ og i absolutt forstand. I en Fafo-rapport fra 2007 ble det regnet ut at gjennomsnittsbydelen hadde 20 kommunalt disponerte boliger for hver 1 000 innbygger. Det var kun de østlige bydeler som hadde flere: Sagene hadde flest, med 75 enheter deretter fulgte Gamle Oslo med 45 (Bråthen m. fl., 2007). Oslo kommune har lenge hatt en bevisst spredningspolitikk for

kommunale boliger, og flere kommunale boliger i området er solgt de siste årene, også som del av Tøyenavtalen i 2013. Samtidig gjennomførte Boligbygg i 2014 et oppkjøp av 617 OBOS-boliger fordelt på 16 eiendommer, hvorav to befinner seg innenfor kjerneområdet for områdeløft Grønland, og én innenfor det eksisterende områdeløftet på Tøyen (Brattbakk m.fl. 2016). Det er ikke bare antall enheter eller den romlige konsentrasjonen av kommunale boliger som gjør østkanten ulik fra vestkanten også her (se Ljunggren, 2017). Hvordan mediene dekker beboergruppene og "problemene" synes å variere – det er først og fremst de østlige kommunale boligene som synes å være koblet til sosiale utfordringer (Andersen, 2014, s. 126-127). Selv om Bydel Gamle Oslo altså disponerer forholdsvis mange kommunale boliger, er det ifølge våre informanter i bydelen fortsatt et udekket behov og dermed flere som står på venteliste (se også SSB, 2017). Situasjonen i de kommunale gårdene behandlet vi grundig i stedsanalysen fra Tøyen. Vi har derfor ikke lagt like sterkt fokus på disse i denne studien, men de indikasjonene vi har fått gjennom nettundersøkelsen og intervju med beboere peker i retning av at situasjonsbeskrivelsen vi gav den gang også er dekkende for de kommunale gårdene på Grønland. Situasjonen ser fortsatt ut til å være svært krevende i flere gårder ifølge en ny rapport som gir beboerblikket på tilstanden (Bratseth 2017). Et forhold som flere av informantene våre har nevnt er at det hender at kommunale leietakere framleier leiligheten sin eller også blir presset ut av «venner/bekjente» som overtar leiligheten og er truende. Det er vanskelig å si noe om omfanget av dette, men det tyder, i likhet med øvrige rapporter om utfordringer i kommunale gårder på at det er behov for tettere oppfølging av enkeltbeboere og bomiljøer for å få bukt med slike uheldig praksis.

Private utleieboliger: mye framleie i sameier

Statistikken over utleieboliger, særlig de private utleieboligene, er mangelfull i Norge. Derfor har vi svært liten oversikt over denne delen av boligmassen, som i dette området altså utgjør om lag 40 prosent av boligene. Som vi kommer tilbake til har vi forsøkt å kompensere for dette ved å ta opp temaet i beboersurveyen og intervjuene med ulike aktører i området.

81 prosent av respondentene som besvarte beboersurveyen eide boligen sin, og er jevnt fordelt mellom borettslag og sameier. Andelen er høyere blant majoritetsnorske (84 prosent) enn blant minoritetsnorske (72 prosent). Dette reflekterer dels at boligeiere er overrepresentert i denne undersøkelsen, og peker på en forskjell mellom majoritets- og minoritetsnorske når det gjelder eierandeler. Selv om vi ikke har gode tall som omfatter hele befolkningen på dette feltet, kan vi med basis i alle våre kvalitative kilder si at vi er rimelig sikre på at denne forskjellen i virkeligheten er betydelig høyere: andelen som leier boligen sin er høyere blant minoritetsnorske enn majoritetsnorske på Grønland.

Blant leieboerne som har besvart nettundersøkelsen oppgir én av ni at de leier på det private utleiemarkedet, mens åtte prosent oppgir å leie kommunal bolig. To av tre leieboere på det private utleiemarkedet oppgir å leie av en privatperson, mens nesten én av fire leier av en større profesjonell utleier. At to av tre leieboere leier av privatpersoner, bekrefter tallene vi har fått fra en rekke sameier: det foregår svært mye framleie av leiligheter i sameiene på Grønland. Styrene i seks boligsameier har rapportert, og i alle disse ligger andelen mellom 50 og 70 prosent.

Mange beboere vi møtte under feltarbeid tok selv opp dette temaet, blant annet for å formidle sitt syn på situasjonen. For eksempel kunne en "eier" fortelle oss at det var omfattende utleie i deres sameie. Ifølge ham var det snakk om at

folk kjøper leiligheter uten at de ser på dem. De er kun opptatt av å få leieinntekten - faktisk er majoriteten av leilighetene hos oss fremleie. Og i tillegg har kommunen 20 prosent av de

minste leilighetene - altså kommunale boliger – som de kjøpte da det var nytt (feltsamtale, 10.05.2017).

Videre ble det hevdet i et intervju med Plan- og bygningsetaten (den 1. juni 2017) at deler av Grønland skilte seg ut fra Tøyen ved at mange minoritetsnorske familier hadde kjøpt seg inn på Grønland, slik at "eierstrukturen i dette området er ganske mangefasettert". Blant de 53 prosentene som er boligeiere på Grønland er 28 prosent selveiere (først og fremst i sameier), mens 25 prosent er andels-/aksjeeiere, først og fremst i borettslag (Oslo kommune 2017 a). En relativt høy andel av disse boligeierne leier ut boligen sin, og en del eier også flere boliger som leies ut. Vi vet dessuten fra nasjonal statistikk at relativt mange barnefamilier, særlig minoritetsnorske, leier boligen sin fra privatpersoner som eier leiligheter i borettslag og sameier (SSB 2015). Vi kommer tilbake til dette under.

I befolknings- og boligstatistikken er det slik at personer som leier boligen sin er registrert som leietakere hvis de har meldt flytting, er registrert på adressen i folkeregisteret, og samtidig at ingen medlemmer av husholdningen står oppført som eiere i eiendomsregisteret. Dermed er det slik at alle som har meldt flytting til den adressen de faktisk bor på, kommer med i befolkningsstatistikken for Grønland, og i tillegg at de som leier boligen sin også blir registrert som leietakere i det gjeldende området (SSB 2015). Her kan botid spille inn. For personer som flytter mye – gjerne mellom ulike leieboliger – er nok tilbøyeligheten til at alle flyttingene blir meldt og registrert i folkeregisteret lavere.

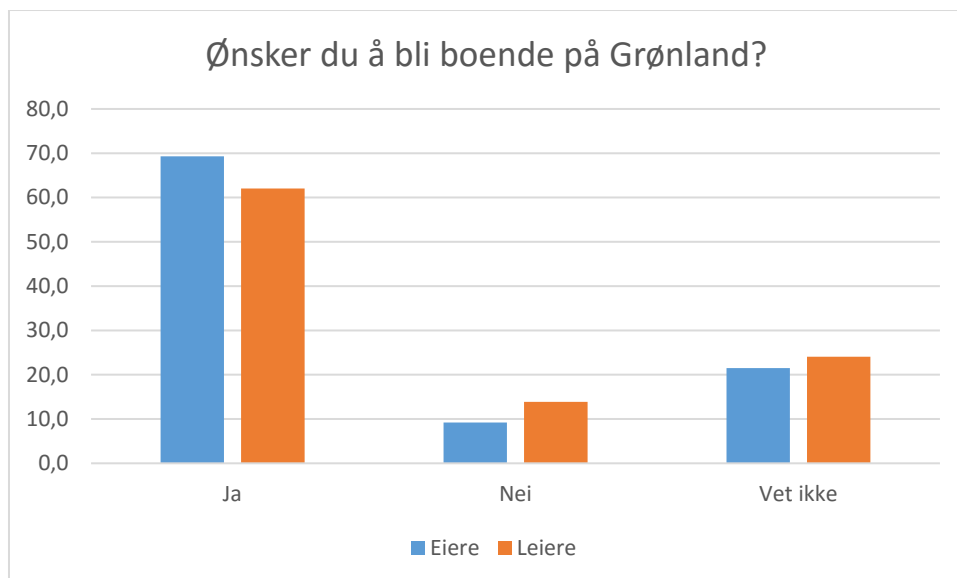
Bomiljøet: ambivalens, med mye ustabilitet

Som vi vil drøfte i detalj under, så er andelen som er på flyttefot relativt høy på Grønland. Før vi ser nærmere på særlig på de som flytter ut, er det viktig å påpeke at mange trives godt og at mange er relativt bofaste. Nettundersøkelsen vår tyder på at de som har bodd lengst i området, også er de som i størst grad ønsker å bli værende. Tendensen er ikke like klar med hensyn til ønsket om å flytte, hvor det særlig er de som har bodd på Grønland mellom fire og ti år som ønsker å flytte bort.

Ustabilitet: hver tredje beboer på Grønland er på flyttefot årlig

Som vi har vist i kapittel 3 preges området av å være et transittområde med stor gjennomtrekk blant beboerne. Én av tre beboere (33 prosent) er på flyttefot årlig. Det er kun fem andre delbydeler i Oslo – alle i indre by – med så høye flyttefrekvenser. For Oslo som helhet er tilsvarende tall 20 prosent, mens i mange av de ytre byområdene – både villaområder i øst og vest, og drabantbyer i øst – er kun 11-15 prosent av beboerne på flyttefot hver år. Samtidig finner vi at Grønland har en relativt stabil kjerne av beboere som har bodd der over lang tid.

Av beboere som svarte på vår spørreundersøkelse, var det altså hele to av tre som ønsket å bli boende (figur 4.3). 22 prosent var usikre, mens kun 10 prosent sa de ønsket å flytte bort fra Grønland. Vi finner ingen forskjell etter kjønn eller etnisk minoritetsbakgrunn, og heller ikke veldig markante forskjeller mellom eiere og leiere, selv om det ikke er overraskende at de som har investert mye kapital lokalt ved å kjøpe seg en bolig, litt oftere har ønsket om å bli værende.

Kilde: AFIs nettbaserte spørreundersøkelse 2017.

Figur 4-3 Ønsker du å bli boende på Grønland? (N for eiere = 456 og leiere = 108).

Gitt det faktum at langt flere flytter per år enn det denne undersøkelsen antyder, tyder det på at vår survey ikke har fanget opp et representativt utvalg av ulike beboergrupper på Grønland. Her er det derfor viktig med ytterligere studier om man vil forstå denne formen for mobilitet bedre. Blant de som har svart at de vil flytte i vår undersøkelse, har en del også oppgitt flyttegrunn. På spørsmålet "Hvorfor ønsker du å flytte fra Grønland?" kommer følgende frem:

- Utrygt: Det er skummelt på kveld/natten eller for mye kriminalitet; ungdomsgjenger; tig- gere/uteliggere
- Livsfaseendringer: Ferdige med studietiden; venter barn
- Det fysiske og sosiale miljøet: Vil ha andre typer omgivelser/mindre urbant/roligere nabolag eller mer/bedre tilrettelagt for barn; for mye søppel (inkl. sprøytespisser og avføring fra men- nesker); for få grøntarealer; for mye trafikk; for "stygge omgivelser"; vil bo et sted med bedre "naboskap"; vil bi et sted med mindre innslag av etniske minoriteter
- Annen type bolig: Mer boareal; småhus
- For dyrt på Grønland
- Skoletilbudet

Noen vil derfor heller bo i områder som Kampen, Bjørvika; Grünerløkka, Pilestredet, Bislett, St. Hans- haugen, Oslo vest; Ekeberg, Sagene, Torshov, Årvoll, Oppsal, Vestli, nærmere Marka, utenfor sentrum, Akershus, eller andre deler av landet. Blant noen av de som oppgir at de vil bo i et "roligere" område, er det også de som vil fortsette å bo sentrumsnært, men da utenfor bydelen.

Om man f.eks. tar utgangspunkt i den lange rekken med avisoppslag om barnefamiliers flytting fra indre by, og ikke minst, debatten om såkalt "hvit flukt" eller at majoriteten unngår områder med en stor andel etniske minoriteter (se Andersen 2014, kap. 5; Aftenposten 2017), så er det kanskje noe overraskende at vi finner svært små forskjeller i flytteplaner mellom barnefamilier og de som ikke har

barn. Igjen kan dette skyldes at vi har fått en overvekt av svar fra dem som har en sterk tilhørighet og ønsker å bli boende.

Når det er sagt, er det likevel slik at en del vil eller planlegger å flytte, og tallene viser jo også at mange gjør nettopp det. Det er derfor interessant å se ytterligere på hva som kan ligge til grunn for slike valg. Fra tidligere forskning (Andersen, 2014), vårt pågående prosjekt "Invisible Infrastructures" (2016-2019) samt stedsanalysens kvalitative datamateriale (intervjuer og kommentarer i survey), vet vi altså en del om årsakene til utflytting fra Grønland og omkringliggende nabolag i bydelen. Med hensyn til utflytting fra Grønland, så er det felles for flere av våre informanter, og da særlig majoritetsnorske barnefamilier, at de ønsker seg større boliger og mer barnevennlige boforhold/omgivelser. "Barnevennlige omgivelser" henviser til områder med mindre trafikk, steder med mer grøntareal (inkludert egen hage), samt tryggere og roligere nabolag (f.eks. mindre gatekriminalitet eller mindre støy) og bedre skoler. Det var også informanter uten hjemmeboende barn som hadde klare tanker om at Grønland/sentrumsområdene ikke egnet seg for barn over barnehagealder.

Når det gjelder "bedre skoler", så er det viktig å påpeke at dette er informantenes vurderinger av situasjonen. Få hadde innsikt i hvordan skolen de flyttet til var, bortsett fra noe informasjon om elevgrunnlaget. For flere nåværende (våren 2017) beboere var det ressursituasjonen ved og ikke minst elevsammensetningen på skolene i indre øst som ble vurdert som problematisk (vi vil under komme tilbake til hvordan rektor og andre ved Vahl skole vurderer situasjonen). Enkelte informanter hevdet også at de hadde opplevd "omvendt diskriminering" da de selv gikk på eller hadde barn på disse skolene.

Også av økonomiske årsaker har de fleste valgt å holde seg innenfor den utvidete østkanten (som strekker seg ut i Akershus). Likevel, det er flere andre grunner til at vestkanten ikke nødvendigvis er stedet flere velger. Blant disse er sosiale "pull-factors" viktige: Man flytter til områder der man blir omgitt av andre som ligner en selv (klassemessig) og der man har slekt/familie og/eller venner. Blant våre informanter er det

- familier som har flyttet internt i bydelen for å få mer plass, men ut av skolekretser som inkluderer skolene Tøyen og Vahl (også et bevisst valg),
- familier som har flyttet ut av bydelen til blant annet Groruddalen. Også her var plasshensyn en viktig faktor, samt mer barnevennlige boforhold (hage, ned på bakkenivå med mer). I tillegg til majoritetsnordmenn flyttet også noen med minoritetsbakgrunn ut av bydelen for å komme til det de så på som mer barnevennlige/trygge omgivelser enn det de mente Grønland med omland kunne tilby,
- familier som har flyttet til Akershus. Årsakene var de samme som for de som flyttet internt i Oslo, men her ble det i sterkere grad vektlagt et ønske om å bo i nabolag med færre "innvandrere". Også blant informanter som selv hadde minoritetsbakgrunn ble det vektlagt et ønske om å bo i områder og skolekretser med flere "norske", noe som ble begrunnet med ønsker om at barna skulle omgås "norske" barn og dermed blant annet få enda bedre norskerferdigheter.

For å oppsummere, så er det mange som trives og som sier at vil bli, men også mange som flytter fra Grønland. Blant utflytterne eller de som sier at de vil flytte, er det også en del som har barn og som

forklarer sine flytteønsker med visse "mangler" eller utfordringer lokalt på Grønland. Her står uterom, kriminalitet og skole sentralt.

Boligforhold og bomiljø

«I vår bygård er det veldig mange utleieleiligheter, [men vi eier]. Særlig de små leilighetene [blir leid ut]. Folk har investert stort i bolig og leier ut. De tjener mye penger. Det er både firmaer, private og airbnb-utleie. [Hos oss, så er det de som bor] over 5. og 6. etasje som eier. De under leier. Det er et klaseskille der. De som driver firmautleie vil at gården skal være fin og bra. Da [vårt bygg ble bygd for rundt 10 år siden] var det fokus på å gjøre det rimelig. Vi er interesserte i at gården skal vedlikeholdes, ikke nødvendigvis utvikles og bli bedre og mer attraktiv. Loven sier at man ikke kan eie mer enn to seksjoner i sameier. Men de lager bare flere AS. Slik kan de få kontroll over styrene. Der er det en konfliktlinje. Ellers så er det også litt konflikt med de unge som fester. Men det går bra.»

(Samtale med mannlig Grønlands-beboer, 8. mai, 2017)

Hvordan det er å bo, vokse opp og leve på Grønland, var noe som engasjerte mange av de vi møtte på under feltarbeidet. Informanten som er sitert over, var en meget engasjert mann som trivdes veldig godt med valget ektefellen og han tok i 1996 da de flyttet til Grønland. Som en person godt plassert til venstre i det politiske landskapet, mente han østkanten var å foretrekke fremfor vestkanten, selv om det var "finere der". Fordelen med østkanten, var ifølge ham at her var det mye romsligere sosialt sett – her aksepterte folk mer av hverandre. Han hadde likevel klare ideer om hva som var utfordringene og en rekke forslag til løsninger som særlig gikk på behovet for møteplasser der ulike grupper (unge og eldre, norske og innvandrere) kunne møtes - noe også flere av survey-respondentene også etterlyste. Ikke minst så han, som mange andre, behov for en økt satsing på vedlikehold av det offentlige rom. Videre ønsket han seg bilfrie gater (nok en ting flere tok opp) og at kommunen skulle være en mer aktiv og handlende aktør i byutviklingen. Han illustrerte dette med at politikerne hadde sagt at "Schweigaardsgate skulle bli en paradegate", men den gaten var blitt helt "ødelagt" fordi "kommunen ikke hadde en overordnet plan og fordi utbyggerne får gjøre akkurat som de vil" - også i spørreundersøkelsen kan vi lese et ønske om en mer aktiv kommune innen "byutvikling" i flere av respondentenes kommentarer. På spørsmålet "Er det noe du ønsker at kommunen/bydelen skal gjøre for å endre Grønland" etterlyses det blant annet høydereguleringer, mer renhold, sikre mangfold av butikker og beboere, enkle infrastrukturtiltak som "rettere fortau", oppgradering av hele området, flere blomster, offentlig kunst, mer gatebelysning, jobbe med å endre omdømmet, skape et tryggere bomiljø, opprustning av de kommunale boligene, hindre privat utleie/at eiendomsprisene presses opp eller som en formulerte: "Bedre dialog med innbyggerne, så det er vi som bor her og lever her, framfor eiendomsinvestorer som får styre byutviklingen". For å nevne noe.

At utleiere, utbyggerne eller store private aktører påvirket livene og boforholdene, er det flere som vektlegger. Blant disse var en eldre kvinnelig beboer i Smalgangen, som var bekymret for at hotell Oslo Plaza ville gjennomføre utbyggingsplanene som var lansert. Dette, mente hun, ville gjøre at de mister solen i eget gårdsrom. "At alt blir høyere og tettere i denne byen, kommer de [politikerne] til å angre på". Som så mange andre, satt hun pris på hvor sentralt og enkelt det var å bo på Grønland, men hun delte også en utbredt bekymring, nemlig at det kunne være utrygt å bevege seg i uterommene på kveldstid. Videre var hun som de fleste vi snakket med, opptatt av det de så på som manglende renhold

og vedlikehold av de kommunale byrommene. Et konkret eksempel flere trakk frem, var hvordan ødelagt brostein på Grønlands torg, som kommunen hadde ansvar for, ble erstattet av asfalt, mens lenger inn i Smalgangen, der private påtok seg vedlikeholdsansvar, ble de erstattet med brostein.

Det var også visse tilbud lokalisert på Grønland, som noen lokale benyttet seg av, men som var til sjenanse for andre beboere. Flere naboer til bingoen i Mandallsgate klagde på at noen av bingo gjestene brukte gårdsrommene som røykerom eller at de stod utenfor inngangen til bingoen og røykte der. Dermed kom røyken inn i boligene, noe flere syntes var et stort og meget ubehagelig problem, som igjen reduserte deres livskvalitet.

Disse erfaringene fra dagens Grønland er interessante å sammenligne med beboeres erfaringer fra området for 20 år tilbake da det ble gjort feltarbeid i forbindelse med et forskningsprosjekt (Ruud 2003). Det viser seg å være mange av de samme inntrykkene som går igjen. Det dreier seg både om at folk flyttet fra vestkanten til Grønland fordi østkanten var mer romslige og hadde større aksept for mangfold, men også at det manglet møteplasser for ulike beboergrupper og at det ble konflikter rundt bruk av uterom mellom ulike beboergrupper (Ruud 2003).

Bomiljø og boligsituasjon – ambivalens

Et stikkord for hvordan beboerne ser på bomiljøet og boligsituasjonen sin på Grønland er *ambivalens*. De fleste vi har fått svar fra er svært fornøyde med å bo på Grønland, samtidig som de påpeker ganske massive utfordringer i bomiljøet. En kvinnelig samboende majoritetsbeboer i slutten av 20-åra uten barn som har bodd mer enn fire år i en treromsleilighet i et av de nye sameiene på Grønland sier det slik:

«Jeg elsker å bo her, leiligheten og størrelsen er perfekt for oss, spesielt med tilhørende balkong og sol! Dessverre er det veldig mye bråk i gatene på kvelds- og nattestid. Det hender at vi blir vekket av damer som roper på hjelp, det er ungdommer som oppholder seg i trappeoppgangen, mennesker som henger, drikker og pisser i bodrommet, samt folk som røyker hasj e.l. i døra ut fra trappeoppgangen og ellers i gata, spesielt under våre soveromsvindu. Det er et stort minus. Sameiet har engasjert et sikkerhetselskap, det er godt å ha.»

Som vi har vist gjennom statistikk og intervjuer er det mange barnefamilier som velger å flytte når barna nærmer seg skolealder, eller sende barna til skoler utenfor området. Mens barna er små er det lettere å skjerme dem mot uheldige sider ved nærmiljøet. Kvinnen som er sitert overfor gir, i likhet med mange andre, uttrykk for at hun og samboeren er usikre på hvor lenge de blir boende og knytter det i stor grad til oppvekstforholdene for barn og unge. Særlig mangel på gode uteområder, små leiligheter, en økende følelse av utrygghet, kriminalitet og narkotikaomsetning, manglende fritidstilbud, generell uro og støy, søppel og manglende vedlikehold samt biltrafikk trekkes fram som argumenter for ikke å bli boende hvis de etter hvert skulle få barn. På den positive siden trekker de fram mangfoldet av mennesker, serveringssteder, butikker og livlige og hyggelig byrom som de benytter mye. Barnefamilier som har besvart surveyen legger vekt på mange av de samme utfordringene med nabolaget som vi har nevnt over.

Flere bygårder med borettslag og sameier er svært velfungerende og preget av godt bomiljø og fornøyde beboere og relativt lite gjennomtrekk og flytting blant beboerne. I mange bygårder er vurderingene av bomiljøet betydelig mer blandet, og mange rapporterer om uro og uheldige sider ved bo-

ligningsituasjonen. Her er det til dels store forskjeller mellom beboere, etter hvor i gården leiligheten befinner seg. Det å bo vegg i vegg, over eller under et hushold med mye støy og plagsom atferd oppleves av mange som svært krevende, mens andre beboere i samme bygård som bor lengre unna, ofte i toppetasjene, merker mindre til slike utfordringer.

Forsøpling og manglende innsats når det gjelder fellesområder som korridorer, trappeoppganger, inngangspartier og uteområder blir trukket fram av flere. Praksisen med å sette fra seg utstyr som gamle møbler og søppel på fellesområdene ser ut til å være utbredt mange steder og er en konstant kilde til irritasjon og konflikter. Slik praksis knyttes dels til beboere som bor der over tid og som ikke tar ansvar for å rydde opp etter seg, og til gårder der det er mye inn- og utflytting og hvor de som flytter ut etterlater seg møbler og utstyr de ikke vil ha på fellesområder i gården. En majoritetsnorsk tobarnsmor sier det på denne måten:

«For mye utleie forringer bomiljøet, det blir forsøpling og hærverk. Regler overholdes ikke av våre nye landsmenn og de bryr seg ikke om utearealene. Forsøpling er et stort problem, alt fra poser til møbler blir bare satt hvor som helst. Tidligere hadde man bomiljøkonsulenter som sørget for at dette fungerte, sier jeg noe så er jeg rasist eller hore.»

Vi sendte forespørsel til et knippe ledere av borettslag og sameier med spørsmål om blant annet bostabilitet og utleievirksomhet. Funnene fra de seks sameiene vi fikk svar fra viser at over halvparten av leilighetene i de aktuelle borettslagene/sameiene leies ut. I tillegg er det stor inn- og utflytting i gårdene som resultat av utleievirksomheten, i tillegg til hyppige eierskifter.

Fra mange hold, blant annet nettundersøkelsen, har vi fått dokumentert at deler av leiemarkedet på Grønland er preget av mye ureglementert virksomhet, som for eksempel utkastelser uten forvarsel og penger under bordet. Husleiene er altså i en del tilfeller betydelig mye høyere enn det som vises i kontrakten – hvis man i det hele tatt har en skriftlig kontrakt. Ellers ser det ut til at utfordringer med veggdyr, fukt og råte, og andre tegn på dårlig boligstandard er relativt utbredt. Både fra tidligere, og gjeldende feltarbeid, har mange informanter dessuten fortalt om boliger hvor det bor svært mange flere enn dem som er registrert der. Dette dreier seg for eksempel om personer uten oppholdstillatelse som bor hos venner eller familier, og bostedsløse venner av rusmisbrukere som har en kommunal eller privat utleiebolig. Historiene er også mange om boligutleiere – både privatpersoner og større profesjonelle utleiere – som driver utleie til særlig sårbare grupper som aksepterer svært trange kår. Leiligheter stues fulle av kjøyesenger og fylles til randen av leietakere som i praksis betaler husleie for én seng og deling av kjøkken og bad. Vi har dessuten fått informasjon om relativt omfattende "airbnb-utleie" på Grønland og omkringliggende nabolag, noe som kan skape konflikter eller misnøye i det aktuelle nabolaget foruten at det også gjør det noe usikkert om hvem som oppholder seg i en del av eier-leilighetene. Dette er likevel ikke et tema vi har hatt mulighet til å berøre nærmere.

Barnefattigdom og boligforhold

Vi vil her trekke fram noen studier som har fokusert spesifikt på familier med særlige utfordringer knyttet til boforhold og bomiljø. Fremstillingen er delvis basert på en nylig publisert studie av barnefattigdom og nabolageeffekter (Brattbakk & Andersen 2017). Vi legger vekt på dette fordi vi vet at det på Grønland bor mange store barnefamilier til leie som har vedvarende lav inntekt.

Nordvik (2010) finner i en panelstudie (der de samme husholdene ble fulgt i årene 2003, 2006 og 2009) at det er en klar sammenheng mellom husholdsinntekt og boforhold for barnefamilier; lavinntekts-hushold har betydelig lavere sjans for å eie sin egen bolig og har dårligere boforhold enn kontrollgruppen. For perioden 2000-2009 fant han en tydelig bedring av boligsituasjonen for mange lavinntektsfamilier, dels fordi inntektssituasjonen var bedret og dels i takt med at barn og voksne i husholdet var blitt eldre. Et betydelig mindretall hang likevel etter og dette var i stor grad familier med vedvarende lavinntekt. Blant disse var også andelen som var trangbodde relativt høy – både ut fra objektive og subjektive mål. Andelen trangbodde i denne gruppen ligger to til tre ganger høyere enn blant alle barnefamilier (Kaur 2013, Nordvik 2010). Kontrollert for inntekt viste det seg at barnefamilier med ikke-vestlig bakgrunn i betydelig mindre grad enn majoritetsfamiliene eide sine boliger, men gapet i eierandel ble redusert i perioden. En litt nedslående konklusjon er at tildeling av kommunal bolig ikke kan sies «å være en vei ut av vanskelige boforhold» (Nordvik, 2010).

Magnusson Turner (2012) gjør flere analyser av materialet fra den samme panelstudien og i tillegg til å påpeke mange av de nevnte tendensene, finner hun blant annet at de som har størst sannsynlighet for å bli boende i leid bolig over lengre tid, er barnefamilier hvor foreldrene er ustabil utenfor arbeidslivet, mottar sosialhjelp, er vedvarende fattige, har lav boligstandard, er trangbodde og har minoritetsbakgrunn. Noen av de målbare konsekvensene for barna er at de sjeldent har eget rom og sjelden tar med seg venner hjem, noe som igjen kan bidra til at de føler seg utenfor det sosiale fellesskapet. Magnusson Turner peker videre på at det oppstår innelåsningseffekter for visse grupper på boligmarkedet. På tross av et relativt godt arbeidsmarked er det en gruppe foreldre som ikke får innpass på arbeidsmarkedet, og som på permanent basis blir boende i utleieboliger, noe som fra politisk hold ofte blir definert som en midlertidig boform. Mange flytter dessuten hyppig mellom ulike leieboliger, og forskjellene i standard mellom de private og kommunale utleieboligene som denne gruppen har tilgang til er minimale. Med basis både i egne studier og en gjennomgang av internasjonale funn, påpeker Magnusson Turner (2012), Nielsen (2011) og flere at barn og unge påvirkes av boligforholdene, og at det å bo i en leiebolig i oppveksten kan ha en del negative effekter. Det vises at dette har lite med disposisjonsformen (hvorvidt man eier eller leier) i seg selv, men handler om de negative konsekvensene av ustabilitet, trangboddhet, uheldig bomiljø og lav standard som preger deler av boligforholdene i utleiesektoren.

Situasjonen i kommunale utleieboliger er svært varierende når det gjelder hva slags boligstandard og oppvekstmiljø som tilbys. Flere studier har påvist at trangboddhet, og problemer med kulde og støy, er mer utbredt i kommunale boliger (Magnusson og Stefansen 2012, Nordvik 2010) og at det er en rekke sosiale utfordringer knyttet til bomiljøet i mange av de kommunale gårdene (Skog Hansen & Lescher-Nuland 2011, Brattbakk m fl 2015, Oslo kommune 2009). Ifølge Elvegård og Michelsen (2015) sin studie av beboere i kommunale boliger i Bergen medfører det å bli tildelt en kommunal bolig en viss risiko for å havne i utrygge bomiljø, og enkelte familier har uakseptable boforhold. I de tre største svenske storbyene er det dokumentert store og økende forskjeller når det gjelder konsentrasjon av fattige husholdninger (Gustafson 2013). Å vokse opp i nabolag med mange fattige husholdninger og mange voksne som enten ikke er i arbeid eller har en svak tilknytning til arbeidslivet kan redusere barnas tro på egen fremtid og påvirke deres sosiale nettverk som igjen kan minske sjansene til å få seg jobb. Magnusson og Stefansen (2012) konkluderer med at boforhold, lave inntekter og risiko for fattigdom har betydning for barns oppvekstvilkår og senere livssjanser. Når mange familier i et nabolag samtidig bor trangt og har svak økonomi vil mange barn og unge ha utfordringer med å gjøre lekser hjemme og ta med seg venner hjem. Dermed vil de ha større behov for trygge møteplasser utenfor

hjemmet (Brattbakk m fl 2015). Siden økonomien til disse familiene er svak og færre dermed har råd til å betale kontingenten for idretts- og fritidstilbud, deltar færre av disse barna i organiserte fritidstilbud. Det virker åpenbart at dette får konsekvenser for miljøet blant barn og unge (Hagen m fl 2016). Dessuten er uorganisert idrett og lek vel så viktig, men krever tilpassede uteområder som det ofte er mindre av i indre byområder. Og det kan i tillegg tenkes forsterket av at man i mange av disse områdene har relativt sett færre positive rollemodeller blant unge og voksne som kan vise vei og gi tro på at for eksempel det å satse på skolen er en farbar vei for å få seg jobb og et godt liv (Brattbakk m fl 2015).

Det er interessant å se hvordan Grønland kan arte seg for nettopp barna selv. I neste kapittel vil vi bruke plass på foreldrenes og barnas "stemmer" - samt personer som jobber med barn eller som gjennom sin jobb har perspektiver og kunnskaper som er relevante for å forstå oppvekstvilkårene på Grønland.

Oppsummering

Vi har i dette kapitlet vist at boligprisene på Grønland har steget kraftig de siste 15 årene, og at prisene på blokkleiligheter ligger høyere på Grønland enn for Oslo som helhet. Nesten halvparten av husholdene på Grønland leier boligen sin, og vi har funnet at det foregår omfattende framleie i mange sameier i området. I de seks gårdene vi har sikker informasjon om leies mellom 50 og 70 prosent av leilighetene ut. Det ser ut til å være relativt store utfordringer knyttet til dette mange steder. Det gjelder både for leietakerne selv som ofte bor dyrt og dårlig på usikre kontrakter, og for øvrige beboere og bomiljøet generelt fordi det fører til høy utskifting av beboere og lite ansvarsfølelse knyttet til dugnader og etterlevelse av husordensregler. Store profesjonelle boligutleiere finnes også på Grønland, men omfanget ser ut til å være begrenset sammenlignet med andelen privatpersoner eller mindre selskaper som leier ut én eller et fåtall leiligheter.

Flyttestatistikken viser at én av tre er på flyttefot årlig. Blant våre informanter er det særlig aspekter ved oppvekstforholdene for barn som trekkes fram som flyttegrunner. Særlig mangel på gode uteområder, små leiligheter, en økende følelse av utrygghet, kriminalitet og narkotikaomsetning, manglende fritidstilbud, generell uro og støy, søppel og manglende vedlikehold samt biltrafikk trekkes fram som argumenter for ikke å bli boende. I vår nettundersøkelse kommer det imidlertid fram at to av tre ønsker å bli boende. Det er altså også mye trivsel og god bokvalitet på Grønland, og mange som stortrives. Når vi skal summere opp boligforholdene er det riktig å si at også på dette punktet er befolkningen polarisert: mange bor svært godt og kunne ikke tenke seg å bo noe annet sted, mens andre har en svært dårlig og usikker bosituasjon. Vi er særlig bekymret for boligsituasjonen og bomiljøet for mange barn som i tillegg har utfordringer med en oppvekst i familier med vedvarende lavinntekt. Mye forskning har dokumentert de negative effektene av å bo til leie i dårlige boliger i krevende bomiljøer i fattige familier.

5. Å vokse opp på Grønland

Barna på Grønland vokser opp i noen av Norges mest urbane omgivelser og rett ved noen av Norges mest kjente attraksjoner og mest beryktede områder. De har kort vei til store og pågående utbyggingsprosjekter (særlig Fjordbyen med Operaen), de bor rett ved Oslos største kollektivknutepunkt – Bussterminalen, Oslo S og Jernbanetorget med buss, trikk og t-bane, samt i nærheten av store kjøpesentre (f.eks. Oslo City), hoteller (som Oslo Plaza), kontorkomplekser (som Posthuset/Postgirobygget) og en av landets mest kjente konsertarenaer (Oslo Spektrum). Videre lever de midt blant en rekke sosiale "utfordringer" som narkotikasalg ved Brugata, Olafiagangen og Akerselva, rus- og psykiatrinstitusjoner, eller utadrettede organisasjoner som Fattighuset og Frelsesarmeen med tilbud til levekårsutsatte grupper.

Om det er så at beboerne på Grønland har de samme utearealressursene som folk i andre deler av indre by/sentrumsnære områder – som Frogner, Grünerløkka osv. – (se under), synes det likevel klart at barn og unge på Grønland i større grad deler uterommene med noen av samfunnets mest utsatte grupper enn det andre av hovedstadens yngre borgere gjør. Når man i tillegg har en situasjon med en markant konsentrasjon av levekårsutsatte barnefamilier på Grønland (Brattbakk & Andersen, 2017), som dermed ikke har en reell tilgang til alternative fritidsarenaer – som hytter, kostbare aktiviteter som langrenn, tennis, slalåm, ridning med mer (se Andersen, Brattbakk & Dalseide, 2017), er det først og fremst gratistilbud som gårdsrom, parker og fritidsklubber i nærmiljøet områdets barn og unge er avhengige av.

Selv om det finnes gratis ungdomstilbud som fritidsklubben Riverside, er det mange unge på Grønland som ikke benytter seg av dette av ulike grunner. Våre informanter hevder at for mange foreldre vurderes beliggenheten eller omgivelsene til Riverside – omgitt nettopp av åpenlys narkotikaomsetning – som for problematisk til at de vil sende sine barn dit. Videre er det en rekke foresatte som peker på at de lekeplassene og parkområdene som finnes for de yngste barna er for få og vedlikeholdet er for dårlig. Flere som jobber tett opp mot barn, legger dessuten vekt på at de tilbudene eller arealene som finnes, er utilstrekkelige – behovet er så mye større enn det som dekkes i dag. På Grønland er det også mange av de yngste barna som har lekearealer i gårdsrommene. For noen er det snakk om relativt store og velholdte arealer, mens for andre er gårdsrommene langt mindre eller er i langt mindre grad tilrettelagt for lek. En del voksne plages av støy fra nettopp barn og unges bruk av slike gårdsrom, og voksne beboere rapporterer at ungdom som ikke bor i gården "ulovlig" tar seg inn i gårdsrommet for å "henge" der.

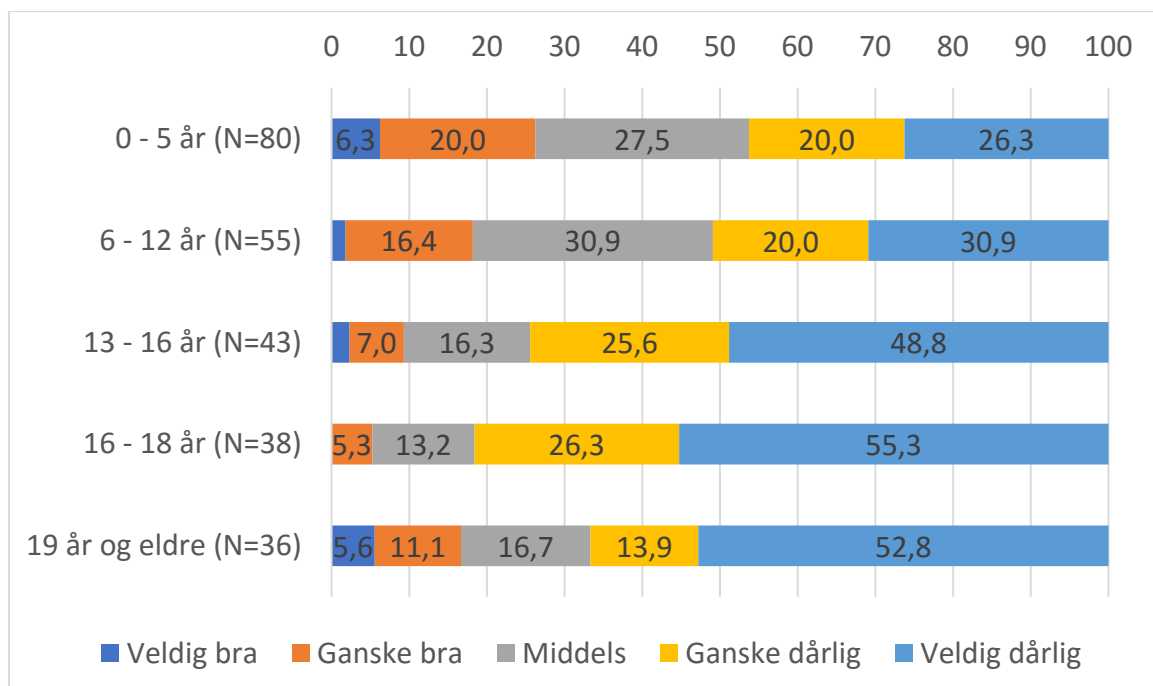
Når dette er sagt, var det flere av de yngste beboerne som satt stor pris på eget nærmiljø, men stemmene og vurderingene er mangfoldige. I et pågående forskningsprosjekt ved Transportøkonomisk institutt, finner Nordbakke (2017) at bydelene i Oslo med høyest befolkningstetthet (dvs., de sentrumsnære områdene) i Oslo, jevnt over er de bydelene hvor beboerne har dårligst tilgang på "grønne" uterom. Det er særlig bydel Sagene som skiller seg negativt ut, men bydeler som Grünerløkka, Gamle Oslo og St. Hanshaugen scorer også dårligere enn snittet for Oslo (Nordbakke, 2017).⁹ Det er behov for mer forskning for å kunne si noe mer sikkert om det eventuelt er slik at beboerne i visse nabolag eller

⁹ Ifølge Nordbakke gjelder dette "konstruerte" grøntområder (som parker, sportsområder, idrettsplasser) og "naturlige" grøntområder (som Marka) samlet. Det finnes ikke noe klart mønster i hvordan «konstruerte» grønne uterom fordeler seg, selv om det er en tendens til at bydeler i øst har noen dårligere uterom per person (personlig kommunikasjon, 21. juli, 2017).

delbydeler har markant dårligere tilgang på lekeplasser, grøntområder, offentlige rom eller andre tilbud som fritidsklubber, (eller om de eksisterende tilbudene er av dårligere kvalitet), enn i andre byområder. For selv om flere voksne hevdet at det generelle tilbudet ikke var godt nok, så var det også noen kommunalt ansatte som var av den oppfatning at Grønland i så måte ikke skilte seg negativt ut sammenlignet med andre sentrumsnære nabolag. Uavhengig av om unge, eller for den saks skyld voksne Grønland-beboere har færre eller ”dårligere” utearealer enn andre delbydeler i Oslo, kan man – gitt de markante konsentrasjonene av levekårsutfordringer som barnefattigdom lokalt – ut fra et ”sosialt rettferdighetsperspektiv” (Fainstein 2010; Andersen & Røe 2017b; Ander, 2017) argumentere for at Grønland uansett burde vært bedre stilt enn områder uten de samme utfordringene.

Erfaringene med å vokse opp på Grønland har vi hentet fra mange ulike hold. I den nettbaserte spørreundersøkelsen deltok 108 foreldre med til sammen 170 barn, samt 13 unge i alderen 13-19 år og 153 i alderen 20-26 år. Intervju med norsk-somaliske mødre og fedre, flere beboere med barn, to sjetteklasser ved Vahl skole, rektorer inspektører, lærere og helsesøster ved to lokale skoler, ansatte i Bydel Gamle Oslo med ansvar for ulike tjenester til foreldre, barn og unge, Sportsklubben Sterling, Leksehjelptilbudet til Røde kors, Frigo, observasjoner og samtaler med barn og unge i byrommene.

Svarene fra nettundersøkelsen angående fritidstilbudet for barn og unge bekrefter foreldres bekymring for oppvekstmiljøet for alle aldersgrupper, men særlig for de som er 13 år og eldre (figur 5.1). Foreldrene til de yngste barna er minst misfornøyde. Blant disse oppgir én av fire at fritidstilbudet er veldig eller ganske bra, samtidig sier nesten halvparten at tilbudet er ganske eller veldig dårlig. For aldersgruppene fra 13 år og oppover oppgir om lag halvparten at tilbudet er veldig dårlig, mens mellom 67 og 82 prosent oppgir at tilbudet er dårlig eller veldig dårlig. Spesielt ille blir situasjonen vurdert for dem som er fra 13 til 18 år, hvor godt under 10 prosent vurderer det som ganske eller veldig bra.

Kilde: AFIs nettbaserte spørreundersøkelse 2017.

Figur 5-1 Hvordan vurderer du fritidstilbudet for barn og unge på Grønland? Fordelt etter ulike aldersgrupper. Kun beboere med barn i de aktuelle aldersgruppene som har svart.

Fra Uteseksjonen meldes det om «utfordringer hos ungdom på Grønland knyttet til rus, mental helse, økonomi, manglende deltakelse i fritidsaktiviteter, svake eller manglende familiebånd, manglende trygghet knyttet til permanent oppholdstillatelse i landet og generelt utenforskap» (IMDi 2016).

Gårdsrom på kveldstid – leggetider, narkomane og vektere

En solfylt kveld tidlig i juni er jeg på feltarbeid og går inn i en av gårdsrommene der porten står åpen. Det er grønt og veldig frodig overalt. Gårdsrommet er stort og jeg hører at det er mange barn som er ute og leker, men ser dem ikke først fordi det så mange busker og trær og gangveier som skjules av alt det grønne. Flere av dem sykler – noen få har egne sykler, men de fleste har bysykler. En gjeng med gutter i 12-14-årsalderen henger rundt en benk og jeg går bort og slår av en prat. Vi småprater litt. De er i godt humør og spøker og ler. Jeg spør en av dem, en gutt på 14 år, om hvordan han trives med å bo her. Han sier det er veldig fint å bo her, men det er én ting:

«Jeg skulle ønske vekterne kom tidligere» sier han. Jeg spør; «Vekterne? Hva mener du?» Han sier «Ja, hver kveld klokka ti kommer vekterne inn i gårdsrommet og jager de narkomane ut og barna inn. Det er alltid så mye bråk her på kveldene. Jeg skulle ønske vekterne kom klokka seks».

Vi snakker litt mer og jeg får vite at det er vanlig at narkomane og andre rusmisbrukere søker inn i gårdsrommet på kveldstid. De ruser seg her og henger her for å få være litt uforstyrret. Samtidig er det mange barn som får være ute seint, og da er det ofte gårdsrommet de bruker. Det hender det er krangling og bråk barna i mellom, og at det oppstår ubehagelige situasjoner og konflikter mellom barna og rusmisbrukerne.

(feltnotater 7.juni 2017)

Flere kilder har bekreftet at det i mange av gårdsrommene på Grønland er ganske urolige forhold på kveldstid og at det denne gutten beskrev ikke er unikt. Flere sameier og borettslag engasjerer vektere for å holde ro og orden, og i de mest utsatte gårdene brukes det store summer på vaktelskaper for å få bukt med en del av utfordringene. Lignende rapporter om barn og unge som oppholdet seg ute seint kommer fra bydelsansatte som knytter det til trangboddhet som gjør det vanskelig å ha med venner hjem. I det nevnte tilfellet fungerer vekterne i stor grad både som sosialarbeidere og barnevakter. Det er svært varierende praksis når det gjelder inne- og leggetider for barn og unge, og det er helt vanlig at barn ned i barneskolealder får være ute uten tilsyn av foreldre til sent på kveld. Og i en del av gårdene blir de altså ikke sjelden jaget inn av vektere i 22-tiden. Flere norsk-somaliske mødre mener også at barn som er sent ute om kveldene er et problem. I en gruppesamtale med mødre ble dette tatt opp av kvinnene selv. De mener at det er et problem at barn leker ute til langt på kveld, og at kl 22 er altfor sent. Barna bør inn i alle fall to timer tidligere. En eldre mannlig beboer, mente at kommunen burde betale sameiene for utgiftene de hadde til slike vektere (for å "jage inn" barn klokken 22:00). Dette må også ses i sammenheng med at for denne beboeren, så var det i utgangspunktet kommunens ansvar at den aktuelle beboergruppen med barn bodde i "hans" sameie.

Mange foreldre gjør seg tanker om skolen og skolemiljøet (se også under), og hvorvidt de opplever dette som godt nok for barna sine. En majoritetsnorsk mor med samboer og to barn som har bodd lenge på Grønland sier det slik:

«Jeg vurderer stadig å enten flytte eller bytte skole, etter flere års erfaring så gjør lærerne alt de kan, de er dedikerte og engasjerte, men med en skole hvor 99 prosent er utlendinger blir det norske språket på laveste nivå, det gjør at mine gutter har et enkelt språk. Dere må få til at det blir attraktivt å benytte nærskolen, det er slitsomt å skulle være det norske alibiet».

Den samme moren har også tanker om fritiden til barna sine:

«Sønnen min vil ikke være ute med de andre ungene da han anser at leken blir for tøff med slåssing og mobbing».

Mødres bekymring for oppvekstmiljøet på Grønland

I en gruppesamtale med åtte norsk-somaliske mødre ble det også uttrykt bekymring for barnas oppvekstmiljø på Grønland, og mye av det som kommer frem ovenfor er også deres erfaring. Alle har barn i skolealder fordelt på Vahl, Vålerenga, Kampen eller Jordal skole, en av dem har fem barn som fordeler seg på fire skoler. Det betyr at barna går gjennom Grønlandsområdet og/ eller Nedre Tøyen daglig. Flere har bevisst valgt andre skoler enn nærskolene Vahl (barneskole) og Jordal (ungdomsskole) for sine barn. De sier at det ikke fungerte på nærskolene og at de ønsket barna inn på det de oppfatter som bedre skoler.

Mødrene merker at området har forandret seg i løpet av de årene de har bodd her. Det er flere utfordringer nå enn før. Det som går igjen i fortellingene er at det er mye narkotika og narkomane i området. Det er åpenlyst salg og det er mange som ruser seg. Det er særlig et problem der barna ferdes, som f.eks. ved Frigo / Vahl skole. Det oppleves som særlig skummelt på vinteren, når lysene på skøytebanen ved Frigo slukkes. Barna føler seg ikke trygge. De har konkrete forslag til hvordan uteområdene kan bli tryggere, for eksempel ved at parkene burde vært regulert bedre med hensyn til bruk så barna kan leke trygt og familier kan grille. Nå er det for mange narkomane og alkoholikere i parkene.

I tillegg opplever de at ungdomskriminaliteten har økt. Det er ikke lenge siden det var slåsskamp på Tøyen med bruk av kniver og macheter – ungdom i 14-15 års alderen. Det er ifølge mødrene både lokal ungdom og ungdom som kommer fra andre steder som samles for å sloss. Dette avtales på nettet. Det er psykisk belastende for kvinnene som har barn i den alderen, de er alltid redde for at deres barn skal blandes inn i noe. «Vi blir fysisk og psykisk syke av det. Dette skal vi slippe å oppleve her i fredelige Norge».

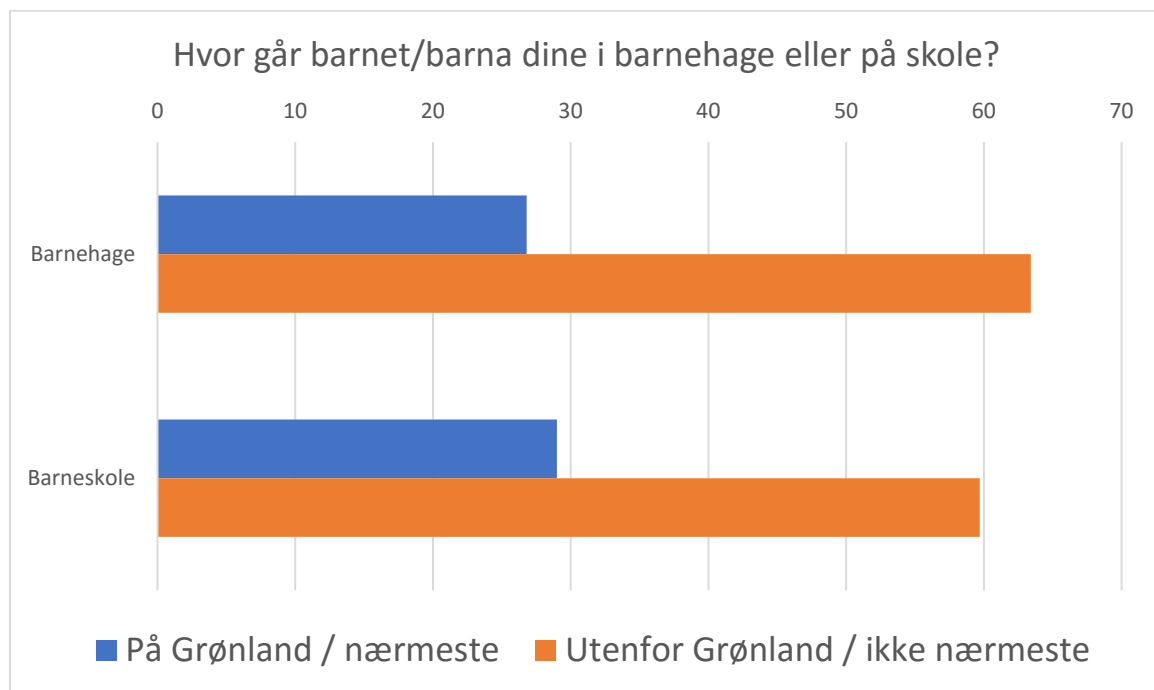
Mødrene synes også at det er for lite aktivitetstilbud til barn og unge i området, og for lite lekeplasser. De mener det er bedre på Tøyen. Særlig nevnes Urtehagen. Den fungerer ikke for barna fordi den er overtatt av «mannfolk» og narkomane. Mødrene er enige om at det ikke er godt nok tilrettelagt for barn i området. Det er for lite grøntarealer og de ønsker at Urtehagen tilrettelegges mer for barna med flere lekeapparater enn det er i dag. Det samme ønskes for Rudolf Nilsens plass. Flere av mødrene har barn som spiller fotball på Sterling, men de savner nytt klubbhus. De må alltid spille på bortebane, de har ingen hjemmebane. En av kvinnene påpeker at det gjør noe med selvtilliten til barna; de får ikke mulighet til å være stolte over eget sted, et sted de kan identifisere seg med. Kvinnene mener det er store forskjeller i aktivitetstilbud i de ulike områdene rundt. «Barna må få de samme mulighetene enten de bor på Jordal, Tøyen eller her på Grønland» sier de. De opplever dessuten at det er dyrt å ha barna med på slike aktiviteter. De mener at det er behov for aktivitetshus for barn og ungdomsklubb. Det foreslås at de unge blir involvert i å bygge opp sånne steder. De ser at ungdommen selv har mange

ideer, men det er ingen steder der de kan bruke dem. «Man kan ikke løfte et område uten å begynne med de minste» uttalte en av informantene.

En annen utfordring er biltrafikken i bolig gatene. Særlig nevnes krysset Norbygata / Breigata. Det er mye kjøring til moskeene, og de opplever at bilene kjører fort i små gatene. Det fortelles at det er utrygt å slippe barna ut utenfor portrommet. «De må leies hele tiden». Det foreslås flere fartsdumper i småveiene.

Barnehage og skole

Som nevnt har vi fått svar fra 108 foreldre med totalt 170 barn som er under 25 år og som bor på Grønland. Om lag halvparten av barna er i førskolealder (0-5 år), 40 prosent i grunnskolealder (6-15 år) og 10 prosent er 16 år eller eldre. Foreldre ble spurt om hvor barna deres går i barnehage og på skole – i eller utenfor nærmiljøet (figur 5.2).

Figur 5-2 Hvor går barna i barnehage eller på skole? (Barnehage N=52, barneskole N=37).

De fleste (seks av ti) som har svart på surveyen – som i stor grad er majoritetsnorske foreldre – sender barna sine til barnehager og skoler utenfor nærmiljøet. Vi spurte også foreldre om «Hvordan vurderer du skole- og barnehagetilbudet for barn og unge på Grønland?», og her bekreftes samme tendens. Om lag to av tre av respondentene vurderte barneskole- og ungdomsskoletilbudet som ganske eller veldig dårlig. Vurderingen av barnehagetilbudet kom betydelig bedre ut.

En majoritetsnorsk mor i 40-årene, forklarte at hun hadde søkt om barnehageplass på Tøyen fremfor på Grønland da barnehagene der (på Tøyen) hadde bedre utearealer enn de på Grønland. Mange av barnehagene på Grønland ligger inne i gårdsrommene ("bakgårdene") til borettslag og sameier, noe

som begrenser uteromsmulighetene (se kart over barnehagene, figur 1.1 i kapittel 1). Som nevnt var det flere barnefamilier som vurderte eller hadde flyttet bort fra Grønland og bydelen og som da trakk frem skolesituasjonen som en viktig årsak. I vår spørreundersøkelse har vi ikke fanget opp utflytterne, men også der kom det frem bekymringer om situasjonen ved nærskolene. Vi understreker at dette er respondentenes vurderinger, vi har ikke sjekket opplysningene med andre kilder da målet var nettopp å fange opp beboernes egne forståelser og syn på nabolaget og da kom også skole eller situasjonen ved lokalskolen opp:

Det er en grunn til at så mange etniske norske familier med barn har flyttet: Vahl skole. I 6 år var det full rasisme, trakassering og ingen respekt. Barna, foreldrene, lærerne, alle andre og til og med rektor valgte å se bort fra alt for det var for tøft for dem. Å velge å se bort ifra mobbing kun fordi det går den andre veien enn den vanlige, burde ikke en 9-åring oppleve noen steder. Det er alvorlig, men vi har aldri blitt hørt. Bydelen/kommunen ville ikke høre etter eller ta tak noe, de lukket øyne og ører, så da føler man seg ganske hjelpeløs. Jeg byttet skole det siste året for det var uutholdelig å bli kastet stein på og bli kaldt hore for å gå i t-skjorte og lange tights. Hvis jeg ikke tar feil så er det ingen etnisk norske på Vahl skole og det har ikke vært det på en god del år.

(Majoritetsnorsk kvinne i 20-årene)

Jeg håper kommunen prioriterer flere ressurser til skolen så jeg kan vurdere å la datteren min gå på skole her!

(Majoritetsnorsk kvinne i 40-årene)

Jeg ønsker meg tiltak som kan bidra til å endre nordmenns holdninger knyttet til å la egne barn begynne på skole der det er en høy andel innvandrerbarn. Tiltak med fokus på holdninger knyttet til kvinner og deres rolle, og jenters oppvekst må på diskuteres.

(Majoritetsnorsk kvinne i 40-årene)

Det vi savner eller synes burde endres på Grønland er blant annet å få noen til å forstå viktigheten av å styrke skoler og barnehager – se til Tøyen. For per nå er det mange som vil flytte, inkludert oss dessverre, da min mann vil ikke bo her videre med barn.

(Majoritetsnorsk kvinne i 40-årene)

Man burde busse barna fra Vahl skole til andre bydeler – gir skolen en ny start slik at folk blir boende i nærmiljøet og vi får et mer balansert oppvekstmiljø med plass til alle.

(Majoritetsnorsk kvinne i 50-årene)

Vi bor i en integreringsmaskin, det vil si at ressursene går til oppgradering av boligmassen så unngår vi "hvit flukt". Hvis man pøser midler inn i tiltak for minoriteter er det lite effektivt. Det handler om å få hvite barnefamilier til å bli, da vil integreringen gå av seg selv i skoler, idrett osv.

(Majoritetsnorsk kvinne i 50-årene)

Det hadde vært fint med politikere som faktisk bodde her og hadde barn som går på skole her så kanskje det hadde blitt endring. Vahl skole praktiserer segregert svømming for de yngste, sånn er det her. Selv flytter jeg så snart jeg kan sånn som situasjonen er her nå.

(Majoritetsnorsk kvinne i 50-årene)

Jeg skulle ønske det kunne bli bedre integrering i skolene - både på Vahl og Tøyen. Bruk derfor penger på å etablere flerkulturelle aktiviteter og møteplasser for barn i barneskolealder. Gjør alt for å unngå at unge familier flytter når barna begynner på skolen. Sats også på inkluderende idrettsmiljøer. Opprett et bibliotek som det på Tøyen.

(Majoritetsnorsk mann i 40-årene)

Grønland sett fra barnas ståsted

For å la barnas stemme komme så klart som mulig frem, vil vi i tillegg til å sammenfatte våre inntrykk fra feltarbeidet på Vahl skole, og da med vekt på hva barna selv hadde å si, sitere fra de skriftlige innspillene elevene selv hadde forberedt. Feltarbeidet foregikk blant 6.-klassingene på Vahl skole, den 21. juni, 2017. I forskergruppen var det både samfunnsforskere og arkitekter. Elevene ble delt inn i grupper på rundt fem barn og hver gruppe fikk sin egen forsker å snakke med – blant annet for å kunne forklare oppgavene der det var nødvendig. Videre tok forskerne notater av det som ble sagt. Videre kan det påpekes at vi også gjorde feltarbeid på Hersleb videregående skole, en skole som ligger rett ved Vahl. Da det var få om noen av Hersleb-elevene som bodde på Grønland, og da det er særlig barneskoleelevene som er nabolagsorienterte i sin fritid (Andersen, 2014; Brattbakk & Andersen 2017), har vi her valgt å konsentrere oss om barna på Vahl skole.

Så å si alle elevene sa at de trivdes på skolen, og ingen sa at de ikke fikk gjort lekser hjemme. Vi kan derfor ikke lese eventuelle problemer med trangboddhet ut av dette materialet. I tillegg til å like seg på skolen, så var det tydelig at barna like seg godt på Grønland og flere følte seg trygge i eget nærmiljø. Dog var det også elever som fortalte om ubehagelige eller utrygghetsskapende hendelser som knivstikking og voldsepisoder som de fikk vite om gjennom venner og andre. Det de selv (ofte) observerte som var "ekkelig" var rusmisbrukere, og da særlig "ved Joker og i Urtegata". Av konkrete trivselsfaktorer er det først og fremst at Grønland er et sted de har venner som må trekkes frem. Sosiale relasjoner og praksiser er altså med på å skape Grønland til et hjemsted. Videre la flere av barna vekt på at de likte at det skjedde mye her, og nevnte blant annet tivoli og marked. I deres øyne var Tøyen kjedeligere da det skjedde langt færre ting der. For sjetteklassingene var det gårdsrommene der de eller vennene bodde som var de primære lekeplassene i tillegg til områdene utenfor skolen (Rudolf Nilsens plass). Botanisk hage var ikke et sted for disse barna - det var ikke et sted egnet for lek. Av organiserte fritidstilbud i området, ble Sterling og Frigo trukket frem. Elevene hadde store forventninger til hva "vi" (altså forskerne) kunne bidra med og vi forsøkte å forklare at vi selv om vi gjerne ville høre hva de ønsket seg, så kunne ikke vi oppfylle ønskene. Lærerne skjøyt inn at barna var veldig ivrige og håpet at de håpet at deres ønsker kunne bli realisert. De konkrete ønskene gjaldt hovedsakelig små fysiske tiltak de hadde sett i andre deler av byen: "kinahuske", klatrestativer, trampoline, "snurrehuske", musikkanlegg og toaletter ute i parken der de lekte. Det er også interessant å nevne at så å si samtlige barn hadde vært på Biblo på Tøyen, flertallet hadde vært på K1, alle hadde vært på Tøyenbadet, men få hadde besøkt ellet badet på Sørenga. Rundt halvparten hadde vært med på aktiviteter i regi av

Sterling og Marka var bare et sted de hadde besøkt med skolen. Favorittstedet i "byen" var Tusenfryd, samt Gardemoen da dette ble forbundet med å reise bort/"hjem". Bortsett fra fotball i regi av Sterling, er det ingen av barna som er aktive i organiserte aktiviteter som turn, svømming eller dans.

Følgende er hentet rett fra barnas innspill som de hadde forberedt i skriftlig – dog med assistanse fra klasseforstander (av plasshensyn har vi kun sakset fra et av dokumentene her, vi fikk totalt inn seks. Barna hadde jobbet de frem i grupper:

Det er fint å bo på Grønland for det ligger midt i sentrum. Det er mange steder man kan være på; mange restauranter, butikker, parker, kino og bowling. Det er mye kollektivtransport som gjør at vi kan nesten reise hvor vi vil som f.eks. kan vi ta bussen T-bane, trikk, tog, taxi og biler.

Det er mange aktiviteter å være med på etter skolen eller i fritiden f.eks. FRIGO, STERLING, BARK, BOKSING.

Grønland heter Grønland fordi ved elva er det mye gress, trær og mye grønt.

I Urtehagen er det også farlig siden det er mange narkomaner der og noen ganger når de samler seg eller er mange narkomaner og det pleier å være mange slåsskamper. Det er flaut å se voksne slåss. Noen ganger er det ikke trygt å gå til skolen siden det pleier å være folk som bruker kniver mot hverandre og slåsskamper og mye politi som går rundt. Det er ekkelt og ubehagelig at det er fulle folk som går rundt og skremmer alle sammen. Det er også mange narkomane som sover på skolen så vi begynner å føle oss ubehagelige.

Det vi skulle ønsket kunne bli gjort på Grønland.

Fjernet narkomaner

Fjernet kriminelle

Fjernet snus, røyk, øl

Slippe å se skumle situasjoner

Rudolf Nilsens plass:

Det er mange narkomaner her og de er på Grønland fordi andre ikke vil ha dem der de bor, så de sender dem her på Grønland.

Politikere bør passe på barna i byen sin og ikke bare på seg selv. Vekterne gjør jo ingenting de bør skjerpe seg.

Rudolf Nilsens plass trenger mer lekeplasser som f.eks. kinahuske, trampoliner, skrå snurre ring, og en ny sklie. Vi ønsker oss en basketballbane, et pingpongbord til og 2 nye racketer og en pingpongball, en volleyball bane. og nye mål i bingen. Vi ønsker oss at de fikser plankene som er ødelagte og fjerner buskene rundt, siden man ikke vet hva man trækker på. Vi ønsker oss også en felles grill.

I skolen er det mange aktiviteter som vi får tilbud til å være med på som f.eks. "Fargerik fotball" der man skal spille fair og mange Frigo-turer og Tinstaffeten «der vi skal løpe og gi pinnen til

nestemann» og noen aktivitetsdager.

”Vi har det veldig bra på Grønland. Det er mange ting å gjøre på Grønland. Det er et fint sted. Vi trives på Grønland, det er kjempegøy her fordi vi har mange venner her. Det er et stort sentrum på Grønland, sentrumet heter ”Grønland Basar”, Grønland er i byen, så er det mange butikker og mange restauranter.

(Gruppe 1)

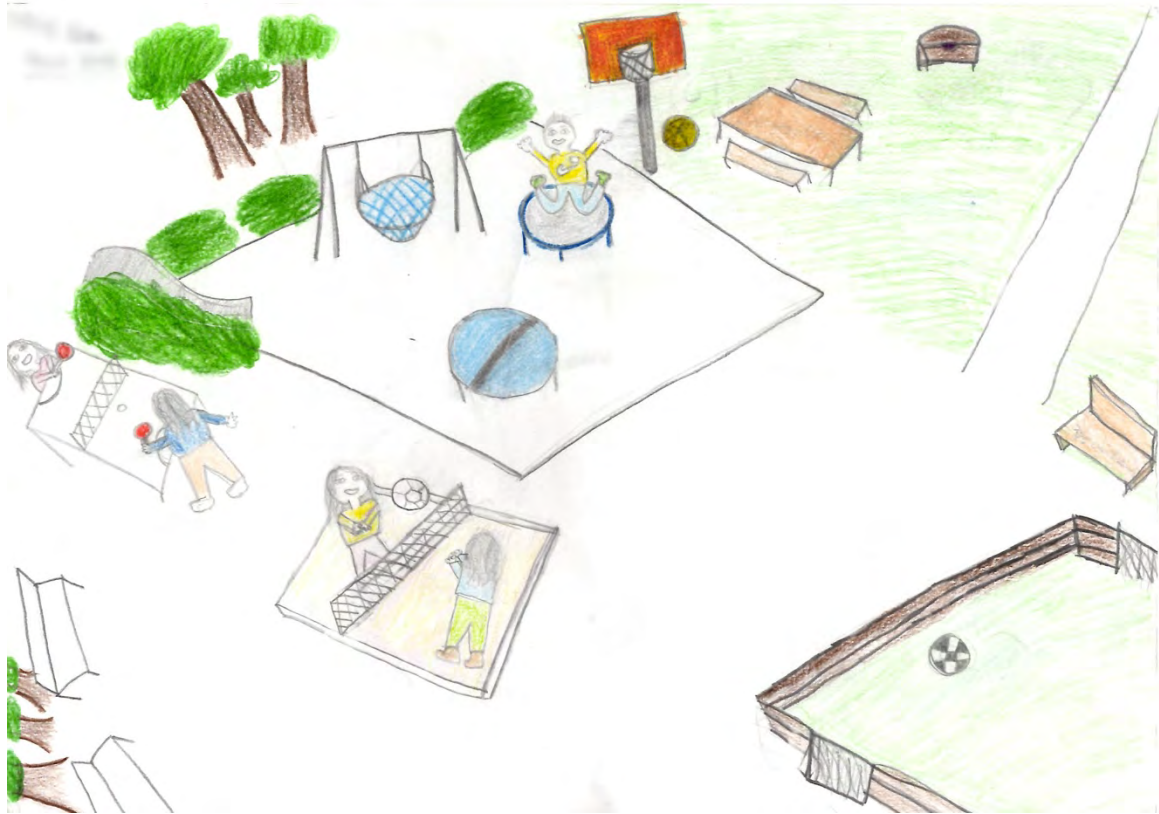
Hva er det vi liker best på Grønland? Vi har mange venner, slekt og familien vår på Grønland. Det er en fotballbane på Grønland, du kan låne fotballer av FRIGO og spille. Om vinteren kan vi skøyte når fotballbanen blir til is.

Hva er det vi liker minst? Mobbere og slemme folk kan komme, men det skjer sjeldent. Det kan komme narkomane som bruker narkotika og sprøyter uten å kaste det i søpla. Hvis barn og voksne rører på narkotika og sprøyter kan det være alvorlig.

Forslag for Rudolf Nilsen Plass [vegg-i-vegg med skolen]:

Vi har lyst på trampoline fordi alle elsker å hoppe hvis man ikke er redd for høyde! Vi har lyst å fjerne buskene, fordi det er mye søppel, sprøyter og rotter der. Og hvis du snubler på buskene, så gjør det vondt. Vi har lyst på basketbane, fordi det er gøy å spille basketball. Vi har lyst på vanlig høyde for barna som har lyst å dunke. Vi har lyst på kinahuske, fordi det er gøy med fart, hvis mange sitter på huska på en gang, så blir det rotete og gøy. Vi har lyst på den blåe skeive plata, det er gøy å balansere når det går kjempefort.

(Gruppe 2)

Illustrasjon 2: Elevtegning med ønsker for nabolaget.

Etter å ha skildret noen voksne beboeres syn samt beskrevet noen lokale barns vurderinger og ønsker for eget nærmiljø, så er det relevant å supplere dette med hvordan de som jobber tett med eller opp mot barn vurderer Grønland som oppvekststed. Samt se litt på hvordan situasjonen på skolen er for de som jobber der.

I samtaler med lærere, rektor og en inspektør ved Vahl skole, ble det forklart at skolen fortsatt lå i skyggen av Tøyen skole. Mens man på Tøyen hadde fått ekstra midler "gjennom Tøyenløftet", så hadde ikke Vahl fått tilsvarende midler (sitatene er fra intervju med rektor og inspektør ved Vahl skole, 22. Mai, 2017). Rektor forklarte også at det lå inne et forslag til en ny ressursfordelingsmodell for Oslo-skolene¹⁰. Om det gikk gjennom, så ville "Vahl tape mellom 3,5 og 4,5 millioner kroner i året. Skolenes budsjett ville bli beregnet også ut fra inntekten til de voksne i området. Siden mange av de som tross alt hadde relativ høy inntekt i skolekretsen sendte barna til andre skoler enn Vahl, ga ikke dette et korrekt bilde av de økonomiske ressursene til foresatte som rent faktisk hadde sine barn på skolen. Og skolens økonomi var ikke minst viktig med tanke på at skolen hadde en rekke elever fra fattige familier. Sett i kombinasjon med at store deler av elevmassen bestod av barn som selv hadde innvandret sammen med foreldrene (der en del av de foresatte var analfabeter) og stadig "flere nyankomne flyktninger", og ikke minst en ustabil elevmasse der "godt over 40 % slutter", ga dette lærere og ledere noen ekstra utfordringer. Her kan det skytes inn at ifølge Oslo kommunes statistikkbank, var det i skoleåret 2016-2017, 298 elever på Vahl, og av de hadde 266 vedtak om "særskilt norskopplæring". Det kunne derfor være utfordrende å skape gode eller tette sosiale relasjoner og man kan ikke ta det for

¹⁰ Forslaget er delvis basert på utredningen «Utvikling av ressursfordelingsmodellen for grunnskolen i Oslo» Deloitte og Oslo kommune, Utdanningsetaten, 25. januar 2017.

gitt at foresatte følger opp skolearbeidet hjemme. En løsning på sistnevnte var å "gjøre ting på skolen, ikke hjemme". Skolen erfarte også at det var noe utfordrende å få FAU til å stå mer på egne ben, men med aktiv støtte fra skolens ansatte, "fungerer det bra i dag". Sammenlignet med Tøyen skole, var det vanskeligere å lokalisere ildsjeler blant foreldrene, noe som gjorde det litt mer problematisk å skulle arrangere for eksempel dugnader. Innføringen av gratis AKS hadde også vært en suksess, mens rundt 60 barn deltok da det kostet noen få hundre kroner i måneden, var det nå nesten 200 barn som gikk på AKS. Skolen merket også noen av de problemene med nærmiljøet barna hadde vært innom: Hver morgen måtte skolens vaktmester rydde uteområdene for sprøytespisser. En annen grunn til at det følte at skolen lå litt i skyggen av Tøyen, var alle de andre tilbudene man hadde fått etablert "der oppe", som Biblo – for de foresatte var det viktig at slike tilbud måtte ligge her, ved Vahl. Tøyen var i praksis for langt unna.

Selv om det altså var en del utfordringer, "så scoret elevene over landsgjennomsnittet" på de nasjonale prøvene - noe de selv mente hang sammen med en omfattende "innsats på de yngste trinnene". Rektor understrekte at "vi produserer mange flinke elever" og inspektøren mente at de "norske" foreldrene som sendte barna til andre skoler, først og fremst gjorde det av sosiale hensyn og til en viss grad fordi foreldrene var bekymret for "språket": "Men vi har jo hatt norske barn på Vahl som har gjort det fantastisk bra. Man blir ikke skoletaper av å gå på Vahl". I tillegg sa de at også "ressurssterke" foresatte med minoritetsbakgrunn også ofte valgte bort Vahl fordi de ville at barna "skal gå med etnisk norske". For de som hadde sine barn på skolen, var det uansett slik at de var fornøyde med skolen – og om man besøkte den, så ville man se at det er "en helt vanlig skole og en veldig flott arbeidsplass".

Vi vil også understreke at de aller fleste foreldre, barn og unge vi har fått synspunkter fra ikke har noe negativt å si om kvaliteten på den lokale skolen i retning av at lærerne eller opplegget ikke er godt nok. Det svært mange nevner er imidlertid at en skole med så mange utfordringer blant elevene – både språklig og sosialt – burde hatt betydelig mer ressurser for å kunne gi et tilbud de ville være fornøyde med. Dessuten er det helt klart at mange – særlig majoritetsnorske, men også en del minoritetsnorske – av ulike grunner ser det som veldig lite ønskelig å sende barna sine til en skole hvor ingen eller svært få har norsk bakgrunn. Vi vil også understreke at vi har gjort en lokalsamfunnsstudie av Grønland der skolen er én av mange institusjoner og aktører vi har analysert, og at vårt perspektiv først og fremst handler om skolens rolle i nærmiljøet. Vi har ikke gjort en evaluering av skolens kvalitet eller læringsmiljø.

Som nevnt kunne rektor ved Vahl skole fortelle at det blant elevene var "godt over 40 % av elevene som slutter" (intervju, 22. mai, 2017). Selv om det var flere som sluttet på skolen blant de eldre elevene, så var dette en utfordring de så på alle trinn. En av lærerne vi snakket med på skolen, sa at en slik ustabilitet til tider gjorde det vanskelig å skape et godt sosialt miljø blant elevene og mellom lærer og elev. Både rektor og læreren var av den oppfatning at mye av denne mobiliteten eller ustabiliteten kom av at familiene flyttet internt i Oslo, for eksempel fordi de fikk råd til et større bolig i Groruddalen eller fordi de måtte ut av den kommunale boligen de hadde bodd i. I tillegg ble det sagt at en del av barna "reiser til hjemlandet" selv om det store flertallet trivdes og ble værende. Et ønske fra den ansatte på Vahl skole, var at alle beboergrupper, inkludert de majoritetsnorske, ville sende sine barn på nærskolen og ikke velge bort Vahl. Dette, mente han, ville bidra til å styrke skolen som en viktig arena for hele nabolaget. Med flere "ressurssterke" foreldre, ville man kunne få et større grunnfjell av potensielle ildsjeler. På Vahl sammenlignet man seg med Tøyen skole og sa at det var flere ildsjeler der,

mens man hadde langt færre slike her, noe som blant annet kom av at færre hadde erfaring med dugnadsinstitusjonen.

Oppsummering

Grønlandsbeboerne, og da både barn og eldre, har et noe ambivalent forhold til sitt eget nærmiljø. For flere synes det som at deres historier eller svar inneholder fortellinger om trivsel og lokalpatriotisme så vel som uro, usikkerhet eller utilfredshet. Det er også noen som ikke trives i det hele tatt, men de synes å være i klart mindretall. Særlig for foreldre eller ungdom synes det som om Grønland per i dag ikke "tilbyr" tilstrekkelig med passende arenaer, byrom, institusjoner eller tilbud. Også for de yngre barna vi har snakket med, og ikke minst mange av de voksne, er det en stor del som knytter sin uro, utrygghet eller (tidvise) mistriivsel til nærværet av visse andre eller deres aktiviteter. Det være seg rusmisbrukere (og deres sprøytespisser og avføring) eller bråkete barn i gårdsrommene for å nevne noe. Også det mer fysiske miljøet er kilde til noe misnøye - blant annet søppel, trafikken og manglende belysning.

Foreldrene i området vurderer fritidstilbudet for barn og unge som svakt og til dels fraværende, og om lag 60 prosent av respondentene i nettundersøkelsen sender barna sine til barnehager og skoler utenfor Grønland.

6. Flerkultur på Grønland – minoritetsgruppenes situasjon

I dette kapitlet vil vi se nærmere på Grønland som et flerkulturelt sted med et særlig blikk på situasjonen for de største minoritetsnorske gruppene på Grønland. Hvem er de og hvordan har utviklingen vært over tid? Hvilke utfordringer står den minoritetsnorske befolkningen overfor? Her vil vi særlig ta for oss den norsk-somaliske gruppen. Vi gjør dette av flere grunner: det er den største minoritetsgruppen – blant voksne, men i særlig grad blant barn og unge, barnefattigdommen er høy, integreringsutfordringene er store knyttet til sysselsetting og det er en gruppe som ser ut til å ha særlige utfordringer på boligmarkedet. Samtidig vil vi understreke at mange av disse utfordringene også gjelder flere andre, og mindre, minoritetsgrupper, og at en del av utfordringene også gjelder deler av den majoritetsnorske befolkningen.

Grønland: knutepunkt for flerkultur i Norge og ankomsthavn for nye migranter

Som vist i innledningen har Grønland fra starten av vært tilholdssted for innflyttere, både fra flatbygdene på indre Østlandet og for europeiske innflyttere blant annet fra Nederland. I nyere tid var det her de første norsk-pakistanerne slo seg ned fra slutten av 1960-tallet, og det er ikke uten grunn at Grønland, og særlig området rundt Tøyengata, på folkemunne ble kalt for «lille Pakistan» og «lille Karachi». Området utviklet seg til å bli det religiøse og kulturelle sentrum for norsk-pakistanere knyttet til deres moskéer, kulturminner og næringsliv (Bettum 2007). Bettum skriver videre: «Jeg vil våge den påstand at Grønland har blitt en så viktig del av norsk-pakistaneres selvbevissthet fordi det var her de først fikk anledning til å forme sin nye kulturelle identitet. Her har de bodd og etablert sine familier og virksomheter, og selv om mange har valgt å flytte ut av området, består Grønland som kulturell og religiøs møteplass». Samtidig har området også blitt et møtested og knutepunkt for en rekke andre minoritetsgrupper, og er i så måte et flerkulturelt område hvor folk fra hele verden lever side om side. I beboersurveyen vi gjennomførte våren 2017 fikk vi svar fra personer med bakgrunn fra over 60 ulike land.

Grønland fremstår som hovedstadens, og landets, flerkulturelle sentrum. Dette skyldes ikke minst at det omfattende og meget synlige «etniske vare- og tjenestetilbudet» i kombinasjon med at området er hjem for de aller fleste av Oslo sine moskeer og mange andre religiøse forsamlinger og etniske foreninger. Og det til tross for at andelen beboere med minoritetsbakgrunn er betydelig høyere i flere av drabantbyområdene i Groruddalen og Søndre Nordstrand enn den er på Grønland. Dette etniske mangfoldet blir blant annet trukket frem av mange majoritetsnorske når de skal si hva det er de liker mest med Grønland. Samtidig er det flere majoritetsnorske i området som ser ut til å ha lite kontakt med minoritetsnorske i form av vennskapsbånd, og motsatt. De fleste har en tendens til å søke sammen med «sine egne», selv om mange i begge grupper ytrer ønske om mer kontakt på tvers.

I den internasjonale litteraturen innenfor etnisk segregasjon refererer man ofte til steder som Grønland og Tøyen som en *port of entry* – en trygg ankomsthavn – (Peach 2005) for nyankomne migranter. Grønland kan sees som en slik første trygg havn i Norge – et sted mange kommer til enten som første stopp i Norge eller som et sted man oppsøker eller flytter til etter det stedet man først ble bosatt. Å søke sammen på denne måten med landsmenn eller andre grupper med lignende etnisk bakgrunn kan gi støtte på mange vis – sosialt, kulturelt og økonomisk – mens man orienterer seg i det nye samfunnet man er kommet til. Man lærer hvordan «det norske systemet fungerer» og «hvordan vi gjør det her». Dette kan være til god hjelp for å komme inn i en ny kultur i en usikker startfase og kan slik lette

integreringen. Samtidig kan man også stå i fare for å bli lært opp i tilpasninger til den nye kulturen og offentlige systemet som kan være rasjonelle sett fra migrantgruppens ståsted, men som like fullt er mindre ønskelig sett fra storsamfunnets side og for den mer langsiktige integreringen.

Basert på den kulturelle avstanden og samspillet mellom migrantgruppen og majoriteten, samt styrken på det interne samholdet i migrantgruppen, skiller man i litteraturen ofte mellom ulike typer av områder med høy andel migranter. Man snakker om *kolonier*, *enklaver* og *ghettoer* (Pacione 2005). *Kolonier* brukes om etniske bokonsentrasjoner hvor den sosiale og kulturelle distansen mellom minoritet og majoritet er liten og konsentrasjonen er en midlertidig fase i integreringen inn i vertsamfunnet. *Kolonier* fungerer som en ankomsthavn som går i oppløsning etter hvert som tiden går og medlemmene av minoritetsgruppen flytter videre og blander seg med majoritetsbefolkningen. Hvor varige de er avhenger av tilførselen av nyankomne migranter. Noen etniske bokonsentrasjoner får en mer varig og permanent karakter. I tilfeller hvor en slik varighet først og fremst oppstår som følge av *et sterkt internt samhold* i minoritetsgruppen betegner man dem som *enklaver*, mens i tilfeller hvor *eksterne faktorer* – som sterk diskriminering eller hindringer som svak økonomi eller lover som begrenser hvor man kan bosette seg – er den dominerende forklaringen, kan man snakke om *ghettoer*. Forskjellen mellom disse to siste begrepene er ofte vanskelige å definere klart, delvis fordi det handler om hvor preget segregasjonen er av frivillighet versus tvang. Det er derfor vanlig å se dem mer som ytterpunkter på en glidende skala enn distinkte kategorier.

Ghettoer har videre blitt definert på ulike måter. Grovt sett kan man snakke om tre ulike hovedmåter å definere en ghetto på. Den første er basert på etnisk sammensetning og krever at minoritetene utgjør en viss andel av befolkningen i området, og gjerne at det er monokulturelt (for eksempel at minst 50 prosent av befolkningen tilhører samme minoritetsgruppe). Den andre er basert på ulike «slumdefinisjoner» for eksempel med vekt på fysisk forfall, høy kriminalitetsrate, omfattende rusproblematikk, lav sysselsetting og høy avhengighet av sosiale stønader. Den tredje legger vekt på at ghettoen oppstår som et resultat av eksklusjon av stigmatiserte grupper. Undertrykkningen presser gruppen til geografisk og sosial eksklusjon. Ghettoen har også ofte som kjennetegn at den har annenrangs institusjoner; det offentlige tjenestetilbudet har lavere kvalitet.

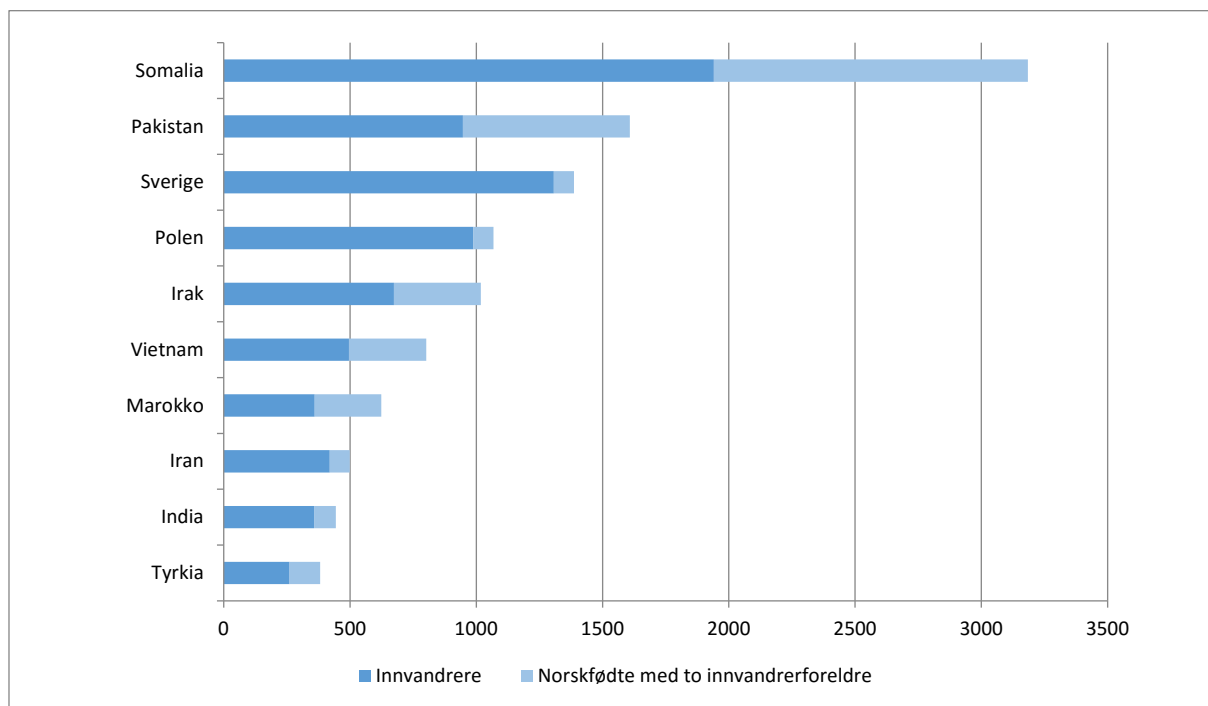
For å benytte denne terminologien har nok Grønland først og fremst karakter av å være en *koloni*, men med en del trekk fra en typisk *enklave* som opprettholdes over tid. På tross av utfordringer for visse grupper på Grønland, og at noen av de beskrevne tegnene fra litteraturen er gjenkjennelige, vil vi hevde at Grønland og Tøyen ikke kan defineres som ghetto. Selv om andelen med minoritetsbakgrunn ligger på 56 prosent er området flerkulturelt (ikke monokulturelt), og de to største minoritetsgruppene utgjør hver kun 8,4 og 5,7 prosent av befolkningen. Vi har påpekt en rekke levekårsutfordringer – som er alvorlige nok i seg selv – men som i stor grad gjelder en begrenset del av befolkningen. Innslaget av grupper med høy utdanning og inntekt er dessuten markant. Befolkningen er *polarisert* langs sosio-økonomiske og levekårsmessige dimensjoner. Blant beboerne finner vi velintegrerte grupper med høy utdanning og inntekt med majoritets- og minoritetsbakgrunn som lever side om side med levekårsutsatte grupper. Befolkningen er altså ikke gjennomgående «utslått» eller ressursfattig. På tross av at noen minoritetsgrupper er særlig utsatt for stigmatisering er det vanskelig å argumentere med at stigmatiseringen av noen enkelt minoritetsgruppe i det norske samfunnet er så sterk at man er *tvunget* til å søke sammen på et eget territorium. Boligprisene i området, både på eie- og leiemarkedet, ligger dessuten over bygjennomsnittet, og mange byområder i ytre by øst har betydelig lavere boligpriser. Argumentet om at mange grupper er «låst fast» på Grønland og Tøyen har derfor begrenset gyldighet.

Som vi vil drøfte senere kan imidlertid visse grupper ha utfordringer med å komme seg ut av et segment av det private- og offentlige utleiemarkedet som ser ut til å være uheldig for deres livssituasjon og levekår.

De største minoritetsgruppene på Grønland

Andelen av befolkningen med minoritetsbakgrunn i Norge lå ved inngangen til 2016 på 16,3 prosent, mens tilsvarende tall for Oslo er 33,5 prosent, for Bydel Gamle Oslo 39,5 prosent og 56,1 prosent for Grønland. Samme år var det 14 459 norsk-somalier og 23 017 norsk-pakistanere i Oslo, noe som utgjør henholdsvis 2,2 og 3,5 prosent av befolkningen. 22 prosent av norsk-somalierne i Oslo – eller litt mer enn hver femte norsk-somalier i hovedstaden – bor i Bydel Gamle Oslo. Tilsvarende tall for norsk-pakistanere er 7 prosent.

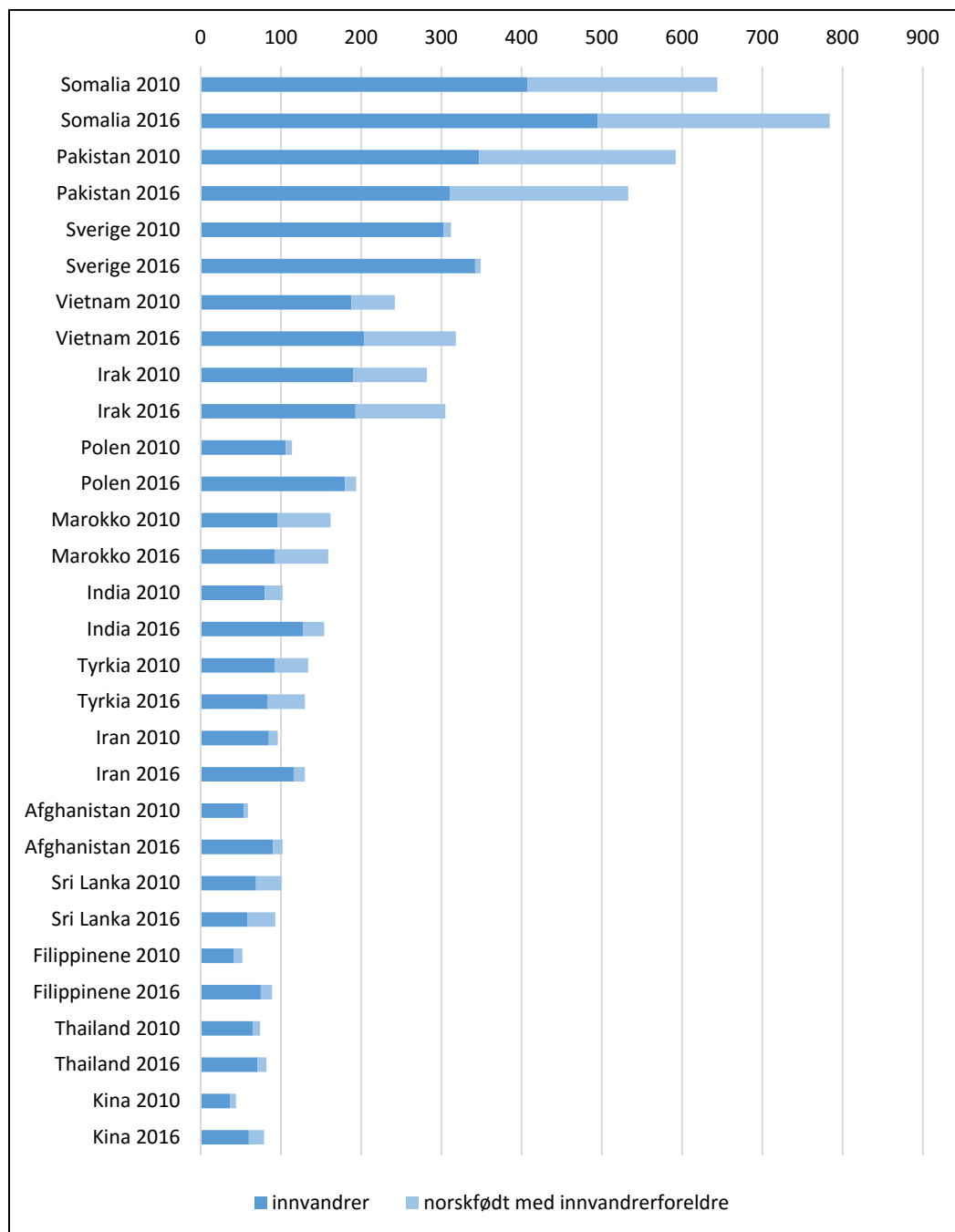
I 2016 utgjør de 3184 norsk-somalierne 6,2 prosent av innbyggerne i Bydel Gamle Oslo, som består av 1941 somaliske innvandrere og 1243 norskfødte med innvandrerforeldre fra Somalia (figur 6.1). Tilsvarende tall for norsk-pakistanere i området er 3,1 prosent, og består av 1608 personer fordelt på 947 som selv har innvandret og 661 norskfødte med pakistanske foreldre. Deretter følger personer med svensk bakgrunn (2,7 %), polsk bakgrunn (2,1 %) og irakisk bakgrunn (2,0 %).

Figur 6-1 De ti største innvandregruppene i Bydel Gamle Oslo i 2016.

Som vi ser av figur 6.2 er det norsk-somalier og norsk-pakistanere som er de to klart største innvandregruppene på Grønland i 2016. De 784 norsk-somalierne utgjør 8,4 prosent av befolkningen (495 innvandrere og 289 norskfødte av somaliske foreldre), mens de 533 med norsk-pakistansk bakgrunn utgjør 5,7 prosent av befolkningen (311 innvandrere og 222 norskfødte av pakistanske foreldre). Fra

2010 til 2016 har den norsk-somaliske gruppen økt både i absolutte og relative tall, mens den norsk-pakistanske har gått tilbake. Den norsk-somaliske gruppen økte fra 7,9 til 8,4 prosent, mens den norsk-pakistanske avtok fra 7,2 til 5,7. Videre er det slik at norsk-somalierne i Bydel Gamle Oslo først og fremst bor i de tre delbydelene Grønland (784), Nedre Tøyen (760) og Enerhaugen (730). I overkant av to av tre norsk-somalierne i bydelen bor i disse strøkene. To av tre av bydelens norsk-pakistanere bor også i disse tre delbydelene, mens denne gruppen er sterkest representert på Grønland (533) og Enerhaugen (390), i noe mindre grad på Nedre Tøyen (145).

Figur 6-2 15 største innvandrergupper i delbydel Grønland i 2010 og 2016.

Etter disse to dominerende gruppene følger dem som har svensk (3,7 %), vietnamesisk (3,4 %) og irakisk (3,3 %) bakgrunn, som alle hver for seg utgjør over 300 personer. Deretter følger de som har polsk (2,1 %), marokkansk (1,7 %), indisk (1,7 %), tyrkisk (1,4 %), iransk (1,4%), afghansk (1,1 %), srilankisk (1,0 %), filippinsk (1,0 %), thailandsk (0,9 %) og kinesisk (0,9 %) bakgrunn. Av disse gruppene er det særlig personer med bakgrunn fra Vietnam, Polen, India, Iran, Afghanistan, Filippinene og Kina som har økt i perioden 2010 til 2016, mens personer med bakgrunn fra Marokko, Tyrkia og Sri Lanka avtar.

På Grønland er det ellers særlig blant gruppene med bakgrunn fra Somalia, Pakistan, Vietnam, Irak og Marokko at det er mange etterkommere (norskfødte av innvandrerforeldre). Dette reflekterer både at disse migrantgruppene ofte har relativt store barnekull og at deres barn har valgt å bosette seg her når de etablerer seg i egne hushold (figur 6.2).

Utfordringer for minoritetsbefolkningen i Grønland og Tøyen-området

Norsk-somalierne er den største minoritetsnorske gruppen av beboere på Grønland, og Grønland og Tøyen er dessuten et svært viktig sted for mange norsk-somalier som bor andre steder i Oslo-regionen og landet for øvrig. Her møtes man for å besøke venner og familie, handle, spise, klippe håret og benytte seg av tjenestetilbudet, gå i moskeene og oppsøke norsk-somaliske foreninger.

Siden levekårsforbedringer er et mål for områdeløftsatsinger, kan man derfor si at gruppen av bosatte norsk-somalier på Grønland og Tøyen burde være en særlig viktig målgruppe for Områdeløft Tøyen og Områdeløft Grønland, og for tjenestene i Bydel Gamle Oslo. Ikke minst fordi denne gruppen består av mange store barnefamilier. En relativt høy andel av barna som vokser opp i området – som bruker utemiljøet og fritidstilbudene og går i lokale barnehager og skoler – har somalisk bakgrunn.

Vi vil innledningsvis understreke, slik også andre har påpekt, at det er stor variasjon i kulturell orientering og tilpassinger til det norske samfunnet blant norsk-somalier i Norge (Engebriksen & Fuglerud 2009). Bildet vi tegner her yter derfor selvsagt ikke rettferdighet til alle norsk-somalier, verken på Grønland eller andre steder. Vi har forsøkt å trekke fram noen av de aspektene som vi oppfatter som særlig relevante i en stedsanalyse og som trer tydeligst fram gjennom vårt feltarbeid på Grønland, og tidligere på Tøyen.

Generelt for hele landet vet vi at risikoen for barnefattigdom blant norsk-somalier er svært høy – opptil 80 prosent av barna vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt (Epland og Kirkeberg 2015). Samtidig vet vi at mellom 50 og 60 prosent av barna som vokser opp i Grønland/Tøyen-området hører til hushold med vedvarende lavinntekt. Selv om vi her ikke har individdata som kan «dokumentere» at norsk-somalier utgjør den største gruppen av barn i fattige familier, peker alle intervjuer og feltefaringer vi har gjort på at så er tilfellet. Vi vil her derfor bruke litt ekstra plass på denne gruppen, framfor andre minoritetsgrupper som bebor området.

Syssetningsgraden blant de voksne norsk-somalierne er lav (SSB 2016) og andelen som mottar ulike velferdsytelser er høy. Den relativt lave deltakelsen på arbeidsmarkedet henger tett sammen med lavt utdanningsnivå, som igjen har en sammenheng med at andelen analfabeter er relativt høy blant de som selv har innvandret. Andelen som leier boligen sin, både i kommunal og privat regi, er også høy. Levekårsundersøkelsen blant minoritetsnorske på landsbasis viste at hele 87 prosent av norsk-somalier i Norge leier boligen sin, mens 15 kun prosent av norsk-pakistanere er leietagere. Vi har ikke tilgang til tilsvarende tall for Grønland. På nasjonalt nivå, er det særlig hovedstaden som peker seg ut som et

område der befolkningen generelt faller inn under kategorien "trangbodd" (SSB 2017b), og i den nasjonale levekårsundersøkelsen kom det fram at 57 prosent av norsk-somalierne og 41 prosent av pakistanerne bodde trangt (SSB 2017a). Vi vet videre at trangboddheten på Grønland og Tøyen er utbredt, og når vi vet at mange i denne gruppen har store barnekull, svak økonomi og bor til leie, er det sannsynlig at trangboddheten blant norsk-somaliske barnefamilier er omfattende, noe intervjuene våre også bekrefter.

Som det fremkommer flere steder i denne rapporten, så har Grønland, inkludert Brugata, Vaterland og området langs Akerselva, visse utfordringer med det vi har valgt å omtale som "gatekriminalitet" – det vil si salg av illegale rusmidler, ran og voldshendelser. Sentrale både som utøvere og ofre er somalisk ungdom. Ifølge politiet har de hatt utfordringer med denne gruppen i flere år. Og når de skal forklare hva som gjør at unge med somalisk bakgrunn er overrepresenterte her, pekes det spesielt på nettopp hvordan denne gruppen også scorer dårlig på en rekke levekårsindikatorer. Mens ansatte i skolen viste til at mange av foreldrene hadde lite formell utdanning og dårlige norskferdigheter, viser politiet til at dette også gjelder de ungdommene de kommer i kontakt med. Trangboddhet bidrar til «å presse» de unge ut på gaten og da til et miljø bestående også av mange negative rollemodeller. Uten å ha nøkler til arbeidsmarkedet frister livet på gaten der de kan "tjene tusenlapper hver dag" (intervju med Jan Erik Bresil, politioverbetjent og teamleder for gatepatroljen, Sentrum Politistasjon, Oslo). Vi har tidligere poengtert at "trangboddhet" kan være en faktor som delvis forklarer hvorfor en del ungdom tilbringer mye av fritiden ute eller vanskeliggjør leksearbeid hjemme (Andersen 2014, Brattbakk m. fl. 2015, Hagen m. fl. 2016). Søholt (2007) er blant norske forskere som har sett særlig på bosituasjonen til blant annet den norsk-somaliske gruppen også hun finner at trangboddhet gjør det vanskelig å gjøre lekser hjemme. Og i en sammenlignende studie av unge Oslo-beboere i en drabantby og i sentrum, fant hun at mindre boligareal gjorde at det var mer utfordrende for unge i sentrum å ha besøk og at de dermed var mer ute enn barn i drabantbyen (Søholt 2001, Søholt 2017, personlig kommunikasjon).

Om forestillinger, faktiske forhold og forskjellsbehandling

Norsk-somalierne på Tøyen og Grønland er altså en gruppe der mange har til dels store levekårsutfordringer, og det er en gruppe med store barnekull. Her vil vi kort diskutere noen trekk som ser ut til å ha betydning for den norsk-somaliske gruppa; manglende tillit til staten, lav utdanning, et sterkt klansystem med stor grad av sosial kontroll, og opplevelse av diskriminering og utenforskap. Mange somaliere som selv har innvandret har erfaring med en stat og offentlige myndigheter som har vært fraværende eller i oppløsning, og som har gjort at tilliten til offentlige institusjoner har vært spesielt lav (Engebriksen og Fuglerud, 2009). Norsk-somalierne har som gruppe et mye dårligere utgangspunkt enn mange andre utelukkende på grunn av utdanningsnivå. Analfabetisme og manglende grunnutdanning er også noe som gjør det svært vanskelig for dem det gjelder å leve i et moderne kunnskapssamfunn.

Klansystemet fungerer som en organiserende struktur i det norsk-somaliske miljøet, og klanene er kilde både til sterk sosial støtte og sosial kontroll, og også konflikter mellom de ulike klanene. Klansystemet trer også i mange tilfeller inn som et alternativ til det å stole på det offentlige når det gjelder tjenester og velferd (Engebriksen & Fuglerud 2009). Flere av våre norsk-somaliske informanter legger også vekt på de uheldige sidene ved den sterke sosiale kontrollen internt i gruppa som ifølge disse ser ut til å hemme handlingsrommet for mange norsk-somalierne, særlig når det gjelder etablerte praksiser som kan hindre integrering og individuell utvikling og frihet.

I SSB sin levekårsundersøkelse blant personer med innvandrerbakgrunn i 2017 svarte 61 prosent av norsk-somalierne at de sendte penger til familie eller venner utenfor Norge (SSB 2017). Norsk-somalierne var sammen personer med bakgrunn fra Vietnam og Polen de som i størst grad sa de sendte penger, men dette er svært vanlig blant mange minoritetsgrupper. Gjennomsnittet for alle de 12 minoritetsgruppene som deltok i undersøkelsen lå på 50 prosent, og blant norsk-pakistanere var andel 45 prosent. På spørsmål om hvor hyppig man sendte penger var det særlig de fra Polen og Somalia som skilte seg ut ved å sende penger ofte, gjerne flere enn 10 ganger det siste året.

En konsekvens av å være del av et slekt- og klanbasert samfunn er dessuten de sterke forventningene om gjensidig hjelp og støtte mellom slektninger som bor i Somalia og spredt i resten av verden. Som del av dette sender altså nesten to av tre penger «hjem». Innenfor dette systemet har man inngått en ubrytelig kontrakt med slektningene sine, uansett hvor de bor, om å støtte hverandre og dele ressursene. Å bryte denne kontrakten er ikke sosialt akseptert og ville i tillegg til å bli svært ubehagelig føre til at de ødelegger sitt eget sikkerhetsnett. Mange står dessuten i taknemlighetsgjeld fra tidligere og får også mye hjelp og støtte tilbake. Det går begge veier. Det er dermed ikke bare å slutte å sende penger hjem. Like fullt, denne praksisen bidrar ytterligere til dårlig økonomi for mange, og konkurrerer med andre utgifter for familien som bor i Norge.

Når man undersøker opplevd diskriminering blant minoritetsgrupper i Norge svarer litt over halvparten at de mener seg utsatt for slik forskjellsbehandling på ett eller flere områder, og det er personer med bakgrunn fra Somalia, Irak og Iran som opplever det i størst grad (Tronstad 2009). Vi ser også at det er et stort ønske om samfunnsdeltakelse fra innvandrerkvinner - somaliske kvinner beskrives som sterke og ikke kuert av menn eller religion, på tross av forestillinger om dette blant majoritetsbefolkningen. Tillitssystemer mellom ulike minoritets- og majoritetsgrupper ble skapt blant annet rundt dyrkingsprosjekter på Grønland de siste årene, tross en fragmentert befolkning. Det eksisterer også velfungerende sosiale systemer internt mellom somaliere – og disse er ikke kun klanbasert.

Diskriminering og forskjellsbehandling på utleiemarkedet

Det var innenfor arbeidslivet, i boligmarkedet, på utesteder, i utdanningsinstitusjoner og i helsevesenet innvandrerne ble bedt om å beskrive om de opplevde seg forskjellsbehandlet. Undersøkelsen (Tronstad 2009) viser at for de fleste landgrupperingene var det mellom 25-30 prosent som oppgav å ha opplevd diskriminering på ett område, mens for innvandrere med bakgrunn fra Somalia, Irak og Iran oppgav mellom 60 og 70 prosent det samme. I disse gruppene var det også en større andel som hadde opplevd forskjellsbehandling på flere områder.

En rekke undersøkelser, inkludert levekårsundersøkelser i innvandrerbefolkningen, viser at det er systematiske forskjeller i boliglevkår og at disse forskjellene følger etniske skillelinjer. Det er både skillelinjer mellom majoritets- og minoritetsbefolkningen og mellom ulike innvandrergrupper. Et viktig spørsmål er om disse skillelinjene skyldes preferanser, økonomiske og sosiale ressurser eller utestengning. Diskriminering er imidlertid, som Søholt og Astrup (2009) påpeker, sammensatt og komplekst og kan være vanskelig å påvise. Systematisk dårligere resultat kan være en konsekvens av diskriminerende betingelser og mekanismer.

Søholt og Astrup (2009) finner at *selvopplevd diskriminering* – avslag på søknad om leiebolig som leiesøker selv tolker som diskriminering – er utbredt blant flere minoritetsnorske grupper, særlig blant norsk-somalierne og norsk-irakere. Kildene er levekårsundersøkelsen blant innvandrere (2005/2006), samt intervjuer med to grupper (leietakere med somalisk og irakisk bakgrunn) som oppgav at de har

opplevd relativt mye diskriminering på det norske boligmarkedet. I tillegg intervjuet de leietakere med bosnisk og chilensk bakgrunn, som i den samme levekårsundersøkelsen i liten grad rapporterer at de blir nektet å leie bolig på grunn av egen bakgrunn. Undersøkelsen er basert på informasjon og data fra forskjellige aktører på utleie- og leietakersiden, og forskerne hevder at det brede datatilfanget og de ulike metodene gir overraskende sammenfallende resultat.

Intervjuene avdekket at leietakerne med somalisk og irakisk bakgrunn som deltok hadde opplevd barrierer på boligmarkedet knyttet til sin bakgrunn, som hudfarge og religion. Noen av de intervjuede *utleierne* uttrykte dessuten at leietakere med tydelig muslimsk tilhørighet var lite attraktive. Blant norsk-somaliere og norsk-irakere er det en del store hushold, og informantene opplevde at leieboli-gene som de hadde råd til var for små og ikke passet til husholdstørrelsen. Mange norsk-somaliere opplevde dessuten at utleierne trodde at alle norsk-somaliere bodde i store hushold og fikk mye besøk.

Et viktig funn i undersøkelsen er at leiemarkedet har sorteringsmekanismer som bidrar til at grupper med forskjellig etnisk bakgrunn slipper til i forskjellige deler av leiemarkedet. Noen mulige forklaringer på forskjellene mellom gruppene er at norsk-bosniere og norsk-chilenere på gruppenivå er mer økonomisk integrert i arbeidsmarkedet og relativt sett mer sosialt integrert. Norsk-somaliere og norsk-irakere er derimot blant de gruppene som har størst vanskeligheter med å bli del av arbeidsmarkedet, som bl.a. kan skyldes kort botid, at det hele tiden kommer nye flyktninger, men også at gruppene er stigmatisert i media. For utleierne innebærer det siste blant annet at det kan være vanskeligere for dem å se leiesøkere i disse gruppene som attraktive leiesøkere, selv når de er økonomisk selvstendige. Derfor blir mange avviste ved første kontakt på grunn av antatte gruppekjennetegn, før de har fått presentert seg som individuelle personer og hushold.

Søholt og Astrup (2009) fant at noen private utleiere uttrykker direkte at de ikke vil ha utlendinger, mens andre gjorde det mer indirekte ved at de mener leietakere med innvandrerbakgrunn passer sjeldnere til utleierens forestillinger om hva som er skikkete leietakere. Slike leietakere er betalingsdyktige, har jobb eller studier og gir inntrykk av å kunne ta vare på boligen og skape lite bry (Søholt og Astrup 2009). Leietakerne foretrekker dessuten leietakere som kan kommunisere med utleier. Videre foretrekker man små hushold fordi utleieboligene ofte er små, og fordi fravær av barn eller å ha få barn sliter mindre på boligene. I våre intervjuer på Grønland har vi også funnet at utleiere forsøker å unngå familier med mange barn på grunn av støy og slitasje. Flere utleiere nevner også at lukt knyttet til bruk av ulike krydder i matlagingen har en tendens til «å sette seg» i leiligheten, og at dette føles fremmed og er uønsket fra utleiers side fordi det kan gjøre leiligheten mindre attraktiv ved neste gangs utleie.

Det virker som det er lettere for utleiere å se skikkete leietakere blant leietakere med norsk eller vestlig bakgrunn, muligens fordi disse er mer gjenkjennelige. Unntaket blant de private utleierne i denne undersøkelsen var en kommersiell utleier som avgjorde det endelige valget ved loddrekning.

Flere studier har påvist at hushold som mottar offentlig støtte, og anses som vanskeligstilte, støtter på barrierer på leiemarkedet (Røed Larsen & Sommervoll, 2009, 2011), og at det har utviklet seg et eget segment i utleiemarkedet med høyere husleie som retter seg mot vanskeligstilte og/eller stigmatiserte grupper. Dette kan sees som en form for prisdiskriminering: visse utleiere spesialisere seg på de gruppene som har vanskeligst tilgang til det ordinære private utleiemarkedet. Ved å akseptere å leie ut til disse kan de kreve høyere husleie. Søholt og Astrup (2009) fant at leietakere med somalisk og irakisk bakgrunn i det private leiemarkedet ofte «opplevde kontraktsinngåelse under forutsetning av at de

betalte mer enn det som var oppgitt i kontrakten (under bordet), vilkårlige endringer i husleia i kontraktsperioden, vilkårlige oppsigelser og leie av dårlige boliger». Flere av informantene våre på Grønland – både blant leietakere, andre beboere og folk i hjelpeapparatet har fortalt om lignende irregulære forhold på det private leiemarkedet her.

En ekstra dimensjon som har blitt framhevet av flere er at det kan være etniske skillelinjer mellom utleiende og leietakere som bidrar til å forsterke såkalte «hierarkier mellom ulike etniske grupper». Knytning til stigmatisering og rasistiske holdninger er det flere som påpeker at norsk-somalier rangeres lavest i et slikt hierarki av minoritetsnorske grupper, og at dette dels forsterkes gjennom det ujevne maktforholdet mellom norsk-somalier som leietakere og etniske norsk eller for eksempel norsk-pakistanere som utleiende. Pakistanerne var migrantgruppen som kom først til dette området på 1970-tallet. De bygde opp etnisk baserte varer, tjenester og religiøse strukturer. Så flyttet mange av dem videre, mens etniske strukturer ble igjen. En del solgte leilighetene sine og nøt godt av prisveksten i indre by da de flyttet til drabantbyene, mens andre hadde økonomi til å beholde leilighetene i indre by selv om de flyttet og valgte i stedet å leie dem ut.

Når det gjelder tilgangen til den kommunale boligsektoren er det antagelig mindre forskjellsbehandling basert på etnisk bakgrunn, men det kommunale boligtilbudet består ofte av små boliger som i liten grad passer til hushold med flere barn, og boligene er ofte dårligere og i mindre attraktive strøk. Dessuten finner vi at det her er begrenset med bo-oppfølging og bomiljøarbeid for å styrke enkelthushold og de flerkulturelle bomiljøene.

Som tidligere nevnt mener vi at det er vanskelig å se at store grupper av beboere er «låst» fast på Grønland. Det ligger med andre ord et visst element av frivillighet i å bosette seg her og i å velge å bli boende over tid. Et mulig unntak fra dette er de gruppene som av ulike grunner har få alternativer utover det kommunale boligtilbudet. For noen av disse kan det være en del hindringer i å komme seg bort fra området, ikke minst fordi man, slik systemet er i Oslo, med bakgrunn i tilhørighet (botid i bydelen) er henvist til en kommunal bolig i egen bydel. Men for mange vil bostøtte og sosialgaranti likevel kunne bidra til å skaffe seg bolig på det private utleiemarkedet på andre, og rimeligere, steder i byen. Intervjuer med representanter fra bydelens tjenesteapparat, ideelle organisasjoner og fra en rekke norsk-somaliske beboere bekrefter inntrykket av at mange av norsk-somalierne på Grønland og Tøyen ønsker å bo her, og takker nei til boliger i andre deler av byen. De er villige til å betale høyere husleie og bo trangere for å kunne bo nettopp her. Samtidig har vi snakket med en rekke norsk-somalier som ikke selv bor i bydelen – noen av dem har bodd der tidligere – som mener at Grønland ikke er et bra sted å oppdra barn. Bekymringen for egne barn og ungdommer er dessuten stor også blant mange av de norsk-somaliske foreldrene som bor her. Lignende mønstre og bostedspreferanser kan vi også finne blant enkelte andre minoritetsgrupper og majoritetsnorske.

Om religiøse forbud mot å betale renter

Svært mange somalier lever i tråd med tradisjonen om å ikke ta opp lån hvor man må betale renter, fordi dette ifølge deres tolkning av Islam er haram (SSB 2017, Engebriksen & Fuglerud, 2009). Dette bunner i en forståelse av at det må foretas en rimelig fordeling av risiko mellom kunden og finansinstitusjonen, slik at mindre av risikoen legges over på kunden enn det tradisjonelle vestlige lånesystemet legger opp til. Vi har fra flere hold fått vite at for mange somalier er dette et svært viktig påbud å følge, dels fordi man selv er overbevist om dette er en riktig måte å leve på og fordi man frykter sosial kontroll og utestengelse fra det somaliske miljøet om man bryter med dette prinsippet. Det gjør at det

er vanskelig å få kjøpt seg en bolig fordi norsk banklån innebærer renter, og derfor leier mange selv om de skulle ønske å eie. Fordi det private utleiemarkedet ofte er svært dyrt og tilbyr små leiligheter, blir en kommunal utleiebolig for mange svært attraktiv. For å få leie en kommunal bolig kan man ikke stå i jobb, noe som gjør at man i enkelte tilfeller ikke vil skaffe seg jobb i frykt for å miste den kommunale boligen, samt statlig og kommunal bostøtte.

Dette ser ut til å være innlåsingeffekter der folk ikke kommer seg videre. Man kan se hvordan det er logisk ut fra deres situasjon, men samtidig er det svært uheldig for barnas sosiale mobilitet, stigmatisering og integreringen i det norske samfunnet. Det har den siste tiden vært mer fokus på løsninger på dette problemet. Banker i Storbritannia, og flere steder i verden, har utviklet finansieringsmodeller, ofte omtalt som «islamsk finans», som gjør at disse utfordringene omgås. Det er påbegynte forsøk på dette fra religiøse organisasjoner i Norge – blant annet er det sosiale entreprenører på Tøyen som jobber med problematikken, i samtaler med Husbanken og private banker). Det er viktig her å påpeke at det er stor variasjon blant somaliere rundt hvordan forbudet mot å betale renter skal tolkes – mange ser også bort fra det, har en mer pragmatisk holdning og sier det må rette seg etter systemet i landet de bor i (Skovgård m.fl. 2015).

Vi vil understreke at selv om slike finansieringsmuligheter kommer på plass vil mange norsk-somaliere med svak økonomi likevel ikke ha mulighet til å kjøpe bolig, men det er også mange som vil kunne få det til. At muligheten til å bli boligeier oppleves som en reell mulighet vil dessuten kunne virke motiverende slik at flere på sikt kommer over i en bedre boligsituasjon.

Om å sende barna til hjemlandet i en periode i løpet av oppveksten

I feltarbeidet vårt har vi i fra ulike hold møtt på bekymringer over at barn sendes tilbake til foreldrenes opprinnelige hjemland, eller naboland, i en periode i oppveksten. Dette gjelder hovedsakelig somaliere, som enten sendes til slektninger i Somalia, Kenya, Egypt, Etiopia eller også til europeiske land som Storbritannia, men også andre minoritetsgrupper som pakistanere og afghanere. Begrunnelsene har variert fra at man ønsker at barna skal lære foreldrenes språk og kultur, lære om religionen sin, lære seg folkeskikk, komme seg unna dårlig miljø, komme unna barnevernet, unngå at barna skal bli «for norske» eller hjelpe syke slektninger. På tross av alle disse ulike begrunnelsene er hovedinntrykket at det å sende barna et år eller to til Somalia blir en desperat løsning når foreldrene ikke vet sine arme råd fordi sønnen eller datteren har kommet opp i problemer. Det betyr ikke at foreldrene tror at dette kommer til å løse alt. Mange opplever også press fra velmenende slektninger når de ringer hjem og forteller om problemene, og blir oppfordret til å sende «ham hit en stund for å få skikk på ham». Vårt inntrykk er at de aller fleste foreldre gjør dette fordi de oppriktig tror at det er bra for barna. De gjør det fordi de er glade i barna sine og vil dem vel. Vi har tidligere snakket med en rekke Oslo-ungdommer med somaliske bakgrunn som har reist eller oppholdt seg i en periode utenfor Norge (Andersen 2014), blant annet i London der de bodde hos slektninger. En slik relativt omfattende mobilitet tyder ikke på at gruppen er "låst" til visse nabolag eller "enklaver" i Oslo.

Vi kjenner også til at det jobbes iherdig innad i miljøet for å overtale folk til å ikke sende bort barna – ut fra en erkjennelse av at det ofte bare skaper mer problemer for dem. Flere unge voksne forteller om svært negative erfaringer med å bli sendt av gårde, ikke nødvendigvis fordi de ikke hadde det bra der, men fordi alt ble så mye vanskeligere når de kom tilbake igjen.

Fenomenet ser ut til å være relativt utbredt på skolene i Bydel Gamle Oslo. Vi har ikke klart å få tak i tall på dette, men flere av skolene, inkludert Vahl og Tøyen skole, bekrefter at de har flere tilfeller hvert

år. Dessuten bidrar det negativt til skolemiljøet fordi andelen som slutter ved skolen i løpet av et år allerede er høy. Ved Jordal ungdomsskole med 500 elever antydes det at det årlig kan være snakk om ti tilfeller som sendes på lange opphold ut av Norge som går over et år eller mer. I tillegg kommer korttidsopphold på noen måneder, eller som en av informantene sa det: «en utvida sommerferie». De fleste kommer imidlertid tilbake innen tre måneder for da stopper barnetrygden. Etter to ukers fravær har skolene plikt til å melde fra til NAV, og etter tre måneder fratras man altså barnetrygden. Rektorer, inspektører, lærere, helsesøstre og ungdomsarbeidere bekrefter at dette er en stor utfordring som de forsøker å forhindre. Men ofte skjer det helt uventet, og skolene forstår det først når elevene blir borte over lengre tid.

Flere sier at det ofte skjer mot slutten av barneskolen. Mange får problemer når de kommer tilbake og oppsøker hjelp, eller kommer opp i trøbbel som gjør at de kommer i kontakt med helsesøster eller hjelpeapparatet. Noen er tydelig traumatiserte etter å ha opplevd vold og straff på skolen eller hos slektningene de bor hos i foreldrenes hjemland. Noen vil ikke snakke om det. Noen sier selv at de hadde godt av oppholdet, men flere av våre informanter stiller spørsmålstegn ved en slik positiv framstilling av historiene. Unntaket er muligens dem som har gått på internasjonale skoler og fått god undervisning og hatt det greit. Et tydelig tegn på at det ikke har vært så greit for de fleste er at sier de aldri vil tilbake til foreldrenes hjemland.

En helsesøster vi intervjuet betegner praksisen som svært traumatiserende: «Man utsetter barn for et alvorlig brudd. Først et brudd med Norge og familie og venner her, og deretter et nytt brudd etter 1-2-3 år hos slektninger i utlandet. Mange sliter tungt når de kommer tilbake til Norge – både språklig og sosialt. Ofte blir ting mye verre».

Siden vi ikke har tall på dette er det vanskelig å vite noe om hvor utbredt dette er, og dermed også om det er mer eller mindre utbredt på Grønland og Tøyen enn andre steder. Likevel er det rimelig å anta at det skjer oftere med somaliske familier her enn andre steder, fordi det antakelig har sammenheng både med botid, utdanningsnivå, økonomi, livssituasjon og oppvekstmiljøet. De norsk-somaliske foreldrene i området gir uttrykk for å være spesielt bekymret for oppvekstmiljøet.

Engasjement og mobilitet

Somaliske mødre og fedre uttrykker generelt sett stor bekymring for barnas framtid (se også kapittel 5). Gjennom samtaler og intervjuer vi har gjort med representanter fra denne gruppen er det samtidig påfallende mye energi, engasjement og et sterkt ønske om å endre situasjonen for seg og sine til det bedre både når det gjelder oppvekst, skole, bolig og sysselsetting. Flere av våre informanter med somalisk bakgrunn har tatt høyere utdanning og fått seg gode jobber. Engebrihtsen og Fuglerud (2009) har en interessant sammenlikning av somaliere og tamiler når det gjelder akkurat dette, der de beskriver hvordan tamiler er godt integrert på arbeidsmarkedet og i utdanningssystemet sammenliknet med somaliere, men at somaliere oftere har langt flere berøringspunkter med norsk forvaltning/norsk offentlighet – og at de har flere stemmer i offentlig debatt. Slik har de både store utfordringer og mange i egen gruppe som er villige til å forsøke å løse dem, og gå i dialog med offentlige instanser for å forsøke å få det til – på vegne av gruppa og seg selv.

Trangbodddhet gir mange utfordringer i hverdagslivet, og kan også innvirke på fysisk og mental helse. Et mulig pluss med å bo tett sammen er at det kan ses som kilde til mobilisering for rettigheter, foreldre kjemper for et bedre liv for sine barn. Vi har hatt møter med flere foreninger hvor norsk-somaliske mødre og fedre har gått sammen for å ta tak i utfordringer – særlig for norsk-somaliske barn og unge. Flere av våre informanter fra det offentlige "tjenesteapparatet" (skole, politi, med flere) vektlegger at

trangboddhet blant annet gjør det vanskelig for barn å konsentrere seg om lekser hjemme. Det virker sannsynlig at i et hjem der relativt mange familiemedlemmer deler på et begrenset areal vil det være mer utfordrende å skulle gjøre lekser enn i et hjem der hvert barn har sitt eget soverom. Selv om vi fra tidligere feltarbeid fra Oslo har fått ”bekreftet” dette fra skoleelever selv (Andersen 2014), var ikke dette noe som fremkom i samtalene vi gjorde med skoleelevene på Vahl skole i arbeidet med denne stedsanalysen.

Arenaer utenfor hjemmet blir enda viktigere for barnefamilier i områder med stor fattigdom og trangboddhet. Kafé Saba, som drives av Kirkens bymisjon, er et eksempel på en slik arena på Grønland. Første etasje er viet kafeen som er en bydelskafe hvor målet er at området mange ulike grupper kan møtes på tvers av kjønn, etnisitet, religion og alder. Dessuten har det et veilednings- og informasjonssenter, som retter seg spesielt mot personer med bakgrunn fra Øst-Afrika. Hit kommer blant annet mange norsk-somaliske småbarnsmødre, som møtes og får støtte og veiledning. Resten av bygget huser et boligtilbud til øst-afrikanske menn. I intervju med lederen for Cafe Saba, forteller hun hvordan hun observerer at det er ”så mye energi og kreativitet (blant folk) – (vi) må bare ta det i bruk, gi folk en sjanse og få bort uheldige sider ved systemet som hindrer folk i å delta. Det er for vanskelig å få seg bolig og jobb.” Hun forteller om en somalisk alenemor med 5 barn som flyttet 7 ganger på 9 år, med all usikkerhet det innebærer, nye nabolag og nye skoler, ”det er ikke mulig for barna å slå rot, få seg venner (eller) bli integrert”. Det er utrolig mye drøye forhold på leiemarkedet, forteller hun, med husiere som leier ut en gulvflekk til å sove på.

Oppsummering

Et kjennetegn ved Grønland er det etniske mangfoldet. Litt over halvparten av beboerne har minoritetsbakgrunn, mens blant dem under 16 år gjelder det tre av fire. Andelen ligger betydelig lavere for hele byen hvor én av tre har minoritetsbakgrunn både blant barn og unge og i befolkningen som helhet. Grønland, tett fulgt av naboområdene Nedre Tøyen og Enerhaugen har klart høyest andel minoritetsnorske av alle delbydeler i indre by.

På Grønland er dessuten andelen som selv har innvandret høy, og høyest i indre by, både blant dem som har kort og lang botid. Særlig er andelen nyankomne innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn særlig høy. Området fungerer som et ankomststed for minoritetsnorske hvor stadig nye migranter flytter inn, enten direkte fra utlandet eller som neste stopp etter det første stedet man bosatte seg i Norge. Norsk-somalierne er den største minoritetsnorske gruppen på Grønland med 8,4 prosent, og er en gruppe som øker i antall. Norsk-pakistanerne er den nest største gruppen 5,7 prosent, og er en gruppe som avtar i størrelse. Etter disse to største gruppene følger minoritetsgruppene med svensk, vietnamesisk og irakisk bakgrunn som alle hver for seg utgjør litt over tre prosent av befolkningen. Blant minoritetsnorske barn under 16 år er det norsk-somalierne som er den klart største gruppen, dernest følger barn med minoritetsbakgrunn fra Pakistan, Irak, Vietnam og Marokko.

Som gruppe har norsk-somalierne mange barn, høy andel barn i familier med vedvarende lavinntekt, lav sysselsetting og boligsosiale utfordringer. Med lavinntekt, store familier, høye husleier og utbredt diskriminering på leiemarkedet har mange i denne gruppen ofte en lite tilfredsstillende bosituasjon hvor man ofte er trangbodd. At mange i tillegg følger et religiøst påbud om å ikke betale renter gjør at få, også blant dem som har økonomi til det, vurderer å kjøpe bolig. Mange er derfor henvist til leiemarkedet, enten det kommunale tilbudet eller ofte et segment av leiemarkedet med ekstra høye husleier, dårlig standard, ureglementerte leiekontrakter og liten stabilitet i bosituasjonen.

7. Endring og ønsker om bevaring – Fremtidens Grønland

Gentrifisering og endringsprosesser

Vi har tidligere påpekt at Bydel Gamle Oslo, inkludert områder som Tøyen og Grønland, er i ferd med å gentrifiseres. Likevel er det her på sin plass å presisere hva vi mener med "gentrifisering" og hvordan Grønland i så fall gentrifiseres. Kort sagt vil et nabolag som gentrifiseres gjennomgå en sosioøkonomisk strøksendring, det vil for eksempel si at nabolaget går fra å være bebodd av arbeiderklasse til å hovedsakelig bestå av beboere med middelklasse-bakgrunn (Andersen et al., 2017). Denne påstanden bringer oss igjen over til boligtematikken. I den norske, så vel som i mye av den internasjonale debatten, er tilgangen til bolig ofte redusert til et "teknisk problem" som bare trenger en "teknokratisk løsning" (Madden & Marcuse, 2016, s. 18), som debatten om enklere byggesaksbehandling og TEK17 illustrerer: Ved å bygge litt enklere eller saksbehandle litt raskere, så kan vi bygge flere og noe rimeligere boliger.¹¹ Vi vektlegger en bredere forståelse av boligspørsmålet der bolig eller boligforsyning er et politisk-økonomisk problem. Bolig eller det å ha tilgang til et sted å bo er *politisk* i den forstand at innretningen av boligforsyningssystemet (Brattbakk & Andersen, 2017) eller boligorganiseringen er en konsekvens av forhandlinger og konflikter mellom ulike sosiale grupper og klasser (Madden & Marcuse, 2016), der noen har mer innflytelse i "spillet" enn andre (Andersen, 2014, s. 98-101). Videre, i et boligmarked som det norske der mange med begrenset kjøpekraft har høyst begrenset med valgmuligheter, kan man med makt-teoretikeren Lukes (2005), se dette som et *strukturelt* problem der særlig noen likevel har ansvaret: Det er et

strukturelt problem i den forstand at det er et ukoordinert og uintendert resultat av uavhengige handlinger av et stort antall aktører som følger deres ulike interesser – leiere, eiere, långivere, eiendomsめglere, utviklere, planmyndighetene med flere. Men siden individer eller grupper mangler [eller har begrenset tilgang] på grunn av handlingene eller fravær av handlingene til identifiserbare individer eller grupper, som ved å handle annerledes kunne utgjøre en forskjell, så er det meningsfylt å si at sistnevnte er mektige *fordi de er ansvarlige* (Lukes, 2005, s. 67).

Om systemet skal endres eller endringer foretas innenfor systemet, er det med andre ord avgjørende å identifisere de som har mulighet, innflytelse eller makt til å foreta endringer (Andersen & Røe, 2016, 2017b; Andersen & Skrede, 2017). Vi er da tilbake til Madden og Marcuses insistering på at dette er et høyst politisk spørsmål. Formålet her er ikke å foreslå endringer, men å synliggjøre det faktum at hvordan vi har innrettet oss når det gjelder boligforsyning eller organisering av boligsektoren ikke er en naturgitt ordning ei heller et system uten ansvarlige aktører. Om man i et område som Grønland skulle ønske en annen utvikling enn det vi vil skissere under, så er det mulig. Som sagt, det er ikke gitt at en endring eller en alternativ utvikling til økt gentrifisering nødvendigvis er ønskelig.

Før vi går videre til en diskusjon av våre funn fra Grønland, er det her nyttig å returnere kort til gentrifisering som analytisk begrep. Gentrifisering har altså å gjøre med endringer i byrommet. Likevel er dette en noe vid forståelse. Atkinson (2000) viser til at gentrifisering ofte refererer til 'rehabiliteringen

¹¹ <http://www.bygg.no/article/1311727> og <http://www.estatenyheter.no/2016/11/11/forslag-til-endringer-i-tek17-kan-gjore-nye-boliger-billigere/>

av arbeiderklasseboliger samt boliger som er ubebodde og har forfalt, og hvordan så området transformeres til et middelklassenabolag” (Atkinson, 2000, s. 307, med referanse til Smith & Williams, 1986). Ikke minst så kan *fortrengning* forårsaket av gentrifisering skjedd når rike grupper entrer det (lokale) boligmarkedet. Dermed blåses leieprisene og boligprisene opp, noe som over tid skyver de lavtlønte eller fattige ut av ”deres” tidligere områder (Atkinson, 2000, s. 307). Man kan anta at en slik fortrengning i begrenset grad vil finne sted i Oslo da rundt 70 prosent av befolkningen eier sin egen bolig. De som eier boligen de bor i, vil ikke kunne bli fortrent om boligprisene, eller leieprisene, skulle stige i nabolaget. Likevel, det er fortsatt 30 prosent som leier boligen de bor i. For denne kategorien kan fortrenningshypotesen være mer gyldig. Og beveger vi oss ned på bydelsnivå, og delbydelsnivå, er andelen leiere høyere for vårt område (tallene er for 2015). I Bydel Gamle Oslo er 36 prosent leiere, mens i delbydel Grønland er nesten halvparten (47 prosent) leiere (kilde: Oslo kommune ”Faktaark om befolkning, levkår og boforhold¹²). Utskyvning av store grupper som konsekvens av gentrifisering, er dermed et mer realistisk scenario her, enn for eksempel i delbydel Holmenkollen (i Bydel Vestre Aker) der kun 13 prosent leier boligen de bor i.

At utstøting av boligbesittere har være et omfattende problem i Oslo, finner Galster og Turner (2017) å være lite trolig i en ny kvantitativ-orientert studie av flytting i Oslo. Heller ikke de funnene vi har gjort og analysert over, særlig den dokumenterte lokale økningen i ”andel barn i alderen 0-17 år i familier med vedvarende lavinntekt”, kan forklares med *omfattende* gentrifisering i den perioden vi har tall for. Tallene kan dog ikke tilbakevise at *stykkvis* gentrifisering pågår (og i en delbydel som Kampen ser gentrifisering kanskje ut til å forsterkes), men at bildet i hvert fall er nyansert eller situasjonen er kompleks. En annen indikasjon på at gentrifisering av Grønland kanskje ikke er kommet så langt ennå, finner man når man ser på boligannonser for Sørenga. Vi har tidligere hevdet at gentrifisering av Bydel Gamle Oslo er relativt tydelig på Tøyen (Brattbakk m.fl., 2015) og særlig markant i Fjordbyen, da med såkalt ”nybygd gentrifisering”, mens det ”gamle” Grønland med sitt arbeiderklassepreg, og i noe nyere tid med et ”innvandererpreg”, fortsatt er tydelig tilstede. Fjordbyen med områder som Bjørvika og Sørenga skiller seg sosioøkonomisk, ”kulturelt” og arkitektonisk markant fra Grønland, slik at Fjordby-områdene kan omtales som en adskilt eller separat enklave (Andersen, 2014; Andersen & Røe, 2016; 2017a).

Det er velkjent at eiendomsmeglere ofte viser til nærliggende og velkjente områder når de skal selge boliger i mer ukjente eller nye boligstrøk. Grünerløkka er et slikt ”hipt” område som ofte brukes som naboattraksjon for boliger lokalisert utenfor, men i relativ nærhet til Grünerløkka. Grønland er et av Oslos eldste strøk, mens dagens Sørenga er et av de aller nyeste. Og de to boligområdene ligger ”vegg-i-vegg”. I en boligannonse for en toromsleilighet (41 kvadratmeter primærrom) med prisantydning 4 850 000,- på Sørenga blir likevel ikke Grønland referert til i det hele tatt (juli, 2017). I stedet er det i all hovedsak Sørenga og Bjørvikas tilbud som blir vektlagt. Bydel Gamle Oslo synes ikke å eksistere, da ”Sørenga ligger i den helt nye bydelen Bjørvika med alt av kultur- og servicetilbud i umiddelbar nærhet.”¹³ Av det som finnes på den andre siden av togsporene, er det i tillegg til bussterminalen bare den eksklusive restauranten Maaemo som blir nevnt (Finn.no, 24. juli, 2017¹⁴). I en annen annonse på

¹² <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/statistikk/statistiske-publikasjoner/faktaark-ombefolkning-levkar-og-boforhold/>

¹³ Se også <http://www.sorenga.no/beliggenhet/soerenga-omraade/>

¹⁴ Overskrift: ”Unik mulighet på Sørenga - Vestvendt 2-roms med direkte fjordutsikt fra stor og solrik balkong! Tilgang til en av Oslos råeste takterrasser!” FINN-kode: 100483660

Finn.no samme dato,¹⁵ denne gangen for en bolig på Grønlands torg (57 m² primærom, prisantydning 3 990 000), lokkes det også med nærhet til Maaemo, men her er det først og fremst Grønlands egne tilbud som vektlegges utover boligens kvaliteter. Blant det som nevnes er de lokale matbutikkene med "Rema 1000, Kiwi, Meny og en døgnåpen Bunnpris. I tillegg er Oslos beste grønnsaksbutikk lokalisert i Smalgangen." Videre søker man å skape interesse ved å nevne både nærheten til "Tøyen Torg" med "det populære utestedet Postkontoret" og til "'Fjordbyen' [da] kun en gangbro (...) skiller Grønland fra den spennende Bjørvika med alt den har å by på, fra konserter i Operahuset til bading på Sørenga". Kun åtte prosent av befolkningen går årlig på opera, og den typiske publikumer har høy utdanning og er godt voksen (SSB, 2017: 25).

I et intervju med en eiendomsmegler som har spesialisert seg på Sørenga, forklarte vedkommende først at "folk som flytter dit synes (...) det er veldig fint og er jo veldig glad i området og flytter derfor internt. Sørenga er kanskje et av de områdene isolert sett i Oslo hvor det er mest intern flytting". På spørsmål fra oss om de som flytter til Sørenga har noe inntrykk av resten av bydel Gamle Oslo – med områder som Grønland, Tøyen og Kampen, så var svaret at: "Nei, jeg føler at det er to vidt forskjellige områder. Det er ikke de samme kjøperne. Det er veldig lite av det i hvert fall." Her kan det kort skyes inn at blant våre informanter var det en (tidligere) Grønlands-beboer som hadde kjøpt bolig på Sørenga, men da vedkommende ikke trivdes, valgte personen å flytte tilbake til Grønland. I hvilken grad det er det er "ulike" kjøpere til henholdsvis Sørenga og Grønland, kan gjerne undersøkes videre.

Uansett, når meglerkontoret markedsfører boliger på Sørenga, trekker de særlig frem sjøen og de "fine uteplassene". Det ble videre understreket at de ikke viste til områder som Tøyen eller Grønland i annonsene, dette var ikke noe som ble brukt for å "selge" Sørenga. Megleren hadde heller ikke inntrykk av at beboerne på Sørenga brukte de tilbudene i bydelen (Gamle Oslo) som lå utenfor Fjordbyen. Snarere "bruker de restaurantene som er [på Sørenga] ganske flittig" (intervju, 22. mars, 2017). Med andre ord, forsterkes inntrykket av Sørenga som en enklave der livene kan leves adskilt og uavhengig av det som foregår på Grønland. Man kan retorisk spørre som Grønland fortsatt er et for "belastet" område til at det vekker positive assosiasjoner for de potensielle boligkjøperne på Sørenga og i Fjordbyen. Uansett, markedsføringen av leiligheter på Grønland viser frem områdets mangfold der meglerne ser ut til å ha en potensielt "bredere" kjøpegruppe i tankene (her må det nevnes at dette er foreløpige analyser av et meget begrenset utvalg boligannonser).

Selv om Grønland fortsatt er et mindre eksklusivt strøk enn boligområdene på andre siden av togsporene, hevder noen økonomer at prisene vil stige også på Grønland, og noe av grunnen er nettopp nærheten til områder som Sørenga og Bjørvika (DNB Eiendom, 2016; se også Andersen & Røe, 2017a)).¹⁶

Over antydnet vi en viss skepsis til at gentrifisering forstått som utstøtning per nå er et omfattende problem på Grønland. Likefullt er det nok sannsynlig at økte leiepriser i bestemte områder, for eksempel Grønland, vil gjøre det vanskeligere for individer med lite økonomisk kapital å etablere seg her. På Tøyen snakket vi blant annet med unge voksne fra lavinntektsfamilier som ønsket å etablere seg lokalt da det var her de hadde vokst opp og det var her de ville fortsette å bo. De anså dette som usannsynlig

¹⁵ Overskrift: "Grønland Torg – Nyoppusset og strøken 2(3)-R selveier i 7.etg m/heis og ballkong. Lave felleskostnader". FINN-kode: 100578716

¹⁶ Se også: <http://e24.no/privat/bolig/norges-dyreste-210-000-per-kvadratmeter-og-det-er-ikke-paa-tjuvholmen/23959100> Samt: <https://www.aftenposten.no/osloby/Boligsalget-pa-Sorenga-spratt-opp-da-sjobadet-stoferdig-34122b.html>

grunnet de relativt høye leieprisene. Kort sagt var det problematisk å realisere boligdrømmen i det området de følte en sterk stedstilhørighet til. Også på Grønland er det vanskelig for personer med begrenset økonomisk kapital, men med mye lokal forankret sosial kapital, å etablere seg i nabolaget. Om Bydel Gamle Oslo ved Programkontoret for områdeløftene på Tøyen og Grønland lykkes med sine boligsosiale tiltak som en "utvikling av en profesjonell ikke-kommersiell utleiesektor" (Programkontoret for områdeløftene på Tøyen og Grønland, 2017),¹⁷ kan det likevel åpne seg et mulighet for boligsøkere med begrenset økonomisk kapital, men det er per dags dato (august 2017) fortsatt uavklart i hvilken grad visjonene vil bli realisert og i så fall hvem det er som vil bli prioritert.¹⁸ Blant de næringsdrivende i butikker, på spisesteder, barer med mer vi snakket med under feltarbeidet, var det ikke mange som selv uttrykte bekymring for økte leiepriser (selv om det kom opp som en utfordring nevnt av én av 27 næringsdrivende respondenter i surveyen). Dog sa innehaveren av en bruktbuikk at han var "redd for høy husleie. Det kommer nye bygg i området - for rikfolk, så da må jeg flytte" (svar på spørreskjemaet vi brukte under feltarbeid).

Videre, som blant noen av beboerne, så var noen av de næringsdrivende som sa at de håpet at også fremtidsgrønland ville har rom for "raringene" (som en formulerte det) eller mangfoldet. At man var opptatt av å bevare et mangfoldig eller romslig Grønland og ikke ville at det skulle bli for "hipt - som Tøyen" (som en annen sa), kan leses som en indirekte bekymring for at "gentrifiseringen" kan komme og sette sitt (tydeligere) preg på området. Når det er sagt, så er det også næringsdrivende og beboere som ønsker seg "mer" gentrifisering selv om de da ikke etterlyser høyere leiepriser, men heller at området kunne bli "en destinasjon - at folk skal bruke området som Grünerløkka eller Majorstuen" som en næringsdrivende formulerte det.

Vi vil derfor understreke at vi anerkjenner, og at vi med våre data til en viss grad finner gjenklang, i tidligere kvalitativ forskning på gentrifisering og utstøtning i Tøyen og Grønland-området (Huse, 2010, 2014), men vi er altså av den oppfatning at det er et stort behov for kombinerte kvantitative og kvalitative studier som ser særskilt på slike sentrale byområder. Når det er sagt, så har særlig Huse (2010, 2014) argumentert for at "utstøting" kan virke mer indirekte eller på andre måter. Her er hennes argumentasjon i stor grad sammenfallende med det blant annet den britiske byforskeren Atkinson (2000) tidligere har påpekt. Utstøting forårsaket av gentrifisering (f.eks. at middelklassen flytter inn i tidligere arbeiderklasseboliger) kan foregå på "mer subtile måter, da tilstrømmingen av middelklassegrupper kan endre områdets sosiale karakteristikk og servicetilbud (...) noe som innebærer" at det blir dyrere å spise ute i nærmiljøet, at butikktilbudet blir rettet mot nye grupper, eller at møteplassene forsvinner (Atkinson, 2000, s. 307, vår oversettelse). Dette kan igjen føre til at man ikke føler seg hjemme i nabolaget, og dermed til at en unngår de nye utestedene eller ser seg om etter andre bosteder. Og det er nettopp slike endringer Huse viser har skjedd i deler av Grønland, og da særlig Tøyengata. Et av hennes eksempler er OK Bingo som var en kjærkommen møteplass for lokale pensjonister (Huse, 2014, s. 123-124). Selv om bingoen fikk nye lokaler ikke langt unna da den måtte vike plassen for et mer striglet kjøpesenter (Grønland Basar), var det flere stamkunder som ikke lenger hadde mulighet til å henge på bingoen (en trappeankomst gjorde det vanskelig for de som var dårlig til bens). Våre egne data gjør

¹⁷ Se også Arkitektnytt.no som har hatt en rekke artikler om alternative løsninger i boligsektoren (nederst i denne saken): <https://www.arkitektnytt.no/nyheter/ny-studie-for-boligsosiale-losninger>

¹⁸ For status, se: <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/bydeler/bydel-gamle-oslo/politikk-i-bydel-gamle-oslo/politiske-saker-i-bydel-gamle-oslo/politiske-saker-2017/status-pilotbydel-for-gode-boligsosiale-losninger-article82338.html>

det mulig å bygge videre på Huses funn og hennes konklusjon om at fra 1990-årene og frem (hun trekker trådene lenger bakover også), så har ulike områdesatsinger, kombinert med private interesser (jf. f.eks. utbyggingen av Grønland Basar), forsøkt å endre på Grønland og Tøyens romlige uttrykk eller områdets fysiske infrastruktur.

Selv om bolig- og leieprisene steg som en følge eller i hvert fall i samme periode som disse områdeløftene, var det relativt få beboere som direkte ble presset ut av sine hjem. Det man likevel kunne observere, hevder Huse, var en innflytting av flere og flere middelklassebeboere. Rundt 2000-tallet begynte bymiljøet eller "omgivelsene å endre seg som svar på de nye beboernes nærvær og preferanser; i etterkant av beboer- eller boliggentrifiseringen kom den kommersielle gentrifisering. Med dette igjen, økte utstøtningspresset" (Huse, 2014, s. 197, vår oversettelse). Våre kvalitative data viser mye av det samme. Særlig gjelder dette ombyggingen eller fornyelsen av Tøyen torg. Både informanter fra den majoritetsnorske arbeiderklassen og informanter med minoritetsetnisk bakgrunn, følte at det nye torget i liten grad var deres sted. De nye "hippe" barene bidro til at de ikke lenger følte seg hjemme og dermed søkte seg til andre områder og arenaer på Tøyen. Det er usikkert hva konsekvensene ville vært av en mer total strøksforandring fra Tøyen torg og ned til Grønlands torg (se under), men det er ikke utenkelig at dette vil kunne bidra til sosial ekskludering, og en mulig gradvis og økende utskiftning også av beboergruppene.

Selv om både beboere og mer innflytelsesrike aktører som utviklere og politikere ser behov for *fysiske* endringer også på Grønland (se under), er det mange av de *lokale* aktørene som ikke vil at dette skal innebære en omfattende *sosial* (eller demografisk) endring, til tross for at levekårsforbedringer stort sett anses som et ubetinget gode. En av disse var en sentral bydelspolitiker som sa følgende i et intervju (se Ander, 2017):

Det er i alle fall ganske politisk enighet om at en ser for seg et litt annet Grønlandsområde. Blant annet er det ganske mange som ser for seg et bilfritt Grønlandsleiret, eller gata Grønland da – forbi Grønland torg og Brugata ... Og det er mange som har mange ideer og engasjerer seg veldig for området og for lokalbefolkningen som bor i området. [Når det gjelder] utfordringer så henger det litt sammen, og så er det litt todelt. Det er noe med levekårene i området, som er veldig viktig. Og så er det noe med de fysiske forholdene, forurensning og trafikk og den type ting. Det er noe som henger sammen, for det er kanskje noe som er litt typisk for arbeiderstrøk, holdt jeg på å si. For Grønland har alltid egentlig vært litt sånn, litt shabby og litt forurensa og har slitt med levekår i mange år. Det er viktig at alle deler av byen har gode områder å ferdes i og bo i og leve i. Samtidig så har jo Grønland noen kvaliteter som er veldig positive, tenker i alle fall jeg. Som en rett og slett ikke finner så mange andre steder i landet her, og som egentlig ganske mange steder streber etter å få. Veldig mange ønsker jo å ha folk som henger ute i offentlige rom, som står og snakker sammen og tar en kaffe eller sitter på fortauet og på benker – det har noe litt sånn metropolisk over seg. Noen sånne kvaliteter som jeg tror det er veldig viktig å ta vare på, og ikke skape områder som fordriver det vekk ...

(Bydelspolitiker A, intervju 18. oktober, 2016)

Også sentrale politikere ser et behov for lokale levekårsforbedringer, og en måte å få til dette på, er å få flere i arbeid (jf. analysene av blant annet barnefattigdom i forrige kapittel). På arrangementet "Møteplass for innovative anskaffelser" den 7. april, 2017 på Tøyen, var bakgrunnen at byrådet hadde satt av 10 millioner kroner i året "for å styrke innsatsen for å få flere inn i varig arbeid" og for 2017 er det et særlig "fokus" på bydelene Gamle Oslo og Søndre Nordstrand. Målet med arrangementet var å diskutere nye måter å få ned arbeidsløsheten i de to bydelene, eller kanskje retttere – å sørge for å få flere inn i arbeidslivet. For som NAVs representant sa på møtet, så ligger andelen arbeidsløse i Bydel Gamle Oslo (med 3,9 prosent) noe over snittet for byen som helhet (3 prosent), men tar en med de som er uføre, på sykepenges, på overgangsstønad og som får avklaringspenger, så er det totalt 20 prosent i Gamle Oslo som er utenfor arbeidslivet, mens det tilsvarende tallet for eksempel Bydel Ullern er 2 prosent. Geir Lippestad, byråd for næring og eierskap, vektla at

Byrådet har en visjon – at Oslo skal bli grønnere, varmere og med plass til alle. Alle skal føle seg som Oslo-borgere, alle skal føle seg inkludert. Det å stå utenfor arbeidslivet skaper utenforskap, og nå prøver vi å finne nye måter å jobbe på i tillegg til de gode måtene vi allerede jobber på.

Vi har valgt Gamle Oslo og Søndre Nordstrand (...) fordi det er der det er høyest arbeidsledighet. Det må vi gjøre noe med. Det er, og det tror jeg dere er enige med meg i, at arbeidsledighet er den største faktoren som bidrar til utenforskap.

(Feltnotater, 7. april, 2017)

På samme møte var det også andre sentrale politikere som understrekte at det var viktig å få "flest mulig ut i arbeid" for dermed å forbedre lokalbefolkningens, og særlig "barn og unges" levekår. Det ble også sagt at det var viktig for kommunen med høy sysselsetting da dette ville gi Oslo økte skatteinntekter som igjen ville gå til å "gi gode tilbud til alle som bor i [byen]". For en politiker med en annen partiforankring, var det også noe annet som var viktig å få frem. I et intervju sa bydelspolitiker B (bosatt på Grønland og selv meget aktiv som lokalt frivillig) at Grønland skilte seg ut i Oslo (se Ander, 2017). For det første var det mange som bodde trangt her. Dette medfører at Grønlands-beboere i større grad en andre byfolk trekker ut i det halvoffentlige eller offentlige rom som gårdsrom, parker og gatene (jf. Andersen, Brattbakk & Dalseide, 2017). Resultatet er ganske atypisk for Oslo, nemlig et sted med "mye folk og liv og røre i gatene" – her er det "mye mer vanlig å møtes gatelangs og bruke et gatehjørne (...) som oppholdsrom" (intervju, 14. oktober, 2016).

Det andre trekket som gjør Grønland til et noe unikt Oslo-sted, er at "demografien [her] gjør at det er mange folk som ikke er i fulltidsarbeid. Og det gjør at det er ganske mange som har tid og lyst til å være med på bidra på andre sosiale arenaer" (ibid.). Der andre politikere så på lav arbeidsdeltakelse som et problem og en mangel, noe som kunne føre til eller være et tegn på utenforskap, var det for bydelspolitiker B også en ressurs og koblet til det motsatte av utenforskap: sosial integrasjon. For når man ikke var "overarbeidet" hadde man tid og ork til å delta i frivillig [og ulønnet] arbeid i nærmiljøet. Likevel koblet også denne politikeren lav yrkesdeltakelse til "sosioøkonomiske utfordringer". I hvilken grad det faktisk arter seg slik – at de som ikke er i lønnsarbeid er mer engasjerte i frivillig arbeid enn andre

– er dog noe usikkert. I hvert fall om en tar utgangspunkt den mer organiserte frivilligheten på landsbasis. I en rapport der en nettopp så på den sosiale bakgrunnen til de frivillige med utgangspunkt i ulike organisasjoner, fant forskerne at de frivillige oftere er a) menn enn kvinner (noe som forklares med idrettens særstilling (Folkestad m. fl., 2015, s.39); b) oftere har høyere (enn lav) utdanning; c) oftere er gift/samboere enn ikke, og kanskje mest relevant her; d) er høytlønnende (Folkestad, m.fl., 2015, s. 40). Personer i lavinntektsgruppene deltar i mindre grad i frivillig arbeid enn personer (i hushold/familier) med høyere inntekt. Dette er en nasjonal studie, hva som eventuelt skiller situasjonen på Grønland fra andre byområder, vet vi ikke.

Vi er enig med Huse (2014, s. 197, som refererer til Atkinson og Wulff) om at mer direkte utstøtninger kan være vanskelig å påvise eller måle, men enda vanskeligere er det å identifisere de mer subtile formene for utstøtning Huse og vi har berørt over. Her kan det skytes inn at en bredere definisjon eller forståelse av begrepet "gentrifisering", der det forklarer eller setter ord på så å si samtlige områdeendringer med mindre det er snakk om "forfall", kan tappe begrepet for forklaringskraft og dermed gjøre det irrelevant som analytisk begrep. Vi har tidligere argumentert for at begrepsinnholdet til det beslektede konseptet "segregasjon" med fordel kan innsnevres (Andersen, 2012; 2014) av samme grunn. For enkelhets skyld, velger vil likevel å bruke begrepet "gentrifisering" som et mer generelt analytisk konsept.

En annen likhet mellom våre og Huses funn (2014, s. 197), er at historiene og observasjonene peker i ulike retninger. Det er aktører som ikke tenker mye over eventuelle endringsprosesser, det er andre som ønsker gentrifisering eller "forbedringer" hjertelig velkommen og det er aktører som motsetter seg slike endringer og der noen av disse snakker om eller planlegger/setter i verk taktikker som kan arte seg som "mottiltak" (se særlig underkap. "Vårt Grønland"). Videre er det aktører eller endringsagenter som aktivt jobber for gentrifisering – noe som blant annet kommer til syne i godt planlagte strategier for områdetransformasjoner. Noen av disse er klare på at visse "ting" må ut for å bli erstattet av noe nytt, mens andre nok ser at deres aktiviteter innebærer videre strøksendringer og er mer eller mindre positive eller likegyldige til dette. Blant disse endringsagentene er det både "storskala-aktører" som endrer/har planer for å endre Grønland ovenfra og ned, men også småskala næringsaktører som hver for seg og ukoordinert endrer Grønland bit for bit på "gatenivå". Flere av disse endringsagentene er selv ikke bosatt i bydelen eller jobber i store selskaper med interesser i hele byen (og andre deler av landet). Her må det også nevnes at blant endringsagentene eller medvirkende til endringsprosessene, er hendelser som transformasjonen av Torggata, samt utbyggingen av og de store økonomiske investeringene i Bjørvika og andre deler av bydelen – disse har alle ringvirkninger for Grønland (Andersen, 2014; Andersen & Røe, 2016; Huse, 2014). Det er alle disse endringsagentene som i praksis kan si å jobbe for gentrifisering vi nå vender oppmerksomheten mot.

Nye Grønland?

I dagens Grønland og dets umiddelbare omland, er en rekke ulike planer, utkast og prosjekter – det vil si, utviklings- og inntjeningsstrategier – på tegnebordet, til behandling hos Plan- og bygningsetaten eller under oppføring. Her er det ikke mulig å gi en fullstendig oversikt over alle disse områdetransformasjonene. En relativt kort presentasjon av noen slike, vil allikevel være illustrerende for Grønland som en typisk bymessig "endringszone".

Tilbake til Huse, Atkinson og Wulfs poenger, så er det de mer potensielle subtile eller indirekte utstøtningsprosesser eller -mekanismer vi vil forsøke å si noe om i dette underkapitlet, samtidig som vi også vil vise hvordan noen legger strategier for direkte "utstøtninger" gjennom utskiftning av leietakere. Vi er også inspirert av de Certeau (1988) og skiller derfor mellom "vanlige" menneskers *taktikker* og mer innflytelsesrike aktørers *strategier* (se også Andersen, 2014).

En av de store eiendomsbesitterne og utleierne i Oslo, er Olav Thon Gruppen. I et intervju med eiendomssjefen der, ble det påpekt at Grønland ikke var det området i Oslo de hadde flest eiendommer, men at de der satt på "spennende kvartaler som vi har lyst å gjøre noe med" (intervju 19.05.2017). Ifølge informanten, hadde Olav Thon i mange år hatt stor tro på Grønland, men bortsett fra Grønland Basar, så hadde de ikke gjort så mye med eiendommene sine her ennå. Og basaren hadde ikke blitt det de hadde tenkt seg, og mye av grunnen til det, er at "det var ingen [leietakere] som ville inn [på Grønland] for et par år siden", men dette hadde nå endret seg, særlig fordi mye av nærområdet rundt hadde blitt utbygd (Bjørsvika) eller fått en oppgradering eller et løft (som Torggata og Tøyen). Nå så de for seg mye av det samme for Grønland som Torggata. Kort sagt betydde det å skritt for skritt bytte ut det som nå ligger i næringslokalene og så få inn flere tilbud til middelklassen i form av barer (som Siste Sang i Grønlandsleiret 27), restauranter, samt Starbucks i Grønlandsleiret 1.

Karl Johans gate er en adresse som ifølge eiendomssjefen skilte seg ut med meget gode leiepriser, Torggata "har en god leie" og øvre deler av Brugata "har en veldig god eller høy leie", mens Grønland ligger lavere. Ved å få inn en del attraksjoner (som nevnte Siste Sang og Starbucks) ville man kunne etablere "et miljø på Grønland" som vil trekke mer folk eller konsumenter. Da kunne man få samme profil i et belte fra Grünerløkka, over Akerselva, ned Torggata og Brugata og videre inn på Grønland. Om strategien lykkes, kunne de stegvis øke leieprisene også her, eller de kunne tilby serveringssteder en leie der en viss sum var fast, og så en prosentvis del som ga mer inntekter jo flere godt betalende kunder de trakk. Selv om Olav Thon gruppen hadde mer omfattende "transformasjonsplaner", som å rive Gunerius-bygget for så å bygge noe helt nytt, var en del av strategien særlig knyttet til det å få et nytt innhold i de eksisterende lokalene (selv om dette også innbar å f.eks. slå sammen lokaler). Målet var uansett å "få folk til å trekke ned til Grønland fra hele byen", å få "Grønland til å bli en forlengelse av Bjørsvika" og dermed få en annen profil på området som "trekker litt unge, urbane mennesker til området" (intervju 19.05.2017).

Thon er ikke det eneste selskapet med relativt omfattende planer for Grønland. En annen aktør, er "by- og eiendomsutviklerne"¹⁹ Aspelin Ramm. Eller som deres representant var nøye på å understreke i intervjuet med oss; "jeg skal passe meg for ordet byutvikling, for det handler om eiendomsutvikling. Alt sammen." Sammen med Bondelaget og flere andre, så er Aspelin Ramm (AR) en av nøkkelaktørene bak utviklingen av det såkalte Landbrukskvartalet på Grønland.²⁰ Det var Bondelaget som søkte samarbeid med AR etter å ha sett hva de fikk til med Vulkan (like ved Grünerløkka, sentralt i Oslo) – de ville ha noe av det samme i det nye Landbrukskvartalet. Foreløpig er dette på planleggings- og reguleringsstadiet. I den fasen de er i nå, er det snakk om å "øke bevisstheten om at det er noe som heter Landbrukskvartalet" og da var det særlig politikere og Plan- og bygningsetaten det var snakk om. Strategien er å markedsføre prosjektet blant annet gjennom en rekke arrangementer, slik at planene skulle gå

¹⁹ www.asplinramm.no/omoss, hentet 28.08.2017.

²⁰ Se: <http://www.landbrukskvartalet.no>, hentet 28.02.2017.

gjennom. Håpet er å få et levende kvartal som folk strømmer gjennom – bestående av ”kontorer, boliger, skole eller andre undervisningsinstitusjoner, servering, matsalg og et lite hotell” (intervju, 9. mai, 2017). Man vil også følge kommuneplanens føringer og få høy utnyttelse i dette kvartalet. Videre er tanken at området skal være regulert til offentlige formål, men som på Vulkan eller Tjuvholmen (utenfor Aker Brygge), med private som eier uteområdene. Ifølge informanten var en viktig grunn til dette, at ”kommunen vil gjøre alt den kan for å hindre at [den] har noen utgifter til vedlikehold” og at renholdet og vedlikeholdet av uteområdene blir bedre når det er private som har interesser i området og er villige til å betale for det. Også denne aktøren så for seg at hva som skjedde i Bjørvika ville påvirke naboer som Grønland – kort sagt ville det bli flere av den ”hvite middelklassen” som med jobb i Barcode etter hvert ville etablere seg på Grønland (se også Andersen & Røe, 2016).

På en av våre ”walkalongs” på Grønland, pekte informanten på lokalene over postkontoret ved Olafiangangen og påpekte at eieren hadde hatt mange planer for hva disse lokalene kunne fylles med. Nå var de leid ut til en rekke ”innvandrerklubber”, men den Stavanger-bosatte eieren ønsket å omgjøre dette til et hotell. Eieren tok selv kontakt med oss og sendte en lenke til en Aftenposten-artikkel om saken og skrev at hotellplanene fortsatt var ”i sving” og at han håpet denne ”visjonen” kunne bidra til å løfte området. I Aftenposten-oppslaget kommer det frem at Plan- og bygningssetaten har gitt bruksendrings-tillatelse, slik at bygget kan gå fra å være kontorlokaler til å bli hotell. Videre heter det at eieren også ønsker å leie uterommene foran bygget ”for å gi hele området nytt liv” – bakgrunnen her er at ”området rundt Grønland postkontor [har i en årrekke] vært kjent for hasjsalg og annen lyssky virksomhet”. Eieren sier til avisen at det etter den positive utviklingen i Bjørvika og andre steder på Grønland, så er det på tide ”å bytte ut hasjluften med noe positivt” også her. Arkitektene som jobber med saken, forklarer videre at hotellet ikke er nok i seg selv for å ”løfte hele området. Derfor foreslår de å bruke uteområdene til kafeer og mindre butikker” (Riaz, 2015). Beboeren nevnt innledningsvis og som vi gikk sammen med, var for bruksendringer i lokalene, men ønsket ikke enda flere kafeer og andre voksentilbud – og tilbud som krever penger – i uterommene her, snarere var det behov for gratistilbud som kunne aktivisere barn og unge (se også under, ”Vårt Grønland” for flere ”motstemmer”).

Ett av de andre, realiserte, store tilskuddene til området, er det såkalte Sundtkvartalet som ligger omkranset av Vahls gate, Lakkegata og Heimdalsgata.²¹ Tomten var tidligere åsted for Brødrene Sundt Verktøy-maskinfabrikk (1890-1982). Bygget er eid av eiendomsselskapene Entra og Skanska i fellesskap.²² I en artikkel på nettsiden bygg.no, fremkommer det at ”prosjektet har et bruttoareal på 33 100 kvadratmeter (...) Bygget inneholder kontorlokaler med felles kantine og auditorium (...) velkomstsentert, [lokaler] for utadrettet virksomhet i 1. etasje samt flerbrukshall for Oslo kommune”.²³ Etter avtale med kommunen som tidligere eide deler av tomten Sundtkvartalet nå omfatter, skal hallen brukes som gymsal for de lokale skolene, i tillegg skal lokale organisasjoner kunne bruke den. Foruten Skanska selv, som har sitt nye hovedkontor her, har IBM, Knowit, Tidal, Manpower og Mattilsynet leid lokaler i bygget.²⁴ Per 20. juli, 2017, er det fortsatt noen ledige kontorlokaler som venter på leietakere. Oslo østre

²¹ <http://sundtkvartalet.no/index.php>

²² På sine hjemmesider, beskriver Skanska seg som ”et av Norges største og prosjektutvikler- og entreprenør-konsern” som blant annet driver med ”eiendomsutvikling”, se <http://www.skanska.no/hvem-vi-er/skanska-i-norge/visjon-og-verdier/> Mens Entra beskriver seg som ”et av Norges ledende eiendomsselskaper”, se <https://entra.no>

²³ <http://www.bygg.no/article/1300251>

²⁴ <http://www.estatenyheter.no/2016/10/17/fyller-opp-i-sundtkvartalet/> og <http://www.estatenyheter.no/2017/02/13/ibm-til-sundtkvartalet/>

frikirke har pusset opp fasaden, og det gamle, verneverdige direktørboligen som tidligere huset Brødrene Sundt spiseri er også pusset opp og restauranten som skal flytte inn i det knall gule bygget er Vintage Kitchen, "en moderne, men nostalgisk vinbar og restaurant i tre etasjer og med uteservering"²⁵. Til bygg.no sier daglig leder i Sundtkvartalet og Entra-ansatt, Geir Graff-Kallevåg at prosjektet vil "bidra til transformasjon av et sentralt og viktig område i Oslo sentrum". Entrass representant kunne videre fortelle at:

Og i tillegg jobber jeg veldig mye med et prosjekt som heter Lakkegata 3 som er det gamle NITO-bygget, som vi har kjøpt. [Det skal gjøres] om til et leilighetshotell. Og i den forbindelse har vi lyst til å gjøre noe med gata utenfor, i samarbeid med de interessentene rundt der. [Spesielt] Oslo kommune, bydelen, samt Hafslund som har trafostasjoner som står under veien der. Så det var det som gjorde at vi tok initiativet [til et drodlemøte om området], men så ser vi jo litt [videre] ut over den gata: Nedover mot Olafiagangen og (...) mot bussterminalen. For det er jo masse folk som bor [rundt] der. Ved å skape attraktivitet i hele [det] området, så tror vi det [vil være] veldig positivt for vårt prosjekt – i tillegg til området [mer generelt] (intervju, 8. mars, 2017, se Ander, 2017).²⁶

På oppdrag for Skanska, har Rodeo arkitekter utarbeidet et skisseprosjekt for Lakkegata-området på og ved Grønland, og da særlig eiendommen Lakkegata 3 (Rodeo, 2017). I dette dokumentet skildres det aktuelle byrommet eller nærmiljøet til Lakkegata 3 og som et sted "preget av narkotikahandel og lyssky virksomheter" (Rodeo, 2017, s. 4), men et område med positivt endringspotensial. Det vises blant annet til den endringen Tøyen har gått gjennom "fra å være et levekårsutsatt område, oppfattet som trangt og mørkt, til å bli den mest vitale og spennende bydelen i Oslo, [inkludert] en oppblomstring av handels- og serveringskonsepter, festivaler og andre arrangementer" (ibid., s. 5). Det sies så at det som skjer på Tøyen er i ferd med å spre seg nedover mot Grønland. For å forbedre betingelsene for en ønsket utvikling, ønsker Skanska og deres arkitekter seg blant annet en ny bro over Akerselva ved Elgsletta (intervju, 8. mars, 2017, se Ander, 2017). Dette vil knytte Grønland og Lakkegata spesielt tettere på Grünerløkka. Et viktig mål for Skanska, er at dette området, og da spesielt eiendommen Lakkegata 3, ikke lenger skal oppleves som utrygt, siden utrygghet "er det viktigste ankepunktet for at mulige leietakere ikke ønsker å etablere seg i området" (ibid., s. 7). For å gjøre byrommet her mer innbydende, bør

Lakkegata 3 sees som del av et større tiltaksområde, som strekker seg fra Bussterminalen til Elgsletta. Gjennom en rekke mindre tiltak [som fjerning av gateparkering, lyssetting og malte flater] som sammen fører til større gjennomstrømning og mer sosial kontroll vil man kunne forbedre et av Oslos største problemområder til en attraksjon og en destinasjon for hele byen (ibid., s. 8).

Om man lykkes med dette, vil man kunne få inn relevante leietakere, som serveringstilbud og kontorarbeidsplasser, i Lakkegata 3. Dette vil være bra for eiendomsbesittere som Skanska og Entra, samt selskapets eiere. Hva slags andre positive og eventuelt negative ringvirkninger lokale prosjekter (under

²⁶ Se også: <http://www.estatenyheter.no/2016/10/12/blir-leilighetshotell/>

planlegging og igangsatte) som Sundtkvartalet, Lakkegata 3, Landbrukskvartalet, Galleri Oslo, og Thons mange planer, samt prosjekter som Torgata, Fjordbyen og Tøyen torg vil ha på Grønland og befolkningen der, er høyst usikkert. I dag og fremover er det fortsatt et område med mye "mangfold" for ikke å snakke om sosial nød (se også Simenstad, 2017). Mye tyder likevel på at allerede pågående gentrifiseringsprosesser i området vil tilta i styrke.

Når det er sagt, møtes denne "oppgraderingen" også av motstand, fra det som kanskje kan oppfattes som en mindre "mektig" posisjon enn det særlig de store eiendomsselskapene og deres arkitekter og konsulenter befinner seg i: privatpersoner og frivillige organisasjoner som utarbeider eller har taktikker for å stoppe eller i hvert fall endre på strategier som å bygge nye høyhus i eller rett ved Grønland.

Også myndighetene som skal ivareta vern av eldre bygningsmiljøer er skeptiske til de største planene. Som vist i avsnittene over er det mange planer for omfattende endringer på gang i området, og noe er allerede iverksatt. Utviklingen domineres av få men store eiendomsbesittere som tenker store prosjekter. Men hva skjer med Grønlands genuine «strøksidentitet» når eller hvis planene for området realiseres? I følge Byantikvaren handler Grønlands identitet om mangfold og heterogenitet ikke bare i befolkningen, men også i det fysiske miljøet, og det er det som skiller Grønland fra de andre områdene i indre by (Intervju med Byantikvaren 11.05.17). Rundt i området er det mange små bygninger, og hovedgaten Grønland og Grønlandsleiret signaliserer betydningen av området både som tidligere forstad og det som stedet er i dag. Hun mener at med altfor store høyder i nye bygg vil strøksidentiteten ødelegges, noe som ikke samsvarer med god byutvikling. I tillegg er det viktig å beholde en blanding av ulike bygningstyper. Når det gjelder f.eks. det planlagte Landbrukskvartalet vet hun at det vil bli en tung kamp om byggehøyde, der verneinteresser og strøkstilpasning vil kjempe mot utbyggers ønske om maksimal utnyttelse av tomten. Vi hører også en bekymring for hvordan byutviklingen skal foregå i fremtiden. Det har skjedd en endring i «maktbalansen» når det gjelder utbygging i indre by ved at de store aktørene har fått mer innflytelse på byutviklingen de senere årene. Tidligere var det flere (små) gårdeiere i et område, og som gjorde at det var vanskeligere å gjennomføre større prosjekter (f.eks. byfornyelsen) initiert fra det offentlige. Nå er det ofte store eiendomsaktører, som f.eks. Thon, som gjennom sin posisjon med mange eiendommer har mer «makt». De har da muligheten til å se utviklingen i sammenheng i et område, og kan forsere eller utsette prosesser ett sted dersom de ikke får gjennomført det de ønsker et annet sted.

Vårt Grønland

På Grønland og i nærområdet er det som nevnt over planlagt flere store utbyggingsprosjekter. Selv om det er vanskelig å vite om og i hvilken grad disse vil ha innvirkning på hverdagslivet til Grønland og de som i dag bor i området, er det mange beboere og andre som ikke ønsker de foreslåtte eller planlagte prosjektene. Disse lokale stemmene og deres syn på mulig gentrifisering og endring av området, utgjør slik en motvekt til eiendomsaktørenes vurderinger og visjoner presentert over. En beboer sendte dette innspillet til stedsanalysen i en epost:

Er veldig glad i Grønland, men en ting som ikke er så bra og særlig for oss med barn er de store mengdene fuglebæsj og mennesketiss som alltid er i området rundt Vaterlandbrua og sjelden eller aldri blir fjernet. Det gjør det utrygt for barn å oppholde/leke der og ødelegger miljøet generelt. Dette har vært et stort problem i årevis, og har gått upåaktet hen over lang tid av både kommune, Grønland Beboerforening og sameiene i Grønlands Torg. Nå vil det være på tide å gjøre noe med det. Det snakkes hele

tiden om dopselgerne i samme området, men sant å si bryr det oss lite i forhold til å måtte vaske i avføring og stank.

Ellers håper jeg Grønland ikke blir sterilisert av reguleringer, regler og for mange 'gode intensjoner'. Vi ble alle glade i den livlige røra og herlige kaoset som er Grønland, og 'gentrifisering' vil ødelegge det, et kjent fenomen i byer over hele Europa. Hold henda unna og la ting være mest mulig i fred. Leve og la leve.

(Innspill fra beboer i Smalgangen, 5. mai, 2017)

Som sitatet over illustrerer, er det mange som ønsker mer vedlikehold og bedre renhold av uterommene, men som ellers vil la området forbli som det er. Vi var invitert til å delta på årsmøtet til Grønland beboerforening på Asylet den 3. mai, 2017. I tillegg til et ordinært møte, var det opplyst til medlemmene at forskerne bak stedsanalysen kom til å være der, slik at interesserte beboere kunne komme med innspill til vårt arbeid. Her fikk vi blant annet høre om behov for fritidsklubber, tiltak mot forsøpling, møteplasser "for vanlige folk" og "uten sprøytespisser", samt generelle gentrifiseringsbekymringer: "Jeg er mot gentrifisering. Det må gå an å bo her som vanlige folk. Jeg kjøpte [en leilighet på] 93 kvadratmeter for 2,9 millioner for ikke mange år siden – nå gikk naboleiligheten på 73 kvadrat for 5,9 millioner. Hvor skal stoffmisbrukerne være?" Andre igjen, sa at de var mot at "alle behandlingssituasjonene [for rusmisbrukere] er på Østkanten. Jeg er lei av folk som bæsjer utenfor inngangsdøren vår". Videre var det flere av de fremmøtte som viste til at det var "planer om 14 til 30 etasjer" i området og som ønsket å bremse eller stoppe denne planlagte høyhusutbyggingen. En av beboerne forklarte at "foreningen har sloss mot det i flere år. Barcode stenger kulda inne på Grønland, og [vi] ligger i skyggen" (feltnotater, 03.05.17).

En annen motstemme i høyhusdebatten er sammenslutningen Oslo Elveforum. Dette forumet jobber generelt "for å verne og rehabilitere Oslovassdragene" og er dermed ikke utelukkende en Grønland- eller Gamle Oslo-basert organisasjon.²⁷ Oslo Elveforum har engasjert seg i planene for utbygging av Lilletorget, et område lokalisert rett ved Vaterlandsparken. I et brev som Oslo Elveforum forfattet sammen med organisasjonen Miljøforeningen Akerselvas Venner kommer de to organisasjonene med sine motforestillinger til utbyggingsplanene. I brevet, datert 23. februar, 2017, og med overskriften "Innspill til oppstart av planarbeid og forslag til planprogram for Lilletorget 1 mfl", motsetter de seg det de hevder er Plan- og bygningssetatens (PBE) forslag om at den nye bebyggelsen på Lilletorget kan fungere som en port eller "en markør for Akerselva miljøpark".²⁸ Da det allerede eksisterer en slik port ("Vaterlandsparken og dykkerskulpturen" og "en bygningsmessig markering" med Oslo Plaza, mener de at "en ytterligere markering av dagens port til miljøparken, i form av et høyhus på Lilletorget 1 ca. 100 [meter] fra Akerselva, er verken nødvendig eller ønskelig ...".

Uten å gå inn på argumentasjonen, motsetter de to organisasjonene seg Entrass forslag om å rive dagens bygg på ni etasjer og så bygge et 107 meter høyt bygg på eiendommen (med 27 etasjer).²⁹ Om Akerselvas Venner og Oslo Elveforum kommer til å få gjennomslag for sine innspill, er usikkert, men

²⁷ Se: http://www.osloelveforum.no/htdocs/joomla15/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=41

²⁸ Se f.eks. <http://www.akerselvasvenner.no/akerselva-miljopark2/>

²⁹ Se f.eks. <http://www.civitas.no/assets/lilletorget1-forslag-til-planprogram11-01-17.pdf>

også Byantikvaren motsetter seg Entras forslag.³⁰ Her er det også relevant at vi fikk tilsendt dette brevet fra en representant for et sameie på Grønland som i sin korrespondanse med andre beboerorganisasjoner på Grønland uttrykte bekymring for at "høyhusplanene på Lilletorget" kunne ha påvirkning på områdene rundt, inkludert deres bomiljøer på Grønland (e-post datert 26. februar, 2017). Enkeltpersoner, organisasjoner samt visse kommunale instanser (som Byantikvaren) motsetter seg slik gentrifisering og/eller forsøker aktivt å hindre realiseringen av omfattende fysiske endringer i Grønlandsområdet.

Når vi i den internett-baserte spørreundersøkelsen spurte beboere og besøkende om det "er noe ved Grønland som er spesielt bra og som er viktig å ta vare på?", så varierte svarene, men det var likevel noen fellesstrekk. For det første var det få som ikke ønsket å *bevare* noe (men det var og noen få som kort svarte "nei" på spørsmålet). Det var med andre ord visse strøkskvaliteter de aller fleste ville beholde. For det andre var det mange av respondentene som trakk frem ting som kan knyttes til den sammensatte befolkningsgruppen eller i hvert fall et variert næringsliv som særskilt "verneverdig". Med andre ord var det få, om noen, som mente en radikal strøksforandring eller omfattende gentrifisering var ønskelig. Noe av det som ble trukket frem som viktig å ta vare på var:

- Moskeene (andre: ikke flere moskeer)
- Sportsklubben Sterling
- Oslo Mekaniske Verksted/Teaterplassen
- Smalgangen
- Asylet
- Palmyra
- Punjab Tandoori
- Alle spisestedene
- Nisjebutikkene/de uavhengige butikkene (ofte drevet av familier)
- Grønnsaksbutikkene
- Fravær av gentrifisering
- Den urbane følelsen/liv og røre i uterommene
- Det sosiale mangfoldet/det multikulturelle miljøet [men det var også flere som samtidig mente Grønland var preget av et skille mellom ulike etniske grupper]
- Samholdet – muligheten til å være deg selv/kle deg som du vil/at folk smiler til hverandre
- Kollektivtransport-tilbudet
- De få lekeplassene
- Grøntområdene
- Botanisk hage
- Akerselva
- Botsparken
- Arkitekturen/de gamle (og relativt lave) bygningene, luftige gater, solforholdene, siktlinjer og trærne

³⁰ Se f.eks. <http://www.estatenyheter.no/2017/05/24/saerdeles-konfliktfylt-entra-forslag/> Med seg på laget har Entra Eiendom en rekke profilerte aktører fra arkitekturprofesjonen: <https://www.arkitektnytt.no/nyheter/miljovennlig-kjempe-pa-lilletorget-i-oslo>

Noen advarte også mot "gentrifisering" og andre at det måtte forbli "basic" eller slippe unna de store "kjedene", samt at det ville vært "tragisk om Grønland skal bli som Grünerløkka". En majoritetsnorsk kvinnelig beboer i 30-årene formulerte svaret sitt slik:

Mangfold. Med dyrere husleier blir vi enfold, som på Grünerløkka. Vi vil ha curry, ikke burger. La Grønland vær et sted også for [de] som har dårlig råd. Tøyen ble endret på et blunk. La Grønland vær et nabolag, ikke en servicestripe for tilreisende burgerspisere.

Respondentene som ønsket å bevare bestemte "karaktertrekk" som listet opp over, trakk også frem ting som burde endres da vi spurte om det: "Er det noe på Grønland du savner eller som bør endres?". Noe av det som ble nevnt her var "finere restauranter", "bakeri", "omfattende biltrafikkbegrensninger", "bedre tilrettelegging for syklistene", "bedre belysning", "oppgradering av de eldre bygningene", "oppgradering av Grønlands torg", "bibliotek", "mindre kriminalitet", "gjøre det tryggere for kvinner og barn i det offentlige rom", "mer synlig politi", "mindre segregasjon", "mer grønt i gatene", "offentlige toaletter", "rydde opp" i situasjonen ved Vaterlandsparken og Urtehagen", "bedre aktivitetstilbud for barn og unge", "styrke de lokale skolene", "flere sosiale/kulturarrangementer" og "bedre rengjøring og vedlikehold av uterom". Dette var også mange av de samme tilbakemeldingene vi fikk da vi snakket med folk vi møtte på Grønland i løpet av feltarbeidet.

Under vårt "åpne kontor" ble vi blant annet oppsøkt av en kvinnelig beboer (middelklasse). Det som særlig opptok henne, var at også de som "bor på Grønland har rett til å ha det rent". Hun ville ikke flytte fra Grønland blant annet fordi hun hadde en veldig fin leilighet, men syntes uterommene på Grønland hadde et slumpreg og lurte på hvorfor ikke sentrumsgatene kunne vaskes like ofte som i andre europeiske byer. All forsøplingen medførte at hun ikke ønsket å invitere sine venner og kontakter fra andre land på besøk. Hun ble rett og slett flau over tilstanden, men om man løftet blikket opp fra bakken, så kunne man se flotte bygninger. Disse lave byggene ønsket hun å bevare. Hun forklarte videre at hun ofte fikk spørsmål fra kollegaer og venner om hvorfor de valgte å bo på Grønland, men at de selv ikke hadde hatt noen problemer. Sønnen hadde de sendte på privatskoler og han var nå en anerkjent kunstner: "Man trenger ikke bo i en stor villa for å oppdra en flott sønn!"

Noen av respondentene var også positive til det som kan kategoriseres som "gentrifisering", og trakk frem at det var bra med "den pågående utviklingen med åpning av spennende utesteder" (som noen mente kunne bidra til økt trygghet), samtidig som man ville bevare "det flerkulturelle miljøet". Et mindretall var også for at utviklingen og markedskreftene måtte kunne gå sin gang; "Grønland er et shabby område som trenger fornyelse". Andre igjen advarte ikke nødvendigvis mot gentrifisering eller eventuelle konsekvenser av gentrifisering, men andre endringer: "Rudolf Nilsens plass må ikke gjøres om til en idrettsplass, bevar statuen og tilrettelegg for jenter". Eller da politisk engasjert beboer kom innom vårt åpne kontor for å fortelle om det han mente var en bekymringsfull utvikling: Når nye prosjekter etableres i bydelen, så er ofte byrommene eid eller kontrollert av private interesser som blant annet ikke tillater utdeling av løpesedler for politiske partier på "deres eiendom".

Det var ikke bare bevaringsønsker og motstemmer, flere ønsket også selv å bidra til endring, men da andre former for endring enn det eiendomsaktørene representerte. Et eksempel her, er de engasjerte personene i Akerselva trebåtforening med "en kjernegruppe på fire personer", men "mange andre som er knyttet til" foreningen. De arrangerte og planla en rekke arrangementer fremover. Blant annet

hadde de arrangert et barkebåtverksted for barn. Videre hadde de fått etablert en "sosial båthavn" like ved Riverside. Denne skulle ikke være privat, men et kollektivt prosjekt, der "folk bare kan hoppe ombord". De hadde også ønsker om en roklubb for jenter. Trebåtforeningen samarbeidet dessuten med Miljøforeningen Akerselvas venner og håpet å få åpnet de nedre delene av Akerselva, noe som blant annet ville innebære å fjerne Galleri Oslo (feltnotater, 9. mai, 2017).

Også barn hadde en rekke preferanser for hva de ønsket for Grønland. Et av innspillene vi fikk tilsendt på e-post, var en "ønskeliste" utarbeidet av barn bosatt i Sameiet Grønlandshagen ved Smalgangen. På denne listen er flere av tingene felles med det barna på både Vahl barneskole og ungdommene på Hersleb videregående fortalte oss da vi gjorde feltarbeid der: Utetrampoline, bordtennis, badminton, svømmebasseng, tegnesaker for jenter, dumpe og musikk i uterom. I tillegg var det ønsker om opprydning av utearealene. For de eldre barna, var det i tillegg viktig med gratis toaletter og steder der man kunne kjøpe rimelig mat. Felles for de fleste av ønskene, er at barn og unge ønsker noe som de kan leke med eller som aktivisere dem.

Avsluttende refleksjoner

Grønland er et byrom og et bysamfunn i endring. En del av endringene er ønsket av noen, mens andre motsetter seg de de samme tendensene. Noen ønsker en mild gentrifisering, andre en sterkere variant, mens mange frykter den. Mange ønsker at mye bevares slik det er i dag. Men samtidig er ønsket om bedre tilbud for barn og unge og bedre vedlikehold av uteområder unisont. De som eier boligen sin, ser ikke for seg en uønsket "utstøtning", men flere nevner likevel at de frykter uønskede strøksendringer som at de selvstendige butikkene blir erstattet av kjeder eller at barene serverer dyrere øl. Eller at det rett og slett blir et sted mer for alkoholkonsum. Det er heller ikke utenkelig at noen kan oppleve at for eksempel kriminaliteten blir for utfordrende og at de dermed føler at de må flytte. Vi snakket blant annet med småbarnsforeldre som så på Grønland med andre øyne etter at de fikk barn og da kom tanken om å flytte bort opp for noen. Medvirkende da var utryggheten man kunne føle på ute på Grønland, selv om andre faktorer også påvirket beslutningene (som boligstørrelsen skolesituasjonen med mer). Mer sannsynlig enn direkte utstøtning av i hvert fall boligeiere, er det som også Ander (2017) poengterer; at store markedsaktører vil "løfte" området på sin måte og dermed kan kanskje leieprisene både for nåværende næringsdrivende og leieboere bli såpass høye at mange må legge ned eller flytte. I hvilken grad de mange planlagte prosjektene i og ved Grønland blir realisert, er likevel vanskelig å si noe sikkert om. I skrivende stund (september 2017) debatteres det blant annet hvordan eventuelle nye befolkningsframskrivninger for Oslo kan reduserer behovet for en like stor boligbygging som en så for seg for bare noen måneder siden. Videre er det flere aktører eller spillere som har innflytelse i spillet eller "kampen" om byutviklingen også på Grønland. Vi har over vektlagt planene til store næringsaktører og ønskene til beboerne, men også offentlige etater samt politikere er viktige nøkkelspillere. I et intervju med Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune, ble det fra etatens side slått fast at her var det flere usikkerhetsmomenter – eller at utfallet av "kampen" (spillet) ikke var gitt. Vi kan kalle dette "sektorovergripende usikkerhet" - det vil si at ingen av aktørene eller de ulike "lagene" foreløpig vet hva resultatet blir og der det samtidig kan være relativt sterke interessekonflikter eller målsetninger:

I det aktuelle kvartalet så er det mye som er bevaringsverdig, som vi ønsker at de [eiendomsutvikleren] på en eller annen måte må implementere og ikke bare rive, og heller ikke bygge inn som noen av

forslagene har vist til så langt. Der mottok vi et prosjekt som var ganske hardt utnyttet, der er vi foreløpig bare i en planprogramfase, så vi har ikke fått inn planforslaget enda. Så har vi Lilletorget, det er [jo en annen aktørs] prosjekt, det ligger rett til Vaterlandsparken. Det er også et relativt stort prosjekt i areal og i høyder, det begynner jo å gå opp mot både Plaza og Postbygget og så videre (...) Så har vi Landbrukskvartalet, det er også nesten hele kvartalet. Det er også en planprogram-prosess, det er i og for seg Lilletorget også. På disse to siste er ikke planprogrammet fastsatt enda, så det er relativt tidlig i utredningsarbeidet, men i Landbrukskvartalet så er det også mye bevaringsverdig bebyggelse, det har vært en stor arkitektkonkurranse, det er nok også litt hardt utnyttet, strider med kommuneplanen, alle disse prosjektene. Vi [i Plan- og bygg] ønsker å få til boliger, i alle disse tre, litt ulik andel, men vi mener jo at boligene i disse områdene kan være med på både å skape byliv, kanskje lage en bedre kontinuitet eller stabilitet i området, forutsatt at man kanskje klarer å lage litt ulike boformer og ulike leilighetsstørrelser og så videre (...) Når det kommer til hva bystyret vil velge av [våre eller utbyggernes forslag], så er det usikkert (...) Vi har [også noen] enkeltkvartaler som har spesiell virksomhet i dag som kan være mye verksteder, litt sånn dårlig bygningsmasse som gjør at leieprisen er lav og hvor det er enkelte som faktisk klarer å overleve og som skaper et kjempemiljø, som er utrolig viktig for et lite område, og så skal det reguleres og oppgraderes og vips så er de ute og så har du et område som er helt likt alt det andre. Så hvordan skal man klare å holde på det, hvordan skal man klare å holde på det genuine? [En eventuell løsning på det tilhører] en helt annen sektor igjen. (intervju med Plan- og bygningsetaten, 1. juni, 2017).

Også når det kommer til utviklingen eller endringsønsker for byrommene, har vi sett at det er både slik "sektorovergripende usikkerhet" og ikke minst interne "styringsutfordringer" (Askim m. fl. 2017). Det kan for eksempel dreie seg om at ulike kommunale etater eller aktører har ulike mål eller strategier for samme byrom, og der dette gjør det vanskelig å samle seg om et felles tiltak. Vi vil ikke forfølge dette byutviklingssporet videre her (se Ander 2017 for en grundigere diskusjon), men nå heller se hvordan Grønlands mange rom brukes og oppfattes av beboere og andre.

8. Offentlige og halvoffentlige ute- og innerom

Vi trenger lokaler til frivillige organisasjoner. Lokaler som er gratis eller veldig rimelig å leie. Jeg ønsker særlig lokaler som små frivillige organisasjoner kan bruke. De små frivillige organisasjonene er kjempeviktige! [Dette inkluderer] innvandrerforeninger. De må møtes, og de må ha gratis møtelokaler for å overleve. Dette stedet her [Grønland flerkulturelle seniorsenteret] er bra, men det inviterer ikke [folk] inn. Det markedsføres ikke. Man må kjenne til det for å komme inn. [I dag er det dessuten noen få etniske grupper som dominerer, og det er hovedvekt av menn] Og det er ikke for unge folk.

Og så må de offentlige rom eller byrommene [her] se bedre ut. De må vedlikeholdes. [Kommunen] må male benker, sette opp stativene som raseses. Brostein som løsner ligger strødd, og så lapper de over med asfalt? [Det går ikke an!] Offentlige rom må se ut som reklame for bydelen. Men det er alltid fokus på det nye, ikke på å vedlikeholde det gamle. Det er ikke vedlikeholdt. Og søppelkassene her i området er ikke de fineste. De må være hentet på et lugubert sted. På Karl Johan er det jo riksvåpen på søppelkassene. Området her prioriteres ikke.

(Samtale med mannlig Grønlands-beboer, 8. mai, 2017)

I dette kapitlet presenterer vi en oversikt over gater og plasser på Grønland. Dette er et delsvår på bydelens ønske om å få kunnskap om "hvilke nærmiljøkvaliteter/nærmiljøtilbud [som] er tilgjengelige for befolkningen i dag". Beskrivelsen av det fysiske nærmiljøet gir også en kontekst for kapitlets diskusjon av møteplasser. Mangel på nok eller gode "møteplasser" har vært trukket frem som et av de store problemene eller "utfordringene" ved Grønland som lokalsamfunn. Generelt for de indre delene av Oslo – det vil si de mest sentrumsnære bydelene/delbydelene – er at folk bor trangere enn man gjør i de ytre områdene. Ser man på statistikken for trangboddhet, så scorer også en rekke husholdninger i bydelen Frogner dårlig. Det som skiller bydeler som Gamle Oslo (med Grønland) og Frogner, er at førstnevnte også scorer dårlig på en rekke andre levekårsindikatorer, som for eksempel barnefattigdom. I tillegg setter det synlige rusmisbruksmiljøet rundt Vaterland sitt synlige preg på området. Aktiviteten og aktørene tilknyttet dette området eller miljøet er med på å bidra til at en rekke Grønlands-beboere ser på noen av de mest sentrale uterommene som relativt utrygge å oppholde seg i (se også kapittel 8). Flere sentrale aktører så vel som beboere etterlyser derfor bedre "møteplasser" eller offentlige arenaer som parker, lekeplasser fritidsklubber og serveringssteder (f.eks. en mathall under broen over Olafiagangen) på Grønland. Et av ønskene fra Bydel Gamle Oslo til stedsanalysen, var at dette arbeidet skulle bidra med mer kunnskap om befolkningens bruk av møteplasser samt en diskusjon av eventuelle mangler på nettopp møteplasser. I dette kapitlet ser vi altså på det fysiske nærmiljøet og hvordan folk tar ulike arenaer i bruk.

Før vi går i dybden, vil vi bemerke at Grønland har en rekke offentlige og halvoffentlige arenaer. Blant de "offentlige" regnes her parker, fortau, torg, plasser og tilbud drevet av ikke-kommersielle aktører og som er gratis. Siden en fritidsklubb i praksis "ekskluderer" de som ikke er ungdommer, eller et seniorsenter for alle praktiske formål ikke er til for yngre beboere, er dette blant arenaene som nok kan klassifiseres som "semi-offentlige", men der det samtidig er gode grunner til å se på dette som "offentlige" tilbud eller arenaer. Butikker, cafeer, barer og restauranter, regner vi her som "semi-offentlige" da de i prinsippet er åpne for alle som kan betale/tilfredsstillers aldersgrensen, men samtidig

har relativt strenge restriksjoner på hva slags aktivitet som er "tillatt" og et hovedmotiv bak driften er profitt. Blant mer private eller ikke-offentlige arenaer, regner vi her foreninger, klubber og lokaler som har en relativt "snever" målgruppe, det være seg "etnisk-baserte" foreninger, religiøse forsamlingshus eller gårdsrom/uterom/"stuer" som kun er tilgjengelig for beboere og deres gjester. Boligarealer er unntatt fra denne diskusjonen.

Rom for biler, folk, boliger og servicetilbud

Beskrivelsene og analysene av det fysiske nærmiljøet på Grønland er preget både av hva vi selv observerte og registrerte da vi beveget oss rundt, men også av hva folk fortalte oss. Det er særlig sistnevnte som er bakgrunn for at vi vier Olafiagang-området relativt mye plass i dette kapitlet. Mange av våre informanter trakk frem området fra Brugata, ned gaten Grønland og inn mot Vaterlandsparken og Olafiagangen (mot Smalgangen) som et særdeles utfordrende byrom. Før vi ser særskilt på dette større området, vil vi si noe mer generelt om Grønlands byrom, samt kort ta for oss stedets ulike gater, plasser og parker (figur 8.1).

Figur 8-1 Som det fremkommer av illustrasjonen har vi også nummerert gatene, plassene og torgene, for en oversikt.

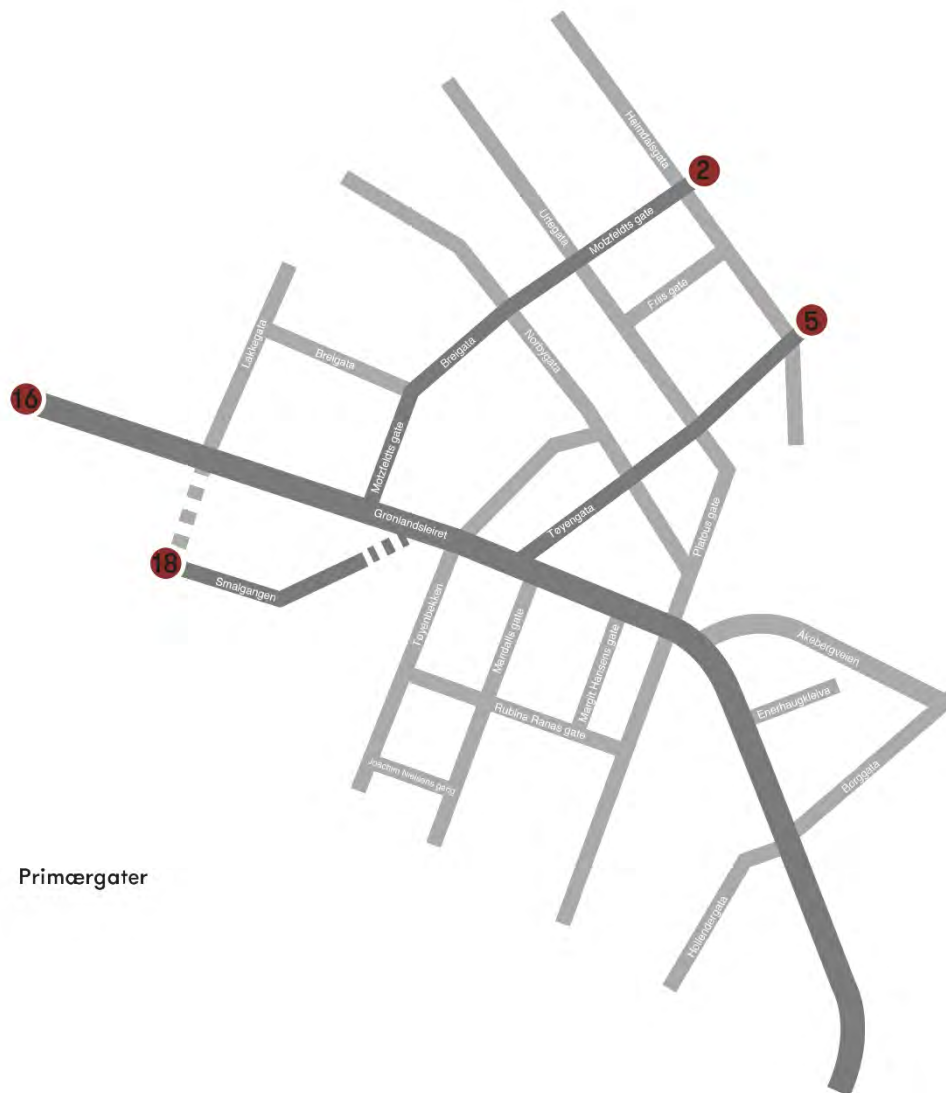
Videre preger byggenes innhold hva slags karakter uterommene får. Noen gater er dominert av boliger, og uterommene her fremstår dermed ofte som mer "stille" sosiale soner, mens gater med mange butikker og serveringssteder har en mer "pulserende" rytme (se figur 1.1 i kapittel der vi har kartlagt boliger, næringsvirksomhet, osv).

I det følgende har vi inndelt de fysiske rommene i ulike kategorier (se illustrasjonene under). Vi har blant annet inndelt gatene og veiene på Grønland i primær- og sekundærgater.

Primærgatene, merket i rødt, har vi karakterisert som gater som har en tydelig bymessig karakter, med butikker og servicetilbud på gateplan. Sekundærgater har en blandet bruk. Boliggatene har i hovedsak ikke næring eller utadrettet virksomhet på bakkeplan, kun bolig. Innenfor området ligger en stor variasjon i tilbudet i gatene, og kjenner overganger mellom rene boliggater og primærgatene.

Basert på våre egne befaringer og feltarbeid, vil vi nå kort beskrive de ulike gatene og plassene på Grønland.

Primærgatene

Grønland/Grønlandsleiret(16)

Strøksgaten Grønland går fra Akerselva/Brugata i vest til Tøyenbekken i øst. Her endrer gateløpet navn til Grønlandsleiret og fortsetter videre sør-øst til Schweigaards gate. Grønlandsleiret og strøksgata Grønland fungerer som hovedåren fra øst til vest gjennom Grønland. Gateløpet består i fortau på begge sider av veien, samt sykkelfelt i begge retninger, ladestasjon for el-bil/parkering og bussholdeplasser. Det er også bysykler på flere steder langs strekningen. Bygningsmassen varierer i høyde, fra 2-7 etasjer, og gateløpet er preget av handel og kommunikasjon. I samarbeid med forskningsprosjektet "Invisible Infrastructures" har vi foretatt en omfattende kartlegging av hvilke utadrettede tilbud som finnes på bakkeplan her. Dette arbeidet vil gjøre det mulig for befolkningen selv å vurdere om Grønlands hovedgate vil skifte karakter, ved å sammenligne tilbudene sommeren 2017 med hva som eventuelt tilbys beboere og besøkende i fremtiden. Er det blitt flere "middelklassetilbud"? Har området bevart sin "multikulturelle" atmosfære? Er det blitt flere barer og færre butikker?

Oversikten ligger på hjemmesiden til prosjektet: <http://www.invisibleinfrastructures.com>

Tøyengata (5)

Tøyengata går fra Grønlandsleiret i sør til Munch-museet i nord. Tøyengata er en viktig gate for handel på Grønland og Tøyen. Her er det hovedsakelig næring i første etasje – som frisørsalonger, halal-kjøttthall, klesbutikker, godteributikk (pakistansk), restauranter og dagligvareforretninger. Bygningsmassen er variert, og oppført fra og med 1820. Trebygningene i 2 etasjer (Tøyengata 2, 10, 12 og 14) er vernet etter Plan- og bygningsloven. Bygningene langs gaten varierer mellom 2 og 5 etasjer.

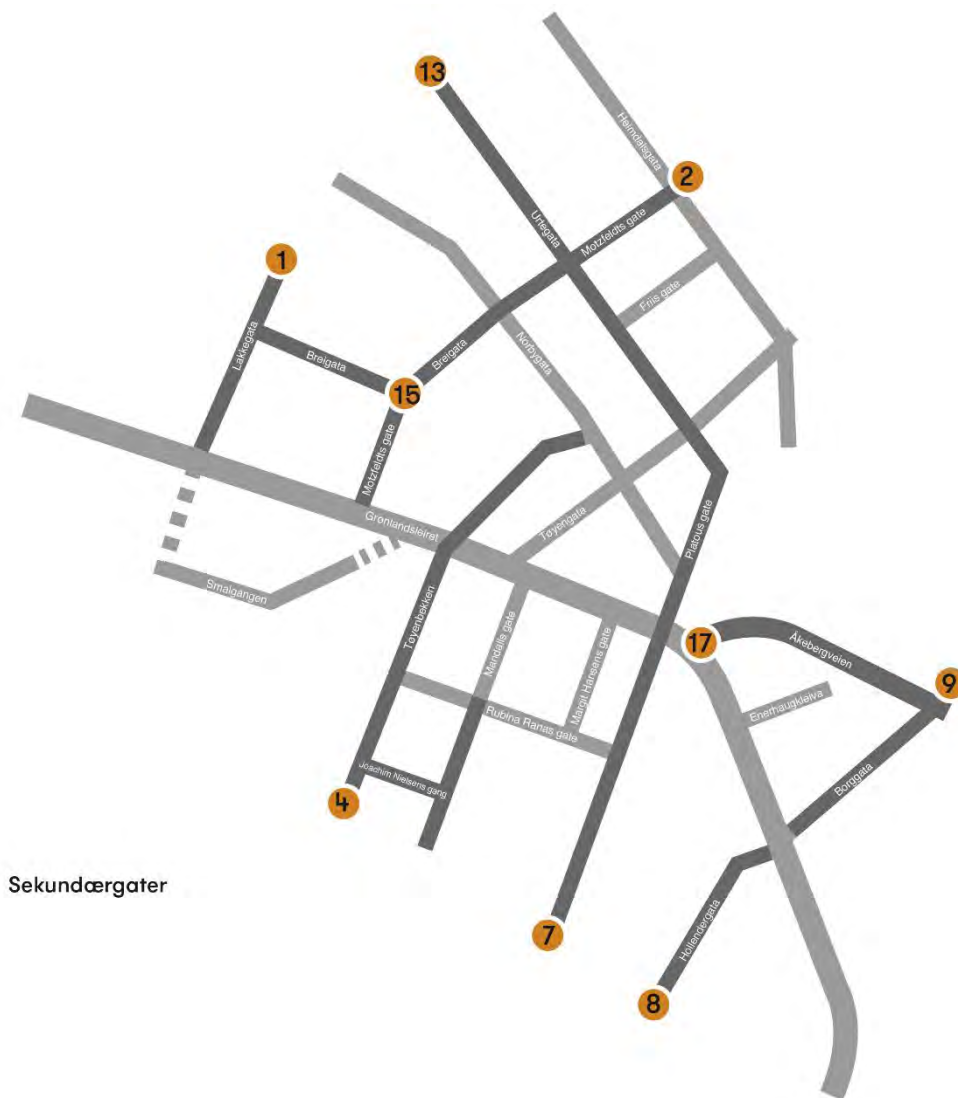
Smalgangen (18)

Smalgangen går fra Olafiagangen i vest til Grønlands Torg/Grønland strøksgate i nordøst. Gågaten er skjermet for vind, men den smale øst-vestorienterte gaten har dårlige solforhold. Kunstig belysning finnes i form av lave gatelykter fra Grønlands Torg til Olafiagangen, og enkelte trær har lysslynger i trekronene. I Smalgangen er det mange sitteplasser, både tilknyttet serveringssteder og det "offentlige". I tillegg danner oppbygde blomsterbed flere uformelle sitteplasser. Førsteetasjene er preget av handel og servering. Fra andre etasje finnes boliger med balkonger. Smalgangen oppleves som godt vedlikeholdt og helhetlig med tanke på materialer, bruk og møbler. Området er videoovervåket.

Motzfeldts gate (2)

Motzfeldts gate går fra strøksgaten Grønland/Smalgangen i sør til Jens Bjelkes gate (uten bilforbindelse) i nord. Mellom Breigata og Norbygata heter gateløpet Breigata. Fra og med dette strekket er det sykkelvei på fortauet på venstre side av veien mot Jens Bjelkes gate, som knytter seg på gang-/sykkelnett mot Carl Berner. Fortauet er bygget opp av asfalt, betongheller og brostein langs hele gateløpet, og fra Breigata og nordover er det trær mellom fortau og bilvei. Nedre del av Motzfeldts gate er preget av handel og servicetilbud som gradvis avtar mot nord. Bygningene langs gaten varierer mellom 1 og 7 etasjer.

Utvalgte attraksjoner/institusjoner: Grønland flerkulturelle seniorsenter, Breigata 9, inngang fra Motzfeldsgate.

Sekundærgater

Sekundærgatene

Urtegata (13)

Urtegata går fra Nylandsveien i vest til Platous gate i øst. 50 meter inn fra Nylandsveien er Urtegata sperret for gjennomkjøring. Mellom Motzfelts gate og Friis' gate er strekket regulert som friområde/park i tilknytning til Urtehagen, og dermed også stengt for gjennomkjøring. Næring i Urtegata er konsentrert rundt gatehjørnene. Gaten er ikke beplantet med unntak av strekket gjennom Urtehagen. Utvalgte attraksjoner/institusjoner: Urtegata 16 - Frelsesarmeen rusomsorg region øst.

Breigata (15)

Breigata går fra Lakkegata i vest mot Motzfelts gate i øst, før den knekker 90 grader mot nord og følger kvartalet opp til Norbygata. De to ulike sidene har ulik karakter. Fra Lakkegata til Motzfelts gate fremstår Breigata som en boliggate med gateparkering og med enkelte tilbud (Frelsesarmeen og butikker) på nordsiden av veien. Fra Motzfelts gate i sør til Nordbygata i nord er det enveiskjørt i motsatt retning, bredere fortau med sykkelfelt bygget opp av asfalt, betongheller og brostein (se Motzfelts gate). Denne delen av Breigata er beplantet med trær.

Lakkegata (1)

Lakkegata går fra strøkskata Grønland i sør til Trondheimsveien i nord, men er avbrutt av

Nylandsveien (Riksvei 4). Lakkegata stiger langs muren til Nylandsbrua på den venstre side og kontor-/boligbygninger på høyre side. I øvre del av Lakkegata er det gateparkering på begge sider av gateløpet, før Lakkegata går over til å bli gang-/sykkelvei. Det er lite kunstig belysning i Lakkegata.

Åkebergveien (17)

Åkebergveien går fra Grønlandsleiret i sør/øst til Kjølberggata (Ring 2) i øst. Strekningen innenfor avgrensningen stiger fra Grønlandsleiret med trær og berg på venstre side og gateparkering på høyre. Ingen bebyggelse vender ut mot Åkebergveien innenfor avgrensning. Videre utenfor avgrensningen passerer Åkebergveien baksiden av politistasjonen samt Oslo Fengsel.

Platous gate (7)

Platous gate går fra Schweigaards gate i sør til Urtegata i nord. Platous gate har en variert karakter. Fra Grønlandsleiret mot Schweigaards gate er bebyggelsen opp til 10 etasjer, det er innkjøring til garasjer/parkering på 6 punkter og det finnes enkelte næringslokaler på bakkeplan, men det er lite visuell kontakt mellom ute og inne. Gaten bærer preg av tidligere produksjon i området. Fra Grønlandsleiret mot Urtegata er bebyggelsen lavere (2-4 etasjer) med hovedsakelig boliger i første etasje.

Borggata (9)

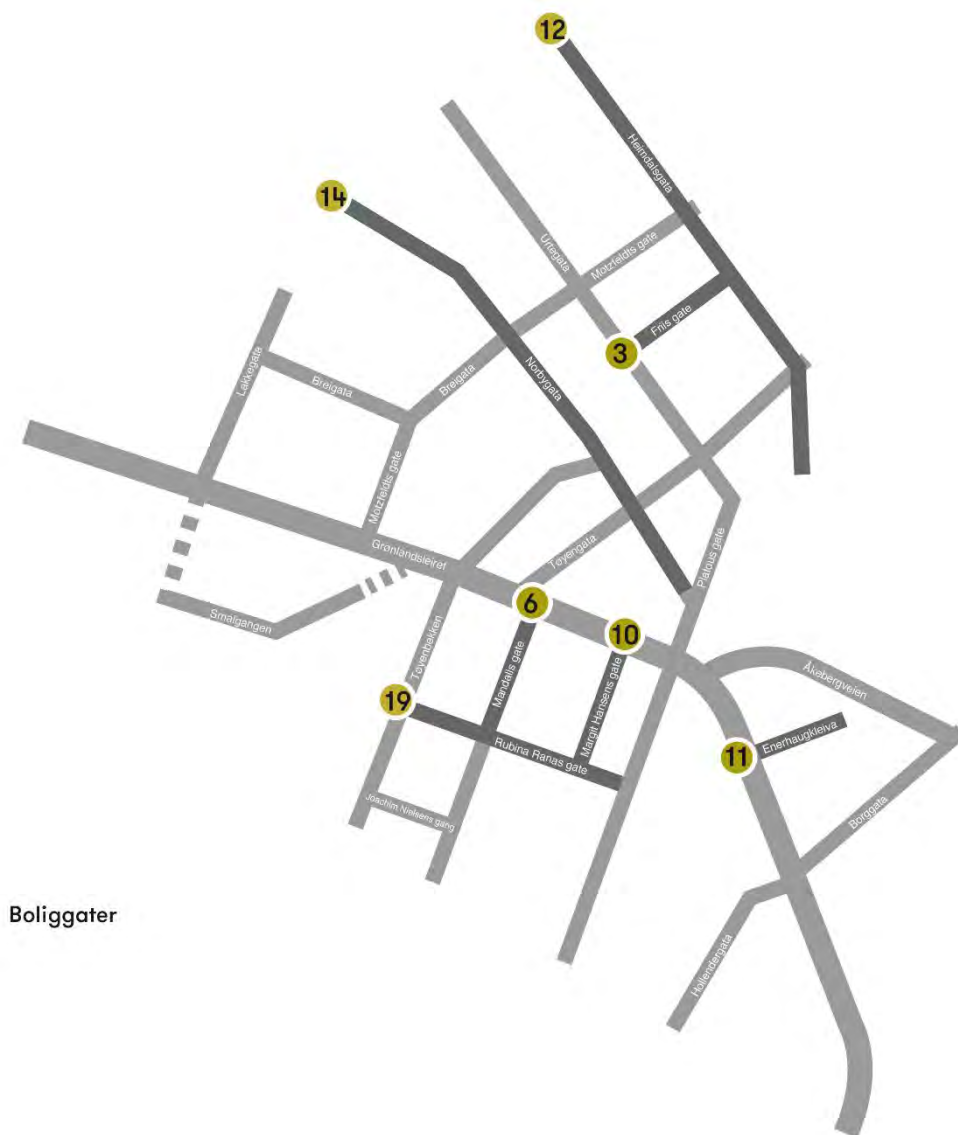
Borggata begynner ved Grønlandsleiret og utgjør en viktig kobling til Tøyen for fotgjengere og syklistene. Gata ender som blindvei (for bilister) ved parkeringsanlegget til Politistasjonen, før den fortsetter fra nordsiden av Åkerbergveien og videre til Tøyen. Borggata passerer frittstående bygninger som blant annet Grønland kirke og Politistasjonen. Langs gateløpet er det gateparkering og innkjøring til kirken. Lite/ingen kunstig belysning.

Hollendergata (8)

Hollendergata går fra Schweigaards gate i sør til Grønlandsleiret i nord, hvor gateløpet fortsetter som Borggata. Hollendergata passerer mellom Hollenderkvartalet (boliger) og Landbrukskvartalet (kontorer) - begge under utvikling.

Tøyenbekken (4)

Tøyenbekken går fra Nordbygata i nord til Schweigaards gate i sør. Tøyenbekken deler strøkgatene Grønland og Grønlandsleiret. Gaten passerer blant annet Interkulturelt museum, Grønland Basar, Grønlands Torg, Islamic Cultural Centre, Dramatikkens Hus og baksiden av Galleri Oslo. Flere av programmene har en innadrettet karakter, og det er liten visuell kontakt mellom ute og inne. Bygningsmassen er fra første halvdel av 1800-tallet til 2015. Antall etasjer på byggene: 1-8

Boliggater

Boliggatene

Heimdalsgata (12)

Heimdalsgata går fra Trondheimsveien i vest til Tøyengata i øst. Heimdalsgata er preget av boliger med noe næring konsentrert ved gatehjørnene på bakkeplan. Gaten passerer Rudolf Nilsens Plass med park, lekeplass, ballbinge, kunstgressbane (skøytebane på vinteren), FRIGO-bod og klubbhuset til Sterling sportsklubb på Vahl skole.

Nordbygata (14)

Nordbygata går fra Nylandsveien vest (riksvei 4) til Platous gate i øst. Nordbygata er preget av boliger med noe næring konsentrert ved gatehjørnene på bakkeplan og rundt baksiden av Grønland Basar. Gaten er enveiskjørt fra Platous gate til Motzfeldts gate.

Rubina Ranas gate (19)

Rubina Ranas gate går fra Tøyenbekken i vest til Platous gate i øst. Mellom Tøyenbekken og Mandalls gate endrer det tradisjonelle gateløpet seg (fortau og bilvei) til gågate. I gågaten er det oppbygde bed med trær – over et underjordisk p-anlegg. Bygningene langs gaten varierer mellom 3 og 8 etasjer.

Friis' gate (3)

Friis' gate går fra Urtegata i sør til Heimdalsgata i nord. For biltrafikk fungerer Friis gate som en fortsettelse av Urtegata. Gaten er regulert som gatetun og er enveiskjørt i retning Heimdalsgata, hvor det er gateparkering på begge sider. I øvre tredjedel av Friis' gate er bilveien smalere og fortauene bredere – og beplantet med trær. I materialitet er Friis' gate en fortsettelse av Urtehagen med betongheller, asfalt og brostein. Bygningene langs gaten varierer mellom 4 og 6 etasjer.

Mandalls gate (6)

Mandalls gate går fra Grønlandsleiret i nord til Schweigaardsgate i sør. For biltrafikk fungerer Mandalls gate som en fortsettelse av Rubina Ranas gate fra vest, men ender som en blindvei ved Grønlandsleiret. Fra Rubina Ranas gate, over Teaterplassen, til Schweigaardsgate er Mandalls gate oppført som *gatetun* med kontorer, barer, restauranter og kantine rundt Teaterplassen. Nordre del av Mandalls gate består i hovedsak av boliger, med noe næring ved Grønlandsleiret.

Enerhaugkleiva(11)

Enerhaugkleiva går fra Grønlandsleiret i sør mot Åkebergveien i nord. Enerhaugkleiva er en blindvei som passerer Grønland kirke, og den gamle brannstasjonen på Grønland. Bebyggelsen er fra 1860-tallet. I Enerhaugkleiva er det gateparkering, samt adkomst til parkeringsplass.

Margit Hansens gate (10)

Margit Hansens gate går fra Grønlandsleiret i nord til Rubina Ranas gate i sør. Gågaten ble anlagt i forbindelse med den store utbyggingen av boliger i kvartalet i 2009. En bom hindrer innkjøring fra Grønlandsleiret, og i sør møter Margit Hansens gate den bilfrie delen av Rubina Ranas gate.

Flere av de beboerne vi snakket med, ønsket et Grønland mindre preget av biltrafikk. Gaten Motzfeldsgate er en mye brukt skolevei for elever som krysser området på vei til Vahl skole. Her må vi trekke frem at spesielt krysset mellom Nordbygata og Motzfeldsgate fremstår uoversiktlig, i tillegg til at det er mye gateparkering som gir dårlig sikt. Figuren under viser oversikten over bilfrie soner på Grønland.

Gårdsrommene

Kartet ovenfor viser gårdsrommene som er i tilknytning til kvartalene på Grønland. Som man kan lese, er det i stor grad snakk om større gårdsrom. Man vil kunne anta at det er bedre forhold for lek og opphold i de større gårdsrommene, men vi har ikke vært inne i alle for å observere. Generelt kan man se litt tendenser til at gårdsrommene så smått blir bygget igjen, med nye rekkehus innenfor kvartalene.

Torg og plasser

Ulike fysiske karakteristikk preger det sosiale livet som utspiller seg i forskjellige byrom. Dette kan illustreres med at områder med mye grønt legger til rette for sommerlig aktivitet som det å sole seg, lekeapparater tiltrekker seg barn, foresatte og barnehager (f.eks. Botsparken, nr. 26 i illustrasjonen under), mens uterom som torg med benker ofte benyttes av voksne og eldre som venter, titter på livet eller møter bekjente (f.eks. Grønlands torg, nr. 21 i illustrasjonen under).

I kartet under ser man at det er få offentlige plasser som ikke er omringet av trafikkerte gater, og at grøntområdene ligger i utkanten av området.

Selv om lekeplasser eller lekeapparater først og fremst er designet for yngre barn eller voksne i følge med småbarn, er det også andre som tar disse plassene i bruk. Vi har blant annet observert at ungdom kan benytte barnehager som henge- eller møtestedet etter stengetid (Andersen, 2014; Hagen m.fl., 2016), mens romfolk sover eller slapper av på husker og benker på lekeplasser. Hva slags aktiviteter et rom eller designelement legger til rette for eller hvem som tar det i bruk, er dermed ikke nødvendigvis gitt på forhånd (jf. Gibson 1986). Vi vil nå ta for oss torgene, parkene og plassene, og vil særlig drøfte Grønlands torg og Olafiagangen i detalj, da dette kanskje er de byrommene i området med størst forbedringspotensiale. Først noen ord om de andre offentlige rommene på Grønland.

Urtehagen (22)

I Urtehagen er det tilrettelagt for lek, ballspill (kun for barn), bordtennis, dyrking i pallekarmer og generelt opphold. Solforholdene er gode, og med benker under trærne i Urtegata er det tilrettelagt også for opphold i skyggen. Plassen har flere soner i to ulike nivåer. De omkringliggende 1. etasjene inneholder et variert program, som: boliger, to småbutikker, et arkitektkontor, en moské i tillegg til

barnehagen som ligger i Urtehagen. Uten gjerder fremstår det som uklart hva som tilhører barnehagen og hva som er offentlig. Barnehagen er nylig blitt oppgradert med nymalt fasade.

Tøyenbekken gatetun (23)

Tøyenbekken gatetun er en liten, halvsirkelformet plass foran inngangspartiet til et borettslag. Plassen kjennetegnes av det sentrale, store treet. Området er belagt med murstein, og inngjerdet av runde granittsøyler med kjetting. For å komme inn på plassen må man enten skritte over kjetting eller gå langs husveggen. Det er ikke tilrettelagt for aktiviteter på plassen. Området fremstår dermed som privat. Gatetunet ligger ved den inaktive baksiden av Grønland Basar, og i de omkringliggende førsteetasjene er det ellers bolig og steder som tilbyr pengeoverføringstjenester.

Helga Helgesens Plass (24)

Helga Helgesens Plass ligger i enden av Åkebergveien, og har Enerhaugen-blokkene som bakteppe. Hele plassen er belagt med brostein, har flere steinblokker for sitting, en vannskulptur med kalligrafisk kunst og flere flotte trær. På dagtid er det gode solforhold og på sommerstid er det uteservering på plassen. På kveldstid er det største treet på plassen opplyst. I de omkringliggende førsteetasjene finnes sentrumstilbud, som kafeer, butikker, steder som tilbyr pengeoverføringstjenester og barbersalong. Det er et bysykkelstativ montert på plassen, men i hovedsak er ikke plassen tilrettelagt for annen aktivitet enn bruk av sitteplasser.

Teaterplassen (25)

Rundt Teaterplassen finnes bymessige programmer som caféer, barer, restauranter, et utleiemeglerfirma og en bedriftskantine. I uterommet er det flere soner for uteservering og "offentlig opphold" på benker i ulik høyde. Av aktiviteter er det tilrettelagt for lek i klatrestativ og vannfontene/drikkefontene. De beplantede områdene fremstår som velholdte i motsetning til trespilene på benkene i granitt. Under befaring forsøker flere biler å krysse plassen. Det forekommer i tillegg ulovlig parkering.

Botsparken (26)

Oslo fengsel og Grønland politistasjon er viktige identitetsmarkører for Botsparken. Terrenget heller mot sør og skaper gode solforhold og en naturlig retning for besøkende som sitter på gresset. Parken inneholder en ny lekeplass, treningsapparater og godt med søppelkasser. Fra Botsparken går det gangvei/sti til Kjølberggata, men det finnes få lyktestolper. På parkens østside ved Grønlandsleiret finnes returpunkt for engangsgriller. Grønlandsleiret er den eneste trafikkerte veien forbi parken.

Akerselva (27)

Området langs Akerselva består i hovedsak av østvendte skråninger med plen og trær, og har gode solforhold. Området skifter karakter fra å ha preg som restareal med parkering ved Vaterland, til parkområde med volleyballbane når man er ved Lakkegata. Den generiske plenen bærer preg av erosjon. Det er asfaltert gangvei langs elven, med sittebenker og dekorativ, kunstig belysning. Det er tilrettelagt for volleyball, jogging, sykling og tur langs Akerselva, sommer som vinter. Parkområdet ved Lakkegata har mye trafikkstøy. Det smale området avgrenses av en firefelts vei og Akerselven. Det er i hovedsak større kontorbygg på motsatt side av Akerselven.

Vaterlandsparken (28)

Vaterlandsparken ligger på vestsiden av Akerselva og Olafiagangen. Det er tilrettelagt for ulike aktiviteter som sjakkspill og slakk line på den asfalterte, sirkulære plassen. Trærne på nordsiden skaper

en buffer mellom parken og Brugata, som er den eneste trafikkerte veien rundt Vaterlandsparken. Solforholdene er gode, men det er mer trekkfullt her enn i Olafiagangen.

Grønlands torg (21)

Grønlands Torg er lokalisert på sørsiden – den mest skyggefulle siden, av Grønlandsleiret. Hovedinngangen til Grønland T-banestasjon bidrar til en jevn flyt av mennesker over torget. På torget finnes bysykler, returpunkt og sittegrupper. Sittegruppene er plassert mellom Grønlandsleiret og indre torg, og skaper hindringer i bevegelsesmønsteret til forbipasserende. Torget lider under dårlig vedlikehold, med løse betongheller og brostein, opphoping av søppel samt slitasje på møbler. Slitasje på dekket har ført til "lapping" med asfalt. Langs Grønlandsleiret er det buss- og taxiholdeplass. Området er videoovervåket. Det er stor gjennomfart på torget, som er et knutepunkt for t-banen (Grønland stasjon, anlagt 1966), og ligger i umiddelbar nærhet til Oslo bussterminal og Oslo Sentralbanestasjon.

Våren 2015 og 2016 har 3. årsstudentene ved kurset Konstruksjonsdesign på Universitetet i Ås (NMBU) jobbet med case-studiene Olafiagangen og Grønlands torg. Tilsammen har i overkant av 40 ulike løsninger for rehabilitering av disse byrommene sett dagens lys. Målet med oppgavene var å gjøre en helhetlig prosjektering av et byrom (se www.mysplot.com for løsningsforslag). Studentene gjorde blant annet bevegelsesstudier som viser en jevn strøm av folk som passerer diagonalt over torget, men relativt få stopper opp for opphold.

Gatene Grønland og Grønlandsleiret var den gamle strandsonen ved Akerselvas østre utløp. Området som ofte omtales som hjertet av Grønland var et gammelt handelstorg da det ble anlagt i 1864, og det ble i mange år kalt "kutørjet" på grunn av kvegsalg og senere Gartnerhallen, Slakterhuset og Kjøttshallen (1911-1974). Det har også vært bussterminal og sirkusplass på torget, før det i 1989 ble rehabilitert med boliger, butikksentre og som et samlingssted med benker og stein-strukturer. Hovedåren nord for torget dominerer i dag både atmosfæren og folks bevegelser. Dagens sittemuligheter er benker som består av granittblokker, tett plassert, med buskfelt mellom flere av dem (Sunde 2017). Disse er plassert så tett at det oppleves vanskelig å sette seg ned uten at man kjenner de som sitter på benken ovenfor. Ut mot gata ligger det en taxisone, som sammen med en trekke av lindetrær og de massive benkene skaper en barriere i det offentlige rommet.

Bilveien tar opp store deler av plassen der det er gode solforhold nesten hele dagen, og skjermer også for de aktive og vernede 17-1800-tallsfasadene på nordsiden av torget, med tradisjonsrike Asyllet (oppført 1740 som kjøpmannsgård, senere brukt som tinghus, barneasyl, sykehus og aldershjem, nå fredet og også brukt som bydelshus) og flere serveringssteder med indisk mat (Sunde 2017). De høye byggene på sørsiden, med fasader fra 1980-tallet, skygger for den delen av torget hvor det er tilrettelagt for opphold.

De fleste studentene jobbet med å skape ulike typer sitteplasser ment å oppmuntre til mer opphold på torget, samt effektiv fremkomst for både mennesker og kjøretøy (Sunde 2017). De ønsket også å løse opp barrierene for å åpne opp byrommet og skape nye tverrgående retninger og bevegelsesmønstre. Her vil en såkalt "shared space"-løsning være aktuell, et utformingsprinsipp for trafikkareal der alle trafikantgrupper ivaretas og integreres. På Grønlands torg vil det for eksempel være å redusere veibredde, pålegge senket fart, samt fjerne fysiske skiller som kantstein, trafikklys og fotgjengerfelt, slik at mennesker og bilder behandles likt i byrommet. De mer radikale løsningene går på å legge om

kjørebanelik slik at det skapes mer oppholdsrom og uteservering på nordsiden av torget (der det er best solforhold), samt legge et annet underlag enn asfalt (slik som er gjort i Torggata) for å skape en mer folkevennlig atmosfære. Andre forslag er å integrere vannelementer (fontene, vannspeil etc.) sammen med vegetasjon, og kombinere med identitetsskapende elementer som spiller på beliggenheten, mangfoldet av brukere og det tradisjonelle handelslivet på torget. Dekket er i dag teglstein, som er dårlig vedlikeholdt.

Torget med den tilhørende Smalgangen huser alt fra mat-, stoff- og klesbutikker, kaffe- og serveringssteder til spesialbutikker og apotek. Det er to parkeringshus ved torget, samt noen parkeringsplasser langs Grønland. Her er det ofte biler som står på tomgang og blokkerer sykkelfeltet. Steplagården fra 1933, med adresse Grønland nr 4, var opprinnelig hotell, men er i dag et forretningsbygg med blant annet redaksjonslokaler til dagsavisen Klassekampen, Al-Ribah Centre, moské og kultursenter for irakiske sjia-muslimer, brillebutikk og kontorlokaler. På begge sider av gata som heter Grønland finner en populære utesteder med åpne bakgårder (som Dattera til Hagen, åpnet i 2000, Gloria Flames), brune puber (Bob's pub), mat- og smykkebutikker, kiosker og en rekke serveringssteder.

Ungdommer fra Sommerverkstedet i regi av bydelen, gjorde i juni 2016 registreringer i området. De dokumenterte steder som var viktige for dem, og flere av punktene sentrerte seg rundt torget og spesielt mat- og serveringssteder (Subway og Max Burger er spesielt populært blant 15-åringene). En av gruppene skriver at de liker Grønlands torg fordi det er sentrum, og mange folk her, "jeg føler meg trygg når det er mange folk". De teller ca. 70 mennesker der midt på dagen (kl. 13.58) og anslår de fleste til å være rundt 40 år (voksne). Fra Barnetråkk-registreringer gjort med 6. Trinn på Vahl skole våren 2015, kommer det fram at en del av barna går gjennom Grønland torg på vei til skolen, og at de karakteriserer skoleveien som skummel, støyete, trafikkert og med mye søppel, mens bakgårdene i området oppleves generelt trygge og brukes til lekning, sykling og ballspill.

Olafiagangen

Det er multikulturelt, mye liv og veldig sentralt. Først var jeg litt redd her, men nå er jeg kjent i området og føler meg trygg.

Ung kvinne i 20-årene (norsk bakgrunn)

Jeg drar hit fordi det er eksotisk og fordi jeg kan kjøpe mye forskjellig og billig mat.

Dame 50-årene (norsk bakgrunn)

Det er veldig crowded her, noe som er både bra og dårlig. Jeg reiser hit, for her kan jeg møte andre asiatiske som man kan bli venner med.

Kvinne i 40-årene fra Holmenkollen (asiatisk bakgrunn)

Det er trist under brua her. Det avhenger av tid på døgnet hva jeg synes om stedet, på kvelden er det skummelt.

Dame 30-årene, beboer i Smalgangen (norsk bakgrunn)³¹

³¹ Feltarbeidsnotater etter samtaler med folk som gikk gjennom Olafiagangen en lørdag i september 2016.

Olafiagangen ligger i enden av Smalgangen. Plassen avgrenses av område for varelevering til Smalgangen, Akerselva, strøkskata Grønland, og en høy betongmur mot Bussterminalen Grønland. Fra Olafiagangen er det to adkomster til T-banestasjoner, hvorav én var stengt på befaringsstidspunkt. Vaterlandsbroen fører til store skyggefulle områder, uten noen klar bruk. Olafiagangen er oppført i brostein og granitt, med noen beplantede soner. Hva gjelder universell utforming er området i sin helhet godt tilrettelagt når det kommer til å bevege seg over plassen, men det er kun trappeadkomst til nedre nivå ved Akerselva, hvor det ligger småbåter langs brygga. Det finnes få tilrettelagte steder å sitte.

Olafiagangen og området rett ved, ble av flere informanter oppfattet som "inngangsporten" til Grønland. Her ligger også bydelens ungdomsklubb *Riverside*. Så og si alle vi har snakket med ønsker en oppgradering av Olafiagangen. Det er derfor verdt å vie dette byrommet ekstra oppmerksomhet i en diskusjon av Grønlands fysiske nærmiljøkvaliteter. Hva kjennetegner Olafiagangen? Hvem bruker byrommet og til hva? Hvilke utfordringer og muligheter har Olafiagangen for å bli en sosial møteplass for Grønlands beboere og tilreisende?

*Illustrasjon 3. Olafiagangen.
Foto: Bengt Andersen*

*Illustrasjon 4. T-banenedgangen i Olafsiagangen. Varelevering til butikk. Bildet er tatt fra under broen.
Foto: Bengt Andersen*

*Illustrasjon 5. Olafsiagang-området under broen. Legg merke til kameraovervåkingskiltet som politiet har satt opp. Foto:
Bengt Andersen*

Hva kjennetegner Olafiagangen?

Olafiagangen er en sentral gjennomfartsåre for både beboere på Grønland og tilreisende. Plassen strekker seg fra Akerselva til Smalgangen, og fra Bussterminalen til Grønland gate. Navnet kommer fra Olafia Johannesdottir som drev herberge for prostituerte og vanskeligstilte i slummen på Vaterland (Sunde 2017). Plassen er lite tilrettelagt for aktivitet og store deler ligger under Nylandsveien (broen fra illustrasjon 3, over), noe som hindrer sol og gjør at plassen oppleves som mørk. Ved Akerselva eller ved fiskebryggene og benkene er det gode solforhold, trær og rennende vann, men dårlig vedlikehold og opplevd utrygghet gjør området utilgjengelig for de fleste, annet enn som gjennomfartsåre fra og til sentrum. Ved Smalgangen er byrommet preget av varelevering og biltrafikk (se illustrasjon 2, over). Siden Olafiagangen ble opparbeidet av arkitektfirmaet Snøhetta i 1996-97 er det blitt gjort få større grep i byrommet. Dekket er nedslitt betongbelegg, og Nylandsbroa med sin massive betongkonstruksjon forsterker dette grå og harde preget. Broa skjærer gjennom Olafiagangen som en romdeler, og etterlater tre rom: et ut mot Akerselva, et under selve broa, og et inn mot bygningene på østsiden. Under broa, i takhvelvet, er det installert stålrør i ulike farger, og byggene i Smalgangen har et lakserosa 80-tallspreg (Sunde 2017). Flere beskriver Olafiagangen som inngangsporten til Grønland. Det er en stor plass som brukes relativt lite i dag. Den har tidligere vært en møteplass, og flere lokale beboere mener den har potensiale til å bli dette igjen, både for Grønlands beboere og tilreisende.

Bruk og brukere av Olafiagangen

Det nærliggende byrommet fra Brugata og "inn" på Grønland brukes av ulike grupper og skifter stemning gjennom døgnet. Brugata og Grønland (gaten), inkludert kafeer, er preget av folk som haster gjennom på vei til jobb og studier tidlig om morgenen, men får et mer rolig tempo når butikkene åpnes og gatene også frekventeres av mange handlende, og går så over til å bli en "nattscene" der flere har tydelige tegn på alkoholrus i de sene kveldstimer (Andersen, 2014). I tillegg er det i store deler av døgnet åpenlyst kjøp og salg av narkotika i dette området. I sin dybdestudie av Olafiagangen trekker Ander (2017) opp et noe lignende bilde. Hun viser hvordan Olafiagangen har en rytme der byrommet brukes og oppleves ulikt til ulike tider på døgnet og i løpet av uken: På dagtid er det mye trafikk med varelevering til butikker i Smalgangen og nede på T-banestasjonen, og mye av plassen domineres av lastebiler og et uoversiktlig trafikkbilde. Innimellom kommer noen for å mate fugler (noe kommunens ansatte og flere beboere ser på som uønsket da fuglene også bringer med seg en del utfordringer i form av blant annet avføring og rotter), drikke av drikkefontenen, sette seg på benkene under piletrærne ved elven eller nede på fiskebryggene. På ettermiddag- og kveldstid er det mye gjennomfart av folk som er på vei til eller fra jobb, en del personbiltrafikk primært knyttet til handel ved grønnsakshandleren Frukt og Grønt. På dagtid i helgene brukes Olafiagangen mer og mer mangfoldig.

Det er en solfylt lørdag formiddag og det er mye liv og mennesker. Det er mye gjennomfart i Olafiagangen, og mange med trillebager er på vei til og fra grønnsakshandlere for å fylle opp med matvarer. Det er tydelig at folk kommer hit for å ta storhandelen og at de tar med seg hele familien. Det er et stort mangfold av mennesker, det er ingen etnisk gruppe som dominerer, og det er folk i alle aldre. I Olafiagangen er det noen barn som leker. En far er med barna sine på ca. 3 og 5 år. De løper rundt de små husene, henger på gelenderet ved brygga, skremmer duene, hopper på sjakktrutene (og mellom bena på noen som selger hasj. Pappaen lar seg ikke hefte, han tar ikke barna bort. De som kjøper og selger ser heller ikke ut til å bry seg om at det er barn der.)

Lørdag, klokken 14:00 (utdrag fra feltnotater)

I tillegg til at Olafiagangen er et naturlig gjennomfarts- og oppholdssted for barnefamilier på helgetur, er byrommet nærmeste nabo til sameiene i Smalgangen. I sameiene er det 638 boenheter, og gårdsrommene er ikke godt tilrettelagt for at litt større barn kan leke. I begge gårdsrommene er det også en barnehage som har utearealet sitt her. Mange beboere har ytret ønske om tilrettelegging for barns lek i Olafiagangen. Ett konkret forslag har vært en klatrevegg.

Det lukter sterkt av urin mellom T-baneoppgangen og Riverside. Her er det også en del sneiper og fuglebæsj. En dame går ned trappene, sier urgh og holder seg for nesen mens mannen hennes vifter bort duene med paraplyen. Hun holder skjerfet foran nesen helt til hun har gått gjennom Olafiagangen. (fra feltnotater)

Et annet stort hinder for bruk av Olafiagangen er manglende vedlikehold og fravær av offentlig toalett. Her kan det skytes inn at offentlige toaletter var også noe 6. klassingene på Vahl skole fortalte oss at de savnet på Grønland da vi gjorde feltarbeid på skolen. Tilbake til Olafiagangen, er det tydelig at bak søylene mot bussterminalen, nede på fiskebryggen og ved søppelrommet til Riverside er populære steder å gå på do. En informant fortalte oss at dette byrommet derfor ble omtalt som "Uringangen". Urin og avføring ikke bare hindrer bruk av området, men kan også være helsefarlig å komme i kontakt med. Selv om plassen gjerne kunne hatt flere sitteplasser, har den per i dag mange steder det er mulig å sette seg ned, men som på grunn av fuglebæsj, vond lukt og søppel ikke er aktuelle å ta i bruk. Jevnlig høytrykksspyling og tiltak mot mating av fugler er kanskje gjennomførbare tiltak.

*Illustrasjon 6. Renhold: Det er få sitteplasser, mest fordi det er fuglebæsj overalt.
Foto: Hanna Breistrand / 05.05.17*

Opplevd utrygghet og kriminalitet, vedlikehold og trafikksituasjonen er i dag med på å gjøre at Olafiagangen ikke fungerer som møteplass (se også *kapittel 9*). *Men Olafiagangen har gode muligheter til å bli et byrom for flere enn de som dominerer området i dag. Det at man har en naturlig gjennomfart av mennesker er et godt utgangspunkt for økt bruk av byrommet. I tillegg er byrommet stort og kan dermed tilrettelegge for ulike typer aktiviteter og brukergrupper, og slik bli et byrom for et mangfold av byens befolkning (Ander, 2017).*

Området under Nylandsveien

Området under Nylandsveien trekkes frem som mørkt, utrygt og utrivelig. At Nylandsveien ligger der den gjør hindrer en del naturlig lys, men det gir også le for regn. Her kan det være muligheter for utescene, markeds plass, husker og lekeparks, kunst, grafittivegg, klatrevegg, solspeil med mer. Det finnes flere mulighetsstudier som ser for seg en ny og rehabilitert Olafiagang. Flere av disse studiene foreslår å privatisere store deler av det nåværende offentlige rommet, blant annet med en restaurantkjede. Blant forslagene til 3.-årsstudentene ved kurset Konstruksjonsdesign på Universitetet i Ås (NMBU) ser en alt fra å gjøre området under broa til et mer interessant og karakteristisk rom, med stålelementer til søyler og fargerik belysning, til universell utforming ned mot elveleiet, eller omforming av hele området til et utendørs lekerom (Sunde 2017). Felles for forslagene er å gi byrommet en mer sammenhengende og grønnere estetikk, og bevare dette som et offentlig område der ulike grupper kan møtes på tvers av behov og aktiviteter.

Akerselva

På brygga står det en mann og fisker med mark og flue. Her er det både laks og sjøørret og gjedda kommer også nedover her, sier han. Han er fra Vestlandet og bor i Smalgangen.

(fra feltnotater)

Beliggenheten ved Akerselva og de historiske kulturminnene knyttet til dette, er noe mange trekker frem som positivt ved området, og mange innkomne forslag til forbedringer av Olafiagangen er knyttet til aktivisering av fiskebryggene og Akerselva. Våren 2017 fikk Akerselva trebåtforening lov å bruke de fredede fiskebryggene som trebåtkai, og foreningen jobber nå med å gjenskape Akerselvas historiske trebåtkultur. Trebåtforeningens har et stort engasjement for området. De har arrangert folkefest, og inviterer jevnlig til *SøpleSøndag* hvor de spyler brygga, plukker søppel i og rundt elva og koker kaffe og suppe. De tilbyr også turer i trebåt gjennom kulverten under Oslo S og ut til fjorden. Andre Akerselv-foreninger som har ønsker og interesse for området er Akerselven Baatforening, Akerselva Kajakklubb, Oslo Elveforum og Miljøforeningen Akerselvas Venner (MAV). Vaterlandsinitiativet er drevet av innbyggere i området, som ønsker å gjøre Vaterlandsparken og området på begge sider av elva til et "sunt og livlig nabolag" (<http://vaterlandsinitiativet.no/>). Disse foreningene har mange idéer og kan involveres i planer for oppgradering av Olafiagangen. Eksempler på idéer er:

- Gjøre Akerselven til en turistattraksjon og styrke lokal identitet og stolthet ved å sette opp blå kulturskilter fra Oslo Byes Vel på fiskebryggen og Vaterlandsbrua
- Guidede turer ned elven og gjennom kulverten til fjorden

- Gjøre tunellen til en attraksjon og knytte området tettere sammen med fjorden: Rengjøring og maling, samt belysning og kunstinstallasjoner som video, lysbilder, maleri og kajakk-kor.
- Kajakk-kapprising fra Vulkan til fjorden
- Informasjon om fiskemuligheter

*Illustrasjon 7. Riverside ungdomsklubb og aktivitet ved Akerselva.
Foto: Hannah Eline Ander / 06.05.17*

Illustrasjon 8 Akerselva Trebåtforening arrangerte folkefest for åpning av Trebåtbrygge.
Foto: Hannah Eline Ander/06.05.17

Illustrasjon 9.
Foto: Hannah Eline Ander, 06.05.17

Offentlige rom, halvoffentlige arenaer og privatisering

I Oslo er det en rekke ulike rom og "møteplasser", særlig i sentrumsområdene er det et mangfold av slike tilbud utenfor boligen. Eksempler på steder der unge og eldre slapper av, henger, leser aviser, tar seg vaffel, noe varmt å spise eller noe kaldt å drikke, ser på fremmede eller møter kjente, er oppganger, parkeringshus, t-banestasjoner, bibliotek, den lokale matbutikken, eldresenteret, parker, løkker, gatetun, ulike klubber, kafeer, puber, restauranter, barnehager og skolegårder for å nevne noen av de fysiske nærmiljøtilbudene som man finner i sentrumsområdene. Vi har tidligere omtalt dette under samlebetegnelsen beboernes "totale sosioromlige infrastruktur" (Hagen m.fl., 2016). Et viktig poeng da vi lanserte dette begrepet, var blant annet at i arbeidet med fysiske nærmiljøtiltak der en søker å etablere møteplasser eller å oppgradere et uterom som for eksempel Olafiangangen, så kan det være at plassen blir stående relativt ubrukt eller ikke blir tatt i bruk av de ønskede gruppene, da andre arenaer i og utenfor området kan ha sterkere tiltrekningskraft. Vi har i en rekke studier snakket med ungdom og observert bruken av ungdomsklubber i ulike østlige bydeler i Oslo (f.eks. Andersen, 2014; Ruud m.fl., 2016) i tillegg til slike tilbud på Grønland. Det som synes å være et fellestrekk for flere av disse halvoffentlige arenaene (de er "halvoffentlige" i den forstand at du må fylle visse kriterier for å få adgang) er at bestemte grupper ikke oppsøkte disse arenaene, særlig gjaldt dette majoritetsnorske unge. Det til tross for at lederne og andre sentrale aktører hadde som et mål at arenaene skulle fungere som møteplass mellom majoritet og minoriteter, men mange majoritetsungdommer foretrakk andre arenaer (som egne kjellerstuer eller idrettsplasser) og organiserte aktiviteter (som fotball eller ski). På Riverside ble vi forklart at det også var mange lokale minoritetsungdommer som ikke brukte ungdomsklubben og dette kom nok av at foreldrene ikke ønsket at barna skulle oppsøke denne delen av Grønland, et område som er forbundet med blant annet hasjsalg.

I mange byer, det være seg i USA eller i europeiske land som Storbritannia og Norge, finner man også byrom som er mer eller mindre privatiserte (Andersen, 2001a),³² noe som ikke er et nytt fenomen i Oslo (Andersen, 2014). Poenget her, er ikke å drøfte denne problematikken inngående ei heller presentere en oversikt over hvilke byrom på Grønland og i Bydel Gamle Oslo som er eid, regulert eller kontrollert av private interesser/aktører. Det vi kan fastslå er at visse aktiviteter som ofte er "greit" å gjøre i rommene eid, driftet og kontrollert av offentlige myndigheter, kan være vanskelig å få gjort i de private rommene eller arenaene. Også blant de offentlig-eide arenaene er det variasjon. Noen ganger er det visuelt "enkelt" å slå fast at du ikke er i et mer "ordinært" byrom som en park, på et torg eller på et fortau. Som bildet under illustrerer, er det tillatt å dele ut løpesedler på Grønlands torg. Beveger du deg ned trappen, er likevel situasjonen helt annerledes.

³² For en artikkelserie fra juli, 2017 i avisen *The Guardian* om konsekvensene av privatisering av byrommene/fremveksten av "pseudo-offentlige rom" i London, se f.eks. <https://www.theguardian.com/cities/2017/jul/25/squares-angry-privatisation-public-space> og <https://www.theguardian.com/cities/2017/jul/24/revealed-pseudo-public-space-pops-london-investigation-map>

Illustrasjon 10. Politisk engasjerte aktører deler ut løpesedler til forbigående på Grønlands torg/Smalgangen. Foto: Bengt Andersen, 9. mai, 2017.

Vel inne på Grønland t-banestasjon befinner du deg ikke nødvendigvis på "privat" grunn, men på et område eid av det kommunalt heleide konsernet Sporveien. Da vi forsøkte å dele ut løpesedler som informerte om vår spørreundersøkelse i morgenrushet til de ventende på perrongene her, ble vi raskt bortvist av vektere. Vi kunne derimot fritt gjøre det samme rett på utsiden. Andre grenser er mindre synlige. En av våre informanter fortalte at før valgene forsøkte de å rekruttere velgere til sitt parti. Ifølge ham hadde det blitt vanskeligere å utøve politikk i byrommene i bydelen:

Det er et stort problem at gategrunn privatiseres. Om vi skal ha valgstand eller [et enkelt] telt så må vi jo søke grunneier. Grunnen har ikke vært regulert [til noe bestemt formål] før, men i nye prosjekter så blir det regulert privat. På Sørenga for eksempel, så må vi jo søke Coop om vi vil ha stand utenfor butikken. Og de liker ikke oss. Nye byrom – de blir private [og vanskeliggjør vårt frivillige arbeid].

Uten at vi har hatt mulighet til å analysere dette nærmere i denne rapporten (men se Andersen, 2014; Hagen m.fl., 2016), synes det i hvert fall klart at det er beboere på Grønland som er av den oppfatning at hvordan byrommene er regulert og hvem som eier eller drifter dem, spiller en stor rolle med tanke på hva slags aktiviteter som kan foregå i disse rommene.

Hva kan vi gjøre med byrommene på Grønland?

Vi vil avslutte dette kapitlet med noen tanker om uterommens mulighetsrom, det vil si, noen mer konkrete forslag for hele området. Vi foreslår tre mål, strategier eller tiltak:

1. Trygge plasser, nabolagsgater og bakgårder
2. En grønn akse i Grønlandsleiret/Grøn(n)land
3. Invasjon av bybrukere fra Grønland til Bjørvika.

Byrommene på Grønland har mange store utfordringer som vi peker på gjennom hele rapporten, samtidig finnes det gater og plasser som har et stort uforløst potensiale. Noen byrom er relativt ny-etablerte, som i områdene mellom Grønlandsleiret og Schweigaardsgate, men også de har potensiale for hva vi vil hevde er positive endringer. Noen gater og plasser nord for Grønlandsleiret er tidels preget av forfall og lite eller uønsket bruk. De sentrale og mest brukte byrommene er alle preget av de store endringene som foregår i området, som Grønlandsleiret, Grønland, områdene langs Akerselven, Helga Helgesens Plass og Teaterplassen.

De viktigste byromsutfordringene, slik vi ser det, er behov for trygge offentlige rom for alle deler av befolkningen, og behovet for offentlige rom som er tilgjengelig for alle. Her vil vi dog bemerke at enkelte naboer vil beholde plassen som en mer "rolig" rekreasjonspark uten støy fra fotball og lignende aktiviteter. Det ble i den forbindelse også understreket at jenter har andre preferanser enn gutter. Vi har dessverre ikke hatt mulighet til å gå nærmere inn på dette her, men anbefaler en inkluderende medvirkningsprosess forut for eventuelle større "inngrep"/"oppgraderinger".

Videre, når det gjelder trygge offentlige rom, så har områdene mellom Urtegata og Grønland et uforløst potensiale. Det er gater som tidels er lite brukt og som inneholder områder som oppleves som slitte og utrygge. Samtidig er det områder som er preget av mange boliger med beboere som har behov for trygge offentlige rom. Tiltak i disse gatene bør sees i sammenheng med tiltak i gårdsrommene ("bakgårdene"). Kvartalene mellom Grønland og Schweigaardsgate er også preget av mange boliger, her er boligene av nyere dato og mange av bakgårdene er lukket for offentligheten (dvs. "ikke-beboere"). På samme måte som i områdene nord for Grønlandsleiret mener vi at man her kan se disse gatene og bakgårdene i sammenheng. Kanskje kunne noen av de større gårdsrommene gjøres tilgjengelig for en større offentlighet.

Grønlandsleiret/Grønland er en av Oslos viktigste gater, den forbinder viktige og historiske områder i byen og har mange brukere så å si hele døgnet. Det er en gate med mange ulike aktiviteter - men også en gate som er i stor endring og som har mye potensial. De to parkene Botsparken og Akerselva miljøpark ligger i hver sin ende av en bydel som ellers har få grønne arealer. En mulighet vi gjerne vil peke på er å knytte disse to parkene sammen med Grønlandsleiret som en grønn akse.³³

Grønland er som nevnt et område preget av til dels store sosiale utfordringer, men det er også et område som er preget av et stort endringspress der aktører med eiendomsutviklingsinteresser ønsker å transformere området slik at det i større grad oppleves som en del av Bjørvika. Det er en politisk eller

³³ Sef.eks. <https://www.dezeen.com/2017/07/19/edg-loop-nyc-driverless-car-proposal-offers-manhattan-green-space-architecture-infrastructure-new-york-city/>

normativ vurdering om dette er ønsket eller ikke. Uansett, så er det nok mye som tyder på at området vil få en "oppgradering" i tiden fremover og der "Fjordby-folket" kanskje vil bevege seg mer inn på Grønland. I så fall er det kanskje like viktig å knytte Grønland og dets innbyggere til Fjordbyen (slik det i sin tid ble vedtatt i planen for Fjordbyen). Dette kan gjøres ved å utvikle innhold og møtesteder på tvers av sporområdene som er attraktive for beboerne, både på Grønland og i Fjordbyen.

I tillegg til ulike uterom, er det også en rekke arenaer innendørs som potensielt og rent faktisk fungerer som møterom på Grønland. Det har dessverre ikke vært mulig å skildre og diskutere innerommene i samme detalj som uterommene, men vi tar for oss noen av disse her.

Kommersielle og ikke-kommersielle innerom på Grønland

Vi har allerede påpekt det store mangfoldet av kafeer, puber og andre publikumsrettede tiltak man kan finne på Grønland. Som et sentralt bystrøk i Norges største by, finnes det en rekke kommersielle og ikke-kommersielle arenaer for beboere og besøkende. Den etterfølgende korte beskrivelsen er basert på observasjoner fra feltarbeidet og samtaler med beboere og andre på Grønland. Videre trekker vi på våre tidligere funn fra samme område (Andersen 2014).

Gjennom døgnet skjer blant annet dette en "vanlig" dag: Beboere og andre går ut i et av de mange uterommene beskrevet over, for så ofte å gå inn et annet sted. Ali i 40-årene møter trosfrender for å be i moskeen Islamic Cultural Centre i Tøyenbekken 24. Ola i 60-årene kommer innom for å spise en tidlig varm middag med en gammel venn på eldresenteret (driftet av Bydel Gamle Oslo) i Motzfeldsgate. Dette er et "flerkulturelt seniorsenter" og brukes av beboere og andre med en relasjon til Grønland. Inne har en gruppe pakistanske eldre menn sitt faste bord. I en annen del av spiserommet sitter Ola og hans "norske" venner, mens en kvinnegruppe der medlemmene har bakgrunn fra ulike land (ikke fra Norge) møtes for å prate og lage mat i en separat del av lokalet. Siri i 30-årene tar en tidlig helg for så å ta en fredagspils med kollegaene på den relativt nye baren Siste Sang i Grønlandsleiret 27. Mens Mohammed på 19 år møter en kompis for å spille TV-spill på Riverside eller biljard ORKIS (Oslo Røde Kors sitt ressursenter på Grønland). Både Riverside og ORKIS brukes av ungdom fra hele Oslo, men hovedsakelig fra Oslo øst, og majoriteten av brukerne har minoritetsnorsk bakgrunn. Tove kommer syklende, stopper så for å kjøpe en kaffe på Kaffebrenneriet i den gamle brannstasjonen i Grønlandsleiret 32. Denne kaffen tar hun med seg på vei til jobb rett ved. Samtidig er det mange ikke-muslimere som aldri setter sin fot i en moske, lokale eldre som ikke vet om eldresenteret med inngang i Motzfeldsgate, lokale majoritetsnorske ungdom som heller drar på gitarøving på Majorstuen enn å henge på Riverside og minoritetsnorske ungdommer som ikke får lov av foreldrene å henge her. Videre er det somaliske menn som snarere foretrekker "egne" kafeer eller klubber et steinkast unna Kaffebrenneriet eller de andre kafeene og ikke minst barene. Det er også en rekke beboere som foretrekker langt mindre "hippe" barer i andre enden av hovedgata enn der du finner Siste Sang. Kort sagt, de mange innplassene på Grønland er både møteplasser, men også arenaer for ulike grupper eller "subkulturer". Om man ser på de innerommene som brukes, er det vanskelig å se for seg en "møteplass" for alle de ulike gruppene. Folk har ulike preferanser for hva de vil og hvem de vil gjøre det med. Det er likevel slik at mange arenaer fungerer som møteplasser. Oftest møtes folk som allerede er kjent, om det er på en bar, på en "ungdomsklubb", på eldresentret eller på en café. Når det er sagt, er det også beboere som forteller om spennende møter med "nye" mennesker – for eksempel på kafeen Evita i Smalgangen, på Cafe Saba eller Cafeteateret rett rundt hjørnet. Som vi så innledningsvis, er det beboere som ønsker andre eller flere typer "møteplasser", og gjerne arrangementer som "knytter folk med ulik bakgrunn sammen".

Fra spørreundersøkelsen ser vi at det er mange beboere som vil beholde Grønland og alle tilbudene mer som de er – det være seg moskeene, Riverside, Sportsklubben Sterling, Familiehuset, Oslo mekaniske verksted, Asylet, Olympen og grønnsaksbutikkene. Noen understreker at de håper at de uavhengige kafeene og butikkene kan få bli og at man gjerne må "forby hipsteretablissemeter med rare og dyre ølsorter". Samtidig er det andre, men også flere som vil bevare mye, som ønsker "den pågående utviklingen av spennende utesteder" hjertelig velkommen. Andre endringsønsker gjelder flere "musikk- og kulturarenaer" og ikke minst fritidstilbud for barn og unge som f.eks. "bibliotek eller kultursenter for ungdom", "konsertscene/øvingslokale for ungdom", flere tilbud for eldre, færre "religiøse møteplasser", færre rene "herreklubber" og flere ikke-kommersielle møteplasser. For å illustrere hva noen ønsket, følger noen innspill fra beboere som har svart på spørreundersøkelsen:

Flere lavterskel-arbeidsplasser og arbeidstiltak i bydelen, tilbud om gratis språkopplæring og aktivitetstilbud, ressurser og støtte til tiltak som ungdomshus, forandringshuset og lignende, bedre tilgang til grøntarealer, flere idrettshaller og flerbruksanlegg (i Gamle Oslo).

Jeg tror det er viktig med ungdomsklubber og steder hvor ungdommer kan være. Det skaper trivsel. En mer human rusomsorg, og kanskje flere lokale møteplasser hvor naboer kan møtes.

Jeg er selvstendig næringsdrivende musiker og kunne godt tenkt meg å være med på å starte opp en ungdomskafe/øvingslokaler for ungdom i bydelen.

Fortsette å la Grønland være litt annerledes enn resten av byen - samtidig som det gjøres tiltak for at ungdom har fritidstilbud og at folk føler seg trygge på kveldstid, særlig i Vaterlandsområdet.

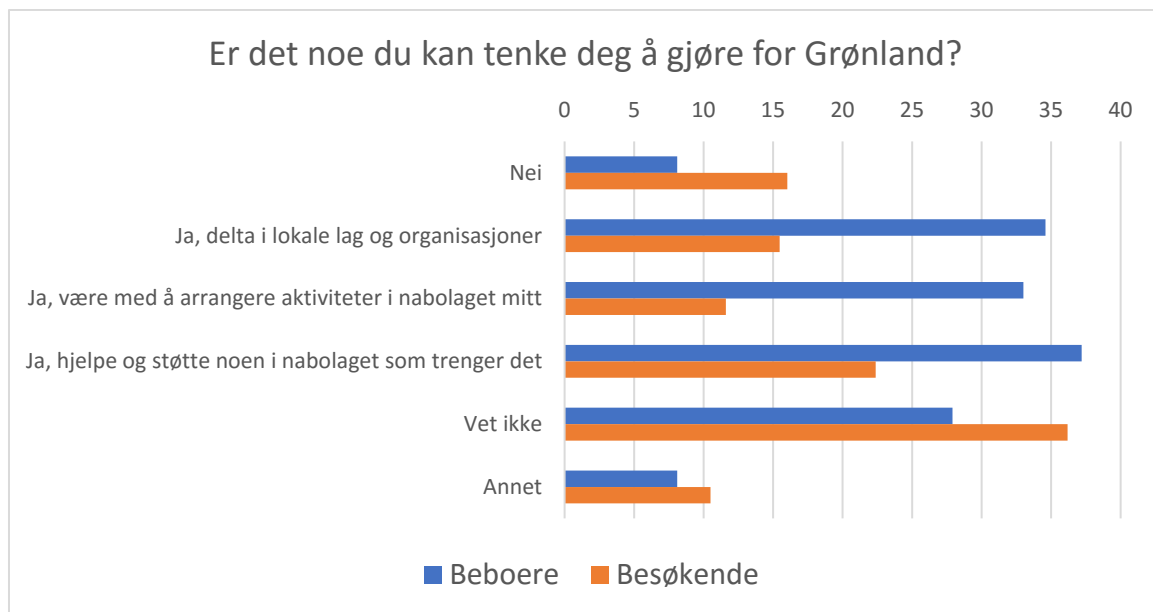
Jeg håper man klarer å beholde essensen av hva Grønland er i dag - bare enda mer livlig, enda flere sosiale møteplasser for folk (også utenfor moskeene så alle slags typer mennesker kan omgås), steder barn kan leke også utenfor trauste bakgårder, og et sted hvor folk fra hele byen reiser innom iblant (ikke bare for frukt- og grønnsakshandling!). Håper også at Grønland klarer å kvitte seg med sitt noe frynsete rykte og at man klarer å løfte særlig Vaterlandsområdet noen hakk til.

Hvis vanlige barnefamilier skal ønske å bli boende og bygge oppunder Grønland er det nødvendig at forhold legges bedre til rette. Det haster med tiltak for barn og ungdom av i dag. Bygging av høyhus, fortetting osv. uten at det øvrige fungerer er lite smart. Ser man eksempelvis på gårdene rundt teaterplassen så har de svært små gårdsrom, et relativt fint torg og møteplass utenfor, men som i stor grad er kommersialisert med et enslig lekestativ for barn (barn fortjener bedre!).

[Om fem år håper jeg Grønland er] grønnere, flere små butikker. Menneskene som bor på Grønland er veldig bevisste på å benytte seg av lokale tilbud - jeg ser for meg at mange flere lokale butikker kunne overlevd. Flere møtepunkter for kvinner, småbarnsforeldre, barn.

Før vi avslutter denne delen, kan det være verdt å stoppe kort opp ved utsagnet til en av respondene over, nemlig det at vedkommende kunne tenke seg å starte opp noe for unge i bydelen. I spørreundersøkelsen spurte vi om man kunne tenke seg «å gjøre noe for Grønland» – og som det fremkommer av tabellene under er det tydelig at relativt mange beboere, og ikke så rent få "besøkende", uttrykker at de kunne tenke seg å gjøre noe for eget nærmiljø eller Grønland (figur 8.2). Dette tyder på

at Grønland er noe mer enn et område for beboere, næringsdrivende og andre, det er også et *samfunn* som mange bryr seg om og har et engasjement for.

Kilde: AFIs nettbaserte spørreundersøkelse 2017.

Figur 8-2 Er det noe du kan tenke deg å gjøre for Grønland? Flere svar mulig. (Beboere N = 581, Besøkende N = 362. Besøkende inkluderer de som jobber eller driver næring i området, bruker tilbudene, turister, frivillige, osv).

Oppsummering

Oppsummert kan det sies at Grønland er

- et sted der mange trives, men også et sted mange mener har en rekke problemer og mangler
- et område med en rekke ulike nærmiljøkvaliteter, men også et område der flere av uterommene enten har et vedlikeholdsbehov eller hvor det med fordel kan gjennomføres mer omfattende oppgraderinger eller "inngrep" (blant annet for at folk skal føle seg trygge)
- et samfunn der mange vil at særlig unge beboere skal få et bedre tilbud enn det som eksisterer ute og inne i dag
 - også et samfunn der noen av de eldre beboerne er bekymret for at for mye eventuelt vil bli lagt til rette for ungdom/gutters behov, men at kommunen og andre må passe på at uterom og andre arenaer også er til for eldre og kvinner/jenter (for å eksemplifisere: å legge enda mer til rette for ballspill på Rudolf Nilsen Plass kan gå på bekostning av/komme i konflikt med andre former for parkbruk eller rekreasjon og naboenes behov for ro)
- et nabolag der mange beboere har klare ønsker for hvordan området burde forbli eller endres
- et "bydelssamfunn" der mange vil engasjere seg for/i andre mennesker og nærmiljøet sitt – men der man kanskje trenger noen flere passende arenaer og muligheter for å få dette til i praksis.

9. Hva skaper uro på Grønland?

Trygghet og utrygghet på Grønland

Journalister har over flere tiår trukket opp ulike diskurser eller produsert avvikende narrativer om denne delen øst i hovedstaden. Blant disse har vært historien om Grønland og Tøyen som et sted med store utfordringer knyttet til sosial marginalisering, kriminalitet og/eller innvandring og dermed områder folk flytter fra, samt historien om at dette er steder med et attraktivt mangfold, "eksotiske" opplevelser og kule barer og dermed et sted mange flytter til (Andersen, 2014; Brattbakk m.fl., 2015). Vi har snakket med ungdom og voksne som stortrives på Grønland og Tøyen, men vi har også vist hvordan hjelpeapparatet (politi og andre som jobber forebyggende) har vært bekymret for ungdom som tilbringer for mye tid i visse uterom og i "feil" sosiale miljøer (Andersen, 2009). Vi har også vist at blant de unge og voksne som har brukt eller bodd på Grønland, kan man snakke om en ambivalens: Områder som Grønland og Tøyen er både et sted en trives og et sted som skaper uro/bekymring. (Andersen 2014; Andersen, Brattbakk & Dalseide, 2017). Den 34 år gamle Karin, bosatt på Grønland, liker at Grønland ligger sentralt og at det er mange rimelige steder hvor hun kan spise og drikke. Hun liker også at området er "multikulturelt med mange spennende 'innvandrerbutikker' med stort utvalg av frukt og grønt". Samtidig

hater jeg de utenlandske mennene som ofte roper til meg ['catcalling'] eller kommer med upassende seksuelle tilnærmelser. Dette er hovedgrunnen til at jeg vurderer å flytte bort. Jeg føler meg også generelt utrygg når jeg går alene gjennom Grønland på kveldene. Ofte tar jeg taxi for å slippe å gå alene. Noe som føles urettferdig og unødvendig når man bor i området

("Karin" er et pseudonym. Sitatene er fra surveyen gjennomført i 2017).

Det er, og har lenge vært, mye oppmerksomhet knyttet til det som oppfattes som uheldige sider ved Grønland og Tøyen. Uønsket oppmerksomhet fra menn anses som et stort problem av mange kvinner, mens gatekriminaliteten og omsetningen av narkotika anses som problematisk av nær sagt alle. Bekymringen for at særlig unge gutter med minoritetsbakgrunn rekrutteres inn i disse miljøene er stor (Brattbakk m.fl. 2015), en bekymring som altså ikke er ny (Andersen 2009). Dette bildet av Grønland forsterkes ytterligere gjennom statistikk og feltarbeid vi har gjort våren 2017 (se også Ander 2017).

Opplevd kriminalitet og trygghet blant beboere

Det har vært en gradvis reduksjon i kriminalitet i form av tyveri, skadeverk og vold i de fleste OECD-land siste ti år, deriblant Norge. Dette bekreftes i SSB sine levekårsundersøkelser hvor også andelen unge i alderen 16-24 år som oppgir å ha blitt utsatt for slik kriminalitet har sunket i perioden 2001 til 2012 (SSB 2013). Variasjonen etter alder og type boområde er imidlertid stor. Ungdom er mer utsatt, og det samme er områdene som er utvalgt for områdeløft i storbyene, og som tidligere vist (Damvad 2015, Brattbakk m fl 2015) gjelder dette særlig for et sentrumsnært område som Tøyen. Grønland er i enda sterkere grad en del av sentrum og utfordringene er på mange måter ganske like. Grønland er med sin sentrale beliggenhet, som nærhet til kollektivknutepunktene Oslo S og Bussterminalen, og etablerte soner for illegal omsetning av rusmidler på Vaterland og langs Akerselva (Under brua, 2017) et område med høyere kriminalitet enn Tøyen. Basert på statistikk fra politiet, ser vi at fire av gatene

med klart flest registrerte kriminalsaker i Bydel Gamle Oslo både i 2016 og i 2015 ligger på Grønland: Grønlandsleiret (med 836 saker, ned fra 1010 i 2015), Schweigaards gate (580, ned fra 626 i 2015), Grønland (498, ned fra 455 i 2015) og Olafiagangen (453, ned fra 465 i 2015). I 2013 lå de samme gatene på topp i bydelen med registrerte saker hos politiet: Grønlandsleiret: 1023, Grønland: 724, Schweigaards gate: 625 og Olafiagangen – da med langt færre saker: 275. Og det er særlig kriminaliteten knyttet til narkotikaomsetningen politiet trekker frem som fremtredende på Grønland:

Tidligere i Oslo så hadde du to åpne rusmiljø som et utgangspunkt (...) to miljøer – det tunge rusmiljøet med narkomane som var utenfor Oslo S som har flyttet til Brugata og blitt veldig redusert. Og så er det Vaterland og Grønland. Og Vaterland [og området bort til Grønlands torg] skiller seg veldig ut. (intervju med Jan Erik Bresil, politioverbetjent og teamleder for gatepatruljen, Sentrum politistasjon).

Generelt for Norge svarer 5 prosent at de har problemer med kriminalitet, vold eller hærverk i boområdet, mot 7 prosent i store tettsteder, og 22 prosent i samtlige områdeløftområder, som med noen få unntak er drabantbyområder i storbyenes utkanter (SSB Levekårsundersøkelser, Damvad 2015). På Tøyen oppgav hele 52 prosent det samme (Damvad 2015). Vi har ikke tilsvarende tall for Grønland, men i svært mange av intervjuene med beboere og andre lokale aktører får vi bekreftet at folk på Grønland er klar over at kriminalitetsraten i området er høy.

I stedet for å sammenligne Grønland med områdeløftområder som har større avstand til sentrum, ville det her være mer relevant å sammenligne Grønland med øvrige sentrumsområder i Oslo, men vi har kun sammenlignbare tall på bydelsnivå. Vi har tatt for oss Oslo kommunes Publikumsundersøkelse fra 2014. Her kommer det fram at det store flertallet av innbyggere i Oslo opplever at det er trygt å ferdes ute på dagtid i nærområdet der de bor. 88 prosent føler seg trygge, mens betydelig færre (54 prosent) er fornøyd med tryggheten i nærområdet på kveldstid (Publikumsundersøkelsen 2014). Blant bydelene er andelen som er fornøyd med tryggheten lavest i Bydel Gamle Oslo, både på dagtid og kveldstid. På dagtid er 81 prosent av beboerne i Gamle Oslo fornøyd, mens på kveldstid er andelen fornøyd betydelig lavere. Da ligger Gamle Oslo (38 prosent) på samme nivå som Grünerløkka (36 prosent), mens Sagene ligger på 45 prosent.

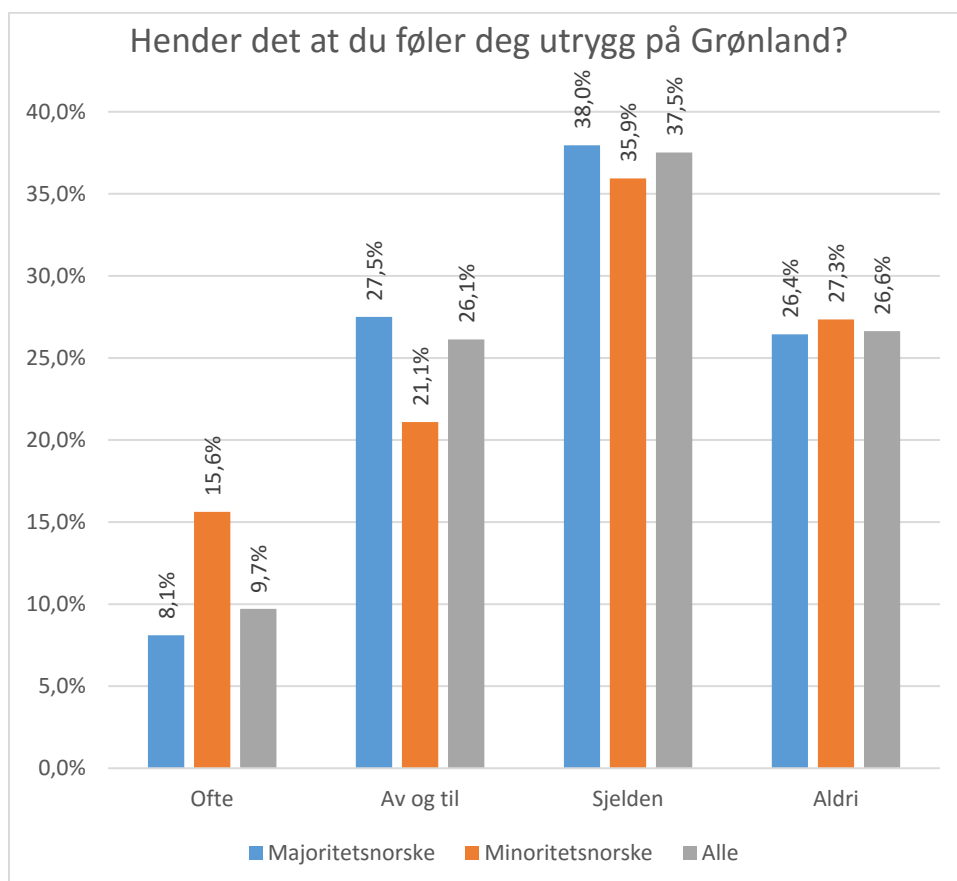
Bydelene kommer relativt likt ut når det gjelder tilfredshet med politiets innsats og tilstedeværelse i nærområdet på dagtid. På kveldstid varierer tilfredsheten med politiet mer mellom bydelene, og lavest ligger Gamle Oslo og Grünerløkka hvor kun 17 prosent av beboerne er fornøyd med dette. Gjennomsnittet for Oslo ligger på 21 prosent, mens beboerne i sentrumsbydelen Frogner er mest fornøyd (25 prosent) (Publikumsundersøkelsen 2014). Ifølge politiet stemmer det at Grønland og Tøyen skiller seg ut fra de andre sentrumsområdene. Sammenlignet med for eksempel Grünerløkka, Frogner og St. Hanshaugen, så er det "nok mer synlig kriminalitet på Grønland og Tøyen" (Brattbakk m.fl. 2015). Her er det imidlertid viktig å skille mellom den reelle risikoen "vanlige borgere" har for å bli utsatt for noe kriminelt som vold eller ran, og en observerbar kriminalitet som foregår internt i "kriminelle miljøer".

Politiet er nøye med å understreke at selv om mange beboere, næringsdrivende og besøkende kan observere kriminalitet i byrommet på Grønland, så er det i all hovedsak personer i det kriminelle mil-

jøet som selv blir utsatt for ran og vold. Med andre ord går det "sjeldent fysisk ut over uskyldige tredjeparter" (intervju med Jan Erik Bresil, politioverbetjent og teamleder for gatepatruljen, Sentrum politistasjon).

Menneskers følelse og opplevelse av trygghet er høyst subjektiv, og mye av forskningen på feltet viser at det generelt ofte er lite sammenfall mellom ulike gruppers reelle risiko for å bli utsatt for vold eller uønsket atferd og gruppens egenopplevde trygghetsfølelse. Mens ungdom, særlig unge gutter, er generelt mest utsatt, er det de eldste, og gjerne kvinner, som oftest har den sterkeste utrygghetsfølelsen. I surveyen spurte vi beboerne på Grønland: «Hender det at du føler deg utrygg på Grønland?» (figur 9.1).

Om lag 10 prosent av beboerne oppgir at de *ofte* føler seg utrygge på Grønland, mens 26 prosent oppgir at de føler utrygghet *av og til*. Om lag 2 av 3 oppgir at de *sjelden* eller *aldri* føler seg utrygge i nærområdet sitt. Vi stilte det samme spørsmålet til beboere på Ammerud i Groruddalen høsten 2016 og selv om følelsen av utrygghet også er en utfordring der, har den betydelig mindre omfang enn på Grønland (Ruud m.fl., 2016). På Ammerud oppgir 3 av 4 at de *sjelden* eller *aldri* føler seg utrygge i nærområdet sitt.

Figur 9-1 Beboernes følelse av utrygghet på Grønland i 2017. Andel av respondenter (N=598 for Alle, N=468 for majoritetsnorske, N=128 for minoritetsnorske).

Selv om det er relativt få som ofte føler seg utrygge, trer det frem et noe annet bilde når man går "dypere" ned i datamaterialet. Ved å se på svarene på alle spørsmålene til de individuelle respondene som f.eks. har krysset av på at de bare "av og til" eller "sjeldent" er utrygge, ser vi at man her også viser til klare utrygghetsskapende opplevelser. En kvinne som bare "av og til" er "utrygg", skriver samtidig at det som gjør henne utrygg er

aggressive gjenger – ofte ungdommer og dopselgere. Har opplevd at de er svært pågående og truende, de roper ting og er mange. Det føles veldig utrygt når man er alene. Har måttet ringe politiet og vektere mange ganger på grunn av bråk og slåssing utenfor vinduet

En annen kvinne, som krysset av på at hun "sjeldent" føler seg utrygg, skrev likevel at det var spesielt ett område på Grønland der hun følte seg utrygg (i området ved/rundt Olafiagangen) og at hun selv hadde observert slåsskamper og at noen hadde "fulgt etter meg ned mot t-banen".

Vi har ikke hatt mulighet til å foreta en slik dybdeanalyse av alt datamaterialet fra spørreundersøkelsen, men det vi har hatt mulighet til å gå inn i, tyder altså på at "bak" tallene kan det komme frem historier som kan gi en noe annen situasjonsbeskrivelse enn det vi leser ut av tabellene og grafene. Det er også til dels stor variasjon når vi deler inn beboerne etter ulike kjennetegn. De minoritetsnorske respondentene oppgir i høyere grad at de *ofte* føler seg utrygge på Grønland.

For den minoritetsnorske delen av beboerne kjenner vi landbakgrunnen til 118 personer, noe som er et relativt lavt antall, og som gjør at vi er varsomme i tolkningene. Dette gjelder i enda sterkere grad når vi splitter opp etter ulike grupper av landbakgrunner. Likevel kan vi antyde noen tendenser. Blant respondentene er det særlig beboere med bakgrunn fra andre skandinaviske land og ikke-vestlige land som oppgir at de *ofte* føler seg utrygge, mens beboere med bakgrunn fra vestlige land utenfor Skandinavia gjør dette i mindre grad.

Når vi ser på alder, er det blant de yngste at andelen som *ofte* føler seg utrygg er lavest, mens den er høyest blant 40-åringene og de som har nådd pensjonsalder. Samtidig er det relativt høy andel av de yngste gruppene (13-29 år) som sier at de *av og til* føler seg utrygge. Beboere som har barn oppgir i noe større grad enn de uten barn at de ofte føler seg utrygge, men når vi ser på resten av svarfordelingen mellom de to gruppene er forskjellene likevel ganske små. En mulig forklaring på at følelsen av utrygghet er relativt utbredt blant 40-åringene sammenlignet med andre aldersgrupper kan være at disse oftere har flere barn, og eldre barn (både i grunnskolealder, 6-15 år og ungdom over 16 år).

Menn (12 prosent) oppgir i noe større grad enn kvinner (7,6 prosent) at de *ofte* føler seg utrygge. Når vi ser på den andre enden av skalaen er kjønnsforskjellene imidlertid borte: om lag 2 av 3 kvinner og menn oppgir at de *sjelden* eller *aldri* føler seg utrygge i nærområdet. Vi vil nedenfor gå nærmere gjennom hva kvinnene rapporterer som spesielt "utrygghetsskapende". Vi har dessverre ikke hatt mulighet til å se i samme detalj på menns historier, men vårt inntrykk er at menns utrygghet er mer knyttet til konkrete volds- og trusselsepisoder som de selv eller venner har vært utsatt for, mens for mange av kvinnene er det uønsket seksuell oppmerksomhet fra menn som er en dominerende faktor.

Kjønnets utrygghet: Kvinners erfaring med menn som uromomenter

Som det fremkommer i kapitlet om Grønlands uterom og særlig under diskusjonen av Olafiagangen, er det flere som finner visse deler av Grønland utrygge. Som vi skal se i det følgende, så er denne utryggheten knyttet til egne negative erfaringer, til hendelser venner har opplevd, eller narrativer formidlet via media. Vi vil altså understreke at det *ikke* er slik at utrygghet kun er noe som er "følt" i den forstand at man oppfatter f.eks. en samling unge menn som truende. Det er også en del som har opplevd truende handlinger og som dermed nå rapporterer at de (til dels) føler seg utrygge på Grønland. Et annet poeng det er verdt å merke seg, er at samme person kan endre innstilling eller få et "stemningsskifte". Vi snakket blant annet med noen småbarnsmødre som fortalte at de ikke følte seg utrygge på Grønland, selv ikke på kveldstid før de fikk barn. Etter at de fikk barn, så de på seg selv, eller seg selv med ansvar for eget barn, som mer sårbare i møte med eventuelle hendelser, og dermed ble de også mer utrygge når de var ute. Et tredje poeng her, er at utryggheten vi fant klare spor av, i mindre grad var knyttet til fysiske strukturer eller det fysiske miljøet. Det vil si til ting som er relativt enkelt å gjøre noe med. Sant nok var det noen som sa at manglende belysning gjorde en utrygg, men det som er mest slående, er at utryggheten er knyttet til sosiale strukturer eller det sosiale miljøet. Altså en "materie" det er mer komplisert å endre gjennom blant annet områdetiltak eller byplangrep (Anderesen, 2001b).

I surveyen til beboere på Grønland stilte vi følgende spørsmål: "Hender det at du føler du utrygg på Grønland?" Og de som da svarte bekreftende på det hendte, fikk følgende doble oppfølgings spørsmål: ""Hva gjør deg utrygg? Har du opplevd noe konkret som har gjort deg utrygg?" Det er svarene på sistnevnte vi nå særlig skal se nærmere på.

En ung jente med "majoritetsbakgrunn" (heretter "M") som generelt oppfattet at det var for mange narkotikamisbrukere på Grønland, fortalte at hun av og til følte seg utrygg. Det var særlig rundt området ved Urtehagen og etter å ha blitt kontaktet av en "narkoman". En kvinne i 20-årene (M) hadde nylig flyttet til området. Likevel hadde kvinnen hatt opplevelser som gjorde at hun følte seg utrygg. Det var særlig i "hovedgata" (Grønland og Grønlandsleiret) hun fikk denne følelsen. Grunnen til dette, svarte kvinnen, var at gjenger [av menn] ga henne uønsket [seksuell] oppmerksomhet i form av blikk. En tredje kvinne, også i tyveårene (M), forklarte at noe av det hun likte best med Grønland var mangfoldet. Selv om hun bare "sjeldent" følte seg utrygg, så var Grønlands torg et område der hun kunne være ukomfortabel. Og grunnen til at kvinnen hadde denne utrygghetsfølelsen var at en mann hadde fulgt etter henne. En kvinne fra samme sosiale kategori (i tyveårene og "M"), satt også pris på det "mangfoldige" ved Grønland. Det hun likte mindre, var at det var "rotete og utrygt". Likevel var det "sjeldent" hun følte seg utrygg. De områdene hun pekte ut i denne sammenheng, var under broen (Olafiagangen) og Grønlands torg. Og det var særlig "stemningen" her, samt menns "stirring" som fikk kvinnen til å føle seg utrygg. At menn gjorde unge kvinner urolige, ble også rapportert av enda en dame (M) i tyveårene, som bare sjeldent følte seg utrygg. Hun likte Grønland fordi området kunne tilby

Eksotisk mat, koselig stemning ute i gatene (spesielt om sommeren), koselige plasser å spise, erfaringer man får av å vokse opp der (gode og dårlige), besøke venners familier og oppleve kulturen i et muslimsk hjem. [Det er] ikke skummelt å gå hjem om natten fordi det alltid er lys, mennesker og døgnåpne butikker.

Denne kvinnen forklarte at hennes Grønlands-steder særlig var området ved Vahl skole [hvor jeg kan] henge med venner. Botanisk hage [for] soling, [det er en] koselig møteplass for venner. [Matbutikken] Bunnpris [for] handling og [der er man] veldig velkommen, og koselige folk som jobbe der. La Villa (tidligere Ali Baba), [der får man] kjempegod mat! Max [for] nattmat. Og Grønland Basar [med apoteket og polet og der fikser [jeg] negler. Dessverre ikke Urtehagen grunnet mye søppel, dop og man føler seg uvelkommen som etnisk norsk jente.

Selv om ubehaget også var knyttet til materielle ting som blant annet søppel (og "gater der det ikke er lys") så var det likevel noe annet og mindre konkret som gjorde Urtehagen til et sted å unngå. Her følte hun seg rett og slett ikke velkommen på grunn av hvem hun var. I en forlengelse av dette forklarte kvinnen hva hun ikke likte med Grønland:

[Basert på min erfaring som etnisk norsk jente, så vil jeg si:] rasisme og lite respekt mot etnisk norske, på noen måter [er det] vanskelig å vokse opp der, som nesten [eneste] etnisk norske jente. [Det var en] mangel på innsats av foreldre på Vahl skole, [der foreldre, lærere og daværende rektor så] bort fra rasisme og diskriminering av etnisk norske. [Så det er ikke noe] sjokk at alle flytter da.

Av konkrete utrygghetsskapende hendelser, trakk kvinnen frem at hun hadde opplevd

Eldre menn som har fulgt etter meg fra ung alder. [De har] stoppet og tatt tak i meg og vært altfor pågående. Tar ikke nei for et nei og snakker til deg som [om du er] mindre verdt. [Om du går kledd i] joggebukse eller kort kjole, [så viser de deg] lite respekt. Det går LANGT over grensen når de fysisk holder deg fast eller tar tak i deg for å stoppe deg eller flørte.

For unge kvinner (M) var det altså ikke uvanlig at de hadde opplevd ubehagelige og truende handlinger fra menn. For noen var det uønsket seksuell eller objektiviserende oppmerksomhet i form av ord, plystring og blick, mens andre hadde også opplevd "å bli fulgt etter, og har blitt antastet ved en anledning". I tillegg var det flere personer fra samme kategori som forklarte at det å fysisk dele byrommet med grupper av fulle menn, menn som selger/bruker rusmidler, eller menn som var i slåsskamp, var kilder til utrygghet. Noen pekte eksplisitt på ansamlinger av menn med synlig minoritetsbakgrunn som kilde til egen uro (se også Andersen, 2017 [under utgivelse]). Pågående tiggere var en kategori som ble nevnt særskilt. Andre igjen la særlig vekt på ruspåvirkede personer:

Har inntrykket av at Grønland er preget av en del tilfeller av rus og psykiatri, eventuelt bare rus. Dette har resultert i et par ubehagelige episoder for samboeren min og meg. Samboeren [min] ble fulgt etter på vei fra banen på kveldstid og forsøkt overfalt i oppgangen vår (av noen som fremsto som svært ruset). I tillegg har vi hatt en del episoder med en nabo som har vært påtrengende overfor oss. Og andre naboer [har] kommet med trusler mot andre naboer [samt] prøvd å ta seg inn i leiligheten vår og lignende. Mest sannsynlig er dette et tilfelle av rus og psykiatri, men dette problemet har borettslaget/driftsleder tatt grundig tak i.

På feltarbeid har forskergruppen selv opplevd lignende episoder som noe av det informantene her forteller om. Det være seg blotting på dagtid utenfor Vahl skole eller aggressiv atferd av en som fremstod som syk/ruset og som også ødela sidespeilene på en parkert bil. Generelt trakk kvinnene i 30-årene og i 40-årene frem mange av de samme faktorene som de som var rundt 10 år yngre. Selv om flertallet vektlegger "menn", er det også kvinner som sier at *gutter* oppfører seg ubehagelig:

Menn som følger etter meg når jeg er på vei hjem fra byen [gjør meg utrygg. Jeg har også opplevd at] en gjeng med gutter som jeg tipper gikk i 7.klasse kalte meg hore og kastet et jernrør etter meg da jeg gikk forbi dem.

Andre igjen, trakk frem *ungdommer*:

Pågående menn som ikke gir seg når du sier fra at du ikke vil snakke med dem [er noe som gjør meg utrygg]. Samt sinte/nedlatende menn som gir uttrykk for hvorfor de føler du ikke har rett til å gå kledd som du gjør. Begge deler har hendt i Grønlandsområdet. Jeg har også ved tre anledninger blitt befølt/antastet av noen i en gjeng ungdommer av ukjent utenlandsk opprinnelse.

Slike opplevelser eller tanken på at noe kunne skje, medførte også at noen kvinner tok forholdsregler som å ikke kle seg for "lettkledd" da dette kunne tiltrekke seg "unødvendig oppmerksomhet". Andre valgte å gå i "åpne gater" samt "ringer folk om jeg må gå i bakgater der det er lite trafikk". Fravær av andre mennesker i byrommet, var det også noen kvinner som pekte på som utrygghetskapende. Her ble det dessuten nevnt at fraværet av mange *kvinner* var noe som ga økt utrygghet. Videre kunne "historier" formidlet via bekjente eller fra avisene, gjøre kvinner utrygge på Grønland – det var blant annet en kvinne som "av og til" følte seg utrygg, men hun hadde ikke selv opplevd noe. Grunnen til denne følelsen, mente hun, kom av "ryktet til Grønland. Jeg kommer [dessuten] fra bygda og er ikke så mange kulturer. [Du kan kalle det fremmedfrykt]". I tillegg var det som allerede nevnt også ting eller mangler ved det fysiske miljøet som kunne føre til eller forsterke en opplevelse av utrygghet. Særlig ble "lite lys" trukket frem som en mangel. Noen av de spurte sa også at Grønland "generelt [er] litt uhyggelig".

Olafiagangen – et "urolig" byrom

I nesten 15 år ble det arrangert brukmarked i Olafiagangen hvor man kunne kjøpe møbler, klær og elektronikk. I 2014 besluttet politiet å stenge markedet på grunn av utfordringer knyttet til heleri og annen kriminalitet. Dette førte til en debatt med stemmer både for og mot å stenge markedet. De som ville stenge markedet klagde over støy, kriminalitet, forsøpling og matavfall som tiltrakk seg rotter. De som ville at markedet skulle få holde åpent la vekt på hvordan det var en multietnisk møteplass for en sosial, rimelig og miljøvennlig handel. Driveren av markedet ønsket å få bukt med kriminaliteten og å legge en strategi med politiet for å få til dette, men markedet ble likevel stengt. Watson (2009) viser hvordan markeder er en sosial arena som er særlig egnet til å utløse møter på tvers av grupper, sosiale lag og aldre, og et velfungerende brukmarked kunne vært et positivt innslag i Olafiagangen. En bydelspolitiker forteller at hun møter mange som savner markedet, og at det for en del minoritetskvinner hadde en spesielt viktig funksjon.

Det var også mange kvinner i bydelen her som ikke på en måte har anledning... det er ikke alle kvinnene som bor her som har like mye bevegelsesfrihet... men da var bruktmarkedet et sånt sted hvor det var på en måte lov å være. Så det var mange som hadde sin eneste tur ut av huset ut til bruktmarkedet hver lørdag og søndag.

Det må understrekes at her var lokalbefolkningen ikke enige. En av våre nøkkelinformanter i bosatt i Smalgangen, mente at behovet her ikke var flere kommersielle tilbud. Snarere var det behov for noe for barn og unge.

Det er shady og skittent. Jeg synes ikke det er utrygt, men jeg går ikke her på kveldstid.

Småbarnspappa bosatt i Gamlebyen (norsk bakgrunn)

Olafiagangen er kjent for å være Oslos største åpne arena for kjøp og salg av cannabis, og dette er en av de største utfordringen for Olafiagangen som møteplass i dag. Politiet har i flere år jobbet mot den åpne rusmiddelomsetningen ved Akerselva og beskriver i dag nedre del av Akerselva og Olafiagangen som siste rest av miljøet som tidligere oppholdt seg på "Plata", utenfor Oslo S.

En konsekvens er kriminalitet og opplevd utrygghet. Under en walkalong med en relativt høy og velbygd mann i 40-årene, gikk vi gjennom Smalgangen. Han pekte på leiligheten sin og nikket mot Olafiagangen: "Jeg er en stor mann og er vant til å være mye ute [i Oslo sentrum], men om kvelden og natta går jeg heller rundt enn gjennom [Olafiagangen fra Smalgangen] når jeg skal andre steder i byen". Grunnen til dette var at området føltes og ble oppfattet som utrygt. Han hadde ikke selv blitt utsatt for noe, men hadde sett slåsskamper her og visste at det hang "gjenger" der. Denne følelsen av utrygghet delte han altså med flere av de vi snakket med. Og selv om "vanlige folk" kanskje ikke er spesielt utsatt, så viser uansett statistikk fra politiet at Olafiagangen er blant områdene på Grønland hvor det skjer mest kriminalitet (en kategori som inkl. "tyveri av sykkel", narkotikaovertrедelser, "grovt tyveri fra person" med mer), men politiet legger samtidig vekt på at det ikke er farlig for folk flest å gå i Olafiagangen. Ran og vold rammer oftest internt i det kriminelle miljøet og går sjeldent ut over uskyldige tredjeparter. Likevel er altså opplevd utrygghet et reelt sosialt fenomen og en faktor som gjør at folk velger å ikke gå der.

Det er ikke utrygt å gå i Olafiagangen og på Grønland, men det føles utrygt. Følelsen folk får når de går ut og ser salg, ran, forsøpling, folk som går på do der det passer dem – i seg selv er det ikke veldig alvorlig, men totalen skaper utrygghet. [...] Jeg har næringsdrivende som forteller de har mistet etnisk norske og eldre kunder, som ikke tør å komme.

Intervju med politiet, 05.05.2017

Mange vi snakket med under feltarbeidet fortalte at de følte seg utrygge i Olafiagangen, særlig på kveldstid. At området ses på som utrygt kom også frem i en undersøkelse gjort av Aftenposten av hvor folk i Oslo føler seg utrygge (Aftenposten, 2013). Flere kvinner forteller også at de ikke vil gå gjennom

Olafiagangen på kveldstid når plassen domineres av unge menn som selger hasj. Mange har opplevd at de som selger plystrer etter dem og prøver å få kontakt.

Overvåking og sosial kontroll

Her er det relevant å presisere at andre gater på Grønland oppleves ekskluderende for *kvinner* av andre grunner enn synlig kriminalitet: Kvinner med minoritetsbakgrunn forklarte oss at særlig én gate var dominert av grupper med menn som utøvde ubehagelig sosial kontroll. I en studie av unges bruk av byrommene på Tøyen, viste vi også til dette fenomenet under overskriften "Kjønnete rom, profilering og overvåking" (Hagen et al., 2016, s. 44-45): Flere studier viser at atferden og ferdsele til særlig yngre byfolk blir forsøkt kontrollert (Pain, 2001), og i mange samfunn er det flere reelle restriksjoner på kvinners bruk av byrommene (Abu-Lughod, 2013; Jaffe & de Koning, 2016, s. 60-61). Det at noen ikke kan ferdes "fritt" i byen, ser vi også i forskningslitteraturen. I Oslo pågikk det for noen få år siden en debatt om "moralpolitiet" på Grønland, i bydel Gamle Oslo – som også er bydelen der Tøyen er lokalisert. Det ble blant annet hevdet at folk som beveget seg i det offentlige rom her kunne påregne reaksjoner fra "muslimer" om man oppførte seg eller kledde seg på måter det muslimske moralpolitiet ikke aksepterte (Lundgaard & Stokke, 2010), noe som førte til reaksjoner også fra daværende inkluderingsminister som mente dette var uakseptabelt (Simmi, 2010). Særlig var homofile og jenter utsatt, og for sistnevnte var det vanskelig å gå "vestlig kledd" (Lundgaard & Stokke, 2010). Det ble i den forbindelse også rapportert om at flere derfor unngikk dette sentrale byrommet. Tilstedeværelsen av et slikt moralpoliti, eventuelt forestillingen om at noen opererer slikt, kan derfor begrense bruken av byrom i "multietniske" nabolag/områder, og dermed det offentlige roms demokratiske potensial. I sin masteroppgave, undersøkte Johnsen (2015) dette fenomenet nærmere. Basert på dybdeintervjuer med 14 somaliske jenter rekruttert via ungdomssentre i bydel Gamle Oslo (T. T. Johnsen, 2015, s. 27-28), rapporterer hun at hennes informanter opplever en form for "kollektiv overvåking" i byrommet på Grønland (T. T. Johnsen, 2015, s. 42). De unge kvinnene sier at det er først og fremst eldre menn som

ser seg berettiget til å overordne seg og tilrettevise unge kvinner og jenter og deres handlinger i det offentlige. Det kan være både kjente og ukjente som påtar seg ansvaret for at de skal holde seg innenfor visse foreskrevne normer, og følgelig sikre at jentene overholder en ønskelig form for femininitet. Ifølge jentene jeg har snakket med kunne de risikere å bli gjenstand for en rekke sanksjoner og kontrollmekanismer hvis de ikke oppførte seg på måter som, av omgivelsene, ble ansett som "passende" for unge somaliske kvinner. Kontrollen utøves dels direkte ved at kvinnene får kommentarer på gaten og bortvises fra byrommet, og mer indirekte gjennom rykter og sladder. [Noen områder i byen er "trygge", mens andre er "utrygge" som] igjen påvirke[r] jentenes forhold til, bruk og tilgang til [de ulike byrommene] (Johnsen, 2015, s. 43).³⁴

Samtidig som kriminalitet og opplevd utrygghet er en stor utfordring for at Olafiagangen skal fungere som møteplass, er det viktig å være oppmerksom på at tiltak for å få bukt med åpen rusmiddelomsetning også kan fungere ekskluderende (Ander, 2017). En sosialarbeider på Riverside forteller at mange av de mørke guttene hos dem som ikke kjøper eller selger rusmidler, blir stoppet av politiet om

³⁴ Bortsett fra referansen til Johnsen (2015), har vi ikke oppført de andre i litteraturlisten her, se i stedet Hagen et al., 2016 for komplett litteraturoversikt.

de går ved Olafiagangen. Utenfor Riverside bekrefter en ung mann med somalisk bakgrunn dette og forteller at han på grunn av dette ikke liker å gå gjennom Olafiagangen:

Jeg ble sjekka av politiet i går da jeg skulle til Riverside og spille FIFA. Jeg hadde en lader i lomma og de bare hei, hva er det du har her, liksom. Og jeg bare ehm... en lader? Dette er offentlig sted, det skal gå an å bare sitte her eller gå her liksom.

Vi har i en tidligere studie fått lignende historier fra personer med "synlig minoritetsbakgrunn" på Tøyen (Hagen et al., 2016). Organisasjonen mot Offentlig Diskriminering (OMOD) mener slike kontroller kan føre til utenforskap, radikaliserings og opprør blant unge, og at politiet må gjøre mer for at mørkhudet ungdom ikke blir stanset og kontrollert for ofte i offentlige rom (NRK Radio, 2016). Basert på slike historier har vi spurt om ikke slike hendelser kan ses på som en mulig mekanisme "bak" nabolagseffekter (Brattbakk & Andersen, kommer 2017). Gjennom gjentatt "offentlige intervensjon" som slik politikontroll er, kan dette skape frustrasjon og en avstandsfølelse til "storsamfunnet" hos dem som blir gjenstand for kontroll eller intervensjon (Hagen et al. 2016). Her må det presiseres at vi kun har basert oss på guttenes egne narrativer eller fortellinger om sine opplevelser. I hvilken grad politiet har konkret informasjon om disse individene, vites altså ikke.

Kameraovervåkning i regi av politiet (se illustrasjon 3, over) og andre er et annet tiltak mot kriminalitet i Olafiagangen, og en kartlegging fra 2009 peker på Olafiagangen som et svært overvåknet byrom (Plessner, 2009). Et medlem i Grønland Beboerforening som går gjennom Olafiagangen hver dag klager over at det settes opp nye overvåkningskameraer samtidig som planlagt belysningstiltak enda ikke er kommet på plass. Overvåkning er et grep som kan oppfattes både som trygghetsskapende og som en trussel mot privatlivets fred. Ingen vi har snakket med etterlyser mer overvåkning. Av trygghetsskapende tiltak er det flere som ønsker bedre belysning og mer politi. Et av medlemmene i det nærliggende Al-Ribah Centre i Grønland nr. 4 forteller at folk forsøker å selge ham og hans kone narkotika hvis de går ut av senteret etter kl 19. "Jeg har tre jenter, jeg kan ikke tillate at de går her. Hvor er politiet?"

Rykter og negative stedsbilder

I en analyse av "østkantdebatten" har vi tidligere vist hvordan media skaper byen gjennom å tegne opp bestemte og særlig negativt ladete fortellinger, f.eks. om "hvit flukt" og "innvandrerskoler" (Andersen, 2012, 2014, 2017 [under utgivelse]; Andersen & Biseth, 2013; Andersen et al., 2017; se også Kvamme, 2013). Mange Oslo-beboere igjen, forteller så at de lar seg påvirke av disse fortellingene når de skal velge bosted og skole for barna. Også på Grønland fortalte småbarnsmødre oss dette: basert på hva avisene skrev om visse skoler, ville en unngå at egne barn skulle gå der. For å unngå dette, var blant annet utflytting fra Grønland en aktuell strategi. Media spiller også en aktiv rolle når det gjelder opplevd utrygghet i Olafiagangen. Olafiagangen har blitt kalt Oslos farligste område (Nettavisen, 2015), og plassen blir også brukt som fotomotiv i saker om trygghet og kriminalitet både i Oslo generelt (Aftenposten, 2013b; NRK 2016a og 2016b) og på Grønland (TV2, 2013). Ander (2017) mener Olafiagangen brukes som et visuelt symbol på kriminalitet og utrygghet i Oslo, og at dette bidrar til opplevd utrygghet i området. NRK-dokumentarene "Gatekampen" og "Politi og røver" fra 2016 (NRK 2016a; NRK 2016b) bruker dramatiske virkemidler og viser Olafiagangen som åsted for kampen mot narkotika og gjengrelatert vold. Enkelte beboere synes slike saker er uheldige og mener de fører til en stigmatisering av området som gjør at folk som ikke kjenner Grønland blir reddet for å gå her (Andersen,

2016). Det kan også understrekes at flere beboere opponerte mot det mer generelle negative ryktet de oppfattet at Grønland hadde blant annet hos kollegaer eller venner bosatt andre steder, et områdestigma som mediene produserte eller produserte. I hvilken grad Grønland nå skildres gjennom mer positivt vinklede historier, har vi ikke hatt mulighet til å gå nærmere inn på. Vi har dog vist at debatten om Tøyen har endret seg parallelt med en pågående gentrifisering (Andersen et al., 2017; Brattbakk et al., 2015). Om det samme vil skje med Grønland og Olafiagangen, altså at *diskursene* om byrommene vil endres eller bli mer varierte, er langt fra usannsynlig gitt de *materielle* endringene som er underveis i området.

I en diskusjon om Olafiagangen er det viktig å merke seg at mange av problemene knyttet til Olafiagangen er symptomer på strukturelle utfordringer som ikke vil løses ved en oppgradering av byrommet alene (Ander, 2017; Andersen, 2009; Brattbakk et al., 2015; Hagen et al., 2016). Fattige tilreisende bruker Olafiagangen til å sove, gå på do og lage mat. Dette er ting de ikke kan gjøre andre steder enn i offentlige rom, særlig om sommeren da det er flere tilreisende enn det er overnattings-tilbud for tilreisende i Oslo. Tilstedeværelse av bostedsløse genererer mer avfall og krever slik mer vedlikehold. Det kan også påpekes at denne kategorien (fattige tilreisende) også aktivt bruker de andre uterommene/parkene på Grønland, og gjennom sin bruk kan de også ekskludere andre grupper, som barn og unge. Når det kommer til kjøp og salg av rusmidler er etterspørselen stor og de som kjøper kommer fra hele byen og fra alle sosiale lag. De som selger kjennetegnes på sin side av kronisk utenforskap, og sammensatte utfordringer i sin livssituasjon. De fleste bruker rusmidler, i hovedsak cannabis og alkohol. Mange mangler et sted å bo og har verken utdanningen eller arbeidserfaringen som kreves for å få seg en jobb. Mange er skeptiske til det formelle hjelpeapparatet, og de har høy terskel for å søke hjelp (Oslo kommune, 2016, s.7). Uteseksjonens rapport *Under brua* er her en relevant rapport som beskriver miljøet og en rekke konkrete tiltak for å bekjempe utenforskap og få bukt med salg og rekruttering til salg av rusmidler i området.

Avsluttende refleksjoner

Det er viktig å påpeke at mange trives godt på Grønland og at dette ikke er et farlig byområde. Vi ser også at flertallet av våre informanter ikke går rundt og føler seg utrygge i hverdagen (to av tre oppgir at de sjeldent eller aldri føler seg utrygge), selv om en "grundigere" analyse av materialet avdekker at det også er relativt omfattende "uro", og da både blant kvinner og menn, gutter og jenter (se også kap. 5 om oppvekst på Grønland). Vi har ikke hatt mulighet til å ta opp alle "uromomenter" eller å se for eksempel nærmere på hvordan menn opplever det (jf. diskusjon om kvinners opplevelser). Det er verdt å understreke avslutningsvis at Grønland og naboområdene har en del synlig kriminalitet (dette gjelder mer om kvelden enn på dagtid i for eksempel byrom som Vaterland og områdene rundt), men som politiet sier (se også Ander 2017): Dette er samfunnsproblemer eller utfordringer som ikke utelukkende eller kanskje først og fremst kan "løses" på Grønland. Kriminalitetsbildet må ses i sammenheng med bolig-, fattigdoms- og integrasjonspolitikken. Og når det gjelder de som utøver kriminaliteten, så er de ofte ikke bosatt på Grønland, men kommer fra andre steder i hovedstaden (se også Andersen 2009, 2012, 2014). Gitt at vi tidligere har fordypet oss i den samme problematikken i stedsanalysen av Tøyen (Brattbakk m.fl. 2015), så er det relevant å få frem at det innad i bydelen er noen forskjeller slik politiet ser det:

Det er det samme på Vaterland [som på Tøyen for noen få år siden], de [kriminelle] kommer fra hele byen for å tjene penger. Men det er også mange fra Grønland - som bor der. Å ruste

opp Grønland vil ikke [alene] løse problemet, men det bor mange unge på Grønland som ville fått det bedre. Det er mer komplekst enn på Tøyen hvor det var noen lokale [aktører] som i stor grad [kontrollerte dette]. Nå trekker de mer innendørs på Tøyen. Å gå på gata der nå sammenlignet med 2013 – det er to forskjellige verdener (intervju med Jan Erik Bresil, politi-overbetjent og teamleder for gatepatruljen, Sentrum Politistasjon, Oslo, 5. mai, 2017).

Når politiet skulle spesifisere hva som hadde bidratt positivt på Tøyen, la man vekt på politiets egen innsats, men også etableringen av alt som ellers hadde skjedd i regi av private (som serveringssteder) og offentlige aktører (inkludert bibliotek, aktivitetshuset K1, men også mindre ting som belysning) samt et aktivt lokalmiljø. Og et forslag for å gjøre noe med kriminalitetsutfordringene på Grønland, var å se hen til Island der man blant annet hadde innført subsidiering av fritidstilbud for økonomisk vanskeligstilte familier (se også Brattbakk og Andersen 2017). Videre hadde man der nærmest innført "portforbud" for ungdommer på kvelden, men i tillegg "døgnåpne ballhaller" og andre attraktive tilbud for nettopp ungdom. Politiets representant sa at de også hadde lært noe interessant fra svenske kollegaer. Der hadde de innført noe de omtalte som "medborgerløfte", altså "løfte" som i å love noe. Politiet, sammen med aktører som uteseksjonen til kommunen og ikke minst i tett dialog med beboere, tegner opp en felles virkelighetsforståelse. Dette danner så utgangspunkt for "et konkret medborgerløfte" der man lover hva man skal gjøre innen for eksempel en toårsperiode. Med andre ord, så var det viktig å la folk få bidra og således styrke båndene og tilliten mellom offentlige aktører og sivilsamfunnet eller "vanlige" folk. Slike tiltak og forslag til nye løsninger skal vi se nærmere på i neste kapittel.

10. Engasjement, nye allianser og nye løsninger

Grønland er et komplekst område i Oslo, både fordi det finnes en bredde og variasjon i type aktører som er tilstede og fordi det er en rekke samfunnsutfordringer som er samlet på et relativt lite område. Det er nettopp derfor det er vedtatt et områdebasert initiativ i bydelen, slik at man over en bestemt tidsperiode håper å få til endringer som gir langsiktige effekter på levekårsutfordringer spesielt. For å få til dette er det avgjørende å både forstå nåværende nettverk og koblinger mellom aktører, og legge til rette for nye konstellasjoner og aktivitetsformer. Dette kapittelet vil derfor ta for seg de ulike aktørene på Grønland, og diskutere potensialet for engasjering, nettverksdannelser og styrking av sosial kapital (ressurser) i området, gjennom disse tre hovedproblemstillingene: 1) Hvordan kan man skape gode møteplasser? 2) Hvilke ressurser og aktører bør mobiliseres på Grønland? og 3) Hvordan kan man jobbe på nye måter i/med bydelens velferdstjenester? For å kunne diskutere dette er det først nødvendig å klargjøre hva vi mener med en aktør.

Hvilke aktører finnes på et sted?

En aktør kan defineres som en sosial entitet, en person eller organisasjon, eller et kollektiv av personer og organisasjoner, som er i stand til å handle (Hermans 2010). Til tross for at denne definisjonen er relativt bred, tar den likevel ikke med materielle eller organiske aktører (som veinett, bygninger, trær, dyr eller vann), som man kan si har en agens eller påvirkningskraft gjennom sin fysiske tilstedeværelse (Latour 2005, Barad 2007). I denne aktøranalysen skiller vi mellom tre ulike nivåer: sektorer, organisasjonsaktører og individuelle aktører. En person som bor på Grønland kan slik være representert gjennom sitt politiske verv, sin arbeidsplass og sosiale status som mor, i samme analysemodell.

Mangfoldet av aktører i et sentrumsnært byområde som Grønland gjør det nødvendig å finne et rammeverk som hjelper oss å rydde. Her vil vi ta utgangspunkt i multi-actor perspective (MaP). Dette er både et analytisk verktøy, og har praktisk verdi når man skal sette i gang bærekraftige endringsprosesser (Avelino og Wittmayer 2016), slik som områdeløft. Modellen som presenteres under vil dermed også kunne brukes i videre planlegging og utvikling av områdeløft-tiltak.

På sektornivå er aktørene i MaP 1) *lokalsamfunn* (hushold, familier, etc.), 2) *marked* (firmaer, business), 3) *sivilsamfunn* (NGOer, stiftelser, foreninger) og 4) *stat* (offentlige kontorer). Her introduseres altså et skille mellom lokalsamfunn (community) og sivilsamfunn, for å kunne tydeliggjøre hvordan disse er forskjellige fra hverandre. Samtidig plasseres forskning/vitenskap (universiteter, skoler) som en del av sivilsamfunnet, og dermed også en aktør som er mindre framtrædende i analysen. I en annen og vanlig tilnærming til aktøranalyse, nemlig quadruple helix, er academia en likeverdig aktør sammen med stat, marked og sivilsamfunn (Carayannis og Campbell 2012). I en utvidet modell (penta helix) er naturomgivelser/miljø tatt med som en aktør, noe som kan gi stort utbytte i en aktøranalyse som handler om økologisk bærekraft.

Fordi områdeløft-initierte endringer er kunnskapsbaserte, medvirkningsorienterte og også innebærer fysisk transformasjon velger vi her å kombinere MaP og Quadruple Penta-perspektivene, slik at både lokalsamfunn, forskning og naturomgivelser er med som likeverdige aktører i analysen. Sektoraktørene vi tar for oss i diskusjonen under blir da 1) *lokalsamfunn*, 2) *marked*, 3) *sivilsamfunn*, 4) *stat*, 5) *forskning* og 6) *naturomgivelser/miljø*. Under vil vi diskutere aktørene først og fremst på organisasjonsnivå, selv om sektor og individuelle aktører også er tilstedeværende.

Gode møteplasser: Der ressurser og interesse møtes

Tilbake til spørsmålet: Hvordan kan man skape gode møteplasser, og hvilke ressurser og aktører bør mobiliseres på Grønland? Her må vi først definere hva en møteplass er, før vi ser på nettverk og betydningen av disse i en slik ønsket mobilisering. En møteplass kan være et fysisk område, et offentlig byrom, som Grønland torg eller Urtehagen, der folk samles på grunn av eller på tvers av bakgrunn, sosiale relasjoner eller interesser. Implisitt i ønsket om å skape gode møteplasser, ligger at et sted eller et nettverk gjør mer enn å tilby ulike aktører muligheten til å "henge med sine egne". Dersom en ønsker å skape møteplasser som gir befolkningen brobyggende sosial kapital (Putnam 2000), og dermed økt tilgang på ressurser som gir informasjon, innflytelse og solidaritet utover ens egen gruppetilhørighet eller sosial rolle (Callero 1994), vil det være nødvendig å gjøre mer enn å sette opp noen benker på en plass.

Hvis vi tar for oss et fysisk uterom som Urtehagen på Grønland, vil involverte aktører på organisasjonsnivå være moskeen (sivilsamfunn) og nettverkene som er etablert i denne (lokalsamfunn), private Mosaikk barnehage (marked) som ligger midt på plassen, Frelsesarmeens kontaktsenter Fyrlyset (sivilsamfunn), grønnsaksbutikken på hjørnet (marked), sameiene og borettslagene som omkranser plassen (lokalsamfunn), Bydel Gamle Oslo som ansvarlig for lokale parktjenester, Bymiljøetaten (stat) med ansvar for vedlikehold av veier og grøntareal, henting av søppel (miljø) og parkeringsvakt. Staten er også representert ved departement, direktorat og domstol, som er ansvarlige for lover, regler, kvalitetssikring og sanksjonering av tjenester som barnehage eller politivakthold. På individnivå er de som bruker moskeen (sivilsamfunn) eller går i barnehagen (lokalsamfunn), folk som sitter på benkene eller står under trærne (miljø) og selger dop (lokalsamfunn), kunder, arbeidsgiver og ansatte i butikken (marked) og folk som er bosatt i bygårdene (lokalsamfunn) eller som er stemmeberettigede (stat), som kommer og planter i kassene (miljø) sammen med Nabolagshager uten å få betalt for det (sivilsamfunn), som er aktører ved det fysiske uterommet Urtehagen (miljø). Som dette eksempelet viser, er det selv på et lite område i en by svært mange involverte aktører, med komplekse relasjoner til hverandre. Hva er det som gjør et slikt byrom til en god møteplass?

For mange av aktørene som er nevnt over er dette et sted der sosiale relasjoner blir bekreftet - som når to venner som har vært i fredagsbønn i moskeen setter seg på steinkanten for å prate om siste nytt. Sosial kapital er flerdimensjonal og kan defineres som summen av normer, tillit og nettverk (Putnam 2000). Interaksjonen beskrevet her gir ikke nødvendigvis mer brobyggende sosial kapital, for disse to er det mer det sosiale limet som blir befestet (Putnam 2000). Møter derimot en 15-åring i Oslo Hage Crew en 40-åring som jobber som anleggsgartner i Bymiljøetaten, i et samarbeid om å plante i urtekassene på plassen, er den sosiale kapitalen som oppstår brobyggende. En god møteplass kan slik defineres som et fysisk eller virtuelt sted hvor ressurser og interesser møtes, gjennom folk, organismer eller ting.

Sosiale møteplasser, som jo som regel også er fysisk situert, kan også være arbeidsplasser og cafeer, leksehjelpen eller steder som Primærmedisinsk verksted i Sverresgate. En god møteplass kan slik like gjerne være et inne-rom, dersom det er flere enn én type aktør som møtes der. Man kan også ha digitale møteplasser, det kan være sosiale medier som Facebook-siden Jungeltelegrafene Grønland eller OBOS sin nabohelps-app. Disse vil kunne være mer "nøytrale" aktører enn mange andre steds-baserte aktører, noe vi skal komme tilbake til under. Per i dag finnes det ikke én god digital møteplass som samler alle relevante aktører på Grønland, være seg beboere, ansatte eller brukere av området.

Hvilke ressurser og aktører bør mobiliseres på Grønland?

For å styrke eksisterende møteplasser på Grønland, og ikke minst skape nye, må aktører i alle sektorer mobiliseres. For å komme nærmere en forståelse av hvordan dette kan gjøres, er det noen spørsmål vi må stille oss: 1) *Hvem er de viktigste aktørene på Grønland (mht. ressurser/makt/innvirkning og interesse/holdning/innsats)?* 2) *Hva har de av kunnskap om områdeløftet?* 3) *Hva er deres holdninger til løftet og hva er for dem positive/negative utfall ved løftet?*, og til slutt 4) *Hvilke aktører kan lage allianser?*

1) *Hvem er de viktigste aktørene på Grønland?*

For å klargjøre hvem som er de "viktigste" aktørene på Grønland og hvilke ressurser de sitter på, er det først behov for å utvide det tradisjonelle økonomi-begrepet. Dersom vi følger Polyanis (2009 [1966]) økonomiske prinsipper, vil *markedet* (slik vi tradisjonelt tenker det) være en av tre økonomiske sfærer. I tillegg har vi *redistribusjon* (som staten står for, eks. skatt og velferdsgoder) og *resiprositet* (gaveutveksling, tjenester etc.) som bærende prinsipper for hvordan vi organiserer vår utveksling av ressurser. Med en slik modell vil en kunne se hvordan en bytteøkonomi der borgere deler kunnskap eller bytte-låner tjenester, kunne inngå i et større økonomisk økosystem som er avhengig av relasjoner. Dette ser vi tydelige eksempler på i nyvinninger som Participatory City-bevegelsen i Storbritannia, der statlige/kommunale aktører er med på å lage et støtteapparat for individuelle aktører som ønsker å bytte tjenester, være sosiale entreprenører eller utvikle nye forretningsideer – uten en egenkapital i bunn (Participatory City 2015).

Her ser vi at det gitt kompleksiteten på Grønland, er et lappetepe av aktører i alle sektorer som kan karakteriseres som de "viktigste" – avhengig av hva slags type ressurs vi snakker om.

Ressurser innbefatter nemlig både sosiale, økonomiske, teknologiske, politiske og andre ressurser, samt aktørenes evne til å mobilisere disse. Slik vil en somalisk kvinne med eneansvar for fem barn og deltidsjobb i helsesektoren ha store sosiale ressurser tilgjengelig, men kunne mangle økonomiske og kanskje teknologiske ressurser for å mobilisere sitt sosiale nettverk. Da vil støttesystemer som skole, fritidsmuligheter for barn, bytteordninger i nabolaget og gjensidighetsnormer i utvidet slekt, kunne kompensere for dette. En lokalpolitisk organisasjon kan ha store sosiale og politiske ressurser tilgjengelig, gjennom aktive frivillige, tilgang til mediene og en sentral organisasjon som støtteapparat, selv om de økonomiske ressursene de rår over kan være relativt små.

I en standard aktøranalyse vil man identifisere hvilke aktører som har høy/lav grad av ressurser og høy/lav grad av interesse for et gitt fenomen. I dette tilfelle er fenomenet områdeløftet som tiltak, og interessen vi snakker om vil være for å løfte nabolaget. For å kunne være interessert, er det nettopp en forutsetning at man kjenner til områdeløftet, både som politisk besluttet tiltak og som metode. Gjør folk på Grønland det?

2) *Hva har de av kunnskap om områdeløftet?*

Vi ser at kunnskapen de ulike aktørene på Grønland har om løftet gjenspeiler problematikken som diskuteres i kapittel 1. Mange oppfatter dette som tradisjonell stedsutvikling der et område oppgrades fysisk, infrastruktur forbedres og møteplasser styrkes eller skapes. Dette gjelder kanskje spesielt eiendomsutviklere og større næringsaktører, men også beboere og deler av sivilsamfunnet. Andre ak-

tører – og da spesielt de som jobber med offentlige tjenester i området - vektlegger den velferdspolitiske begrunnelsen som tradisjonell stedsutvikling mangler: *at innsatsen skal kompensere for ulikheter i levekår og sosiale muligheter for innbyggerne*. Når det gjelder borgere, har erfaringene fra Tøyenløftet hatt stor betydning for hvorvidt denne siste forståelsen har spredt seg blant både majoritets- og minoritetsnorske Grønlands-beboere, men vi ser fortsatt – og da nettopp gjennom arbeidet med denne stedsanalysen – at denne forståelsen er lite utbredt blant folk.

Et stort sjikt av befolkningen på Grønland har enten ikke kunnskap om, eller (egen)interesse av, områdeløftet. Blant disse er det spesielt den store andelen som ikke har barn under 18 år (85 prosent), bor i enehusholdninger (56 prosent), eller er i alderen 20-29 år (68,5 prosent) – *forutsatt* at de ikke allerede engasjerer seg i lokale aktiviteter. For disse er områdeløftet noe de kanskje har hørt om i media, og da gjerne som en fysisk oppgradering som vil kunne føre til gentrifisering. Her ligger det et stort potensiale i å engasjere beboere uten direkte interesse i områdeløftet til å se relevansen for dem. Når de aller fleste beboere i området sjelden er inne på bydelens egne nettsider, er dette i liten grad en informasjons- eller kunnskapskanal. Vi ser også hvordan forskningen i seg selv blir en aktør som gir mer kunnskap om løftet, gjennom intervjuer, samtaler og surveyer. Samtidig er det tydelig gjennom deltagende observasjon i området (blant annet på Vahl skole) at lokale barn har kunnskap om selve løftet, men at de tror at det er forskerne som har makt til å gjøre endringene de ønsker seg. Slike kunnskapshull skaper falske forventninger til endringer som ikke nødvendigvis kan realiseres. Barna på Grønland har også stort engasjement rundt områdeløftet. Gjelder det også andre aktører?

3) Hva er deres holdninger til løftet? Hva er positive/negative utfall ved løftet?

I kapittel 1 ble beboeres skepsis mot byfornyelsen på 1970-tallet beskrevet. Dette kan forklares som en kamp om rommet, der lokale krefter skapte nytt rom gjennom nye fellesskap. Det er nærliggende å se beboernes engasjement i lys av det Giddens (1991) kaller ontologisk sikkerhet, som trues når uro, usikkerhet og engstelse for egen fremtid kommer tett innpå. Ontologisk sikkerhet er en forutsetning for en stabil følelse av identitet. Behovet for et trygt ankerfeste knyttet til spesifikke steder i en ellers omskiftelig verden oppleves som viktig for mange (Carlsen, 2013). Å gjenerobre eller beskytte rommet fra ytre trusler har stått sentralt i mange urbane og lokale bevegelser, og har gitt grobunn for nye fellesskap og visjoner for rommet (Ruud, 2003).

På Grønland i dag finner vi få aktører som er *mot* løftet. Snarere er det slik at ulike aktører har ulike tilknytninger og forventninger til hva som skal komme ut av dette tiltaket. Den eneste aktørgruppen som får lite utbytte og kanskje risikerer mest, er de som selger og kjøper narkotika i området – siden dette er et fenomen alle andre aktører er enige om å gjøre noe med. Samtidig kan flere av disse få positive effekter av et områdeløft gjennom tilbud om arbeidstrening eller utdanning, så det er slett ikke gitt at denne gruppen er utelukkende imot løftet. Her er det viktig å se på hvordan disse unge mennene ikke *er* narkotikaselgere. De selger narkotika, men kan også gjøre andre ting, dersom nye allianser skapes gjennom et områdeløft.

Dersom vi ser på lokalsamfunnet generelt, er det helt klart ulike holdninger til løftet avhengig av befolkningsgrupper, behov og engasjering. Positive utfall for for eksempel gruppen av Rom-folk som tigger i området, kan være økt tilgang på toaletter i parker og på plasser, samtidig som en opprustning av byrommet også vil kunne gi flere forbigående med mindre sympati for synlig fattigdom enn det de fleste Grønlands-beboere i dag uttrykker. For sivilsamfunnet vil et områdeløft kunne styrke muligheter

til å skaffe seg eksterne prosjektmidler, knytte nye kontakter og få nye frivillige eller brukere som engasjerer seg i deres aktiviteter. På den negative siden vil det være et press om i større grad å selge inn aktivitetene sine som "stedsbundne", slik en ser på Tøyen etter flere år med områdeløft.

For store næringsaktører vil et løft (ofte gjennom gentrifisering) kunne gi gode muligheter for å få inn nye, sterke kjøpegrupper, samt bygge stedstilknyttet image og branding. For mindre næringsaktører er det større sjanser for å miste tilgang på rimelige lokaler og tradisjonelle, trofaste kunder. For kommunal og statlig sektor vil et løft kunne gi muligheter for å styrke tjenestene, få flere prosjektmidler til innsatsområder som "brenner", og for mange, fortsette som før. Det vil også gi det som kan oppleves som et negativt utfall, nemlig krav om endring i måten man jobber på, eller hvem man samarbeider med. For forskningsmiljøer vil et løft kunne styrke muligheter til å få prosjektmidler med lokal forankring, på grunn av stort behov for kunnskapsutvikling (FOU). Samtidig er det en reell fare for at beboere og ansatte i området utvikler en form for forskningstretthet, noe som til en viss grad har skjedd på Tøyen.

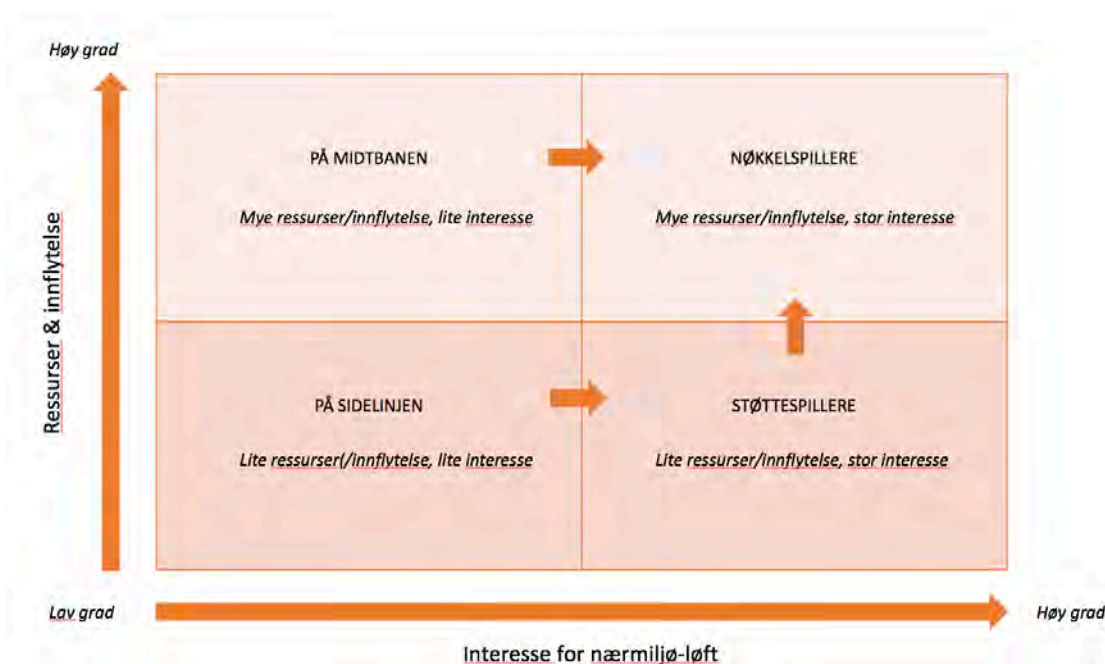
4) Hvilke aktører kan lage allianser?

For å kunne gjennomføre et områdeløft som gir reelle endringer i velferdsinnsatsen, slik at den kompenserer for ulikheter i levekår og sosiale muligheter for innbyggerne, er det nødvendig å bygge nye allianser på tvers av sektorer, organisasjoner og individer. Så også på Grønland.

En aktiv modell for mobiliseringspotensialet på Grønland

Siden områdeløftet er ment som en transformerende kraft inn i nabolaget, vil *potensiale for mobilitet* utgjøre den praktiske verdien av en aktøranalyse. Hvordan kan man for eksempel få aktører som i dag befinner seg på sidelinjen, med lite ressurser og lav interesse for nærområdet, til å bli støttespillere eller nøkkelspillere i et områdeløft? Hvordan kan aktører med mye ressurser, men lite interesse for nabolaget aktiveres?

Under vil vi ta for oss fire hovedkategorier av aktører på Grønland, nå plassert etter grad av ressurs og interesse de besitter for å løfte området, og potensialet de har for å mobilisere egne og andre aktører: *Nøkkelspillere, Støttespillere, aktører som er På midtbanen* og de som er *På sidelinjen*.

Figur 10-1 Modell for kartlegging av aktører i et område, med høy/lav grad av interesse for området/løftet, og høy/lav grad av ressurser og/eller innflytelse til å mobilisere egne ressurser. Pilene indikerer i hvilken retning mobiliseringen skjer når man lager nye stedsbaserte allianser.

- *Nøkkelspillere* (øverst t.h.) har mye ressurser og/eller innflytelse og høy interesse for nærområdet.
- *Støttespillere* (nede t.h.) har lite ressurser, men høy interesse for å løfte området.
- Aktørene som befinner seg *På midtbanen* (øverst t.v.) kjennetegnes av at de har mye ressurser og/eller innflytelse (det kan være alt fra politiske, sosiale, økonomiske til kulturelle ressurser) og samtidig lav interesse for nærmiljø-løft.
- Aktørene som befinner seg *På sidelinjen* (nede t.v.) har lite ressurser og/eller innflytelse, og også lite interesse av nærområdet.

For et områdeløft vil det være en tydelig målsetting å aktivere aktører som befinner seg På midtbanen eller er Støttespillere til å bli Nøkkelspillere. For å få til dette, er det nettopp Nøkkelspillerne den gruppen som et områdeløft bør ta tak i først. Disse har stor kunnskap om områdeløftets visjoner og prosesser, støtter tiltakene og har gode muligheter til å knytte allianser, både innad og på tvers av egne grupper. De har også makt til å påvirke implementeringen av tiltak, og utviser lederskap. Dersom man skal få til små, synlige tiltak vil Nøkkelspillerne være avgjørende i en tidligfase, før Støttespillerne ser mulighetene som ligger der. Målet med områdeløft-tiltak er også å øke stedstilørighet, samt styrke sosiale bånd og positive stedsbilder. De mer overordnede velferdstiltakene (f.eks. øke sysselsetting, gi bedre språkopplæring og oppvekstvilkår) er mindre synlige, og mer omfattende. Disse større og mer langsiktige tiltakene må likefullt knyttes til lokale aktører som evner å koble dem til små, synlige tiltak.

Historisk sett hadde befolkningen i disse levekårsutsatte områdene i Oslo øst en sterk emosjonell stedstilknytning til tross for til dels store fysiske og sosiale utfordringer, som var påvirket av en rekke faktorer. Disse kan oppsummeres som bånd til andre naboer og beboere i samme område, botid og biografisk historie i området, samt individets muligheter og vilje til å delta i utfordrende pågående

prosesser. Slik blir disse Nøkkelspillere i byutviklingsprosesser. Er det slik på Grønland i dag? Hvem er viktige for lokalsamfunnet og hvem har bare møtestedet sitt her? Hvordan kan de som enda ikke er Nøkkelspillere mobiliseres? Beskrivelsene under er ikke uttømmende, da det er svært mange aktører på Grønland – mange er nevnt tidligere i rapporten, mens andre gjenstår å kartlegges.

Nøkkelspillere

Vi ser at blant beboergrupper er de som har bodd i området i lang tid (godt voksne 30-49 år) sentrale nøkkelspillere, både gjennom sine nettverk og som ressurspersoner. Tidligere gikk somaliske menn natteravn i området, og en somalisk forening ble etablert for å aktivisere ungdommer på Grønland. Denne bisto også engstelige foreldre med hjelp når de fryktet at barna deres var sårbare for radikalisering. Bydelens Link-ansatte og Primærmedisinsk verksted med sine ambassadører, er også viktige nøkkelspillere og brobyggere mellom minoritetsmiljøer og det kommunale tjenesteapparatet. Blant lokalt baserte NGOer, institusjoner og organisasjoner med stabil støtte eller stabilt engasjement, finner vi flere nøkkelspillere – for eksempel Cafe Saba, Cafeteateret, Frelsesarmeens Gatehospital, JobbX (Antirasistisk senter) og Sameiene i Smalgangen. Grønland kulturstasjon og andre kommunale og statlige institusjoner som Uteseksjonen, Riverside, Ungdomsverkstedet, Jobben, Frigo og Politiet er tydelige nøkkelspillere med både stor interesse for nærmiljøet og mye ressurser, i form av frivillighet, politisk støtte eller sosial kapital. Som intern aktør finner vi også Prosjektgruppe for Områdeløft Grønland som nøkkelspiller.

Blant skolene finner vi Tøyen skole som gjennom foreldreinitiativ og ekstra ressurser via Tøyenløftet har flyttet seg over til å bli en nøkkelspiller. Gamlebyen skole hører også til her, med sitt lærerbaserte kulturtilbud (KIGO) og skolehage. Fordi svært få av barnefamiliene med barn på Vahl skole kan sies å ha den typen ressurser vi tenker på her, er hverken denne gruppen eller skolen – som også mangler ressurser – nøkkelspillere i området i dag (slik som de er på Tøyen). På næringsviden finner vi flere innovative næringsaktører av mindre størrelse, som Nabolagshager med Oslo Hage Crew. Grønland Torg er det av uteområdene som kan karakteriseres som en nøkkelspiller på naturomgivelser/miljøviden, selv om potensialet for opprustning er stort også her. Disse nøkkelspillerne vil utgjøre kjernen i mobiliseringen av andre aktører på Grønland, og bør derfor aktivt innrulleres i arbeidet med områdeløftet, med mål om å jobbe sammen på tvers av sektorer.

Støttespillere

Blant beboergruppene kan spesielt de minoritetsnorske barnefamiliene og pensjonister (lav andel), for tiden karakteriseres som støttespillere – med stort potensiale for å bli nøkkelspillere i et områdeløft. I denne gruppen finner en også barn og ungdommer som bor på Grønland. Dette henger sammen med Vahl skoles posisjon som en kjerneinstitusjon i området, som foreløpig ikke har tilgang på ressursene de trenger for å gi barna (og dermed også barnefamiliene) en virkelig solid skolehverdag, Tøyen skole har fått gjennom Tøyenløftet og en engasjert foreldregruppe. I denne gruppen av aktører som har stor interesse, men lite ressurser finner en også lokalt orienterte organisasjoner, foreninger og lag uten stabil støtte, som for eksempel Sportsklubben Sterling³⁵, MIR (Multikulturelt initiativ og ressursnettverk), og ulike sameier og borettslag. Forandringshuset er eksempel på en aktør som har tilgang på økonomiske og sosiale ressurser, men som slik det ser ut per i dag (de er relativt nystartede) kan trenge sterkere lokal forankring for å få virkelig få en innvirkning i nærområdet. Det samme gjelder

³⁵ Per i dag har Sportsklubben Sterling stor interesse, og brukbart med frivillig-ressurser, men mangler stabil ressurstilgang for å spille den rollen de kunne gjort hvis hele deres potensiale ble utløst.

flere kirker, moskeer og etnisk baserte foreninger, som for eksempel har store sosiale ressurser gjennom frivillighet, men lite lokal tilknytning og få koblinger til andre aktører på Grønland.

Mindre og mer tradisjonelle næringsaktører, som serveringssteder, grønnsaksbutikker, frisører og butikker som selger telefonkort, samt en del av aktørene på Grønland Torg (som Evita kaffebar, Venner restaurant og bar, Saab Tekstil og Grønlands Torg Frukt & Grønt), kan også karakteriseres som støttespillere, med interesse for nærområdet, men uten de store ressursene til å mobilisere eller ha innflytelse på endringene som skjer på næringssiden, som for eksempel at prisene på leie av lokaler stiger og på sikt vil kunne tvinge disse aktørene ut av området. Fra kommunal og statlig sektor finner vi blant annet Bydelsutvalget og lokalavdelinger av politiske partier (spesielt MDG, SV og AP er synlige på Grønland) som støttespillere, men uten nok politisk innflytelse til å kunne ha innvirkning på de større rammebetingelsene i området (som utbygging av Bjørvika etc.). Plan- og bygningsetaten (PBE) har i utgangspunktet stor interesse for nærområdet, men foreløpig lite koblinger lokalt. På miljø-siden finner vi Urtehagen og Rudolf Nilssens plass. Denne gruppen av aktører, om allerede er interessert i å bygge nabolag, er det vesentlig å konsultere og holde informert, og gjennom koblinger med andre eller hverandre mobilisere til å kunne eller ville bli nøkkelspillere i et områdeløft.

På midtbanen

Blant aktører som har mye ressurser eller innflytelse, men (foreløpig) viser lite interesse for nærmiljø-satsing er beboere som enten er single, majoritetsnorske, uten barn, i alderen 20-29 år – forutsatt at de ikke er engasjert lokalt, eller majoritetsnorske barnefamilier som flytter ut fordi de ønsker noe bedre, eller sender barna sine på andre skoler enn nærmiljøskolen Vahl. Her finner vi også større næringsaktører som har lokaler på Grønland, som Gjensidige, AVINOR, Barcode, bedriftene i Schweigaardsgate 16 (Clear Channel, Dinamo, Circle K, Invo, Unibus og Norsk Hussopp Forsikring), Sundtkvartalet (Tidal, Manpower Group, Mattilsynet, Knowit og Skanska³⁶), kjedebutikkene på Grønland Torg (Nille, Meny, Vitus Apotek, Vita, Europark, Forex Bank, Specsavers optikk) og nyetablerte aktører som Starbucks i Grønlandsleiret. På den statlige siden finner vi større aktører som den byomfattende By- miljøetaten, og andre statlige og kommunale kulturinstitusjoner og offentlige kontorer. Det er også kirker, moskeer og religiøse organisasjoner blant aktørene som befinner seg på midtbanen, med mye sosiale ressurser, men lite lokal forankring og interesse i nærmiljøet. Av fysiske omgivelser finner vi Schweigaardsgate, det nye Sundtkvartalet og Teaterplassen i denne gruppa. Hersleb videregående skole, med samarbeidspartnere som Universitetet i Oslo, har også stort potensiale i å koble seg på lokale aktører, for å slik bli en nøkkelspiller i området. Denne gruppen er det ifølge en tradisjonell aktøranalyse å holde fornøyde, gjennom å informere og støtte deres aktiviteter – ikke (nødvendigvis) gjennom økonomiske ressurser, men heller ved å tilby et støttesystem rundt deres potensielt gryende lokale engasjement.

På sidelinjen

Blant de aktørene som både har lite ressurser å spille på, og lav interesse for nærmiljø-satsinger finner vi beboergrupper som nyankomne flyktninger og asylsøkere med liten tilknytning lokalt, eller unge voksne uten jobb eller studieplass. På skolesiden kan vi her plassere Jordal ungdomsskole, som ligger utenfor Grønlands-området, men likefullt har en stor andel elever som bor eller bruker Grønland aktivt. Uten større ressurser eller insentiver til å engasjere seg i retning Grønland, vil denne skolen forbli

³⁶ Skanska er blant aktørene som allerede har vist en viss interesse, og er blant næringsaktørene som kanskje er i flyt mot å spille rollen som en nøkkelspiller. Det samme gjelder for eksempel aktørene i Bjørvika-samarbeidet.

på sidelinjen av et områdeløft. I sivilsamfunnet finner vi her også endel etniske klubber og foreninger, samt noen middels store næringsaktører (som for eksempel Tun Media As med Nationen eller andre bedrifter i Landbrukskvartalet) og toneangivende aktører som Klassekampen. Olafiagangen er et fysisk byrom som verken har ressurser eller interesser til å spille en aktiv rolle i et nærområde-løft. På sidelinjen finner vi også digitale aktører, som Bydel Gamle Oslos nettsider. Målet i et områdeløft vil være å få denne gruppen til å være et mindretall, samtidig som man følger med, og forsøker å koble dem slik at de kan bli Støttespillere – og på sikt Nøkkelspillere.

Strategier for videre utvikling

Så hvordan kan aktører og ressurser mobiliseres på Grønland? Et første nødvendig grep er å få noen av aktørene til å skifte blikk på hverandre, for slik å kunne se den gjensidige nytten av samarbeid. Et annet er å støtte klynger i samme sektorer, og allianser på tvers av både sektorer og aktør-profil som beskrevet over. På lokalsamfunns-nivå vil det kunne handle om å dempe konfliktnivået mellom grupper gjennom å finne rotårsaken (f.eks. leie/eie-forhold), lage felles arenaer og tydeliggjøre utbytte av engasjering på tvers. En annen viktig faktor vil være å i større grad se lokalsamfunnets aktører som kilder til lokal og dermed viktig kunnskap om hvor skoen trykker og hvilke løsninger som kan fungere lokalt. På sivilsamfunns-nivå vil et grep være å se hvorvidt frivilligheten og innsatsen i etniske og/eller religiøse organisasjoner kan kobles på hverandre eller på andre typer organisasjoner i nærmiljøet.

For store næringsaktører vil det være et potensiale i å initiere lokal talentutvikling og kompetanseheving, med utgangspunkt i egne ressurser (slik Skanska har gjort). En annen inngang er å se på mulighetene for såkalt bedriftsborgerskap ("corporate citizenship"), der markedsaktører involveres i utviklingen av et område. I Bydel Gamle Oslo vil bedriftene i Barcode være spesielt egnet til en slik kobling av aktørroller, og vi ser at Tøyen Sportsklubb har lagt opp til en slik nettverksutvidelse gjennom sitt nye lederprogram, der halvparten av plassene "tilbys næringslivet som en finansiering av idrettens gratisplasser og vil på den måten også skape en inntektskilde for klubben".³⁷ For mindre næringsaktører vil allianser på tvers av startups, innovative miljøer og statlige aktører, spesielt med tanke på sikring av rimelige lokaler framover, være sentralt. For statlige aktører vil en sterkere knytting til sivilsamfunn og marked kunne gi ny mobilisering. En annen viktig og utappet ressurs ligger i å se lokalsamfunnsaktører som borgere og samarbeidspartnere heller enn som brukere av tjenester. For forskningsaktørene i området vil en mer aktiv kobling på tvers, for å vite om og utfylle hverandre i lokal kunnskapsinnhenting, og samtidig en utvikling av såkalt "citizen science" være et grep som kan mobilisere ressurser. En viktig innsikt her, fra andre områdeløft, er at Nøkkelspillere lett kan settes ut på sidelinjen, dersom aktører med andre typer makt ikke vil samarbeide på likefot eller har andre målsettinger. Slik kan verdifulle medspillere og potensielle samarbeidsaktører gå tapt. Dette er spesielt vesentlig for tjenesteapparatet, som tidligere har vært enerådende på å tilby lokale velferdstjenester, i møte med frivillige eller innovative næringsaktører. Hvorfor det er slik, skal vi utdype nærmere i diskusjonen under.

Innovasjon, makt og medbestemmelse

Hvordan kan man jobbe på nye måter i/med bydelens velferdstjenester? Den omstillingen eller skifte som er nødvendig for å få gjort noe med levekårsutfordringen i området, krever også en endring i måten ulike sektorer i samfunnet har samarbeidet (eller ikke) på til nå. Samtidig kreves det ikke bare

³⁷ <http://toyenssportsklubb.no/nyheter/5039567>, hentet 23. august 2017.

nye måter å handle på, men også nye måter å tenke på hvem det er som har eller bør ha hvilke roller, i hvilke settinger, under hvilke forhold og kontekster (Pesch 2014).

For å få til slike langsiktige prosesser av omveltende endringer mot mer bærekraftige samfunn, må et bredt spekter av aktører og maktskifter involveres (Avelino og Wittmayer 2016:628-29). Det vil si at forståelsen av hvem som skal bestemme hva, og når, må utfordres. Det er også skiftende maktrelasjoner mellom individuelle og kollektive aktør-roller innenfor hver sektor, som fattig/rik, etnisiteter, menn/kvinner, ung/gammel i *lokalsamfunn*, nasjonal/lokal, borger/myndighetsperson i *statlig sektor*, ekspert/lekmann, velgjører/mottaker i *sivilsamfunn* og ansatt/arbeidsgiver og stor/liten i *markedssektoren* (Avelino og Wittmayer 2016:642).

I en langsiktig omstilling i et område som Grønland vil det være avgjørende å forstå implikasjonene slike maktrelasjoner på mikro-nivå får, både når det gjelder hvordan en snakker om endring (diskursen) og transformasjons-prosessen i seg selv (praksis). Ved å mobilisere ulike typer ressurser utøver man makt, i noen tilfeller kan det være *økonomisk* makt (hotellkjede-eiere som Olav Thon), i andre tilfeller *ideologisk* (f.eks. Miljøpartiet De Grønne) eller *forsterkende* makt (f.eks. utøvd av bydelsapparatet). I en områdeløft-setting der en ønsker å mobilisere innbyggere til å være med i endringsprosessen, vil det være spesielt viktig å forstå hvordan aktører med *innovativ makt* (f.eks. Nabolagshager) utfolder seg, i å utvikle nye ressurser (Avelino og Wittmayer 2016:641).

Lukes (2005 [1974]) tar for seg *beslutningsmakt*, *agendamakt* og *tankekontroll* som tre ulike typer makt, mens Falkum (2008) legger til *implementeringsmakt*. I et område som Grønland vil statlig beslutningsmakt typisk ligge på byrådsnivå eller nasjonalt plan (som når Innvandrings- og integreringsminister Sylvi Listhaug lover millioner til et områdeløft eller departementer kutter støtte til lokale tiltak bydelen kjemper for å beholde), mens agenda- og implementeringsmakt kan ligge hos bydelsutvalget (som vedtar lokale saker) eller i bydelsadministrasjonen (som utformer forslagene til vedtak). Samtidig kan det statlige apparatet være maktesløst i forhold til agendamakten til kriminelle gjenger, med insentiver som raske penger og status, eller tankekontrollen som for eksempel unge gutter kan utsettes for (som gjør at en aksepterer at det å være god på skolen gir lav status, mens å være god i sport eller slåssing gir høy status).

Engasjement rundt og involvering i områdeløft kan føre til å myndiggjøre (og slik gi makt) til personer som ikke er ansatt i bydelen, men det kan like gjerne skje det motsatte – at en umyndiggjøres ved å være deltager i en prosess der en taper indre motivasjon til å engasjere seg i aktiviteter (Avelino og Wittmayer 2016: 643). Når forsøk på myndiggjøring ender med å umyndiggjøre aktører kan dette paradoksalt nok være en uintendert konsekvens av at det skapes en ny avhengighets-relasjon (Hardy og Leiba-O'Sullivan 1998). Dette kan lett skje i møte mellom frivillige "ildsjeler" som engasjerer seg i nabolagsløft, og offentlige aktører som forsøker å innrullere slike aktiviteter i sine systemer.

Indre motivasjon (Amabile 1993) er en nøkkel til å forstå hvordan nettverksrelasjoner og nye konstellasjoner av aktører kan bygges i et område. Denne typen motivasjon er avhengig av at en opplever å ha innvirkning, kompetanse, mening og valgfrihet når det gjelder en spesifikk aktivitet (Thomas og Velthouse 1990). Ytre motivasjon vil være ulike insentivsystemer (karakterer, lønn, status). Dersom en aktør opplever å miste sin indre motivasjon, hjelper det lite at en annen aktør beholder sin.

Potensiale for nye koblinger og nettverk

I lys av diskusjonen om makt over, er det avgjørende å definere hvilken aktør som bør være "kobleren" i et endringsarbeid. I konseptet "Kommune 3.0" (Guribye 2016) er det kommuneapparatet eller i Grønlands tilfelle, bydelsadministrasjonen, som har den koordinerende rollen i nye typer samarbeid og samskaping mellom ulike aktører i kommunal og frivillig sektor. Å tilrettelegge for etableringen av tillitsbaserte nettverk (Guribye 2016), styrking/oppsettelse av møteplasser, å lage en helhetlig sivilsamfunnsstrategi og kartlegging av lokale ressurser er elementene som må være på plass for å kunne gjøre nye koblinger, som igjen skal skape nye tjenester og produkter, og gi (ressursreducerende og effektiviserende) synergieffekter.

Forutsetningen her ligger i ideen om at kommunen kan være en nøytral tilrettelegger, på samme måte som man har fasilitatorer i næringsklynger (Guribye 2016:iii). Dette er et falskt premiss, som ikke tar opp i seg nettopp de maktskifter og aktør-nivåer som er i spill i en endringsprosess. Det er ikke lenger slik at vi tror at en aktør kan være "nøytral", og det gjelder ikke minst en statlig aktør som selv "tvinges" til endring gjennom de beslutningene som kommer ut av slike prosesser – dersom en skal ta dem på alvor. En horisontal makt-typologi skiller mellom 1) *makt til*, 2) *makt over* og 3) *ulik makt til* å mobilisere ressurser. For at det skal være en nøytral maktrelasjon er det for eksempel avgjørende at A og Bs ulike makt utøvelser ikke (i vesentlig grad) har noen innvirkning på hverandre (Avelino 2011). I tilfeller der kommunen og frivillig sektor skal finne nye modeller for samarbeid, vil det være mer realistisk å anta at det er en antagonistisk maktrelasjon, der A og Bs ulike maktbegrensninger, gir motstand til eller er disruptiv på hverandre. Alternativt kan det være en konkurrerende situasjon, der A (kommunen) utøver mer makt enn B (frivillig sektor), samtidig som de har motstridende målsettinger (ressursbesparing vs. høyere kvalitet).

Disse ulike manifestasjonene av maktrelasjoner er det avgjørende å forstå, for å kunne legge til rette for gode prosesser som gir bærekraftige resultater. Den andre forutsetningen her, er at slik tjeneste-innovasjon ikke kan fungere uten å involvere lokalt næringsliv (marked) og beboere (lokalsamfunn) som aktører, sistnevnte da som noe mer enn bare brukere eller konsumenter av tjenester. Målet for en områdeløft-initiert endring mot et mer bærekraftig lokalsamfunn, må også se på den innovative og transformative makten som de ikke-statlige aktørene innehar. Nisjeaktører vil være sentrale her, mens staten som sektor-aktør vil som oftest ha en forsterkende makt - noe som er bra dersom tjenestene faktisk fungerer (Avelino 2011).

Målet for en god samskappings-prosess må være å få til konstellasjoner der man enten er *gjensidig avhengig* av hverandre, eller der *samarbeidet* styrkes selv om A (kommunen) har mer makt enn B (frivillig sektor), fordi begge aktører har lignende, kollektive målsettinger. En siste mulighet er å ha en *synergerende* maktrelasjon, der A og Bs ulike makt vil være støttende for hverandre. I lys av dette vil vi argumentere for at alle velferdspolitiske tiltak som baserer seg på områdeløft-midler må ha en forsterkende effekt utover seg selv. Det vil si at en ny, lokal kobling må gjøres hver gang, for eksempel mellom bydelsinitierte tiltak for å løfte språk-kompetanse til barn i barnehager og lokale ressurser som Hersleb vgs med sine helse- og oppvekstfag.

Ulike typer modeller for nye allianser og samarbeid finnes allerede, og er utprøvd andre steder og i andre sammenhenger. Urban co-creation (Frandsen og Petersen 2014) er en av mange situerte design-metoder (Simonsen m.fl. 2014), og er en måte å involvere andre aktører i den skapende byutviklings-

prosessen (her ungdom som er med på å designe nye søppelbøtter). Kombinasjonen av ny medvirkningsmodell, redesignede infrastrukturer og en plattform-basert tilnærming er suksesselementene i Participatory City (2015). For å unngå skjevhet i maktbalansen er gravitasjonssenteret her flyttet fra aktørene, til et "gjensidig nytt rom" – new mutual space for alle involverte. Potensialet i de digitale møteplassene er stort, og muligheten for å bygge slike med områdeløft-metodikken som bakteppe er stort, all den tid slike plattformer ikke eksisterer På Grønland - ennå. Vi ser slik et behov for et nytt økosystem for deltagelse, basert på ressurser som allerede er tilgjengelig i nabolaget, og behov for plattformbasert støttesystem (se Participatory City, 2015), som kan være *folk* (nye roller som idégenerator, lokal kobler), *infrastruktur* (åpent kontor, nettside, app) og *handlinger* (actions, f.eks. spleis-samlinger).

Noen vesentlige kriterier for å aktivere Støttespillerne vil være å tilby lavterskel aktiviteter (gratis/billig, tilgjengelig/nært), gjennom barn eller andre allerede tilstedeværende relasjonsbånd, aktiviteter som tiltrekker seg ressurspersoner. Gjentakende (ukentlig, halvårlig, årlig) – lag infrastruktur. For Nøkkelspillere vil hjelp til små arrangementer (i bakgården o.l.) være betydningsfullt, samt jevnlig, korte frister for å søke om små oppstartsmidler. Her er det mulig å bruke lokale ressurspersoner til å vurdere nytte og effekt for nærmiljøet. For aktører på sidelinjen vil insentiver (f.eks. PMV som ga ungdom tilgang til lokaler å spille fotball i, mot å møte opp på infokvelder), byttehandel, samt et utvidet valuta og kapital-begrep (se for eksempel til initiativet om å starte med Tøyen-valuta, inspirert av britisk konsept). Tøyen Unlimited er med sine Prøv det- og Gjør det-pakker på henholdsvis 10.000 og 50.000 en effektiv måte å få Støttespillere over i Nøkkelspiller-roller (slik feks Kumis og Tøyen film er eksempler på), mens aktivitetsmidler som utlyses gjennom områdeløft Tøyen og nå Grønland kan både ha denne effekten, men også være måter å få beboere på sidelinjen over i Støttespiller-roller. En annen viktig og utappet ressurs er enehusholdninger og kollektiv med beboere i alderen 20-29 år. Sannsynligheten for at disse unge voksne er i utdanningsløp eller i begynnerfasen med å lage karriere er stor, med muligheter for å opprette enkle og tilgjengelige tilbud om frivillig innsats i bytte mot praksiserfaring. Man må ikke bo et sted mer enn fem år for å kunne engasjere seg. Dersom det lokale støttesystemet er stabilt reduseres risikoen ved høy flyttefrekvens. Områdeløftets viktigste kapasitet blir slik å være en del av støttesystemet for at aktører finner nye samarbeidskonstellasjoner og allianser.

11. Hvordan ser folk på Grønland? Stedsbilder

Med stedsbilder mener vi «folks forestillinger om steder». Hvilke særtrekk, kjennetegn, kvaliteter, mangler og ulemper har dette stedet? Disse forestillingene kan være basert på egne erfaringer med stedet, som beboer, arbeider eller besøkende, eller de kan være basert på hva venner og bekjente forteller deg. Synspunkter og forståelser hos enkeltpersoner og grupper fanges også opp av mediene, som noen ganger har en egendynamikk i å bidra til å forsterke eller endre eksisterende stedsbilder. Stedsbilder er slik subjektive og personlige, men de er også intersubjektive – det vil si at de vokser fram i samspillet mellom flere personer og medier – og deles av større grupper av mennesker som utvikler noenlunde like måter å forstå stedet på.

De ulike stedsbildene av Grønland vi har identifisert er hentet fra både de som bor, bruker og besøker Grønland og fra media. Stedsbildene lever side om side med hverandre og står tidvis mot hverandre. En og samme person kan gi uttrykk for flere av stedsbildene samtidig. Noen av stedsbildene er allment utbredt, nesten som “tatt for gitt”, mens andre stedsbilder “eies” av bestemte personer og grupper og aktører. Det er verdt å merke seg hvilke maktposisjoner de ulike aktørene har, og hvilke stedsbilder de fremmer (Ruud mfl. 2007). Stedsbildene forteller slik mye om hvilke ulike interesser som er knyttet til stedet. De kan derfor være nyttige å ha i bakhodet som perspektiver eller filter for å forstå konflikter som oppstår mellom alle som er opptatt av stedet sitt og engasjert i et områdeløft. Vi har tidligere identifisert fem stedsbilder av Tøyen (Brattbakk m fl 2015), og siden Tøyen og Grønland henger så tett sammen, og for utenforstående ikke alltid er så lett å skille fra hverandre, er det mye overlapp mellom disse stedsbildene. Samtidig er det noen klare forskjeller. For Grønland har det utkrystallisert seg følgende seks stedsbilder i løpet av feltperioden:

1. Flerkultur og mangfold

Mangfold er det første stikkordet som dukker opp i folks hoder når de skal beskrive Grønland. Området preges av personer fra hele verden og en svært stor variasjon i kulturelle uttrykk. Det handler om alt fra hudfarger, klær, religion og språk, til mat og varer fra alle verdens hjørner. Som vi har vært inne på tidligere er Grønland det viktigste møtestedet for minoritetsmiljøer i Norge, og fremstår også som et viktig symbol på det flerkulturelle Norge. Svært mange – både besøkende og beboere verdsetter dette mangfoldet veldig høyt. Det er en viktig begrunnelse for å bo der og besøke området. For noen handler det om nettopp det at det er inspirerende og forfriskende å oppleve så mye forskjellig innenfor et lite område. Det gir en kosmopolitisk følelse. Flere sier litt flåsete at de ikke trenger å reise utenlands for å få en smak av andre kulturer, man kan bare ta seg en tur til Grønland. Først og fremst er Grønland et sted mange går for å spise god mat og drikke – et utested. Dette er særlig knyttet til Grønlandsleiret. Tilbudet er bredt og det er noe for enhver smak, så folk i alle aldre og med forskjellige preferanser finner seg til rette.

Mangfold kan også bety klassemessig mangfold. Grønland rommer store kontraster i befolkningen – fra middelklasse til utslåtte rusmisbrukerne, til de som er fattige og de som sliter psykisk. Noen er redde for at Grønland kan bli det nye Grünerløkka, mens andre ønsker at det skal renskes opp og bli mer «skikkelig».

Figur 11-1 Herslebelevers inntrykk av dagens Grønland, og drømmer for fremtiden

Samtidig har mangfoldet på Grønland også andre sider som gir negative stedsbilder. Flere ungdommer med minoritetsbakgrunn som selv ikke bor på Grønland, men som ser stedet utenfra, har et ambivalent forhold til området, og tar delvis avstand fra det negative bildet som de føler Grønland formidler av deres egen og andres kultur. Det handler om den sterke sosiale kontrollen, og det konservative og religiøse som dominerer i enkelte miljøer på Grønland og som mange opplever som ubehagelig og ønsker å komme bort fra. Men også det slitne, skitne og de sosiale problemene som mange føler kleber ved stedet. Mange bruker ordet «ghetto».

2. Et sted for trygghet og tilhørighet

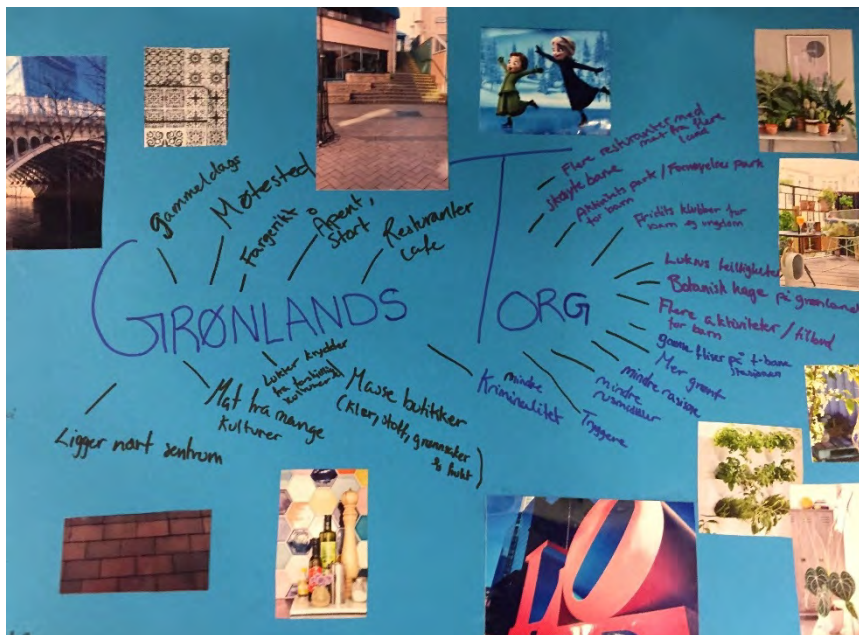
Midt i alt mangfoldet er det også mange som er spesielt glade i Grønland fordi det er her, og kanskje kun her innenfor Norges grenser, at man føler seg nærmest det landet og den kulturen som en selv eller familien har sine røtter i. Det er en følelse av å være hjemme, og få bekreftet den delen av identiteten man bærer på og som gir lite gjenklang i andre deler av byen. I tillegg til at man møter folk med samme bakgrunn handler det om lukter, lyder og smaker, om språk, musikk, mat og varer. Barn forteller at Grønland er perfekt og et sted de trives, selv om de savner steder å være i fritiden. Dette er en litt annen variant enn den som handler om å verdsette mangfoldet i seg selv: man finner sin spesifikke kulturelle tilhørighet her.

3. Spenning, uro og flyktighet

Grønland oppleves også av mange – både beboere og de som kjenner stedet godt, men ikke minst av utenforstående – som et sted som er fylt av spenning og farer, og som derfor kan oppleves som både pirrende og utrygt. Media presenterer ofte et stedsbilde av Grønland som er nært knyttet til kriminalitet, dopsalg og de mer ustabile og truende sidene mange kan føle på i møte med personer som ruser seg eller sliter med alvorlige psykiske lidelser. Det er relativt høy kriminalitetsrate i området, og befolkningen gir også uttrykk for at de vet om og kjenner til dette. Både barn, ungdom, voksne og eldre oppgir at de plages av å observere eller leve blant det, samtidig som det er tydelig at mange beboere vender seg til det eller finner strategier for å unngå å bli utsatt for noe. Å "vende seg til det" gjelder

nok i mindre grad for de som selv har opplevd å bli utsatt for noe kriminelt – dette er negative opplevelser som sitter igjen og preger deres liv på mange måter. Grønland har dessuten lange historiske røtter knyttet til en identitet som handler om å være utenfor byen. Et sted for det som ikke er konformt eller del av borgerskapet, som stammer fra da området lå utenfor bygrensen.

Samtidig er dette stedsbildet tett koblet til at Grønland på mange måter er et flyktig sted, et sted preget av å være et område der gjennomtrekken av mennesker er stor; både blant beboere og folk som jobber, bruker og besøker området. De mange tilbudene som er lokalisert her tiltrekker seg også folk som skal handle, gå på kafe, har en avtale på NAV eller skal ha nytt pass på Politihuset. Ja, for noen er dette den eneste grunnen til at de går gjennom Grønland – de ordner med passet og reiser så hjem igjen til en annen del av byen. Likevel sitter bildet av ”Grønland” igjen også hos de som bare har vært der på hurtig gjennomreise (Andersen 2014). Antallet institusjoner med et sosialt siktemål rettet mot ulike utsatte grupper som fattige, rusmisbrukere og personer med psykiske lidelser tiltrekker seg også svært mange personer, hvorav en relativt stor andel kommer utenfra. Opplevelsen av nedslitte fysiske omgivelser og byrom med søppel og manglende vedlikehold passer også inn her.

Figur 11-2 Herslebelevers analyse av og drømmer for Grønland og Grønlands torg.

4. Et sted for investering og vekst

Selv om boligprisene i indre øst og på Grønland har steget jevnt og trutt de siste tiårene, ligger prisnivået likevel lavere her enn i de fleste andre sentrumsnære byområder i Oslo. Grønlandsområdet har lenge vært regnet som relativt rimelig til å være i indre by, og som en god investering, fordi ”alle” regnet med at prisene ville stige. Dette gjenspeiles i den økende investeringsviljen blant investorer og utbyggere som planlegger utbygging av hele kvartaler i området. Mange eiendomsaktører og boligutbyggere ser sitt snitt til stor profitt i dette strøket midt i hjertet av Oslo, noe som passer godt sammen med et politisk ønske og planer om bærekraftig byutvikling i form av fortetting rundt landets viktigste kollektivknutepunkt. Gjennomførte og kommende utbygginger i flere av Grønlands randsoner som Bjørvika, Barcode, Sundtkvartalet, Vaterland og flere andre viser et område i rivende utvikling. Ideene og forslagene til bruk – og eventuelt utbygging – av fengselstomta peker i samme retning.

Relatert – men likevel delvis i kontrast – til dette stedsbildet av Grønland som et sted for investering og profitt er bildet av Grønland som et sted for småskala-virksomheter og entreprenørskap. Utvikling og testing av nye konsepter og småbedrifter har funnet sted her i lang tid, og har vært mulig på grunn av moderate husleier. Dette har gitt en lav terskel for etablering av småbedrifter og stort spillerom – ikke minst for migrantgrupper med kremmertradisjoner og utfordringer med å komme seg inn på arbeidsmarkedet. Et godt alternativ har vært å starte for seg selv. Noe som Grønland så langt har gitt rom for.

5. Det historiske Grønland – stedets identitet

Det neste stedsbildet er det tradisjonelle og unike Grønland – stedet med de lange historiske røttene. Grønland skiller seg ut fra de andre områdene i indre øst som en vital forstad med håndverk, handel og overnattingstilbud lenge før de andre områdene ble bygget, den gang fabrikkene ble etablert langs Akerselva. Historien sitter bokstavelig talt i veggene, noe som særlig de verneverdige husrekkene og bygningene i hovedgaten Grønland, Grønlandsleiret og deler av Tøyengata vitner om. Den populære restauranten Asylet ligger i ett av byens eldste bygninger datert rundt 1730.

Fortiden gjenspeiles også ved at denne sentrumsbydelen lever sitt eget liv litt på utsiden av byens kjerne og har utviklet seg litt på «sin egen måte». Selv om utbygging og investeringer i nye bolig- og næringskvartaler er på gang, vil bildet av dette området alltid forbli et bilde også av en historisk bydel som del av stedets identitet. Men, selv om mye er vernet i dag, er fysiske omgivelser alltid sårbare for endringer. Stedets genuine identitet vil kunne forsvinne hvis historiske uttrykk ikke ivaretas. For flere av beboerne er det viktig at nye bygg ikke blir høyere enn de eldre byggene, nettopp for å ta vare på den historiske materialiteten.

6. I hjertet av Oslo – «nært til alt»

Grønland ligger i fem-minutters gange fra Norges viktigste kollektivknutepunkt, OsloS, og er godt dekket med t-bane og buss. Området har i tillegg et svært godt utvalg av butikker og alle slags tjenester – som er åpne nesten døgnet rundt, og er fra de fleste av verdens kulturer. De som bor på Grønland har gangavstand til det meste. Det at man har alt man trenger så nært, så lett tilgjengelig, gir stedet en egen attraksjon og en stemning. Det er rett og slett lettere å få hverdagslivet til å gå opp når man bor sentralt. Det er praktisk å bo på Grønland, det er på mange måter lettvinnt. Flere har også av den grunn pendlerleiligheter her. Samtidig gjør sentraliteten at området også blir attraktivt for mange andre grupper, som næringsaktører og besøkende.

Disse praktiske fordelene som et sted som Grønland har, er ofte blitt ignorert i forskningen. Men noen studier av gentrifisering bringer det opp og legger vekt på at det ikke kun er sosiokulturelle eller økonomiske forhold som gjør at man tiltrekkes et sted, men vel så mye de praktiske sidene ved dagliglivet (Brattbakk, 1999, Hjorthol & Bjørnskau 2005). Det finnes også studier med et feministisk perspektiv som har funnet at mange kvinner, både enslige og med partnere, opplever at hverdagslivet blir enklere i en sentral bydel hvor det er gangavstand til barnehage, skole, butikker og tjenestetilbud og jobb. Rose (1984) legger vekt på at kvinner med lav inntekt, småbarnsmødre generelt, og enslige mødre spesielt, er overrepresentert i mange gentrifiseringsstrøk, gjennom en sentral lokalisering som gjør det enklere å få hverdagens gjøremål til å gå opp. For noen kan det også handle om å bryte med tradisjonelle kjønnsrollemønstre (som kanskje er mer utbredt i forsteder og villastrøk), selv om den sterke sosiale kontrollen som mange grupper av kvinner utsettes for på Grønland tilsier at dette ikke gjelder alle. I

tillegg kan sentraliteten gi muligheter for å bygge sosialt nettverk og gir kort avstand til viktige funksjoner. Slike forståelser av Grønland, og begrunnelser for å bo der, gjenkjenner vi blant mange av de enslige småbarnsmødrene, og småbarnsmødre generelt, både blant majoritets- og minoritetsnorske.

12. Grønland – status og veien videre

Prosjektets hovedproblemstillinger:

1. Hva beskriver og kjennetegner befolkningen i området? Både de som bor på Grønland og de som bruker Grønland.
2. Hvilke utfordringer møter befolkningen?
3. Hvordan bruker befolkningen nærområdene på Grønland? Her ønsker bydelen særlig kunnskap om møteplasser, eventuelt mangel på møteplasser.
4. Hvem, utover lokalbefolkningen, er relevante aktører på Grønland? Særlig kunnskap om private/kommersielle aktører, ideelle aktører, kommunale/statlige aktører, borettslag/sameier, religiøse aktører er viktig.
5. Hva er Grønlands styrker, svakheter og muligheter, både fysiske og sosiale. Her ønskes befolkningens vurderinger så vel som faglige vurderinger.

Med utgangspunkt i disse kartleggingene var det ønskelig at følgende problemstillinger særlig besvares og analyseres:

Hva er de grunnleggende årsakene til utfordringene (både blant fastboende og befolkning som bruker området)?

Hva betyr disse utfordringene for hvilke muligheter man har på Grønland som et utsatt område og også et sentrumsområde som benyttes av en rekke andre grupper enn de som bor der?

Hvilke typer interessekonflikter finnes i området

o mellom ulike grupper

o når det gjelder utvikling av, og bruk av fysiske områder?

Er det mulig å prioritere utfordringer som befolkningen møter (fastboende og besøkende) med hensyn til framtidig innsats for Områdeløft Grønland?

Grønlands særpreg

Som vi slo fast allerede i innledningen, og som har blitt dokumentert gjennom rapporten, er Grønland et ganske unikt sted i norsk sammenheng. Grønland er en integrert del av Oslo sentrum og det er hovedstadens og landets mest mangfoldige byområde langs mange dimensjoner. Det er en svært stor variasjon blant beboere, besøkende, i næringslivet, offentlig og privat service, kulturlivet, religiøse menigheter og behandlingstilbud for utsatte grupper, samt bolig- og bygningsmasse og byrom. Ikke minst er Grønland et gravitasjonspunkt for flerkultur i Norge og det viktigste møtestedet for mange diasporamiljøer. Grønland en svært levende del av Oslo by, som gjennomstrømmes av besøkende døgnet rundt, og området fyller et vell av ulike funksjoner for mange ulike grupper. Gateomsetningen av narkotiske stoffer er omfattende og innslaget av det synlige rusmiljøet som har flyttet seg østover til området rundt Brugata har økt betydelig etter at Plata ble oppløst. Grønland er et av stedene i Oslo hvor storbyens puls banker hardest. Dette gir helt spesielle betingelser for Grønland som sted og lokalsamfunn, og i kombinasjon med utbredt fattigdom blant mange barnefamilier som bor i området gir det noen

helt særskilte utfordringer for oppvekstmiljøet til lokale barn og unge. Mange av områdene som omkranser Grønland gjennomgår dessuten for tiden store transformasjoner med store byutviklingsprosjekter som vil påvirke bydelen. Dessuten er selve Grønland også i rivende utvikling, og både offentlige og private aktører har store planer for utvikling og endring. Ingen vet helt hva fremtiden bringer for Grønland, men sannsynligheten er stor for at området er ganske forandret fem eller ti år fram i tid.

Som en følge av dette er det altså en viss "uro" blant beboere og besøkende på Grønland, en uro eller bekymring knyttet til endringsplaner, synlig kriminalitet, negative opplevelser som uønsket sosial kontroll og oppvekstvilkårene for områdets unge. En lignende "stedsuro" fant vi også på Tøyen, mens vi ikke fant lignende tendenser da vi så nærmere på et bomiljø på vestkanten (Andersen, Brattbakk & Dalseide, 2017). Likevel er Grønland også et hverdagens sted, noe som lett kan gå tapt ved å fokusere for mye på mangfoldet, det eksotiske og det som er annerledes (se Andersen 2017). Når du rusler ned områdets hovedgate (Grønland-Grønlandsleiret) ser du mødre med barnevogn på café, fedre som følger barna til skolen, voksne på vei til jobb, en gutt som løper for å rekke fiolinøvingen og en jente som ser ut som hun gleder seg til fotballtreningen med Sportsklubben Sterling ved Vahl skole. Ser du så inn en av sidegatene, ser du kanskje en gruppe eldre menn og kvinner som er på vei inn på eldresenteret for å møte kjente over en rimelig middag eller en rykende fersk vaffel. Kort sagt lever folk her, som i andre steder i Oslo, helt vanlige liv.

Mangfoldige Grønland: klasse, kultur, religion og livsstil

Grønland er et lokalsamfunn bestående av en rekke ulike etniske grupper, forskjellige sosiale klasser, folk i alle aldre, et mangfold av subkulturer og rommer en rekke og til dels motstridende interesser eller verdier. Her skapes sosiale bånd mellom personer og grupper, men det er altså også markante skiller og til dels konflikter mellom en rekke grupperinger. I tillegg påvirker en rekke eksterne aktører dagliglivet og fremtiden her, dette inkluderer blant annet journalister som i en årrekke har skrevet om Grønland og utbyggere som ønsker å "løfte" området på sin måte for å tjene sine egne interesser (se også Andersen 2017, Andersen 2009, 2014, Andersen og Røe, 2016), eller medier som beskriver "svenske tilstander" på Grønland (NRK 2017), og slik fremstiller området som preget av vold, kriminalitet og kaos på et nivå beboerne ikke kjenner seg igjen i.

Grønland har fra starten av vært preget av innflyttere fra fjern og nær, og er i dag omdreiningsstedet for det flerkulturelle Norge: etnisk baserte butikker, service, organisasjoner og menigheter gir området et preg av mangfold og internasjonale strømninger. Sammen med Tøyen har området vært ett av de viktigste stedene for ulike minoritetsreligioner i Oslo, fra de første frikirkemenighetene og den katolske menigheten slo seg ned her på slutten av 1800-tallet. Fra 1980-tallet har det vokst frem en rekke moskeer og annen rituell infrastruktur knyttet til minoritetsbefolkningen med bakgrunn fra muslimske land, som smykkeforretninger, slakterier, bakerier og kosmetikksalonger på Tøyen og Grønland. World Islamic Mission oppførte blant annet den første moskeen bygd som moské i Åkebergveien i 1995. I dag kommer dette religionsmangfoldet, som også inkluderer mer "sekulære" moter, blant annet til uttrykk i de mange ulike klestradisjonene eller klesstilene du kan observere på Grønland. Unge menn og kvinner kan ligge i bar overkropp/med bikini på gresset ved Botsparken, mens på fortauet nedenfor går en ung kvinne med nikab.

Selv om man skal være varsomme når det gjelder en direkte kobling, er det beboere som trekker frem mer problematiske sider ved de opplever som del av en religiøs praksis. Dette gjelder særlig muslimske kvinner som utsettes for (forsøk på) sosial kontroll av (antatte) muslimske menn i byrommet (se Johnsen 2015), men også en del majoritetsnorske kvinner som opplever ubehagelig oppmerksomhet når

de beveger seg ute på Grønland, samt majoritetsnorske foreldre som sier deres barn har negative erfaringer fra skolen. Også de sistnevnte hendelsene tolkes (av informantene) inn i en religiøs kontekst.

Grønland rommer på mange måter både solsidene og skyggesidene av det flerkulturelle Norge – eller inspirert av Hannerz (1969) og Zorbaugh (1983): Grønland er Oslos "Soulside" lokalisert rett ved landets "gullkyst". Spisesteder og vareutvalg, lukter og smaker fra hele verden, og entreprenørskap, såkalt «innvandrerdriv» og spennende møter mellom kulturer og religioner. Samtidig blir mange aktuelle samfunnsutfordringer, inkludert integreringsutfordringer, særlig tydelige her. Kriminalitet, rus og psykiske lidelser, trenghet og interessekonflikter mellom ulike grupper i byrommet, barn som vokser opp i fattige familier, barn som sendes på skole til foreldrenes opprinnelsesland, arbeidsdyktige migranter som er utenfor arbeidslivet og tidvis tette skott mellom ulike grupper, foreninger og religiøse menigheter.

Pågående gentrifisering: fra Stargate til Starbucks

Levekårene så vel som livsstilene i området har vært sett på med bekymring fra ulikt hold opp gjennom historien (Andersen 2014), og i tillegg til alle de religiøse og ideelle organisasjonene som har etablert seg her for å bøte på utfordringene har Grønland vært gjennom flere varianter av offentlige område-satsinger. Uteområder og boliger har gjennom dette blitt oppgradert, ikke alltid til det bedre, og manglende oppfølging og vedlikehold har mange steder ført til forfall over tid. Levekårene har i perioder bedret seg, ofte som resultat av endringer i befolkningssammensetningen (Brattbakk og Dyb 2001, Barstad m.fl. 2006) En stor del av endringene skyldes gentrifiseringsprosesser (Sæter og Ruud 2005, Huse 2011) som har ført til endringer i næringslivet og beboermassen gjennom hvilke grupper som flytter til og fra.

Disse gentrifiseringsprosessene ser ut til å ha akselerert de siste par årene. Fra våre intervjuer og observasjoner finner vi at næringslivet representert ved store eiendomsbesittere og mindre næringsdrivende i utelivsbransjen, foretar en rekke valg og investeringer som peker mot en ytterligere gentrifisering av Grønland. Disse endringene og endringsplanene møtes med motstand så vel som med åpne armer fra beboerne.

Sammenlignet med Tøyen, som har vært gjenstand for områdeløft siden 2014, gir Grønland preg av å være et sentrumsområde med betydelig høyere innslag av butikker, service og serveringssteder, særlig langs Grønlandsleiret som er områdets hovedpulsåre. Det er også langs denne åren at tegnene til gentrifisering viste seg først, i form av kaffebarer, gallerier, meglere, butikker og spisesteder som i økende grad retter seg mot en ung urban middelklasse, mens de «brune» pubene og de «etniske» butikkene og spisestedene avtar (Sæter og Ruud 2005, Huse 2011). Til tross for at de er på retur setter de to sistnevnte kategoriene fortsatt sitt klare preg på området, noe som klart viser hvordan noe endres, mens annet (for en stund) forblir mer eller mindre uendret. Gentrifiseringen er kort sagt ikke altomfattende, men skjer i geografiske lommer eller sosiale nisjer, samt i rykk og napp, og ikke som en kontinuerlig prosess eller som en bølge som skyller over bydelen. Vi har kartlagt alle publikumsrettede arenaer på bakkeplan langs "hovedgaten" sommeren 2017 og det er derfor mulig for alle å se hvordan gateprofilen eventuelt endres fremover.³⁸

³⁸ Kart, bilder og beskrivelser vil være tilgjengelig på hjemmesiden til prosjektet "Invisible Infrastructures": <http://www.invisibleinfrastructures.com>

Noen deler av området er som nevnt foreløpig mer "uberørte" av slike transformasjonsprosesser og har en relativt sterk opphopning av levekårsutfordringer (Brattbakk m.fl. 2015, Bråthen m.fl. 2007, Barstad m.fl. 2006), og er blant områdene i Oslo som skårer lavest på en rekke indikatorer som sysselsetting, fattigdom, folkehelse, åpenlys narkotikaomsetning (se Brattbakk og Andersen 2017, IMDi 2016) og skoleresultater. Dette er i stor grad knyttet til en høy andel private- og kommunale utleieboliger som bebos av hushold som ofte har svak økonomi og/eller er vanskeligstilte på boligmarkedet, samt øvrige boligtilbud til særlig utsatte grupper. Som vi tidligere har argumentert for (Brattbakk m fl 2015), er det å beholde de kommunale boligene et av få offentlige virkemidler man så langt har hatt for å sørge for at grupper med lav inntekt skal kunne bli boende i et område som utvikles. Verktøykassa kan imidlertid utvides og en rekke internasjonale eksempler og forslag til lokale boligsosiale løsninger for dette er nylig lansert i en lokalt forankret rapport (Områdeløft Tøyen, 2017). Blant forslagene som trekkes fram her er ulike former for nabolagsbyggere, leie-til-eie-modeller, ulike former for bofelleskap, nabotomtela, sosiale boligforetak, nye former for områdereguleringer og innovativ bruk av tomme hus. De fleste forslagene støtter dessuten opp om fellesskapsløsninger og vil kunne bidra til en sosialt, økonomisk og miljømessig bærekraftig byutvikling. Det er i skrivende stund (september 2017) likevel uavklart i hvilken grad disse forslagene er politisk gjennomførbare og i hvilken grad det er tilstrekkelig etterspørsel etter slike løsninger. Våre egne og andres studier på bolig- og nabolagspreferanser indikerer for eksempel ikke at mer kollektive boformer, som det faktisk allerede finnes eksempler på på Grønland, er noe som i særlig grad etterspørres i Osloregionen.

Naboskap i et sentrumsnabolag

I en sentrumsbydel med de karaktertrekkene vi har beskrevet (flyktigheten og porøsiteten) skal man heller ikke ha for høye forventninger til et tett naboskap og «tykke bånd» mellom beboerne. Noen har gode, etablerte vennsrelasjoner i nærmiljøet, men søker ikke nye venner utenfor denne gruppen. Andre søker nettopp anonymiteten og muligheten for å stikke seg bort i mengden, og ønsker ikke så tett kontakt med naboene. Det behøver ikke bety at de er verken asosiale eller ensomme, men at de har sine sosiale nettverk utenfor det geografiske avgrensede nabolaget, og kanskje i andre deler av verden gjennom transnasjonale nettverk. Mange grupper og individer lever parallelle liv på samme sted. Man bor tett sammen, men har ikke nødvendigvis særlig mye kontakt. Dette gjelder også ute i det offentlige byrommet og i de (halv)offentlige innerommene. At man omgås uten å samhandle i særlig grad, noe en rekke byforskere har påpekt som nettopp en karakteristikk ved det sosiale livet i urbane rom. En skal likevel ikke undervurdere betydningen av at man på tross av lite direkte kontakt har evnen til å omgås hverandre, etablere visse felles kjøreregler og tolerere de andres tilstedeværelse. I vår studie av Olafiagangen viser vi hvordan dette rommet og inkluderende sosiale arrangementer her har potensiale for å nettopp å legge til rette for samhandling mellom høyst ulike "grupper" eller "subkulturer" (Ander 2017).

Folk har altså sine bekjente, venner og familie spredt utover større geografiske områder, i Grønlands tilfelle over hele kloden, og mange har sine næreste venner fra studietiden og arbeidsplassen, og holder kontakten med disse på andre arenaer enn i nabolaget. Mange studier viser dessuten at folk i byene ikke er mer ensomme enn på landsbygda eller mindre steder, men at det i storbyene er mer uvanlig at ens nærmeste venner bor i samme nabolag som en selv. Sosiale medier har også bidratt til at det er lettere å holde sosial kontakt over lengre avstander. Det er heller ikke sånn at naboskapet nødvendigvis er så tett i andre deler av byen, verken i mer velstående eneboligområder eller i drabantbyer og forsteder (Andersen 2014, Andersen, Brattbakk og Dalseide 2017). Mange områder har likevel

klart å få til samlende arenaer eller en form for identitet og fellesskapsfølelse rundt stedet eller en lokal forening (f.eks. Schau 2008).

Dessuten er ikke alle sosiale nettverk til det gode, verken for deltakerne eller omgivelsene. Gjenger som driver med kriminalitet kan stå som et eksempel, mens tette nettverk av rusmisbrukere kan holde tilbake enkeltindivider som ønsker å bryte ut. En kan også se for seg sosiale nettverk som er mindre belastende enn disse eksemplene, men som like fullt bidrar til å holde mennesker fast i marginaliserte posisjoner. Det er derfor også behov for å koble mennesker i utsatte posisjoner til sosiale nettverk som kan gi dem kunnskap, informasjon og ressurser til å bedre sin situasjon, for eksempel få seg en jobb, et studietilbud eller få kunnskap om hvor man kan få hjelp og støtte.

En annen erfaring knyttet til naboskap som flere studier har påpekt, er at det ofte oppstår rundt noe man har til felles og blant folk som opplever at de er like hverandre på et eller annet plan. Tett kontakt mellom naboer i et område med så mye mangfold som det er på Grønland kan dermed være ganske krevende å oppnå. Hvor viktig man anser det å ha sosiale relasjoner i nærmiljøet varierer dessuten mellom ulike grupper. Naboskapet er viktigst for de som har en kortere aksjonsradius enn andre, og som tilbringer mye tid i eget nabolag: barn, unge, og voksne som av ulike grunner er mye hjemme. Det er for disse gruppene det er størst betydning at det er en viss sosial struktur som fungerer og som gjør at nærmiljøet er et sted man kan trives. Dessuten har det for mange grupper stor betydning for trygghetsfølelsen at man møter på kjente ansikter i nærmiljøet. Dette blir særlig viktig på Grønland som er en så pulserende del av Oslo sentrum, med så mange mennesker som er på besøk og passerer gjennom byrommene. I flere av bygårdene på Grønland har vi funnet slike lommer av tett og velfungerende nabokontakt med høy grad av felles bruk av gårdsrom og en rekke sosiale aktiviteter i bomiljøet, eksplisert ved et bokollektiv sentralt i området der beboerne hadde en rekke fellesrom og fellesaktiviteter.

Grønland som lokalsamfunn

Å få til et velfungerende lokalsamfunn når befolkningen er så polarisert langs dimensjoner som klasse, kultur/etnisitet og språk som den er på Grønland er ekstra utfordrende. I kombinasjon med en veldig mobil beboergruppe – høy flyttehyppighet – er det særlig krevende å få til et stabilt lokalsamfunn med et visst sosialt lim og følelse av tilhørighet. Den sosiale infrastrukturen som går på tvers av ulike beboergrupper er svak, og begrenset til noen få arenaer.

Som vi påpekte for Tøyen (Brattbakk m fl 2015) finner vi også for Grønland at den sosiale kontakten først og fremst finner sted internt i ulike grupper (sammenbindende), men i mindre grad på tvers av ulike skillelinjer og grupperinger (brobyggende). Det sosiale limet som bidrar til å holde folk sammen – at man kjenner hverandre igjen, er på hils, og nikk – ser ut til å være mangelvare for mange. Slike «tynne bånd» kan virke lite betydningsfulle, men mye forskning har påpekt betydningen av nettopp denne typen løse relasjoner for å føle tilhørighet, trivsel og trygghet i nærmiljøet. Det er også forskning som viser at "tynne" heller enn "sterke" sosiale bånd er viktige for jobbsøkere (Granovetter 1973, 1983).

Et svært viktig poeng er at Grønland har *et mylder av frivillighet, møteplasser og organisasjoner* som involverer både beboere og besøkende. Men fordi svært mye av dette foregår i siloer tilpasset spesielle grupper ut fra interessefellesskap basert på etnisitet, språk, religion, alder, særskilte behov eller hobbyer fremstår mange som svært usynlige for alle som ikke selv deltar i hvert av disse fellesskapene.

Mange av de sosiale møtepunktene er dermed enten usynlige for allmennheten eller virker ekskluderende for alle som ikke selv tilhører de enkelte gruppefelleskapene. Det kan her kort påpekes at det var beboere på Grønland som ikke etterspurte eller så behov for slike lokale fellesskap eller arenaer da de hadde et aktivt liv utenfor området.

Det finnes både organisasjoner og arrangement på Grønland som forsøker å favne bredt, og de enkelte organisasjonene gjør innimellom fremstøt for å vise seg fram og invitere flere inn. Blant de arrangementene som gjentas er blant annet Internasjonal torgdag og Religionenes dag i Gamle Oslo, samt nyere initiativ som Grønland Hagefest – Urtehagen og ulike arrangement i regi av Akerselva Trebåtforening.

Ut fra vår analyse kan vi slå fast at det ligger et stort uforløst potensiale i å få til flere møteplasser på tvers. Svært mange beboere og aktører i området etterlyser nettopp dette. Dette kan gjøres ved å skape nye tilbud eller ved å åpne opp, eller slå sammen, eksisterende tilbud slik at de favner flere. I vår aktøranalyse (kapittel 10) diskuterer vi nettopp hvordan de som kan karakteriseres som Nøkkelspillere i området, med både mye ressurser og stor interesse for et nærmiljø-løft, kan utgjøre kjernen i de neste årenes satsing. Om dette lykkes vil være avhengig av om ressursene kanaliseres slik at flere aktører ser nytten av å samarbeide på tvers, og slik lage nye koblinger som gir forsterkende effekter for nærmiljøet. Det gjelder ikke minst de kommunale tjenestene i bydelen, som har et stort potensiale for å samarbeide med både små og store næringsaktører, frivillige og lokale organisasjoner, og ikke minst skolene i området. I de fleste norske lokalsamfunn er det skolen som fyller rollen som den viktigste møteplassen, og et områdeløft på Grønland bør se dette som en av sine mest sentrale oppgaver: Å løfte skolene.

Skolens rolle for lokalsamfunnet og for den enkelte elev

Nærskoleprinsippet står sterkt i Norge. Dette medfører at de aller fleste barn går på den nærmeste skolen som ofte ligger sentralt i nabolaget. Her møtes barn og foreldre fra alle grupper i nærmiljøet. Skolen er dermed en arena der du møter «de andre» - det gir friksjon og mulighet for å danne nettverk, og det gir innsikt i andres levemåter, ressurser og verdier. Skolen er dermed en viktig arena for integrasjon i lokalsamfunn og storsamfunn – og da tenker vi integrasjon ikke kun av minoritetsnorske, men på samfunnsgrupper av alle slag. De fleste foreldre vurderer ikke andre skoler for sine barn. At foreldre undersøker kvaliteten på skolen og minoritetsandelen har imidlertid blitt vanligere, og vi ser en økende tendens, særlig i storbyene, til at man av ulike grunner søker seg til andre skoler eller flytter.

Når mange ikke velger nærskolen for sine barn mister den mye av sin rolle som møteplass mellom ulike grupper i nærmiljøet, og lokalsamfunnet mister den viktigste møteplassen der alle møtes. Dermed går både barn og voksne glipp av et viktig kontaktpunkt på tvers av klasse, etnisitet, religion og språk. Som vi har vist, er det svært mange på Grønland – særlig blant majoritetsnorske, men også med minoritetsbakgrunn – som velger bort nærskolene. I et sentrumsområde som Grønland der det er en overvekt av små leiligheter, mange som leier bolig og mange unge som er på livsfasevandring, må man regne med at gjennomtrekken og utflyttingen av barnefamilier når barna nærmer seg skolealder kommer til å fortsette. Noe av det viktigste er derfor å forsøke å få barnefamilier som investerer i nærmiljøet sitt til å bli boende over tid. De viktigste enkeltstående faktorene for å bidra til dette er å gjøre nærskolen så attraktiv at flere velger denne samt å legge til rette for en boligstruktur og et nærmiljø som tilfredsstiller bolig- og bostedspreferansene til barnefamilier. Å få slike lokale "ildsjeler" til å bli værende, kan ha positive konsekvenser også for de barna og ungdommene som ikke har foreldre som klarer å bidra på en slik måte. At det finnes et minimum av engasjerte voksne som kan være rollemodeller for mange

barn og unge i nærområdet er av stor betydning. Det er også positivt at barna vokser opp i miljøer der det snakkes norsk. I likhet med hva vi fant på Tøyen (Brattbakk m.fl. 2015) har mange ungdommer fortalt oss at de føler seg sviktet når de oppdager at de er svakt rustet til å møte det norske samfunnet etter en oppvekst på Grønland. I en del byer eller bysamfunn preget av bosteds- og skolesegregasjon – slik situasjonen også er i Oslo (Ljunggren 2017) – har nettopp det å satse på visse skoler vært et virkemiddel. I USA har man blant annet såkalte ”magnet schools”. Vi har ikke hatt mulighet til å vurdere den omfattende forskningslitteraturen på dette feltet (f.eks. Archbald 2004), men vil bare her vise til at det er mulig å se hen til erfaringer med å satse spesielt på skolen i andre segregerte byer.

Sammen med tallene som viser at over halvparten av barna vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt, svake grunnskoleresultater og høy andel som ikke har fullført videregående skole, er dette en sterk indikator på at viktige sider ved oppveksten til mange av barna og ungdommene her har vært en hemsko for deres videre ferd i livet. I tillegg til en betydelig styrking av nærskolen(e) er etablering av tilbud og møteplasser for barn og unge på ettermiddag- og kveldstid en måte å motvirke dette, og slik sørge for at nye generasjoner av Grønlands-beboere opplever at de er godt rustet til å møte verden når de begynner på videregående, velger seg høyere utdanning eller får seg en jobb. Det vil også være forebyggende for å motvirke veier inn i utenforskap – som kriminelle løpebaner og radikalisering.

Frivillighetens potensiale og grenser

Vi ser et klart behov for større offentlige innsats på Grønland enn i byområder med en mer homogen befolkning og mindre flytting, og at det offentlige i større grad støtter opp under lokale organisasjoner og frivillige. Lokale møteplasser og offentlige tilbud (som fritidsklubber, aktivitetshus, osv.) blir enda viktigere her, *nettopp* for å veie opp for de destabiliserende elementene som gjennomtrekk av beboere og en svært lite homogen beboermasse utgjør. En generell erfaring innenfor frivilligheten er dalende deltakelse, og svært mange idrettslag og andre tilbud til barn og unge sliter med å rekruttere voksne til å forplikte seg og gjøre en innsats. Dette gjelder også i strøk hvor man har et etablert foreningsliv med lange historiske røtter, og det kan se ut som oppslutningen er ekstra kritisk i områder med høy andel minoritetsnorske. Samtidig har man nok, som vi har vist flere steder i rapporten, en tendens til å overse de fritidstilbudene som finnes innenfor minoritetsmiljøene. Blant annet finner vi på Grønland en rekke tilbud om leksehjelp og fotball i regi av ulike moskeer og minoritetsbaserte foreninger. Dessuten har Grønland et på mange måter unikt tilbud i regi av Sportsklubben Sterling, som med sine over 100-årige historie i området har gått fra å være en sportsklubb drevet av majoritetsbefolkningen til å bli en livskraftig forening drevet av lokal, minoritetsnorsk ungdom. Klubben har dessuten flere jentelag i fotball som stort sett består av minoritetsnorske jenter. Behovet for en egnet hjemmebane er stor. I skrivende stund ser det ut til at klubben kan få kunstgressbane på Klosterenga. Dette har imidlertid vekket motstand fra naboer og andre brukere av dette uteområdet. Slike konflikter synliggjør trengselen og presset på de få uteområdene man har får lek, spill og rekreasjon i denne delen av byen. Det er mange ulike grupper med hver sine behov og ønsker som søker seg mot de samme arealene.

At Grønland ellers langt på vei har manglet slike foreninger tilsier etter vårt syn at man trenger ekstra oppmerksomhet og støtte for å få etablert slike strukturer, særlig i en oppstartsfasen, men kanskje også på lengre sikt. Samtidig vet vi at det er enormt mye frivillighetsarbeid som blir lagt ned i moskeer og innad i etniske grupper i området. Disse har i dag en sammenbindende funksjon, men fungerer i liten grad som brobyggere ut til andre grupper eller miljøer. Også her ser vi behovet for en koordineringsjobb som vanskelig kan ligge på andre enn det offentlige eller andre aktører (for eksempel større ide-

elle organisasjoner) som kan forplikte seg og som innehar tilstrekkelig kompetanse, ressurser og langsiktighet. Nyetablering og styrking av fysiske møteplasser, samt tilbud om gratis lokaler for arrangementer i regi av beboere eller grupper av beboere vil være et første, avgjørende steg for å få til dette.

Frivilligheten spiller en viktig rolle for gode sosiale strukturer i området, og bør fortsatt gjøre det. Vi har tidligere påpekt et uforløst potensiale her. Samtidig er det for mye å forvente at det kun er frivillighet som skal sørge for en sosial struktur som virker stabiliserende i et sentrumsområde som Grønland. I de to årene som har gått etter studien av Tøyen har flere ildsjeler, av ulike grunner, flyttet bort fra området. Frivilligheten er med andre ord ekstra skjør i et område hvor såpass mange er på flyttefot, og samtidig er det ofte i møtet med den forsterkende makten til et bydels- eller kommunalt apparat, at den innovative makten slike ildsjeler har gjennom sine nye løsninger og engasjement, ikke holder stand i lengden. Det er også blitt understreket at "nabolagsengasjement" kan bli borte når de individuelle pådriverne blir eldre (Small 2004), det er derfor gode grunner til å se på frivillighet og ildsjeler som et viktig supplement – altså ikke som en erstatning – til andre tiltak og institusjoner.

Å vokse opp på Grønland – risiko for reduserte livssjanser?

Barn og unge er i formativ alder og tilbringer som regel mye tid i nabolaget: de lever sine liv lokalt på tross av en mer digital og organisert barndom. Derfor er nærmiljøet en særlig viktig arena for denne aldersgruppen. For barns hverdag, så er skole, fritidsaktiviteter og den digitale verden ofte tett sammenvevd med nabolaget og vennene som bor der. Å invitere med venner hjem har også ofte en kobling til nabolaget fordi det er venner man har fått gjennom nærskolen, lokale fritidsaktiviteter eller møtt på lekeplassen. Samtidig er det en sosioøkonomisk slagside her fordi mange barn i lavinntektsfamilier bor trangt og dermed ikke har mulighet til dette.

Mange lever gode liv og stortrives med å bo på Grønland, både voksne og barn. Samtidig er det mange voksne beboere og besøkende som er i utsatte livssituasjoner og sliter med livene sine. Dette åpner på den ene siden opp for en raushet og toleranse overfor dem som er annerledes, som man ikke så ofte finner andre steder, men på den andre også avstand, skarpe motsetninger og konflikt. Barn og unge – særlig i familier med ressurser til å skape en god oppvekst – kan leve gode liv på Grønland. Samtidig er det relativt mange sider ved lokalmiljøet som er utfordrende for barn. Det handler for det første om en rekke fysiske forhold som få egnede uteområder å boltre seg på, trafikkfarlige gater og små leiligheter. De få parkene, lekeplassene og rommene som barn og unge kan bruke er dels for dårlig tilrettelagt for dem, dels så små at det blir trengsel både fordi det er mange barn på lite areal og fordi de ofte må kjempe om plassen i byrommet med andre grupper (rusmisbrukere, psykisk ustabile personer og andre som lever på gata). Selv om disse som oftest er harmløse og engstelige, forteller lokale barn at de ofte oppleves som skremmende. Brukte sprøytespisser, avføring, søppel og rotter er en del av barn og unges lekeområder i et omfang som man knapt finner noe annet sted i landet. Dette er nok med på å forklare at mange av de ønskene barn og voksne har kommet med, dreier seg om fysiske tiltak som mer utebelysning, mer renhold og bedre vedlikehold av det offentlige rom, reduksjon av biltrafikken, men også mer synlig politi, en oppfølging av bomiljøene, langt flere "møteplasser" og tilbud til barn og unge.

Da har vi allerede kommet inn på sosiale forhold som er det andre punktet. Sammensetningen av beboere og andre som bruker området daglig gir en del ekstra utfordringer for bomiljøet og livet i de

halv- og helprivate rommene i nabolaget. Området har høy andel privat utleie til vanskeligstilte grupper, ofte med sosialgaranti fra NAV. Særlig gjelder dette i framleie i sameier og borettslag, men også mange kommunale boliger. Kunnskapen om og etterlevelsen av husordensregler er mange steder mangelfull, og ulik kultur for barneoppdragelse er ofte kilde til frustrasjon. Nabobråk, omfattende gatteomsetning av rusmidler, voldsepisoder og truende atferd hører hverdagen til for mange, og barn og unge er særlig sårbare for inntrykkene de utsettes for, trygghetsfølelsen og risikoen for å rekrutteres inn i ulovlig virksomhet og dårlige miljøer. Kombinasjonen av ulike tradisjoner for hva som regnes som leggetider for barn, urolig bomiljø og narkotikaomsetning i gårdsrom og oppganger har medført at flere sameier og borettslag benytter innleide vektere for «å jage narkomane *ut* og barna *inn*» klokka ti på kvelden, og ellers for å skape ro og orden.

Det tredje punktet handler om nabolagets institusjoner og aktivitetstilbud for barn og unge, og kvaliteten og mangelen på slike. De lokale skolene har store utfordringer med en krevende elevmasse knyttet til språk, sosiale problemer og gjennomtrekk hvor noen plutselig mister bestevennen sin, og nye barn stadig må sosialiseres inn. I tillegg sliter skolene med manglende ressurser. Området har få fritidstilbud til barn og unge, og de få som finnes er overbelastede og preget av lite ressurser og stor grad av frivillig innsats. Tilbudet er svakt for alle grupper, men aller svakest for ungdom fra 15 år og oppover. Trygge steder – ute og inne – å bare være eller drive med aktiviteter er mangelvare. Av flere grunner er behovet ekstra stort. Mange bor trangt og det er lite plass til å ha vennebesøk, gjøre lekser eller drive med andre aktiviteter hjemme. Nabolaget er polarisert langs sosio-økonomiske, språklige og etniske/kulturelle linjer og mangler møteplasser som samler barn og unge på tvers. Mange barnefamilier er fattige og har behov for lavterskeltilbud som er gratis eller rimelige.

I tillegg til at oppvekstmiljøet for barn og unge på Grønland og Tøyen er blant landets aller mest krevende er også de interne utfordringene i mange familier svært store. Store barnekull i trange utleieleiligheter hvor foreldrene, ofte enslig forsørger, enten ikke er i jobb eller har en løs tilknytning til arbeidslivet, og som regel tilhører minoritetsgrupper som er svakt integrert og til dels sterkt stigmatisert i det norske samfunnet. Om lag 60 prosent av barna på Grønland og Tøyen vokser opp i familier som lever i vedvarende fattigdom. Ingen andre byområder i Norge er i nærheten av en slik konsentrert barnefattigdom.

Mange foreldre er derfor bekymret for oppvekstmiljøet, og de som har muligheten og kunnskapen til det velger ulike strategier for å beskytte barna og ungdommene sine mot uheldige sider ved nabolaget. Det handler om alt fra å begrense kontakten med nabolaget ved å alltid være ute sammen med barna eller styre hvem de har kontakt med, til å sende dem til barnehager, skoler og fritidsaktiviteter utenfor nærmiljøet. I ytterste konsekvens velger man å flytte, noe som ofte velges som strategi for dem som har økonomi til det. Tallenes tale er klar både når det gjelder andelen som søker barna inn på andre skoler enn nærskolene, og flyttestrømmene ut av området når barna nærmer seg skolealder. Begge deler fører til at nærområdet tappes for ressurspersoner og rollemodeller som kunne bidratt positivt internt i lokalmiljøet, og med nettverk og kapasitet til å være talerør for nabolagets behov oppad og utad. På Grønland synes den relativt omfattende gatekriminaliteten å være en medvirkende faktor til at en rekke barnefamilier flytter fra området samt at mange beboere får begrenset sitt handlingsrom. Dette, og andre hensyn (særlig menneskelige hensyn), tilsier at mye burde gjøres for å forhindre at unge menn havner i en slik marginal posisjon der kriminalitet preger mye av livet.

Om man skal forstå sosiale fenomener – som vennskap, arbeid eller kriminalitet – i en by, så er det viktig å ikke se et geografisk område som en selvstendig eller isolert enhet. Oslo-beboere er mobile også på fritiden (Andersen 2014; Andersen og Biseth 2013). Dette betyr at det som skjer av kriminalitet på Grønland, like gjerne kan utøves av noen bosatt på Tøyen eller på Stovner. I en tidligere studie av en fritidsarena for ungdom lokalisert sentralt i Grønland-Vaterlands området, fant vi at kun 12 av 100 ungdommer bodde i Bydel Gamle Oslo (Andersen 2014). Noen hadde registrert bostedsadresse utenfor Oslo, mens det store flertallet var bosatt i bydeler som Grünerløkka, Sagene, Grorud, Alna, Søndre Nordstrand, Bjerke og Stovner. Da vi nå besøkte ungdomsklubben Riverside som del av stedsanalysen, erfarte vi det samme. Bortsett fra en ansatt var det vanskelig å finne ungdom som var bosatt innenfor "vårt" område. De som hang på Riverside den dagen kom fra andre deler av byen. Som vi allerede har berørt, så har Grønland en lang historie som et bestemmelsessted og et gjennomfartsted og er således et område preget av mye hverdagsmobilitet. Våre tidligere feltstudier fra området viser for eksempel at mange kommer med t-banen fra andre bydeler, for deretter å gå av på Grønland t-banestasjon, og så bevege seg mot Brugata og videre til andre deler av byen tidlig om morgenen. Denne jobb- og studiependlingen på dagtid, blir supplert med handels- og pubpendling utover dagen, kvelden og natten (Andersen 2014). Vi så mye av det samme mønsteret på nytt i 2017 (se særlig Ander, 2017). Videre kunne politiet på Grønland fortelle at også narkotikasalget som preger området ved Brugata, i stor grad var dominert av tilreisende fra andre land (intervju med etterforskningsleder, Forebyggende avsnitt, 12.08.15). Også dette narkotikasalget tiltrekker seg kjøpere bosatt andre steder i byen. Som andre storbyer, har altså Oslo med Grønland-Vaterland et byrom som kan beskrives som en "gjennomgangs-" eller en "endringssone".

Når dette er sagt, så er Grønland også et lokalområde for en rekke beboere – et sted der de handler, henger, bor, trives, men også forlater for å besøke andre byområder, dette kommer tydelig frem i våre intervjuer, samtaler og spørreundersøkelsen, samt i tidligere studier fra området (Andersen 2014, Ganapathy og Sjøholt 2000, Huse 2010, 2014, Ruud 2003). Mens vi på vestkanten fant at mange ungdommer besøkte hverandre hjemme (Andersen, Brattbakk og Dalseide 2017), så ble en omfattende fritidsbruk på en ungdomsarena på Vaterland-Grønland forklart med at flere av de unge informanter på Grønland bor relativt trangt. At trangboddhet vanskeliggjør sosialt liv for beboere på Grønland og andre steder i Bydel Gamle Oslo, er vektlagt i flere studier (Aasen 1996, Brattbakk m.fl. 2015, Hagen m.fl. 2016b). Som nevnt under, kobler politiet og andre instanser dette også til en "risiko": Ved å tilbringe mye tid ute uten foresatte, i sentrumsområder med blant annet åpenlyst narkotikasalg¹, risikerer barn og ungdom å bli involvert i kriminalitet (intervju med etterforskningsleder, Forebyggende avsnitt, 12.08.15). Dette gjør det særdeles viktig å se ulike strukturer, prosesser, hendelser og arenaer i sammenheng: Levekår, familieforhold og "oppdragelseskultur", "gatekultur" (Sandberg og Pedersen 2006), boforhold, fritidstilbud, (graden av) urbanitet/kompleksitet, gate- og byromsstruktur, sivilsamfunnet/frivillige organisasjoner, utdanningsmuligheter og -ambisjoner, venner, politiet og Nav er noen sentrale faktorer eller betingelser som delvis forklarer hvorfor og hvordan unge mennesker lever de livene de gjør. Det å tilby ungdom tilstrekkelige og relevante/interessante fritidsmuligheter, -arenaer eller -aktiviteter, kan bidra til å forhindre kjedsomhet, styrke voksenkontakten, mestring og tilhørighet og slik bidra til å redusere kriminalitet som et "alternativ" (Andersen 2009, 2017 [under utgivelse], Andersen og Dalseide 2016, Hagen m.fl. 2016b).

Alt i alt er situasjonen for mange barn og unge i disse nabolagene av en slik art at det medfører en svært høy risiko for at fattigdommen går i arv fra en generasjon til den neste (Brattbakk & Andersen

2017). Mulighetsrommet begrenses så sterkt at faren for svak integrering er stor og veien inn i utenforskap kort. Som vi har påpekt en rekke ganger, er "gentriferingspresset" relativt omfattende. Om dette resulterer i en utstøtning av de mest sårbare av dagens Grønlands-beboere, er ikke deres liv blitt bedre selv om området har fått et "løft". Mye taler derfor for en aktiv bypolitikk som sørger for en jevnere fordeling av "goder" og "byrder" mellom Oslos mange nabolag og der bypolitikk går hånd i hånd med en sosial rettferdig velferdspolitikk.

Veien videre

Avslutningsvis gir vi igjen ordet til en beboer, denne gangen til en majoritetsnorsk kvinne i 40-årene, bosatt i en av de "klassiske" murgårdene i en av Grønlands mer "rolige" gater. Som mange andre hadde hun klare oppfatninger om hva slags sted Grønland er og burde (for)bli – og hennes synspunkter er dekkende for mange Grønlandsbeboere:

Jeg liker at stedet ikke jåler seg til, det er et ærlig og litt grumsete strøk, i all sin sjarme. Det er på en måte veldig feil at Starbucks [nå har kommet], eller om Hennes og Mauritz kommer hit. Samtidig som et bibliotek og en ekstra Evita er liksom helt rett. Bevar de unike stedene som Teaterplassen, Smalgangen, de rolige smågatene. Følelsen av at man kan ha på seg nesten akkurat hvilke klær man vil, og at ingen hever et øyenbryn (bortsett fra de som catcaller, men de skal ikke få definere noe.) Bevar de grønne flekkene, og vi ønsker oss gjerne noen flere. Bevar gamle bygg og gi dem nytt liv. Bevar gode bakgårdsmiljøer. Ta vare på mangfoldet og raritetene, hva nå enn det er.

Olav Thon eier vel "halve Grønland", og må vel ha både meninger og noen ønsker og ikke minst midler. Kan han veiledes i rett retning (ut fra hva beboere ønsker), så bør vel hans konsern kunne bidra med noe, kanskje. Jeg synes det bør arrangeres gatefest, og der kan frivillige absolutt delta. For eksempel under brua der det var søndagsmarkeder før, i Urtehagen eller et annet sted. Næringsliv og lokale butikker kan kanskje bidra med griller og langbord og slikt, og folk kan ta med mat og drikke (alkoholfritt og barnevennlig) og en stol å sitte på. Det vil kanskje ikke endre Grønland for de som ser det utenfra, men fra innsiden vil enda flere kunne møtes på tvers av tilhørighet og alder etc. Samtaler og "bli kjent med naboen" i fokus, kanskje helst ikke kjempestøyende konserter og dyre og miljøskadelige gassballonger. Det burde være lavterskel og bidra til at folk tar enda bedre vare på hverandre og føler en tilknytning. Så kan man komme i snakk med andre med barn som også tenker på å flytte før skolegang ...

Fem år frem i tid, så burde mye være som før, men litt mindre søppel og mer barne- og ungdomsvennlig, ikke noe åpent narkotikasal, et sted som fortsatt er kanskje litt mer åpent for at mennesker er ulike enn andre steder ofte er, ikke "gjennomgentriferert", men med kanskje litt mer moderne og velfungerende preg noen steder. Være en kontrast til Bjørvika, og holde kontakten med Tøyen og de andre nære områdene og de felles "verdier" man har. Ikke ha glemt historiske Grønland, både nært og fjernt i tid, gjerne ha vekket til live enda mer av historien. At Akerselva og områdene utnyttes til det fulle. At så mange busser som mulig går på miljøvennlig drivstoff gjennom Grønland. At alt fra Helsestasjon til skoler og barnehager blir kjent for sitt spesielt gode arbeid, litt på grunn av og ikke på tross av menneskene som bor her. Grønland kan gjerne beholde litt av mystikken og kan godt fortsatt få "skremme vekk" de som liker seg aller best på Karl Johan og Aker brygge eller aldri kunne tenke seg å besøke Oslo. Da er alle fornøyde!

Referanser

- Aftenposten (2013) Her føler oslofolk seg utrygge. Hentet fra: <http://www.aftenposten.no/osloby/Her-foler-oslofolk-seg-utrygge-129110b.html>, lastet ned 4.9.2017.
- Aftenposten (2013b) Åtte av ti føler seg trygge. Hentet fra: <http://www.aftenposten.no/osloby/Atte-av-ti-Oslofolk-foler-seg-trygge-100586b.html>, lastet ned 4.9.2017.
- Aftenposten (2017) Disse nabolagene tømmes for beboere med norsk bakgrunn. Hentet fra https://www.aftenposten.no/osloby/i/LV4z4/Disse-nabolagene-tømmes-for-beboere-med-norsk-bakgrunn?spid_rel=2, lastet ned 4.9.2017
- Amabile, T. M. (1993) "Motivational Synergy: Toward New Conceptualizations of Intrinsic and Extrinsic Motivation in the Workplace." *Human Resource Management Review* 3:3. 185–201.
- Ander, H. E. (2017). Et ubehagelig mangfold. En studie av mangfold og inkludering som idealer for Ola-fiagangen som offentlig rom på Grønland. Masterprosjekt i samfunnsgeografi [oppgave levert sept. 2017]. Universitetet i Oslo.
- Andersen (2016) Kampen om Grønland. NRK Ytring. Hentet fra: <https://www.nrk.no/ytring/kampen-om-gronland-1.13090796>
- Andersen, B. (2001a). Making Territory in Urban America: New Urbanism and Kentlands i Hovedfagsstudentenes Årbok. Oslo. Vol. 12
- Andersen, B. (2001b). The Quest for Community: A Study of Kentlands. (Cand polit.), Universitetet i Oslo, Oslo.
- Andersen, B. (2009). Evaluering av URO: et kriminalitetsforebyggende prosjekt i regi av Oslo røde kors (Rapport nr. 15). Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Andersen, B. (2012). Oslo gettoiseres. I S. Indregard (red.), *Motgift*. Akademisk respons på den nye høyreekstremismen (s. 172-186). Oslo: Flamme forlag & Forlaget Manifest.
- Andersen, B. (2014). Westbound and Eastbound. Managing Sameness and the Making of Separations in Oslo. (PhD), Universitetet i Oslo, Oslo.
- Andersen, B. (2017 [under utgivelse]). Østkanten tar til gatene: Marginalitet og banalitet i Oslo. I S. Seim & S. Oddrun (red.), *By, sted og sosiomaterialitet*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Andersen, B., & Biseth, H. (2013). The Myth of Failed Integration: The Case of Eastern Oslo. *City & Society*, 25(1), 5-24.
- Andersen, B., & Røe, P. G. (2016). The social context and politics of large scale urban architecture: Investigating the design of Barcode, Oslo. *European Urban and Regional Studies*. doi:10.1177/0969776416643751
- Andersen, B. & P. G. Røe (2017a). Arkitektur og sosial ulikhet i Oslo. I Oslo - ulikhetenes by. J. Ljunggren (red.). Oslo, Cappelen Damm Akademisk
- Andersen, B., & Røe, P. G. (2017b). Arkitekturpolitikk for en sosial byutvikling. I J. Askim, K. Kolltveit, & P. G. Røe (red.), *En smartere stat. Veier til bedre politikk og styring* (s. 89-104). Oslo: Universitetsforlaget.
- Andersen, B., & Skrede, J. (2017). Planning for a Sustainable Oslo: The Challenge of Turning Urban Theory into Practice. *Local Environment. The International Journal of Justice and Sustainability*, 22(5), 581-594. doi:10.1080/13549839.2016.1236783
- Andersen, B., Brattbakk, I., & Dalseide, A. M. (2017). Tøyenliv og Vinderenliv: Likheter og ulikheter i en segregert by. I J. Ljunggren (red.), *Oslo - ulikhetenes by* (s. 189-208). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

- Andersson, Roger, and Sako Musterd (2005) AREA-BASED POLICIES: A CRITICAL APPRAISAL. *Tijdschrift vooreconomische en sociale geografie* 96(4):377–389.
- Archbald, D. A. (2004). School Choice, Magnet Schools, and the Liberation Model: An Empirical Study. *Sociology of Education*, 77(4), 283-310
- Askim, J., Kolltveit, K og Røe, P.G. (2017) "Veier til bedre politikk og styring" i J. Askim, K. Kolltveit, & P. G. Røe (red.), *En smartere stat. Veier til bedre politikk og styring* (s. 9-30). Oslo: Universitetsforlaget.
- Atkinson, R. (2000). The hidden costs of gentrification: Displacement in central London. *Journal of Housing and the Built Environment*, 15(4), 307-326. doi:10.1023/a:1010128901782
- Avelino, F. (2011). *Power in transition: Empowering discourses on sustainability transitions* (PhD-thesis). Erasmus University Rotterdam.
- Avelino, F. og Wittmayer, J. M. (2016) "Shifting Power Relations in Sustainability Transitions: A Multi-Actor Perspective". In *Journal of Environmental Policy and Planning*. 18:5, 628-649.
- Barak, K. (2007) *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. London: Duke University Press.
- Bettum, Anders (2007). «Grønland som religiøs møteplass» (PDF). *Byminner*. 52 (1): 46-53. Arkivert fra originalen (PDF) 2016-06-02. Besøkt 20. mai 2013.
- Brattbakk, I., & Andersen, B. (2017). Oppvekststedets betydning for barn og unge. Nabolaget som ressurs og utfordring. AFI Rapport 02. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet: <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/AFI/Publikasjoner-AFI/Oppvekststedets-betydning-for-barn-og-unge>
- Brattbakk, I., Hagen, A. L., Rosten, M. G., Sæter, O., Osuldsen, J., Andersen, B., . . . Bratseth, K. (2015). *Hva nå, Tøyen? Sosiokulturell stedsanalyse av Tøyen i Bydel Gamle Oslo*. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet: <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/AFI/Publikasjoner-AFI/Hva-naa-Toeyen>
- Brattbakk, Ingar (1999). *Bakklandet – en bydel i endring. Gentrification, nærmiljø og identitet 1970-1997*. Hovedfagsoppgave i geografi. Geografisk institutt, NTNU: Trondheim.
- Bratseth, K. (2017) *Beboerblikk. Beboerundersøkelse fra tre kommunale bygårder på Tøyen i Bydel Gamle Oslo*. Stedsantropolog/Bydel Gamle Oslo.
- Callero, P.L. (1994) From role-playing to role-using: Understanding role as a resource. *Social Psychology Quarterly*, 57(3): 228-243.
- Carayannis, E. G. og Campbell, D. F. J. (2012) *Mode 3 Knowledge Production in Quadruple Helix Innovation Systems: Twenty-first-Century Democracy, Innovation, and Entrepreneurship for Development*. *Briefs in Business*, 7: 1-63. Springer: New York.
- Christensen, Elisabeth Sem (2016) *Gode nærmiljøer. Innføring i metode for områderettet arbeid. Håndbok 1 fra Groruddalssatsingen 2007-2016*. Oslo kommune: Byrådsavdeling for byutvikling
- de Certeau, M. (1988). *The Practice of Everyday Life*. Berkeley, Calif.: University of California Press.
- Engebriksen, A.I. & Fuglerud, Ø. (2009). *Kultur og generasjon. Tilpasningsprosesser blant somaliere og tamiler i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget
- Fainstein S (2010) *The Just City*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Falkum, Eivind. 2008. *Makt og opposisjon i norsk arbeidsliv*. Ph.D dissertation. Oslo: University of Oslo.

- Folkestad, B, Christensen, D. A., Strømsnes, K. & Selle, P. (2015). Frivillig innsats i Noreg 1998-2014 : Kva kjenneteikner dei frivillige og kva har endra seg? Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Frandsen, M.S. og Petersen, L.P. 2014. Urban co-creation. I *Situated Design Methods*, Simonsen, J. et.al (eds.). Cambridge & London: The MIT Press.
- Galster, G., & Turner, L. M. (2017). Status discrepancy as a driver of residential mobility: Evidence from Oslo. *Environment and Planning A*, 0308518X17717067. doi:10.1177/0308518X17717067
- Gibson, J. J. (1986). *The Ecological Approach to Visual Perception*. New York: Psychological Press.
- Gjerland, L. (2016). *Navn i Oslo*. Oslo: Dreyer.
- Granovetter, M. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380.
- Granovetter, M. (1983). The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited. *Sociological Theory*, 201.
- Guribye, E. 2016. Mot "Kommune 3.0"? Modeller for samarbeid mellom offentlige og frivillig sektor: Med hjerte for Arendal. FoU-rapport nr. 3/2016. Kristiansand: Agderforskning. <https://www.agderforskning.no/wp-content/uploads/2016/10/FoU-rapport-3-2016-endelig.pdf>
- Hagen, A. L., Andersen, B., Brattbakk, I., Dahlgren, K., Ascher, B. E., & Kolle, E. (2016). Ung & ute. En studie av ungdom og unge voksnes bruk av uterom. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet: <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/AFI/Publikasjoner-AFI/Ung-og-ute>
- Hannerz, U. (1969). *Soulside: Inquiries into Ghetto Culture and Community*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Hjorthol, R & Bjørnskau, T. Gentrification in Norway: Capital, Culture or Convenience? *European Urban and Regional Studies*, 12(4), s. 353-71.
- Holm, A. & Sørholt, S. (2005) Bolig, bomiljø og levekår – evaluering
- Huse, T. (2010). *Tøyengata. Et nyrikt stykke Norg*. Oslo: Flamme forlag.
- Huse, T. (2014). *Everyday life in the gentrifying city: On displacement, ethnic privileging and the right to stay put*. Farnham: Ashgate.
- Johnsen, T. T. (2015). *Byrommet Grønland som sosialt rom og somaliske jenters rykte. (Masteroppgave)*, Oslo: Universitetet i Oslo.
- Kilde Simenstad, L.M. (2017, 15. juli) Fattige i den delte byen. (s.14 -20) Klassekampen.
- Kilde: DNB Eiendom (2016). Disse boligområdene i Oslo vil stige mest i pris i 2017. Lasted ned 24.07.2017: <http://www.dnbeiendom.no/altombolig/kjop-og-salg/lokale-boligmarked/oslo/disse-omradene-i-oslo-vil-stige-mest-i-2017/>
- Kvamme, A. J. (2013). *Barnefamiliers bostedsvalg i bydel Grorud: norsk likhetstankegang sompremiss i flerkulturelle skoler og barnehager. (Masteroppgave)*, Høgskolen i Oslo og Akershus, Oslo.
- Latour, Bruno. 2005 *Reassembling the social: an introduction to actor-network-theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Lid, Stian; Winsvold, Marte; Sørholt, Susanne; Hansen, Stig Jarle; Heierstad, Geir; Klausen, Jan Erling (2016). *Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme – Hva er kommunenes rolle?*. ISBN: 978-82-8309-136-6. 283 s. By- og regionforskningsinstituttet NIBR. <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NIBR/Publikasjoner/Forebygging-av-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme2>
- Ljunggren, J. (Ed.) (2017). *Oslo - ulikhetenes by*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

- Lukes, Steven. (2005 [1974]). *Power: A Radical View*, Second edition. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Madden, D., & Marcuse, P. (Eds.). (2016). *In defense of housing: the politics of crisis*. New York: Verso.
- Myhre, J. E. (2017). Oslos historie som delt by. In J. Ljunggren (Ed.), *Oslo: ulikhetenes by* (pp. 31-56). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Nettavisen (2015) Sjakk og solsikker skal gjøre Oslos farligste område tryggere. Hentet fra: <http://www.nettavisen.no/dittoslo/sjakk-og-solsikker-skal-gjre-oslos-farligste-omrade-tryggere/3422777387.html>
- Nielsen, Rikke Skovgaard; Holmquist, Emma; Dhalmann, Hanna; Søholt, Susanne (2015). The interaction of local context and cultural background: Somalis' perceived possibilities in Nordic capitals' housing markets. *Housing Studies*. Vol. 30. doi: 10.1080/02673037.2014.973386 <http://hdl.handle.net/10642/4991>
- NOU 2011:15: Rom for alle: en sosial boligpolitikk for fremtiden. Oslo: Kommunal- og regionaldepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/ddf3c180c0a74170b7a2f7ac515c1afc/nou/dfs/nou201120110015000dddpdfs.pdf>
- NRK (2016a) Gatekampen. Hentet fra: <https://www.nrk.no/dokumentar/xl/gatekampen-1.13007720>
- NRK (2016b) Politi og røver. Hentet fra: <https://www.nrk.no/dokumentar/xl/politi-og-rover-1.13007736>
- NRK Radio (2016) Raseprofilering. Dagsnytt 11. juni 2016. Hentet fra: <https://radio.nrk.no/serie/dagsnytt/NPUB41004716/11-06-2016#t=32s>
- Områdeløft Tøyen (2017) Pilotbydel for gode boligsosiale løsninger. Internasjonal eksempelsamling og lokale løsninger for Bydel Gamle Oslo. Bydel Gamle Oslo, Oslo kommune.
- Oslo kommune (2014) Publikumsundersøkelsen 2014. Gjennomført av Sentio Research.
- Oslo Kommune (2016) Under brua En kartlegging av unge menn som selger rusmidler på Vaterland. Oslo: Velferdsetaten. Hentet fra: <http://www.forebygging.no/Global/Under%20brua%20-%20%20En%20kartlegging%20av%20unge%20menn%20som%20selger%20rusmidler%20p%C3%A5%20Vaterland%20.pdf>
- Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans (2017 a) Faktaark for befolkning, levekår og bomiljø i bydel og delbydeler – beskrivelse av indikatorer.
- Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans (2017) Data om karakterpoeng fra grunnskole og gjennomstrømning i videregående opplæring - noen hovedtrekk. Notat.
- Participatory City (2015) Designed to scale. Mass participation to build resilient neighbourhoods. Report. <http://www.participatorycity.org/report-the-research/>, lastet ned 5.9.2017.
- Peach, C. (2005). The ghetto and the ethnic enclave. In Varady, D. P. (red.) *Desegregating The City: Ghettos, Enclaves, and Inequality*, side 31-48. Albany: State University of New York.
- Pesch, U. (2014). Sustainable development and institutional boundaries. *Journal of Integrative Environmental Sciences*, 11(1), 39–54.
- Plessner, H. E (2009) Kartlegging av kameraovervåking i Oslo. *Lov&Data* nr. 99 - september 2009. S.26
- Polyani, Michael. 2009 [1966]. *The Tacit Dimension*. Chicago: University of Chicago Press.
- Proba samfunnsanalyse. (2013). Evaluering av forsøk med linkarbeidere. Integrering gjennom bruk av ressurser fra eget miljø. Retrieved from Oslo: <https://www.imdi.no/contentassets/5847c232556c4ac3bd8e6e922fd44006/rapport-2015-evaluering-av-forsok-med-linkarbeidere-integrering-gjennom-bruk-av-ressurser-fra-eget-miljo>

- Programkontoret for områdeløftene på Tøyen og Grønland (2017). Pilotbydel for gode boligsosiale løsninger. Internasjonal eksempelsamling og lokale løsninger for Bydel Gamle Oslo. Oslo: Oslo kommune
- Riaz, W. (2015, 17. juni). Kan et hotell få bukt med hasjsalget på Grønland. Aftenposten. Lasted ned 25.07.17 fra: <https://www.aftenposten.no/osloby/Kan-et-hotell-fa-bukt-med-hasjsalget-pa-Gronland-35949b.html>
- Rodeo (2017). Skisseprosjekt gjort av Rodeo for Skanska. Oslo: Rodeo
- Rose, D. (1984) Rethinking Gentrification: beyond the uneven development of Marxist urban theory. *Environment and Planning D. Society and Space*. 2: 47-74.
- Ruud, M.E (2016) Riktig kunnskap – viktig kunnskap. Kilder, metoder og analyser i områderettet arbeid. Håndbok 3 fra Groruddalssatsingen 2007-2016. Oslo kommune: Byrådsavdeling for byutvikling.
- Ruud, Marit E, I.Brattbakk, P.G.Røe og G.M.Vestby (2007): Sosiokulturelle stedsanalyser. Veileder. Akershus fylkeskommune / Husbanken.
- Ruud, Marit Ekne, Jørn Holm-Hansen, Vibeke Nenseth, and Anders Tønnesen(2011) Midtveisevalue- ring av Grorudalssatsingen [Midt-term evaluation of the Grorud Valley priority programme]. Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning/ Transportøkonomisk institutt
- Røed Larsen, E. & D. E. Sommervoll (2009): The Impact on Rent from Tenant and Landlord Characteristics and Interaction, *Regional Science and Urban Economics*, 39, pp. 316-322.
- Røed Larsen, E. & Sommervoll, D.E. (2011) Prisdannelsen i det norske leiemarkedet. En teoretisk og empirisk analyse av hovedmekanismer generelt og utsatte grupper spesielt. Utrykt vedlegg til NOU 2011:15. <https://www.regjeringen.no/content-tassets/ddf3c180c0a74170b7a2f7ac515c1afc/prisdannelsen-i-det-norske-leiemarkedet.pdf>
- Schau, L. R. (2008). Vålerenga: konstruksjon av sted og stedsidentitet i en urban landsby. (Masteroppgave), Universitetet i Oslo, Oslo
- Small, M. L. (2004). *Villa Victoria: The Transformation of Social Capital in a Boston Barrio*. Chicago: University of Chicago Press.
- Somalisk utviklingsforum, Mølla kompetansesenter og Leieboerforeningen (2007): Somaliere i Norge. Noen erfaringer. Informasjon, samarbeid og dialog. Redaktører: Ahmed A. Siyad, Camilla Bildsten og Christian Hellevang.
- Sprauten, K. (1992). *Byen ved festningen: Fra 1536 til 1814 (Vol. 2)*. Oslo: J.W. Cappelena forlag.
- SSB (2012) Samordnet statistikk for husholdninger og boliger. <https://ssb.no/befolkning/samordnet-statistikk-for-husholdninger-og-boliger>
- SSB (2015) Boforhold, registerbasert, 1. januar 2015. <http://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/statistikker/boforhold/aar/2016-09-29?fane=om#content>
- SSB (2016) Innvandrernes levekår. Bedre integrert enn mor og far. *Samfunnsspeilet*, 1/2016. <http://ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/bedre-integrert-enn-mor-og-far>
- SSB (2017) Levekår blant innvandrere i Norge 2016, Signe Vrålstad og Kjersti Stabell Wiggen (red.) SSB-rapport 2017/13. http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/309211?_ts=15c2f714b48
- SSB (2017). Norsk kulturbarometer 2016.
- SSB (2017b) Slik har vi det – livskvalitet og levekår. Bolig og nærmiljø. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/bolig-og-naermiljo>

- Sunde, Kristin (2017) "NMBU-prosjekter: Debriefing og anbefalinger", notat for Alternative byrom: Unges utfordringer, Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Søholt, S. (2007). Gjennom nåløyet - en sammenligning av tilpasninger til boligmarkedet blant hushold med pakistansk, tamilsk og somalisk bakgrunn. Oslo: NIBR
- Søholt, S. (2001). Oppvekst i to multietniske boligområder i Oslo. Oslo: Byggforsk
- Søholt, Susanne, Astrup, Kim (2009). Etniske minoriteter og forskjellsbehandling i leiemarkedet. 208 s. Norsk institutt for by- og regionforskning. <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NIBR/Publikasjoner/Publikasjoner-norsk/Etniske-minoriteter-og-forskjellsbehandling-i-leiemarkedet>
- Søholt, Susanne, Lynnebakke, Brit (2015). Do Immigrants' Preferences for Neighbourhood Qualities Contribute to Segregation? The Case of Oslo. *Journal of ethnic and migration studies*. Vol. 41. doi: 10.1080/1369183X.2015.1054795 <http://doi.org/10.1080/1369183X.2015.1054795>
- Thomas, K. W., & Velthouse, B. A. (1990). Cognitive elements of empowerment: An "interpretive" model of intrinsic task motivation. *Academy of management review*, 15(4), 666–681.
- Tronstad, K. (2009) Opplevd diskriminering blant innvandrere. Halvparten opplever diskriminering. SSB. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/halvparten-opplever-diskriminering>
- TV2 (2013) Høyre: – Situasjonen på Grønland er verre enn noen gang. Hentet fra: <http://www.tv2.no/a/4114166/>
- Tvedt, K. A. (Ed.) (2010). Oslo byleksikon (5. utg. ed.). Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Vestby, G M (2016) Alle på banen! Innbyggerinvolvering, tverrfaglig samarbeid og offentlig – privat samspill i områderettet arbeid. Håndbok 2 fra Groruddalssatsingen 2007-2016. Oslo kommune: Byrådsavdeling for byutvikling.
- Watson, S. (2009). The magic of the marketplace: Sociality in a neglected public space. *Urban Studies*, 46(8), 1577–1591.
- Zorbaugh, H. W. (1983). *The Gold Coast and the Slum: A Sociological Study of Chicago's Near North Side* (Midway Reprint ed.). Chicago: University of Chicago Press.

Vedlegg

Hvilken tilhørighet har du til Grønland? Detaljert oversikt over hvordan respondentene fordeler seg etter ulike former for tilhørighet til Grønland (se kapittel 2):

567 bor på Grønland (58,9 %). 33 har bodd der tidligere eller bor svært nært (3,4 %). Når vi analyserer de generelle svarene om Grønland har vi slått disse gruppene sammen slik at det dermed er **600 beboere (62,4 %)** som har besvart disse spørsmålene. Av beboerne som har svart jobber 6 prosent på Grønland, 1,6 prosent driver næring her, mens 32,8 prosent oppgir å benytte ulike tilbud her.

144 jobber på Grønland (15 %). 43 personer (4,6 % av alle og 6 % av beboerne) sier at de både bor og jobber på Grønland. Hva slags jobber har de som har svart? 8 av dem som sier de jobber på Grønland oppgir samtidig at de driver næringsvirksomhet.

26 driver næringsvirksomhet på Grønland (2,7 %). Av disse er det 11 personer (1,1%) som også bor på Grønland. Sagt på en annen måte driver 1,6 prosent av beboerne som har besvart undersøkelsen også næring på Grønland.

508 oppgir at de benytter ulike tilbud på Grønland (52,8 %). Tilbudene/aktivitetene som var listet i spørsmålet var: handler, benytter serveringssteder, treffer venner, offentlige tilbud, religiøse møteplasser, osv. **279 (39,1 %) av respondentene kommer først og fremst til Grønland for å benytte tilbudene.** De verken bor, jobber eller driver næring her.

25 oppgir at de er turister (2,6 %). Halvparten av disse oppgir kun det å være turist som tilknytning, mens den andre halvparten gjør det i kombinasjon med at de benytter ulike tilbud på Grønland.

55 oppgir å ha annen tilknytning til Grønland (5,7 %). Av disse har 60 prosent bodd her før eller bor svært nært (eller kjæresten bor der, de er vokst opp der, har pendlerleilighet der). Ellers er det en del som passerer daglig gjennom på vei til jobb eller andre steder og en del som er frivillige.

Viktigste tilknytning: Beboere 601 (62 %), Jobb 101 (10,5 %), Næringsdrivende 15 (1,6 %), Benytte tilbud 199 (20,7 %), Turist 25 (2,6 %), Annen tilknytning 22 (2,3 %) – passerer gjennom på vei til jobb / frivillig.

Arbeidsforskningsinstituttet er et
tverrfaglig arbeidslivsforskningsinstitutt.

Sentrale forskningstema er:

- ♦ Inkluderende arbeidsliv
- ♦ Utsatte grupper i arbeidslivet
- ♦ Konflikthåndtering og medvirkning
- ♦ Sykefravær og helse
- ♦ Innovasjon
- ♦ Organisasjonsutvikling
- ♦ Velferdsforskning
- ♦ Bedriftsutvikling
- ♦ Arbeidsmiljø

Publikasjoner kan lastes ned fra AFIs hjemmeside.
Ved større opptrykk, ta kontakt med AFI.

Arbeidsforskningsinstituttet

Høgskolen i Oslo og Akershus

Postboks 4 St. Olavs plass

0130 Oslo

Telefon 23 36 92 00

www.afi.no